

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

UTREDNINGAR
ANGÅENDE
EKONOMISK
EFTERKRIGSPLANERING
IV.

INNEHÅLL:

1. Sysselsättningsmöjligheter inom jordbrukets område vid omfattande arbetslöshet efter krigets slut.
2. Sysselsättningsmöjligheter inom skogsbruket vid omfattande arbetslöshet efter krigets slut.

S T O C K H O L M

1 9 4 4

Statens offentliga utredningar 1944

Kronologisk förteckning

1. Jordbruksbefolkningens levnadskostnader. Av E. Lindahl och L. Lempe. Marcus. 71 s. Jo.
2. Betänkande med förslag angående långtjänstunderbefäl m. m. Beckman. 91 s. Fö.
3. Betänkande angående nykterhetstillståndet under krigsåren. Marcus. 336 s. Fl.
4. Promemoria med förslag till lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag m. m. Hæggström, 66 s. S.
5. Betänkande med förslag till civilförsvarslag m. m. Beckman. 262 s. S.
6. Betänkande med förslag till byordningar och instruktioner för ordningsmännen i lappbyarna. Marcus. 85 s. Jo.
7. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 1. Marcus. 215 s. Fl.
8. Betänkande med förslag angående revision av riksdagens arbetsformer. Norstedt. 114 s. Ju.
9. Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 1. Lagtext. Norstedt. viij, 192 s. Ju.
10. Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 2. Motiv m. m. Norstedt. 500 s. Ju.
11. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 4. Tiden juli 1942—juni 1943. Idun. 559 s. Fo.
12. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 2. Investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten för budgetåret 1944/45. Marcus. 272 s. Fl.
13. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 3. Bilagor till investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten för budgetåret 1944/45. Marcus. 77 s. Fl.
14. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 4. Marcus. 153 s. Fl.

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1944: 14
FINANSDEPARTEMENTET

UTREDNINGAR
ANGÅENDE
EKONOMISK
EFTERKRIGSPLANERING
IV.

INNEHÅLL.

1. Sysselsättningsmöjligheter inom jordbrukets område vid omfattande arbetslöshet efter krigets slut.
2. Sysselsättningsmöjligheter inom skogsbruket vid omfattande arbetslöshet efter krigets slut.

STOCKHOLM 1944

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

488779

STATE OF NEW YORK
DEPARTMENT OF AGRICULTURE

UNIVERSITY OF THE STATE OF NEW YORK

STATE COLLEGE OF AGRICULTURE

THE UNIVERSITY OF THE STATE OF NEW YORK
STATE COLLEGE OF AGRICULTURE
DEPARTMENT OF AGRICULTURE

IV

UNIVERSITY OF THE STATE OF NEW YORK

STATE COLLEGE OF AGRICULTURE
DEPARTMENT OF AGRICULTURE
UNIVERSITY OF THE STATE OF NEW YORK

STATE COLLEGE OF AGRICULTURE

Innehåll.

	Sid.
Sysselsättningsmöjligheter inom jordbrukets område vid omfattande arbetslöshet efter krigets slut. <i>Utredning avgiven av 1942 års jordbrukskommitté</i>	5
Skrivelse till departementschefen	7
I. Direktiv	9
II. Arbetslöshetsklientel	10
III. Sysselsättning av arbetslösa inom den egentliga jordbruksdriften	12
IV. Sysselsättning av arbetslösa vid särskilda anläggningsarbeten utanför den egentliga jordbruksdriften	15
1. Arbetsobjektens art och omfattning	15
2. Arbetsobjektens lämplighet för sysselsättning av arbetslösa	27
V. Arbetsobjektens inventering och planläggning	30
VI. Bestämmelser för understöd av statsmedel för arbetsobjektens utförande	45
VII. Årligt behov av statsunderstöd	60
Reservation av herrar Ekström, Gustafsson, Johansson i Norrfors, Ringborg, Själander och Ytterborn	67
Bilagor	71
Sysselsättningsmöjligheter inom skogsbruket vid omfattande arbetslöshet efter krigets slut. <i>Utredning avgiven av skogsstyrelsen</i>	81
Skrivelse till departementschefen	83
I. Analys av arbetskraftförhållandena inom skogsbruket	86
II. Beräkning av sysselsättningsmöjligheterna inom skogsbruket (med undantag för avverkningsarbeten) samt de olika arbetenas lämplighet för sysselsättning av arbetslösa	93
III. Beräkning av den erforderliga arbetsreservens storlek	101
IV. Inventering av sysselsättningsmöjligheterna, som representeras av redan planlagda, ej utförda arbetsobjekt jämte övriga företag, som snabbt kunna igångsättas	103

	Sid.
V. Planläggning av ytterligare arbeten.....	116
VI. Åtgärder för tryggande av erforderlig arbetskraft till planläggning m. m.	122
VII. Åtgärder för anskaffning av skogsodlingsmaterial	124
VIII. Stödformer, organisations- och finansieringsfrågor	126
Författningsförslag jämte speciell motivering. Förslag till kungörelse angående villkoren för statsbidrag till skogliga beredskapsarbeten	147
Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 3 § kungörelsen den 30 juni 1943 (nr 530) angående statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader m. m. . .	152
Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 2 § kungörelsen den 6 juni 1941 (nr 492) angående lån från skogsväglånefonden	253

SYSSELSÄTTNINGSMÖJLIGHETER INOM
JORDBRUKETS OMRÅDE VID OMFAT-
TANDE ARBETSLÖSHET EFTER
KRIGETS SLUT

---

*Utredning avgiven av
1942 års jordbrukskommitté*

100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110

SYSTEMATICA MOLLUSCORUM
JOBBIUS'S MOLLUSCA
TANDE MOLLUSCORUM
MOLLUSCA

1851
MOLLUSCA

Till Statsrådet och chefen för Kungl. Finansdepartementet.

I skrivelse den 27 maj 1943 har Herr Statsrådet uppdragit åt 1942 års jordbrukskommitté att verkställa en inventering av anläggningsarbeten inom jordbruket, lämpliga för beredande av sysselsättning vid omfattande arbetslöshet efter krigets slut.

I anledning härav får jordbrukskommittén härmed överlämna en promemoria i ärendet jämte särskilt yttrande av herr Ytterborn angående den lokala ledningen av statsunderstödda åtgärder för upprustning av ekonomibyggnader. I sagda yttrande hava instämt jämväl herrar Ekström, Gustafsson, Johansson i Norrfors, Ringborg och Sjalander.

Nämnda promemoria omfattar en redogörelse för inom jordbruket befintliga arbetsobjekt och dessas omfattning samt förslag rörande planläggning av desamma och statsunderstöd för arbetsobjektens utförande. I sistnämnda hänseende finner jordbrukskommittén angeläget betona, att mångdubbelt större investerings- och arbetskraftsbehov föreligger på jordbrukets område, innan brukningsdelarna i allmänhet kunna anses fylla rimliga krav på rationellt utrustade företag, än vad kommittén för närvarande ansett sig böra räkna med som anläggningsarbeten inom jordbrukets område till motverkande av arbetslöshet efter krigets slut. Den takt, i vilken nämnda arbeten under en arbetslöshetsperiod kunna verkställas, är nämligen beroende av bland annat den omfattning som planläggningen av arbetsobjekten kan erhålla, innan åtgärder för arbetslöshetens bekämpande vidtagas. Härtill kommer att kommittén ännu icke kunnat taga ställning till de grundläggande rationaliseringsfrågorna, vilkas lösande i ena eller andra riktningen är avgörande för investeringens inriktning och omfattning. Av kommittén angivet anslagsbehov är sålunda beräknat på den mängd arbetsobjekt, som kunna förväntas bli utförda redan sommaren 1944, därest planläggning igångsättes i erforderlig omfattning instundande höst. Därest sagda åtgärder bli aktuella först vid en senare tidpunkt och planlägningsarbetet sålunda kan pågå under längre tid, kan förväntas ett avsevärt större anslagsbehov.

Tilläggas må, att i sålunda angivet anslagsbehov icke inberäknats erforderliga anslag till avdikningsföretag under lantbruksingenjörns ledning samt ej heller för åtgärder till vattenförsörjningens ordnande på landsbygden och till elektrifieringsarbeten. Med sagda avdikningsföretag sammanhängande spörsmål har kommittén nämligen icke ansett sig böra upptaga till behandling, enär enligt uppgift särskild utredning härom pågår inom arbetsmarknadskommissionen. Frågan om statsunderstödda åtgärder för vattenförsörjningens ordnande har nyligen behandlats av egnahemsstyrelsen i en till Kungl. Maj:t överlämnad utredning. Ehuru denna fråga är av synnerligen stor betydelse, har jordbrukskommittén ansett ett ställningstagande till densamma i nu förevarande sammanhang böra anstå i avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut i anledning av nämnda utredning. Vad slutligen angår elektrifieringsarbeten å landsbygden har kommittén på i promemorian angivna skäl icke ansett sig nu kunna framlägga förslag till dylika arbeten för arbetslöshetens bekämpande, men kommer, därest förhållandena befinnas så påkalla, att senare upptaga denna fråga till förnyad behandling.

Stockholm den 22 september 1943.

Å 1942 års jordbrukskommittés vägnar

EINAR SJÖGREN.

/ Sten Olof Rodhe.

I. Direktiv.

I skrivelse den 27 maj 1943 har statsrådet och chefen för finansdepartementet, med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 19 mars 1943 angående utredningar av de ekonomiska problem, som möta vid omställningen efter ett vapenstillestånd, uppdragit åt 1942 års jordbrukskommitté att verkställa en inventering av sådana för sysselsättning av arbetslösa lämpade anläggningsarbeten inom jordbruket, som äro ägnade att öka jordbrukets produktivitet eller landets förmåga av självförsörjning och som kunna beräknas bli under viss kortare tid utförda, dels under förutsättning att nuvarande regler för bidrag av allmänna medel då skola gälla, dels med ersättning därutöver för merkostnaden på grund av de särskilda omständigheter, varunder arbetet utförts. Till närmare klarläggande av gränsdragningen för det arbete, som avsåges utfört av kommittén, hänvisas i skrivelsen till de direktiv, som meddelats särskilda av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga för inventering av beredskapsarbeten.

Enligt sagda direktiv, tillämpade på jordbrukskommitténs uppdrag, skulle detta avse att inregistrera föreliggande investeringskrav inom jordbrukets område, dock icke anläggningar inom skogsbruket, vilken uppgift ankommer på skogsstyrelsen. Därefter borde följa en gallring och inbördes avvägning, åsyftande att få fram de investeringsobjekt, vilka framstode såsom så motiverade, att fullgod anledning förelåge att omedelbart utarbeta planer för anläggningarna. De sålunda utvalda arbetsobjekten borde därefter bli föremål för skyndsamt detaljplanering. Målet borde vara att nå fram till en total investeringsreserv, vilken vore så noggrant förberedd, att den, om så ansåges önskvärt, kunde fullt utnyttjas under ett första år. Tilläggas må, att enligt sagda direktiv borde vid den sovring av arbetsobjekten, som framkomme vid den grundläggande inventeringen, urvalsgrunden vara arbetenas förmåga att snabbt bidra till en höjning av nationalinkomsten. Denna rent ekonomiska bedömningsgrund vore motiverad med hänsyn till att det ekonomiska läget efter ett vapenstillestånd trots en eventuell omfattande arbetslöshet likväl sannolikt komme att kvarstå såsom en bristsituation, i det att betydande eftersatta behov förelåge samtidigt som landets produktionsmöjligheter i varje fall icke förbättrats.

II. Arbetslöshetsklientel.

Vid övervägande av frågan om beredande av sysselsättning inom jordbruket för arbetslösa torde det vara av betydelse att först något beröra frågan, vilka kategorier av arbetslösa, som i första hand kunna förväntas stå till förfogande och böra beredas sysselsättning inom jordbrukets område. Påpekas må att i det följande bortses från möjligheterna att bereda arbete i skogen.

Helt allmänt läser kunna uttalas, att enär flertalet jordbruk inom landet tillhöra kategorierna små och medelstora jordbruk, äro möjligheterna att på en och samma arbetsplats sysselsätta ett större antal arbetslösa begränsade. Härav följer, att arbetslösa från andra trakter än den, där arbetsplatsen är belägen, endast i mindre utsträckning och i varje fall icke utan en omfattande organisationsapparat kunna beredas sysselsättning. I första hand torde man sålunda böra räkna med i trakten befintliga arbetslösa, så mycket mer för övrigt som det måste anses vara en samhällsangelägenhet av vikt, att arbetstillfällen så långt möjligt beredas på sådant sätt, att arbetarna kunna kvarbo i sina hem. För arbeten inom jordbruket torde sålunda i första hand stå till förfogande och arbete främst böra beredas åt på landsbygden bosatta personer.

Förutom inom andra yrken än i jordbruket sysselsatta böra härutinnan särskilt beaktas mindre jordbrukare och lägenhetsägare, som vid sidan av jordbrukets eller lägenhetens skötsel pläga genom arbete utanför hemmet förskaffa sig erforderliga inkomster, ävensom personer, sysselsatta i skogsarbete eller annat säsongbetonat arbete på landsbygden. Erfarenheterna från tidigare arbetsmarknadskriser hava nämligen visat, att arbetslösheten vid krisens inbrytande snabbt spred sig inom nämnda kategorier samt medförde omfattande krav på hjälp och stöd från det allmännas sida. Givetvis är det önskvärt, att statsmakterna i sina åtgärder eftersträva att så långt möjligt stärka ifrågavarande befolkningsgruppers motståndskraft, så att de vid en kris icke bliva nödsakade anlita det allmännas stöd. Även om dylika åtgärder vidtagits och alltjämt vidtagas, torde det dock för lång tid framåt bliva erforderligt, att statsmakterna i depressions- och arbetslöshetstider vidtaga åtgärder direkt inriktade på att bereda arbetstillfällen för sagda, i dylika tider i varje fall partiellt arbetslösa befolkningsgrupper. Att beräkna storleken av dessa grupper låter sig knappast göra. Belysande torde emellertid vara, att enligt den officiella statistiken antalet »stödjordbruk» (0.25—2 hektar åker), som äro avsedda att bereda innehavarna och deras familjer sysselsättning och tillskott till försörjningen vid sidan av annat förvärvsarbete, utgör drygt 100 000 stycken och att av antalet jordbruk med en åkerareal av 2—10 hektar — drygt 211 000 stycken — en betydande del, måhända hälften, äro sådana, att innehavarna äro beroende av extraarbete utanför det egna jordbruket.

Som bekant har under senare årtiondena en betydande överflyttning av arbetskraft från landsbygden till städerna ägt rum. Särskilt jordbruksbefolkningens storlek har av denna anledning minskats. Härtill har även medver-

kat jordbrukareungdomens övergång till andra näringsgrenar på landsbygden. Enligt folkräkningarna har sålunda den totala jordbruksbefolkningen minskats från 2 265 000 år 1930 till 2 033 000 år 1940 eller med cirka 10 procent på 10 år.

Vid inträffande arbetsmarknadskris skulle man kunna förvänta en återströmning av arbetskraft till landsbygden och jordbruket. I första hand borde detta gälla sådan arbetskraft, som har personliga förbindelser på landsbygden, exempelvis söner och döttrar till jordbrukare. Om så är fallet kan man vid en eventuell fredskris förvänta en utökning av de, i varje fall partiellt arbetslösa befolkningsgrupper, för vilka arbete bör beredas bland annat inom jordbruket.

Vad först angår frågan om en återströmning av arbetskraft från städer och tätbebyggda samhällen till landsbygden, tyda emellertid tillgängliga statistiska uppgifter icke utan vidare på att en dylik återströmning för landet i sin helhet ägt rum under tidigare arbetslöshetsperioder. Det enda man kan utläsa av sagda uppgifter är, att i tider med vikande konjunkturer nettominskningen av befolkningens storlek å rena landsbygden (A-kommuner) genom en större ut- än inflyttning varit mindre än eljest. Utvecklingen framgår av följande sammanställning.¹

År	Nettominsk- ningsindex	Konjunktur- utveckling ¹	År	Nettominsk- ningsindex	Konjunktur- utveckling ¹
1895	100	.	1919	86	.
1896	125	stigande	1920	133	.
1897	135	»	1921	38	fallande
1898	150	»	1922	58	stigande
1899	173	fallande	1923	105	»
1900	136	»	1924	128	»
1901	101	»	1925	101	fallande
1902	98	stigande	1926	99	stigande
1903	110	»	1927	90	oförändrad
1904	134	»	1928	113	»
1905	125	fallande	1929	146	stigande
1906	148	stigande	1930	157	fallande
1907	146	»	1931	104	»
1908	79	fallande	1932	72	»
1909	33	»	1933	69	stigande
1910	77	stigande	1934	102	»
1911	90	»	1935	154	»
1912	79	fallande	1936	183	»
1913	126	stigande	1937	211	»
1914	96	.	1938	190	»
1915	93	.	1939	189	.
1916	111	.	1940	86	.
1917	49	.	1941	69	.
1918	2.	.			

¹ I jämförelse med närmast föregående år. — ² Nettoökning.

¹ Nettominskingsindex är beräknat på grundval av uppgifter i ett arbete av Dorothy Swaine Tomas: Social and economic aspects of swedish population movements 1750—1933.

Under alla åren från 1895 till 1941 — utom 1918 — har utflyttningen överstigit inflyttningen och en nettominskning med hänsyn till dessa två faktorer har ägt rum varje år.

Frågan om en återströmning från andra yrken på landsbygden till jordbruket vid en arbetsmarknadskris torde med till buds stående uppgifter icke vara möjlig att statistiskt belysa. Icke minst under tiden efter 1939 har emellertid arbetskraft i mycket stor omfattning tagits i anspråk bl. a. från jordbruksbefolkningen till arbeten inom torvindustrien, militära anläggningsarbeten av skilda slag, skogsarbeten m. m. Till belysande av den sålunda i anspråk tagna arbetskraftens storlek må nämnas att inom torvindustrien voro år 1939 anställda 300 à 400 man men 1941 5 à 6 000 och 1943 ej mindre än 18 à 20 000 man. Efter krigets slut komma sannolikt många av dessa arbeten att upphöra eller inskränkas. Med all säkerhet kommer i så fall en betydande återströmning av dylik arbetskraft till jordbruket att äga rum.

För beredande av sysselsättning inom jordbruket för arbetslösa kan man tänka sig två möjligheter, nämligen arbete antingen inom den egentliga jordbruksdriften eller vid särskilda för ändamålet igångsatta anläggningsarbeten. I följande avsnitt komma dessa frågor att närmare behandlas.

III. Sysselsättning av arbetslösa inom den egentliga jordbruksdriften.

Enligt 1940 års folkräkning fanns i Sverige en yrkesverksam jordbruksbefolkning av 762 000 män och 102 000 kvinnor. Dessutom funnos 360 000 husmödrar, vilka sålunda ej förts till den yrkesverksamma befolkningen men det oaktat sannolikt deltar mer eller mindre i jordbruksarbete. Vidare funnos 17 000 manliga och 123 000 kvinnliga familjemedlemmar över 15 år, som ej heller redovisats såsom yrkesverksamma.

Enligt en av Stensgård¹ för åren 1939/40 och 1940/41 verkställd undersökning har såsom mått på den totala arbetskraftåtgången för själva lant-hushållningen (den egentliga jordbruksdriften) erhållits en summa av cirka 1 290 miljoner fullgoda manstimmar. Härtill kommer arbete, som utförts av den till jordbruken knutna arbetskraften för s. k. övriga grenar d. v. s. för körslor i skogen m. m. liksom för nyanläggningar, vilket arbete skulle kräva ytterligare cirka 240 milj. manstimmar. Man får sålunda en summa av 1 530 milj. manstimmar. Häri ingår icke den tid, som åtgår för driftsledning, sålunda arbete av driftsledare, förvaltare, bokhållare eller av jordbrukarna själva för driftsledning använd tid, vilken icke kunnat särskilt beräknas.

Omräknar man de anförda talen över arbetsåtgången i timmar till årsarbetare med användande av socialstyrelsens uppgifter över dagsverken per år för årsarbetare och arbetstimmar per dagsverke samt fördelar antalet personer på män och kvinnor i samma proportioner, som använts i de kost-

¹ Jordbruksproblem. Några aktuella föredrag. L.T.:s förlag 1943.

nadsberäkningar för jordbruket, vilka sedan några år verkstälts inom Sveriges lantbruksförbund, så motsvarar detta cirka 432 000 män och 122 000 kvinnor fullt sysselsatta med arbete inom lanthushållningen. Därtill komma cirka 95 000 män i arbete för övriga grenar.

Sammanlagda antalet män, som sålunda beräknats vara behöfligt, blir alltså 527 000 medan antalet kvinnor blir 122 000. Det skulle sålunda finnas cirka 235 000 yrkesverksamma män, vilkas arbetskraft ej behöver tagas i anspråk för ovan angivna arbeten medan de yrkesverksamma kvinnorna mer än helt tagits i anspråk. Beräkningen förutsätter därför, framhåller Stensgård, vad kvinnorna beträffar, att även husmödrarna i viss utsträckning deltaga i arbetet för lanthushållningen, något som utan tvivel även är fallet. Sannolikt är emellertid, att den fördelning av arbetet på män och kvinnor, som här företagits och som bygger på äldre beräkningar, numera icke är verklighetstrogen, varför en överflyttning torde böra göras från den kvinnliga till den manliga gruppen. Stensgård anför vidare följande:

»Vid bedömandet av dessa siffror får beaktas, att för huvuddelen av de män, som upptagits såsom sysselsatta i jordbruket, räknats med heltidssysselsättning, cirka 300 dagsverken per år. Liknande är förhållandet beträffande kvinnorna. I verkligheten äro förhållandena sådana, att jordbruket kräver mycken arbetskraft vissa tider av året, varför betydligt större antal arbetare kräves vid dylika perioder, medan antalet i jordbruksarbete sysselsatta under andra tider är väsentligt lägre. Några uppgifter, som belysa dessa variationer kunna för närvarande icke lämnas. Det är emellertid otvivelaktigt, att utvecklingen under senare år gått i den riktningen, att jordbrukarna söka mera än tidigare anpassa arbetskraften efter behovet vid varje tillfälle genom att hålla mindre antal årsarbetare och i stället anlita mera tillfällig arbetskraft under arbetskrävande perioder. Genom ökad maskinanvändning möjliggöres samtidigt att topparna i arbetsbelastningen skäras ned. En tämligen bred marginal blir emellertid städse erforderlig mellan det antal arbetare, som teoretiskt kunde räcka till, om jordbruksarbetet vore lika fördelat hela året över, och det antal arbetare, som finnas disponibla för jordbruksarbete. Denna detalj är värd att särskilt uppmärksammas, när man jämför jordbruksbefolkningens storlek med jordbrukets faktiska arbetsbehov, uttryckt i timmar eller dagsverken.

Det betydande antal yrkesverksamma manliga personer, som återstår, sedan man frånräknat dem, vilka teoretiskt skulle behövas, om arbetena vore jämnt fördelade över året, utgöres dessutom till stor del av sådana, som ha sina särskilda funktioner. Hit höra sålunda driftsledare och förvaltningspersonal, arbetare i binäringar såsom trädgårdsodling, fiske m. m. Jordbrukarna själva måste också i stor utsträckning ägna sin tid åt annat än egentligt jordbruksarbete, såsom driftsledning, särskilt vid medelstora och större jordbruk samt allmänna uppdrag.

Även sedan hänsyn tagits till dessa och andra liknande omständigheter, bör det dock finnas en rätt betydande arbetskraftsreserv, knuten till jordbruket, vilken reserv endast delvis tages i anspråk inom detta. Det är också välbekant, att så är förhållandet liksom att denna reserv framför allt är till finnandes vid de mindre brukningsdelarna, vilkas innehavare och familjemedlemmar till väsentlig del söka sin inkomst genom arbetsförtjänster eller liknande utanför det egna jordbruket med tillhörande skog.»

»Samtidigt med att överskott av arbetskraft eller av dåligt utnyttjad arbetskraft sålunda alltjämt förefinnes inom jordbruket i dess helhet, råder i många trakter betydande svårigheter för större jordbruk och bondejordbruk att erhålla den arbets-

kraft som behöves. Åtminstone till mycket väsentlig del torde dessa svårigheter böttna uti, att överskottet icke finnes tillgängligt på de arbetsplatser, där arbetskraft behöves.»

Ur synpunkten att bereda arbetslösa sysselsättning inom den egentliga jordbruksdriften är det av intresse att av Stensgårds undersökning konstatera

att det finnes en rätt betydande arbetskraftsreserv, knuten till jordbruket och främst de mindre brukningsdelarna, vilken reserv endast delvis tages i anspråk inom jordbruket; samt

att samtidigt härmed föreligger brist på arbetskraft vid stora och medelstora brukningsdelar, vilken brist emellertid är i hög grad säsongpåverkad och i mycket beror på att den nyssnämnda reserven icke finnes tillgänglig på platsen.

Av dessa båda konstateranden torde framgå, att de mindre jordbrukare, som regelmässigt erhålla en del av inkomsterna genom arbete utanför det egna jordbruket och vid en arbetsmarknadskris drabbas av i varje fall partiell arbetslöshet, icke torde i någon mera betydande utsträckning och i så fall endast tillfälligt kunna erhålla arbete inom den egentliga jordbruksdriften hos andra jordbrukare i hemorten. En förflyttning av dessa partiellt arbetslösa till andra orter är icke möjlig i den mån det gäller brukaren själv. Däremot kan naturligtvis tänkas en överflyttning av hemmavarande vuxna barn till de trakter, där brist på arbetskraft för den egentliga jordbruksdriften förefinnes. Tilläggas må, att Stensgård påpekar betydelsen av att — även under normala förhållanden — åtgärder vidtagas i syfte att i större utsträckning än nu sker säsongmässigt överflytta arbetskraft från en trakt till en annan. I synnerhet skogsbygderna, varest befolkningen har vintersysselsättning i skogen, borde enligt Stensgårds mening kunna tillhanda hålla arbetskraft till slättbygderna under de bråda skördemånaderna. Att en dylik rörlighet hos arbetskraften vore av betydelse icke minst under arbetslöshetstider är uppenbart men är sannolikt icke lätt att åstadkomma. Enligt uppgift från statens arbetsmarknadskommission synes dock den under senaste åren verkställda frivilliga förflyttningen av ungdom till arbetsläger eller på annat sätt slagit väl ut. Större problem möta emellertid, då det gäller förflyttning av äldre, arbetslösa personer.

Andra arbetslösa, främst på landsbygden, kunna naturligtvis tänkas tidvis erhålla arbete vid de stora och medelstora jordbruken då vid toppbelastningar svårigheter föreligga att täcka behovet av arbetskraft. Dessa toppar inträffa i regel främst på våren och under skörden. Dylika arbetskrävande perioder äro emellertid knappast sammanhängande utan avbrytas då och då, exempelvis vid otjänlig väderlek. För utnyttjande av den arbetslöses arbetskraft inom jordbruket synes med hänsyn härtill i stort sett mest ändamålsenligt att för mera stadigvarande arbete igångsätta om möjligt i vederbörandes hemort speciella arbetsobjekt inom jordbruket utanför den egentliga jordbruksdriften, vilka vid uppkommande särskilda behov av arbets-

kraft inom den egentliga jordbruksdriften i trakten kunna avbrytas och vederbörande tagas i anspråk för exempelvis skördearbete.

Av vad sålunda anförts torde hava framgått, att sysselsättning i större utsträckning för arbetslösa inom den egentliga jordbruksdriften — skogen ej inberäknad — icke torde kunna påräknas annat än tillfälligtvis under särskilt arbetskrävande perioder. Under sådana förhållanden återstår att undersöka möjligheterna att för sysselsättning åt arbetslösa igångsätta speciella anläggningsarbeten inom jordbruket utanför den egentliga jordbruksdriften. I närmast följande avsnitt kommer att behandlas frågan om arten av dylika arbeten och deras omfattning.

IV. Sysselsättning av arbetslösa vid särskilda anläggningsarbeten utanför den egentliga jordbruksdriften.

1. Arbetsobjektens art och omfattning.

Föreliggande utredningar m. m.

Under de senaste åren hava åtskilliga undersökningar och uttalanden gjorts rörande beskaffenheten av jordbrukets produktionsmedel, vilka kunna tjäna till ledning vid bedömning av frågan om omfattningen av sådana arbetsobjekt inom jordbruket, som hava karaktären av driftsekonomska förbättringsåtgärder och som lämpa sig för sysselsättning av arbetslösa.

I sitt den 27 juli 1937 avgivna betänkande med utredning och förslag rörande beredskapsarbeten (SOU 1937: 26) har 1936 års utredning angående beredskapsarbeten framlagt resultaten av en av utredningen verkställd inventering av dylika arbeten inom jordbrukets område. För att erhålla material till densamma utsändes skrivelser till hushållningssällskapen. I dessa begärdes uppgifter rörande förbättring av ladugårdar, anläggande av brunnar och vattenledningar, gödselvårdsanläggningar, täckdikningar, betesförbättringar, stenröjningar och nyodlingar. Uppgifterna skulle lämnas så, att de gäve uttryck för det totala behovet av dylika arbeten, som kunde beräknas föreligga för tioårsperioden 1937—1946, och vilka arbeten kunde tänkas komma till utförande under förutsättning, att staten i och för arbetslöshetens motverkande ställde till förfogande statsbidrag i sådan utsträckning och på sådana villkor, att jordägarna kunde förutses skola gå i författning om arbetenas verkställande. Vidare införskaffade utredningen från kommunerna uppgifter om torrlägningsarbeten, vilka uppgifter underställdes lantbruksingenjörerna för granskning och komplettering, samt från domänstyrelsen, stiftsnämnderna, skogssällskapet m. fl. uppgifter om betesförbättringar.

Hushållningssällskapen framhöllo i allmänhet de stora svårigheter, som varit förknippade med de begärda uppgifternas lämnande utan ingående och kostsamma undersökningar. Hushållningssällskapen betonade därför, att de lämnade uppgifterna angående behoven av olika slag av arbeten

vore att anse som mycket approximativa. Utredningen framhåller för sin del, att de olika sätt varpå hushållningssällskapen sammanbragt sina uppgifter, självfallet påverkade resultaten, varför dessa icke voro helt jämförbara. Utredningen hade emellertid icke ansett erforderligt att för det ändamål, varom här vore fråga, verkställa en genomgripande omarbetning och komplettering av materialet för att få detta mera enhetligt. I stort sett borde nämligen enligt utredningens mening de erhållna uppgifterna lämna en för ändamålet nöjaktig bild av förhållandena. Emellertid understrykes, att av utredningen sammanställda uppgifter vore mycket approximativa.

Av ytterligare utredningar rörande med frågan om arbetsobjekt sammanhängande spörsmål må nämnas den av 1938 års jordbruksutredning verkställda undersökningen angående jordbrukets driftsförhållanden.¹ Denna ägde rum i samband med den representativa jordbruksräkningen år 1937, men uppgifterna insamlades — genom hushållningssällskapens försorg — från omkring hälften så många brukningsdelar som vid nämnda räkning. Det bearbetade materialet omfattar sålunda uppgifter från inalles 17 760 brukningsdelar med mera än 2 hektar åker. Detta innebär emellertid icke att på alla punkter fullständiga uppgifter föreligga för samtliga dessa egendomar. Vissa av de begärda upplysningarna har det av en eller annan orsak varit möjligt att erhålla från samtliga brukningsdelar, varför antalet uppgifter växlar något för de olika leden i undersökningen. Uppgifter för nu ifrågakavande ändamål kunna genom undersökningen erhållas beträffande förbättring av ladugårdar, gödselvårdsanläggningar och täckdikningar.

Ifråga om vissa av förenämnda arbetsobjekt kunna upplysningar inhämtas ur specialutredningar. Sålunda verkställde 1933 års mjölk- och mejeriutredning en enkät angående ladugårdarnas och tillhörande inrednings beskaffenhet, för vilken redogörelse lämnats i en den 15 maj 1936 avlämnad promemoria. Vidare må nämnas, att Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap med särskilt statsunderstöd igångsatt och delvis slutfört inventering av ekonomibyggnadsbeståndet inom vissa delar av Bohuslän, vilken inventering närmast tillkommit i syfte att skapa underlag för åtgärder till arbetslöshetens bekämpande inom sagda landsdelar.

Beträffande utredningar om vatten- och avloppsledningar på landsbygden må särskilt nämnas av 1937 års utredning angående arbetsförhållandena vid det mindre jordbruket i dess betänkande den 25 februari 1939 (SOU 1939: 6) angående underlättandet av kvinnornas arbete i de mindre lanthemmen lämnade uppgifter samt av egnahemsstyrelsen den 26 oktober 1942 verkställd utredning angående vattenförsörjning och avloppsförhållanden på landsbygden.

Ifråga om torrläggning av åkerjord återfinnas uttalanden rörande behovet i 1934 års avdikningssakkunnigas den 28 december 1936 avgivna betänkande (SOU 1937: 8) med förslag angående den statsunderstödda vattenavlednings- och avdikningsverksamheten.

¹ Resultaten av denna undersökning föreligga bearbetade och i manuskript delvis försedda med kommentarer av aktuarie H. Olsson.

Slutligen må erinras om att uppgifter av nu ifrågavarande art kunna i viss utsträckning hämtas ur den officiella statistiken, närmast från de åren 1932 och 1937 verkställda jordbruksräkningarna.

På grundval av sålunda till förfogande stående material må följande anföras ifråga om skilda arbetsobjekt inom jordbrukets område utanför den egentliga jordbruksdriften.

Förbättring av bostäder.

1936 års utredning angående beredskapsarbeten har i sitt betänkande icke berört frågan om upprustning av bostäderna vid jordbruk.

I samband med den särskilda folkräkningen 1935/36 gjordes emellertid en specialundersökning av bostadsförhållandena i 100 landskommuner. Bostäderna hava vid denna undersökning uppdelats i sex kvalitetsgrupper, varav kvalitetsgrupp I omfattar de lägenheter, vilka betecknats som förfallna samt de därpå följande grupp II—VI de lägenheter, som uppvisa allt färre av vissa angivna brister. Kvalitetsgrupp VI omfattar sålunda goda lägenheter. Resultatet av undersökningen framgår av följande sammanställning:

Kvalitets- grupp	Hemmansägare (3—99 ha åker)	Bostäder för	
		Statare	Samtliga socialgrupper
I	13·1	16·3	15·1
II	3·8	15·3	7·0
III	15·6	28·7	18·6
IV	59·2	38·5	51·4
V	3·9	0·1	2·5
VI	4·4	1·1	5·4

Tillämpade på totala antalet bostadshus inom landet, bebodda av brukaren, skulle inom storleksgrupperna 3—99 hektar åker cirka 40 000 st. vara förfallna och cirka 60 000 st. mycket bristfälliga.

Sedan undersökningen verkställdes torde emellertid läget hava förändrats genom de förbättringar av bostadshusen, som verkställdes under senare år. Sålunda kan nämnas att enligt uppgift av egnahemsstyrelsen har under budgetåren 1933/34 t. o. m. 1941/42 beviljats sammanlagt 86 149 bostadsförbättringsbidrag, 17 770 nybyggnadslån och 2 974 förbättringslån. Huru många bostadshus, som härigenom upprustats, är icke möjligt att exakt ange men torde uppgå till omkring 90 000 stycken. Någon uppdelning av bostäderna på skilda socialgrupper är icke möjlig utföra utan synnerligen tidskrävande arbete men då bland de beviljade ansökningarna ett mycket stort antal torde avse icke jordbrukarebostäder torde många bostadshus vid jordbruk ännu vara i bristfälligt skick. Därjämte hava bidrag utlämnats till upprustning av lantarbetarebostäder.

Förbättring av ekonomibyggnader.

I det betänkande, som avgivits av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten, återfinnes en på grundval av uppgifter från hushållningssällskapen gjord sammanställning av det antal dagsverken, som beräknats åtgå för ladu-

gårdsförbättringar under tioårsperioden 1937—1946 under tidigare omfördälda förutsättningar. Antalet dagsverken uppskattas till 13 371 000 stycken. Däremot finnas inga uppgifter rörande det totala behovet av upprustningsarbeten.

Ej heller av den officiella statistiken synas uppgifter till ledning härutinnan kunna erhållas. I förutnämnda promemoria från 1933 års mjölk- och mejeriutredning uttalas emellertid på grundval av uppgifter, som införskaffats från hushållningssällskapens egnahems- och husdjurskonsulenter samt läns- och distriktsveterinärerna, att ladugårdarna i genomsnitt voro av dålig beskaffenhet å 11—12 procent av de stora jordbruken, å 26—28 procent av de medelstora och å 41—44 procent av de små jordbruken.

Den av 1938 års jordbruksutredning verkställda driftsundersökningen lämnar även vissa uppgifter rörande byggnadsbeståndets beskaffenhet å de undersökta egendomarna. Ekonomibyggnadernas beskaffenhet har i undersökningen enligt anvisningarna på frågeformuläret angivits såsom god, om byggnaden ej varit i behov av reparation eller nybyggnad, som mindre god, om den varit i behov av reparation men ej nybyggnad samt som dålig om den behövde nybyggas. Undersökningen gav till resultat, att ekonomibyggnaderna i stor utsträckning vore mer eller mindre bristfälliga. Sammanfattningsvis kan nämnas, att av samtliga brukningsdelar med mer än 2 ha åker skulle enligt undersökningen ladugårdarna vara av god beskaffenhet vid cirka 115 000 brukningsdelar, av mindre god vid cirka 140 000 och av så dålig beskaffenhet, att ombyggnad krävdes, vid 45 å 50 000 egendomar. Beträffande stall och övriga ekonomibyggnader voro siffrorna av ungefär samma storleksordning.

I förutnämnda kommentar till undersökningen uttalas emellertid, att nämnda kalkyl kunde göra anspråk på endast ungefärlig riktighet, enär materialets representativitet på denna punkt ej kunnat kontrolleras. Då denna emellertid i andra hänseenden måste betraktas som god och då antalet i undersökningen medtagna brukningsdelar vore förhållandevis stort, torde de anförda siffrorna åtminstone i grova drag få anses ange storleksordningen av föreliggande spørsmål. Emellertid framhålles i kommentaren till vad sålunda anförts rörande ekonomibyggnadernas beskaffenhet, att den omständigheten, att exempelvis ladugården vid en brukningsdel angivits vara av god beskaffenhet icke innebure, att densamma vore utrustad med sådana byggnadstekniska anordningar, som för en rationell drift vore erforderliga. Slutligen påpekas, att läget kunde hava något förändrats genom de förbättringar av ekonomibyggnaderna som på vissa håll otvivelaktigt vidtagits, sedan undersökningen verkställdes. Härutinnan kan nämnas att Lantbruksförbundets Byggnadsförning enligt uppgift handhaft planering av förbättringar å eller nybyggnad av ekonomibyggnader under tiden 1 mars 1941—28 februari 1943, alltså under två år, å 2 000 egendomar. Av dessa beräknas byggnadsarbeten hava hittills utförts å 1 600 egendomar. Kostnaderna för dessa byggnadsarbeten uppskattas till ej mindre än 27 miljoner kronor.

Beträffande den av Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap verk-

ställda ovan omförmälda inventeringen må nämnas, att vid 1942 års utgång inventering utförts å 341 brukningsdelar med en åkerareal om över 5 ha. Med ledning av tillgängliga uppgifter å antalet brukningsdelar och åkerarealer kan beräknas att ungefär $\frac{2}{3}$ av antalet brukningsdelar av nyssnämnda storlek inom Vette härad inventerats. De inventerade brukningsdelarnas sammanlagda areal uppgår till 4 530 ha och deras taxeringsvärde till sammanlagt 4 833 400 kronor.

I följande sammanställning återfinnas uppgifter om ekonomibyggnadernas m. m. beskaffenhet. Siffrorna ange antalet brukningsdelar inom varje grupp. Beträffande byggnadernas beskaffenhet hava följande beteckningar använts:

- I — nybyggnad eller nyanläggning erforderlig
 II — omfattande om- och/eller tillbyggnad erforderlig
 III — reparation och modernisering erforderlig
 IV — inga åtgärder erforderliga.

Beskaffenhet	Vattentäkt	Avlopp fr. kostall	Kostall	Häststall	Svinhus	Hönshus	Lador o. loge	Vagnbod
I.....	57	231	109	128	104	88	112	88
II.....	53	—	37	20	5	5	2	4
III.....	1	—	181	139	34	20	15	5
IV.....	230	110	14	47	141	209	212	226

Beskaffenhet	Magasin	Gödselstad	Mjölkrumsavdelning ¹
I	65	310	136
II	—	3	—
III	3	—	—
IV	258	28	51

Totalkostnaderna för erforderliga förbättringar hava beräknats till följande belopp i kronor:

	K o s t n a d	
	Material	Arbete
Vattentäkt	2 5 515	2 2 750
Avlopp från kostall	25 017	18 733
Kostall	701 885	308 463
Häststall	271 245	116 535
Svinhus	85 820	36 120
Hönshus	28 675	14 275
Lador och loge.....	248 545	122 600
Vagn- och redskapsbod	29 385	12 445
Magasin.....	32 835	15 020
Gödselstäder	254 115	154 260
Mjölkrum	81 220	33 880
	Kronor 1 764 257	835 081
	Tillhopa kronor	2 599 338

* Arbetsåtgången har beräknats till 85 670 dagsverken.

¹ Vid kostall av beskaffenhet II—IV. Vid nybyggnad av kostall har mjölkrumsanläggningen medräknats där.

² Kostnaderna för iordningställande av 57 brunnar ej inberäknade.

Till ovanstående uppgifter rörande sålunda framkomna inventeringsresultat må påpekas, dels att byggnadsbeståndet inom ifrågavarande del av Bohuslän torde vara relativt dåligt, dels att byggnadskostnaderna i allmänhet inom Göteborgs och Bohus län av olika skäl lära vara jämförelsevis höga. Någon representativ bild av byggnadsförhållandena vid jordbruken inom länet och än mindre inom landet i sin helhet torde sålunda uppgifterna icke kunna lämna. Det oaktat äro de måhända av betydelse såsom belysande storleksförhållandena å ifrågavarande arbetsobjekt inom viss del av landet.

Brunnar och vattenledningar.

Vid inventeringen av inom jordbruksnäringen befintliga arbetsobjekt har 1936 års utredning angående beredskapsarbeten såsom nämnts även undersökt behovet av brunnar och vattenledningar på landsbygden. Enligt hushållningssällskapens uppgifter skulle för utförande under tioårsperioden 1937—1946 föreligga behov av arbeten av ifrågavarande slag, motsvarande en åtgång av nära 1·5 miljoner dagsverken. Utredningen anmärker emellertid härtill, att fyra hushållningssällskap icke redovisat några arbeten av förevarande slag, varför det totala behovet anses vara väsentligt större än det ovan nämnda.

Under juli och augusti 1941 utförde egnahemsstyrelsen en inventering av vatten- och avloppsförhållandena på landsbygden. Inventeringen omfattade 26 områden, fördelade över hela landet. För inventeringen användes åtta undersökningsförrättare, vilka hade till uppgift att inom sina områden besöka varje fastighet, tillhörande den egentliga landsbygden, och ifylla detaljerade frågeformulär. Uppgifterna insändes efter hand till egnahemsstyrelsen, där de bearbetades och sammanställdes. Vid undersökningarna besöktes omkring 4 000 fastigheter, bebodda av sammanlagt ungefär 19 000 personer. Inventeringen gav till resultat, att endast 19 % av samtliga brunnar voro felfria under det att övriga 81 % voro behäftade med ett eller flera fel. Vattentillgången uppgavs av uppgiftslämnarna vara tillräcklig i 79 % av samtliga undersökta brunnar. Egnahemsstyrelsen framhåller emellertid härtill, att sistnämnda siffra avsåge den hittillsvarande vattenförbrukningen. Om vattenledning mera allmänt infördes, komme vattenförbrukningen att ökas och det vore då att vänta, att antalet brunnar med otillräcklig vattentillgång kommer att stiga. Av inventeringsresultatet framgår vidare, att vattenledning till kök icke finnes vid 71 % av de undersökta fastigheterna samt vattenledning till ladugård icke vid 72 % av det totala antalet undersökta fastigheter och icke vid 47 % av de undersökta jordbruksfastigheterna. Av de undersökta vattenledningarna hade i medeltal 4 % befunnits vara i otillfredsställande skick. 95 % av de undersökta fastigheterna hade icke avlopp från kök. Avloppsledningarna mynnade i de flesta fall i öppet dike invid gården. Endast vid 21 % av de undersökta avloppen fanns reningsanordning av ett eller annat slag, i allmänhet Hoffmanbrunn. Egnahemsstyrelsen tillägger, att de anförda inventeringsresultaten visserligen framkommit genom undersökning av smärre områden men att desamma kunde antagas giva en ungefärlig bild av de nuvarande förhållandena inom de större distrikten.

Såsom inledningsvis nämnts har även 1937 års utredning angående arbetsförhållandena vid det mindre jordbruket lämnat vissa uppgifter rörande vatten- och avloppsförhållandena på landsbygden. Utredningen verkställde sålunda en sammanställning över förekomsten av vattenledning vid mindre jordbruk, hämtad ur materialet från den vid särskilda folkräkningen 1935/36 företagna specialundersökningen av bostadsförhållandena i 100 landskommuner. Enligt sammanställning skulle vattenledning icke förekomma i 82,3 % av de undersökta bostadshusen eller sålunda något högre procenttal än det av egnahemsstyrelsen angivna. Då denna undersökning, framhåller utredningen, måste anses vara mycket representativ, och då den utförts med stor omsorg, torde nämnda siffra med all sannolikhet giva ett riktigt uttryck för förhållandena på landsbygden i nu förevarande hänseende vid sagda tidpunkt.

Elektrifieringsanläggningar.

Enligt en av kommerskollegium år 1938 avslutad utredning voro vid början av år 1938 cirka 350 000 av landets cirka 1 000 000 hushåll icke elektrifierade. Under hand har elektrifieringsberedningen meddelat, att enligt av beredningen gjorda uppskattningar skulle numera återstå cirka 200 000 hushåll, varav 50 000 i kommerskollegii utredning betraktas som oelektrifierbara. För närvarande skulle sålunda återstå att elektrifiera cirka 150 000 hushåll. Elektrifieringstakten har under senare år varit reglerad huvudsakligen av tillgången på koppar och har för innevarande år beräknats till 20 à 25 000 hushåll. Med nuvarande takt skulle sålunda den elektrifierbara delen av landsbygden vara elektrifierad om 7 år.

Gödselvårdsanläggningar.

Även ifråga om förekomsten av cementerade gödselstäder och urinbrunnar lämnar nyssnämnda driftsundersökning upplysningar. Sådana kunna emellertid erhållas jämväl från jordbruksräkningarna 1932 och 1937. Då de i driftsundersökningen deltagande jordbruken uppvisa relativt ofta förekommande gödselvårdsanläggningar av ifrågavarande slag, synes lämpligt att i detta sammanhang använda resultaten från jordbruksräkningarna. Enligt 1937 års jordbruksräkning fanns vid denna tidpunkt cementerad gödselstad å 82 763 brukningsdelar med över 2 hektar åker, medan endast 41 679 dylika brukningsdelar voro försedda med cementerad urinbrunn. 14 801 brukningsdelar av nämnda storlek hade gödselstad av annat material än cement. Under åren mellan jordbruksräkningarna 1932 och 1937 synas 25 628 eller i medeltal per år c:a 5 000 brukningsdelar med över 2 ha åker hava försetts med cementerad gödselstad, och 12 337 eller i medeltal per år c:a 2 500 brukningsdelar med cementerad urinbrunn. Antalet brukningsdelar av nämnda storlek med gödselstad av annat slag än cement hade stigit med endast 785 st. Därest anläggningsarbetena av cement antages hava fortgått i samma tempo efter 1937 skulle vid utgången av år 1942 i runt tal 108 400 brukningsdelar varit försedda med cementerad gödselstad och 54 000 bruknings-

delar med cementerad urinbrunn. Sannolikt har emellertid av olika anledningar anläggningstempot minskats. Minst 198 000 brukningsdelar av ovan nämnda storlek torde sålunda för närvarande sakna cementerad gödselstad och minst 253 000 brukningsdelar cementerad urinbrunn. Tilläggas må att enligt lantbruksstyrelsens berättelser för åren 1933—1937 beviljades under dessa år av hushållningssällskapen statsunderstöd till utförande av 16 993 gödselvårdsanläggningar eller i medeltal per år i runt tal 3 400 st. Enligt egenahemsstyrelsens berättelser beviljades premielån under samma år till iordningställande av 3 913 gödselvårdsanläggningar eller i medeltal 783 st. per år.

Av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten redovisas allenast 88 900 gödselstäder, vilka under tidigare nämnda, för utredningens undersökning givna förutsättningar av hushållningssällskapen beräknats komma till utförande under tioårsperioden 1937—1946 eller i medeltal per år cirka 9 000 gödselstäder. Anläggningarna beräknades kräva 4 872 000 dagsverken. Mot bakgrunden av ovan beräknat antal brukningsdelar utan cementerad gödselstad framstår det av hushållningssällskapen angivna antalet icke såsom högt men årsmedeltalet är nästan dubbelt så högt som det i medeltal per år utförda antalet gödselstäder under åren 1933—1937.

Avdikning.

1936 års utredning angående beredskapsarbeten utförde såsom nämnts även en inventering av avdikningsarbeten. Som norm för lämnandet av uppgifter om dylika arbeten gällde, att torrläggingsarbeten skulle vara av den beskaffenhet, att båtnaden med avseende å alstringsförmågan hos marken med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slätter- eller betesvall skulle uppväga eller överstiga kostnaden. Resultatet av den verkställda inventeringen visar, att för torrläggning av försumpade marker för jordbruksändamål skulle under tioårsperioden 1937—1946 kunna beredas arbete, motsvarande en åtgång av 4 517 000 dagsverken. Utredningen framhåller emellertid, att de för beredskapsändamål redovisade arbetena på intet vis kunde anses utgöra resultatet av en fullständig inventering av de förefintliga arbetsobjekten. De utgjorde säkerligen snarare den stock av arbeten, som redan vore planerade och mer eller mindre fullständigt blivit föremål för undersökning. Man borde därför kunna räkna med att möjligheterna att sysselsätta arbetskraft med torrläggingsarbeten av nu ifrågavarande slag i verkligheten vore väsentligt större än som framginge av ovan anförda uppgift. I detta sammanhang må nämnas, att 1934 års avdikningssakkunniga i sitt den 28 december 1936 avgivna betänkande med förslag angående den statsunderstödda vattenavlednings- och avdikningsverksamheten samt därmed sammanhängande spörsmål uttalat beträffande förekomsten inom landet av vattensjuk mark, som med fördel kunde bli föremål för torrläggning, att under överskådlig framtid förutsättningar förefunnes inom vårt land för en fortsatt torrläggingsverksamhet i nuvarande eller till och med ökad omfattning såväl ifråga om avlopps upptagande och utvidgande som invallningar och täckdikningar.

I detta sammanhang må nämnas, att statens arbetsmarknadskommision enligt uppgift från kommissionen under åren 1940—41 verkställde en inventering av kommunala arbeten, som från kommunalt håll ansetts lämpliga att ifrågakomma som beredskapsarbeten under de närmast följande åren. Vid denna inventering framkommo bl. a. ett antal torrläggningsföretag. Förteckningen över dessa företag jämte vissa andra dylika företag överlämnades till lantbruksstyrelsen och sedermera även till vederbörande länsstyrelse för uttalande rörande de olika företagens angelägenhet och lämplighet som beredskapsarbeten. Med ledning av de därvid erhållna upplysningarna har en särskild grupp arbeten avskiljts, bestående av företag som synts ekonomiskt förmånliga med hänsyn till båtnaden, som uppgivits lämpliga att bedrivas även vintertid och som icke varit av alltför ringa omfattning. På så sätt hava 24 företag utvalts, vilka synts kommissionen lämpliga att i första hand ifrågakomma som beredskapsarbeten för sysselsättning av hjälpsökande. Av företagen äro fem belägna i Kristianstads län, tre i vart och ett av Stockholms, Södermanlands och Gotlands län, två i vardera Värmlands och Örebro län samt ett företag i vart och ett av Östergötlands, Kronobergs, Blekinge, Skaraborgs, Kopparbergs och Norrbottens län. Inom övriga län finnas av uppgifterna att döma inga arbetsobjekt, som uppfylla samtliga de nämnda fordringarna. Däremot finnes ett flertal företag, lämpliga att igångsättas och bedrivas sommartid.

Täckdikning.

I nyssnämnda av 1934 års avdikningssakkunniga avgivna betänkande uttalas på grundval av uppgifter från hushållningssällskapen m. fl. vad angår omfattningen av redan odlad, hittills icke fullständigt utdikad jord, som vore i behov av ytterligare torrläggning, att arealen dylik mark vore mycket betydande och säkerligen överstege 1 000 000 hektar.

I 1938 års jordbruksutrednings driftsundersökning ingå även uppgifter om den ytterligare åkerareal, som behövde täckdikas. Enligt undersökningen skulle denna areal omfatta i runt tal 870 000 hektar vid brukningsdelar om 2 hektar eller däröver. En jämförelse med resultaten av 1937 års jordbruksräkning visar emellertid att de i undersökningen deltagande gårdarna inom samtliga storleksgrupper över 2 hektar åker nått relativt långt ifråga om täckdikning. Sannolikt följer härav, att den totala åkerareal inom landet, som behöver täckdikas vid jordbruk om över 2 hektar åker, är större än ovannämnda 870 000 hektar. På grundval av föreliggande material är det emellertid icke möjligt ange storleken av sagda åkerareal. De anförda uppgifterna synas emellertid bestyrka den av 1934 års avdikningssakkunniga angivna åkerarealen av över 1 000 000 hektar som ytterligare skulle behöva täckdikas.

I detta sammanhang må påpekas, att i jämförelse med den totala areal, som är i behov av täckdikning, torde den sedan 1938 verkligen täckdikade arealen vara ringa. Sålunda kan nämnas att enligt 1937 års jordbruksräk-

ning täckdikades under åren fr. o. m. 1933 vid jordbruk om över 2 ha åker sammanlagt endast 80 795 hektar eller i runt tal 16 000 hektar årligen. Även om täckdikningen fortskridit i samma tempo per år under åren 1937—1942, synes man berättigad antaga att endast några procent av den åkerareal, som behövde täckdikas 1938, hittills täckdikats. Tilläggas må, att under åren 1933—1937 beviljades enligt lantbruksstyrelsens berättelser statsunderstöd till täckdikning av 72 546 hektar eller cirka 14 500 hektar per år.

De av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten redovisade täckdikningsarbetena omfatta en areal av cirka 390 000 hektar, vilka arbeten under tidigare nämnda, för utredningens undersökning givna förutsättningar av hushållningssällskapen beräknats komma till utförande under tioårsperioden 1937—1946, eller i medeltal 39 000 hektar per år. Arbetena beräknas kräva 13 693 000 dagsverken. Mot bakgrunden av det totala behovet av täckdikning framstår den nämnda arealen icke som hög men årsmedeltalet är mer än dubbelt så högt som den i medeltal per år täckdikade arealen fr. o. m. 1933 enligt 1937 års jordbruksräkning.

Betesförbättring.

Beträffande betesförbättringsarbeten redovisar 1936 års utredning angående beredskapsarbeten en areal av 158 113 hektar, motsvarande en arbetskraftsåtgång av 3 892 000 dagsverken. I medeltal per år under ovannämnda period beräknas sålunda under givna, tidigare omnämnda förutsättningar cirka 16 000 hektar kunna betesförbättras.

Av jordbruksräkningarna 1932 och 1937 kunna likaledes vissa upplysningar inhämtas på denna punkt. I båda dessa räkningar redovisas betesmarkerna dels såsom kultiverad betesäng, dels som annan betesäng. Såsom kultiverad betesäng skulle enligt anvisningar för ifyllande av använd deklara-tionsblankett anses sådan icke i vanlig mening under plog lagd, i huvudsak foderproducerande men ej sällan något trädbevuxen mark, som för betets förbättrande vore föremål för ordnad skötsel varmed skulle förstås sådana åtgärder som röjning, dikning, planering, kalkning, gödning, frösådd m. m. Annan betesäng skulle anses utgöras av dels företrädesvis med naturgräs beväxt mark, vilken huvudsakligen utnyttjades för bete och därför icke redovisades som slätteräng. Mellan de nämnda jordbruksräkningarna ökades arealen kultiverad betesäng vid jordbruk om över 2 hektar åker med 39 708 hektar eller i medeltal per år cirka 8 000 hektar. I kommentarerna till 1937 års jordbruksräkning uttalas, att sagda ökning otvivelaktigt återspeglade en faktisk utvecklingstendens på beteskulturens område. Den av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten angivna arealen, som skulle kunna betesförbättras, är sålunda dubbelt så stor i medeltal per år som den faktiskt i genomsnitt per år mellan jordbruksräkningarna 1932 och 1937 kultiverade betesmarksarealen. Tilläggas må att enligt lantbruksstyrelsens berättelser beviljades statsunderstöd under åren 1933—1937 till betesförbättring av 25 122 hektar eller i medeltal cirka 5 000 hektar per år.

Beträffande det totala behovet av kultiverad betesmark saknas uppgifter. Med utgångspunkt från ett beräknat mjölkkoantal av 1 700 000 stycken och behov av cirka en halv hektar kultiverad betesmark per mjölkko skulle emellertid krävas sammanlagt cirka 850 000 hektar för samtliga jordbruk inom landet. Enligt 1937 års jordbruksräkning utgjorde den totala arealen kultiverad betesmark i hela landet endast drygt 98 000 hektar och annan betesäng i runt tal 584 700 hektar. Påpekas må emellertid att icke alla brukningsdelar disponera över för ändamålet lämplig mark, som icke redan tagits i anspråk som åker.

Nyodling.

Beträffande nyodlingsarbeten kan nämnas att enligt 1937 års jordbruksutredning nyodlades under åren fr. o. m. 1933 å brukningsdelar med över 2 hektar åker 17 434 hektar eller i medeltal cirka 3 500 hektar per år. 1936 års utredning angående beredskapsarbeten redovisar 63 500 hektar, vilken areal under tidigare nämnda, av utredningen angivna förutsättningar för undersökningen av hushållningssällskapen beräknats kunna nyodlas under tioårsperioden 1937—1946 eller i medeltal drygt 6 000 hektar per år, sålunda väsentligt större areal än som verkligen nyodlats i medeltal per år under tiden mellan jordbruksräkningarna 1932 och 1937. Sagda nyodlingsarbete beräknades av utredningen kräva en arbetsåtgång av 6 373 000 dagsverken. Uppgifter om det totala behovet av nyodling saknas. Tilläggas må att enligt lantbruksstyrelsens berättelser beviljades statsunderstöd under åren 1933—1937 till nyodling av 18 596 hektar eller cirka 3 700 hektar per år varav emellertid endast en del kommit till utförande såvitt av 1937 års jordbruksräkning framgår (se ovan). Premiälån beviljades under samma tid till nyodling av 861 hektar eller 172 hektar i medeltal per år. Påpekas må, att av dessa nyodlingar en stor del torde hava utförts närmast i syfte att åstadkomma en mera förmånlig arrondering av åkerjorden, vilket syfte är av betydelse vid bedömandet av nyodlingsverksamhetens lämplighet i södra och mellersta Sverige.

Stenröjning och jordkörning.

1936 års utrednings angående beredskapsarbeten inventering beträffande behovet av stenröjning gav till resultat, att under tioårsperioden 1937—1946 skulle kunna beredas sysselsättning med stenröjningsarbeten, motsvarande 2 042 000 dagsverken. Utredningen framhåller, att ehuru svårligen enhetliga normer kunna uppställas för bedömande av behovet av stenröjning, föreläge otvivelaktigt särskilt i vissa sydligare landsdelar lämpliga arbeten av dylik beskaffenhet i icke ringa omfattning. Uppgifter om den totala åkerareal, som behöver stenröjas, saknas. Enligt lantbruksstyrelsens berättelser beviljades under åren 1933—1937 statsunderstöd till stenröjning av 5 651 hektar eller i medeltal 1 130 hektar per år. Under åren 1935—1937 beviljades därjämte statsunderstöd till jordkörning av 1 311 hektar eller cirka 440 hektar i medeltal per år.

Jordanskaffningsföretag i övre Norrland.

Inom Västerbottens och Norrbottens län bedrivs genom egnahemsnämnderna en omfattande statlig jordanskaffningsverksamhet. I syfte att erhålla en uppfattning om de arbetstillfällena, som kunna beredas vid dessa jordanskaffningsföretag, har genom egnahemsstyrelsens försorg vissa uppgifter rörande densamma införskaffats, vilka sammanställts i en till denna promemoria fogad tabell.

Av tabellen framgår att sagda företag äro till antalet 41 och omfatta tillhoppa en areal av 27 704 hektar, varav 6 993 hektar åker och odlingsmark. 306 nya jordbruk beräknas kunna utläggas. Den normala exploateringstiden beräknas i Norrbottens län till mellan fem och femtio år samt i Västerbottens län mellan ett och tolv år. Vissa arbeten kunna emellertid forceras, därest så befinnes önskvärt ur arbetsmarknadssynpunkt. I första hand uppgives detta utan förhöjning av kostnaderna kunna ske ifråga om förberedande arbeten såsom röjning, dikning och vägbyggen samt anskaffande av byggnadsvirke. Under de första och andra åren av dylik forcerad verksamhet beräknas åtgå följande arbetskostnader och antal mansdagsverken.

	Västerbottens län		Norrbottnens län		Summa	
	Arbets- kostnad, kronor	Antal mans- dags- verken	Arbets- kostnad, kronor	Antal mans- dags- verken	Arbets- kostnad, kronor	Antal mans- dags- verken
Första året	298 200	16 760	656 000	79 000	954 200	95 760
Andra året	387 900	17 585	559 000	67 875	946 900	85 460
Summa	686 100	34 345	1 215 000	146 875	1 901 100	181 220

Med en genomsnittlig arbetstid per man och år av 180 dagar skulle sagda antal mansdagsverken innebära sysselsättning för cirka 530 man under första året och 470 man under andra året.

Sammanfattning.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen torde hava framgått finnas inom jordbrukets område arbetsobjekt av icke ringa omfattning. Sannolikt finnas även andra arbetsobjekt än de nämnda. För jordbruksdriften är sålunda iståndsättande av utfartsvägar ett betydelsefullt arbetsobjekt och flera dylika finnas givetvis på skogsskötselns område. Emellertid torde det icke ankomma på jordbrukskommittén att upptaga dylika arbetsobjekt till behandling, varför de här må lämnas åsido.

De av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten redovisade arbetena på jordbruksområdet motsvara sammanlagt drygt 50 miljoner dagsverken. Såsom utredningen själv framhållit torde emellertid denna arbetskraftsåtgång av olika skäl vara mycket för låg. Att i varje fall de arbeten, som skulle behöva utföras, representera en avsevärt större arbetsåtgång, torde av de i det föregående anförda uppgifterna om arbetsobjektens omfattning vara uppenbart. Att beräkna storleken av denna arbetsåtgång låter sig emellertid icke

göra på grundval av föreliggande statistiska uppgifter, och torde ej heller i detta sammanhang vara av större intresse, enär man icke äger kännedom om, huruvida arbetsobjekten verkligen komma att utföras.

2. Arbetsobjektens lämplighet för sysselsättning av arbetslösa.

Det synes tveksamt, huruvida det ankommer på 1942 års jordbrukskommitté att i detalj behandla frågan om förutnämnda arbetsobjekts lämplighet för motverkande av arbetslöshet. Kommitténs uppgift synes snarast vara att belysa storleksordningen av ur jordbrukssynpunkt lämpliga arbetsobjekt — såsom skett i föregående avsnitt — samt framföra de förslag till åtgärder, som ur jordbrukets synpunkt kunna befinnas ändamålsenliga, för att sagda arbetsobjekt skola komma till utförande. Då emellertid det oaktat en diskussion av frågan om ur arbetslöshetssynpunkt lämpliga arbetsobjekt kan ha sitt värde, må några synpunkter anföras på detta spörsmål.

1936 års utredning angående beredskapsarbeten.

1936 års utredning angående beredskapsarbeten har i sitt förenämnda betänkande härutinnan framfört vissa synpunkter, vilka i korthet först må refereras. I fråga om ladugårdsförbättringar uttalar utredningen, att dylika arbeten vore mycket lämpliga som beredskapsarbeten vid inträffande arbetslöshet. Materialanskaffning, grundgrävning m. m. kunde lämpligen i viss utsträckning ske även vintertid. En på detta område bedriven mera omfattande statlig bidragsverksamhet borde, framhåller utredningen, direkt såväl som indirekt erbjuda välbehöfliga arbetstillfällen under en kristid för den del av landsbygdens befolkning, som i första hand plägade drabbas av den minskade arbetstillgången.

Anläggandet av brunnar och vattenledningar torde enligt utredningen få anses såsom jämförelsevis lämpliga arbeten för sysselsättning av sådana arbetslösa, som äga förutsättningar för grovarbete. Arbetena kunde sålunda pågå under större delen av året och särskild yrkeskunskap kräves endast i ringa utsträckning. Deras användbarhet begränsades emellertid av det förhållandet, att endast ett fåtal arbetslösa kunde sysselsättas på en och samma arbetsplats samt att de enskilda arbetena i regel torde bliva av liten omfattning och sålunda relativt kortvariga. Sin största betydelse finge därför dessa arbeten såsom komplettering av försörjningsmöjligheterna för de mindre jordbrukarna och landsbygdens arbetare över huvud taget. I detta sammanhang erinrar utredningen om att materialåtgången i form av rör, pumpar m. m. vid dessa arbeten vore jämförelsevis stor, vilket dock icke endast behövde utgöra en nackdel, då en ökad förbrukning härav skapade arbetstillfällen inom vissa industrier. Slutligen framhåller utredningen, att då staten i arbetslöshetsbekämpande syfte anslog medel för utförande i betydande omfattning av vattenledningsanläggningar i städer och samhällen, detsamma rätteligen även borde ske för motsvarande arbeten på rena landsbygden.

Gödselvårdsanläggningar vore däremot enligt utredningens mening icke särskilt lämpliga som beredskapsarbeten till arbetslöshetens lindrande. Arbetena vore sålunda beroende av väderleksförhållandena, krävde yrkesvan arbeidskraft samt kunde på en och samma plats som regel bereda sysselsättning för endast ett fåtal arbetare. För den kategori jordbrukare, vilken endast kunde finna ofullständig sysselsättning i jordbruket, samt för de landsbygdens arbetare, vilka i avsaknad av fast anställning hade svårigheter att finna sysselsättning året runt, kunde emellertid anläggandet av gödselstäder erbjuda ett värdefullt arbetstillskott. Utredningen ville sålunda icke göra gällande, att gödselvårdsanläggningar icke skulle kunna tillgripas i en kristid för bekämpande av arbetslöshet. Erfarenheterna från den senaste krisen hade enligt utredningens mening visat, att de kunde användas för detta ändamål.

Täckdikningsarbeten vore enligt utredningens mening mycket lämpliga för sysselsättning av arbetslösa. De kunde sålunda utföras under större delen av året, eller så snart jorden ej är tjälad, och krävde icke särskild yrkeskunskap. Utredningen påpekar därjämte, att förutom de direkta arbetstillfällena, som därvid kunde skapas, komme en forcerad täckdikningsverksamhet även att öva gynnsamt inflytande på tegelbrukens sysselsättning, då täckdikningen numera i allt större omfattning utfördes med tegelrör.

Ifråga om betesförbättringar uttalar utredningen, att dylika arbeten icke vore särskilt lämpliga att tagas i anspråk för direkt arbetslöshetsbekämpande syften. Sålunda torde endast i undantagsfall större och mera arbetskrävande arbeten kunna anordnas på en och samma plats, varjämte kostnaderna för material (gödselmedel, utsäde) vore jämförelsevis höga. Vidare torde fastighetsägarna helst se, att de bereddes tillfälle att själva eller med eget folk utföra ifrågavarande arbeten, som kunde utgöra en lämplig komplettering av jordbruksarbetet. Det kunde därför komma att möta svårigheter att få arbetslösa placerade i dylika arbeten. För den kategori av jordbrukare, vilken endast kunde finna ofullständig sysselsättning i jordbruket, samt för de skogs- och jordbrukets arbetare, vilka hade svårigheter att finna sysselsättning året runt, kunde emellertid betesförbättringsåtgärderna erbjuda ett värdefullt arbetstillskott. Slutligen framhåller utredningen, att sagda åtgärder, i vad gällde rensningshuggning, planering, dikning m. m. kunde utföras under hela året med undantag för den tid, då snö- eller tjälförhållandena lade hinder i vägen.

Nyodlingsarbetena krävde, framhåller utredningen, föga material och ställde ej höga fordringar på yrkeskunskap, varför de i och för sig vore lämpliga objekt för sysselsättning av arbetslösa. I stort sett vore de dock i detta hänseende bäst ägnade för sysselsättning av de jordbrukare, som icke hade full bärning inom det egna jordbruket. Även om arbetstillfällena på ifrågavarande område tillika kunde skapas för landsbygdens arbetare utan egna jordbruk, kunde dessa arbeten icke anses vara av större betydelse för direkt bekämpande av en mera omfattande arbetslöshet.

Ifråga om stenröjningsarbeten slutligen framhåller utredningen, att med hänsyn till jämförelsevis ringa materialåtgång samt då särskild yrkeskunskap

icke erfordras, måste röjningsarbetena anses lämpa sig för sysselsättning av arbetslösa.

1942 års jordbrukskommitté.

Vid ett bedömande av frågan, huruvida arbetsobjekt kunna vara lämpliga för motverkande av en arbetslöshet av större omfattning synas tre spörsmål i första hand vara av betydelse nämligen arbetets omfattning under olika årstider, arbetsobjektets storlek å de enskilda arbetsplatserna samt slutligen det arbetslösa klienteletts beskaffenhet. Hänsyn bör därjämte tagas till materialbehovet.

Erfarenheterna från tidigare arbetskriser torde ge vid handen, att svårigheterna att bereda arbetstillfällen äro särskilt stora under vinterhalvåret. Ur arbetslöshetssynpunkt äro med hänsyn härtill sådana arbetsobjekt, som kunna utföras även under hela eller en stor del av sagda årstid, särskilt värdefulla. Inom jordbruket torde flertalet av de i det föregående omförmälda arbetsobjekten i regel icke lämpa sig för utförande under vintertid, då marken är tjälad, dock med undantag för vissa byggnadsarbeten, som i varje fall delvis borde kunna utföras även vintertid.

Enär flertalet jordbruk inom landet tillhöra kategorien små och medelstora jordbruk, lära möjligheterna att på en och samma arbetsplats sysselsätta ett större antal arbetslösa vara begränsade. Detta torde även framgå av de uppgifter, som lämnats i härvid fogade tabeller angående av hushållningssällskapen planerade arbetsobjekt, som icke förväntas bliva utförda under år 1943. Även om sålunda de enskilda arbetena i regel torde kunna absorbera en ringa mängd sysslolös arbetskraft, framgår dock av den tidigare redovisningen av befintliga arbetsobjekt att den sammanlagda arbetsåtgången är betydande. Frågan om arbetskraftens utnyttjande vid ifrågavarande arbetsobjekt torde för övrigt i stor utsträckning vara en organisationsfråga. Detta spörsmål kommer att beröras i samband med frågan om understöd för ändamålet från det allmännas sida.

Såsom 1936 års utredning angående beredskapsarbeten påpekat äro flera av ifrågavarande arbetsobjekt inom jordbruket av sådan beskaffenhet, att relativt oskolad arbetskraft kan användas för arbetets utförande. Detta förhållande torde ur synpunkten av arbetslöshetens bekämpande vara en fördel, eftersom någon omskolning av de sysslösa arbetarna icke behöver äga rum före arbetenas igångsättande. I övrigt bör ånyo betonas, att vissa av ifrågavarande arbeten torde väl lämpa sig för mindre jordbrukare och lägenhetsägare, som vid sidan av jordbrukets skötsel pläga genom arbete utanför hemmet förskaffa sig erforderliga inkomster, och som vid en arbetsmarknadskris drabbas av i varje fall partiell arbetslöshet. Det samma gäller för övrigt personer, sysselsatta i skogsarbeten eller andra säsongarbeten.

Med hänsyn till vad sålunda anförts synes det vara en samhällelig angelägenhet av största betydelse, att frågan om åtgärder från det allmännas sida i syfte att vid en mera omfattande arbetslöshet bereda arbetstillfällen vid arbetsobjekt inom jordbruket erhåller en ändamålsenlig lösning. Såsom av sär-

skild betydelse må i detta sammanhang även påpekas, att utförande av dylika arbetsobjekt, givetvis under förutsättning att desamma planlagts på ett ur jordbruksekonomisk synpunkt förnuftigt sätt, bidra till en rationalisering av de enskilda brukningsdelarna och därmed öka möjligheterna för deras brukare att av jordbruket erhålla en skälig utkomst. Rätt planlagda äro ifrågavarande arbetsobjekt sålunda utan tvivel ur ekonomisk synpunkt synnerligen produktiva arbeten. Av särskild betydelse såsom arbetsobjekt torde täckdikning, avdikning och avloppsförbättring, stenröjning samt byggnadsarbeten (inkl. vattenledningar) få anses vara, men ej heller övriga arbetsobjekt sakna betydelse, framförallt med tanke på förenämnda partiellt arbetslösa småbrukare och säsongarbetare. Tilläggas må dock i fråga om elektrifieringsanläggningar, att elektrifieringsberedningen under hand uttalat, att den övervägande delen av kostnaderna för återstående anläggningar, beräknade till cirka 175 miljoner kronor för distributionsnät vid nuvarande prisläge, torde vara betingad av industriellt framställd material, varför endast en jämförelsevis liten del av landsbygdsarbetarna beredas arbetstillfällen genom landsbygdselektrifieringen.

V. Arbetsobjektens inventering och planläggning.

Av den i föregående avsnitt lämnade redogörelsen har framgått att inom jordbruket finnas för sysselsättning av arbetslösa lämpliga arbetsobjekt av betydande omfattning. Huruvida och i vilken utsträckning desamma kunna stå till förfogande vid en inträffande arbetskris är icke utan vidare klart, enär detta givetvis är beroende av vederbörande jordbrukares villighet att låta utföra arbetet i fråga. Även om arbetsobjekten i princip hava sådan karaktär, att de öka jordbrukets produktivitet, är vidare ej säkert, att detta alltid är fallet å varje brukningsdel. Särskilt gäller detta uttalande förbättringsåtgärder å byggnader. För erhållande av kännedom härom kräves inventering och planläggning.

Inventering.

Inventering av ifrågavarande arbetsobjekt kan utföras på flera olika sätt. Sålunda kunde man tänka sig en inventering av det slag, som på sin tid utfördes av tidigare omnämnda 1936 års utredning angående beredskapsarbeten. Härigenom erhålles emellertid endast en allmän överblick över den mängd anläggningsarbeten, som under vissa förutsättningar kunna tänkas bli utförda under viss tidrymd. Man torde däremot på denna väg icke uppå, vad man här åsyftar, nämligen att få en så säker kännedom som möjligt om omfattningen av de anläggningsarbeten, som verkligen komma att igångsättas.

För detta ändamål kunde man tänka sig en inventering på så sätt, att genom kungörelse i tidningarna ansökningar om statsunderstöd införskaffades från de jordbrukare, som vore villiga att under givna villkor i fråga om

nämnda understöd, varom mera i ett följande avsnitt av denna promemoria, igångsätta anläggningsarbeten under de två första åren efter kriget. I ansökan borde uppges förutom arbetsobjektets art och omfattning även beräkning kostnad och arbetskraftsbehov. De inkomna uppgifterna skulle sedermera kunna sammanställas och belysa de totala kostnaderna och behovet av arbetskraft. Utan att underskatta den enskilde yrkesutövarens möjligheter att själv bedöma lämpligheten av att ett visst arbetsobjekt utföres och bästa sättet för dess utförande, torde dock i de flesta fall biträde av särskilda sakkunniga vara önskvärt för uppnående av ett gott resultat. Då dylika i regel icke stå till förfogande å vederbörandes hemort, kan det föreslagna arbetet vid följande planläggning visa sig olämpligt att utföra samt de av sökanden beräknade kostnaderna och arbetskraftsbehovet ofta befinnas vara felaktiga. Ovan nämnda sammanställning bleve sålunda sannolikt mycket approximativ och utan större värde. Man kunde givetvis även tänka sig att på grundval av erforderliga uppgifter från jordbrukarna beräkning av kostnader och arbetskraftsbehov verkställdes centralt. Utan besök å platsen torde dock dylika beräkningar vara synnerligen vanskliga och stundom omöjliga — exempelvis i fråga om byggnadsreparationer — att utföra någorlunda exakt.

Med hänsyn till det sagda synes mest ändamålsenligt, att inventering och planläggning utföras samtidigt av sakkunniga genom besök på platsen. Jordbrukaren har sålunda endast att rekvirera biträde. Planläggningens igångsättande torde med hänsyn härtill böra föregås av upplysningsverksamhet bland jordbrukarna om vad saken gäller. Önskvärt vore, att dessförinnan villkoren för stöd från statsmakternas sida för utförande av ifrågavarande arbetsobjekt såsom ett led i åtgärder till motverkande av arbetslöshet vore fastställda, varom jordbrukarna sålunda kunna erhålla uppgift i samband med nyssnämnda upplysningsverksamhet.

En på detta sätt utförd inventering kräver givetvis relativt lång tid och uppgifter om kostnader och arbetskraftsbehov kunna icke erhållas så snabbt, som måhända är önskvärt för beräkning av erforderliga riksdagsanslag. Där- est emellertid villkoren för statsunderstöd fastställas instundande höst av riksdagen, borde under förutsättning av tillgång på erforderligt antal förrättningsmän, varom mera nedan, till våren nästa år en för i varje fall ett års behov planlagd stock av arbetsobjekt kunna föreligga, så mycket mer som redan nu en reserv av planlagda dylika arbeten i regel förefinnes hos hus- hållningssällskapen och egnahemsnämnderna. Nästa års riksdag skulle så- lunda kunna på grundval av uppgifter om planlagda arbeten taga ställning till frågan om anslagsbehovet för arbetenas utförande och arbetena igång- sättas sommaren 1944, om så erfordras.

Planläggningens ändamål.

Enligt de för jordbrukskommitténs uppdrag meddelade direktiven skola ifrågavarande anläggningsarbeten inom jordbruket vara ägnade att öka jord- brukets produktivitet eller landets förmåga av självförsörjning. Härmed torde få avses, att anläggningsarbetena böra hava karaktären av sådana driftseko-

nomiska förbättringsåtgärder av varaktig beskaffenhet vid den enskilda brukningsdelen, att desamma, utförda på ett riktigt sätt, öka möjligheterna för innehavaren att å brukningsdelen erhålla sin huvudsakliga utkomst med tillämpning av en med hänsyn till de naturliga betingelserna lämplig produktionsinriktning. Såsom tidigare nämnts kunna samtliga i det föregående omnämnda arbetsobjekt i princip anses tillhöra åtgärder av nyssnämnt slag, ehuru därmed icke är sagt, att så är fallet å varje brukningsdel.

Planläggningens ändamål är i första hand att söka få fram sådana arbetsobjekt, som å den enskilda brukningsdelen äro främst av behovet påkallade för uppnående av nyssnämnda syfte samt att tillgodose skäliga krav på att anläggningsarbetena utföras på ett så ändamålsenligt sätt och samtidigt till så låga kostnader som möjligt. I detta sammanhang aktualiseras sålunda de problem, som sammanhånga med frågan om jordbrukets framtida inriktning i vårt land och de åtgärder, som för det enskilda jordbrukets vidkommande erfordras, för att detsamma skall kunna anses äga bästa möjliga förutsättningar för att kunna drivas med rationella metoder, allt spörsmål av den karaktär, som ankommer på jordbrukskommittén att i sinom tid taga ställning till. Med hänsyn härtill bör återhållsamhet iakttagas, då det gäller att understödja driftsekonomiska förbättringsåtgärder vid sådana jordbruk, som kunna komma att anses såsom icke önskvärda brukningsdelar. Detta torde främst gälla stödjordbruk utan såvitt nu kan bedömas varaktiga försörjningsmöjligheter för innehavaren utanför jordbruket men även ofullständiga jordbruk i övrigt av den karaktär, att de icke kunna antagas erhålla genom exempelvis utökning av åker eller andra ägoslag eller förändrad produktionsinriktning erforderlig bärkraft och sålunda icke kunna förväntas lämpligen böra för framtiden bibehållas som självständiga brukningsdelar.

Planläggningens ändamål är vidare att utgöra en grund för beräkning av erforderliga anslag av statsmedel. I samband med planläggningen böra sålunda verkställas beräkningar av material- och arbetskostnader samt arbeidskraftsbehovet. Resultaten av dessa beräkningar torde böra sammanställas såväl för olika arbetsobjekt som områden (närmast hushållningssällskapsområden).

Tilläggas må att inventeringen och planläggningen bör omfatta samtliga i det föregående omförmälda arbetsobjekt, dock med undantag för avdikningsarbeten, enär i fråga om dylika arbeten en inventering enligt uppgift nyligen verkställts av statens arbetsmarknadskommission. Påpekas må att med ladugårdsförbättring bör avses ny- eller ombyggnad av eller mera betydande reparation å ladugård, vartill må hänföras även sådant kreaturstall, däri förutom nötkreatur jämväl andra husdjur förvaras. Där så erfordras bör i fråga om vattenledning planläggas dylik för såväl bostadshus som ekonomibyggnad. I fråga om nyodling torde observeras betydelsen av sådana nyodlingar, vars främsta syfte är att genom en förbättrad arrondering underlätta brukningsdelens skötsel. Beträffande innebörden av övriga i det föregående omförmälda förbättringsåtgärder bör gälla vad härom stadgas i gällande Kungl. Maj:ts kungörelser angående statsbidrag till utförande av desamma.

*Planläggningens utförande och ledningen av åtgärderna.
Nuvarande förhållanden.*

Den lokala ledningen av den i nuvarande omfattning statsunderställda verksamheten av ifrågavarande slag handhaves av såväl hushållningssällskapen som egnahemsnämnderna. På hushållningssällskapen ankommer sålunda att leda statsunderstödda grund- och förbättringsåtgärder såsom täckdikning, betesförbättring, nyodling, stenröjning och jordkörning medan dylika åtgärder för upprustning av ekonomibyggnader och anläggning av gödselvärdhetsföretag handhaves av såväl hushållningssällskapen som egnahemsnämnderna. De senare utöva dessutom ledningen av — förutom egnahems-låneverksamheten och därmed förenad förmedling av premielån till ovan angivna åtgärder — bostadsförbättringsverksamheten och åtgärder för ordnande av vattenförsörjningen. Slutligen hava lantbruksingenjörerna hand om den statsunderstödda avdikningsverksamheten. Frågan om sagda lokala ledning har under senare tid varit föremål för övervägande bland annat med anledning av den på sin tid verkställda omorganisationen av egnahemsverksamheten.

Sålunda må erinras om att 1936 års egnahemsutredning i sitt den 20 oktober 1938 avgivna betänkande beträffande organisationsfrågan uttalat att den intensifiering och effektivisering, som åsyftades inom egnahemsväsendet, enligt utredningens mening icke syntes kunna vinnas med mindre staten formellt övertog hela egnahemsverksamheten och bedreve densamma genom egna organ. Såsom en av denna verksamhets främsta uppgifter betraktade utredningen förstärkningen av ofullständiga jordbruk. Härvid borde, då frågan icke endast gällde att tillköpa ytterligare jord, samtidigt undersökas, vilka förstärkningsåtgärder, som överhuvud taget kunde ifrågakomma inom hela fastigheten och på en gång uppgöras en gemensam plan för alla dessa samverkande åtgärder. Vissa av dessa kunde genomföras med anlåtande av hjälp från egnahemsnämnderna, medan för de övriga kunde tarvas stöd i de former, som nu låge under hushållningssällskapens förvaltningsutskotts handläggning. Merendels vore emellertid samtliga dessa åtgärder så förknippade med varandra, att resultatet därav kunde bli mindre verksamt och måhända rent av äventyras, därest icke hela förbättringsarbetet kunde genomföras efter den uppgjorda planen. Även om egnahemsnämnderna hade medel till sitt förfogande för vissa åtgärder, kunde icke med säkerhet påräknas för planens genomförande i övrigt erforderliga bidrag, vilkas beviljande vore beroende av förvaltningsutskotten. Om det allmänna verkligen ville söka sätta fart på ifrågavarande förstärkningsverksamhet, kunde det icke vara rationellt, att ett organ skulle handha frågor om förvärv av tillskottsjord jämte dennas odling och därav beroende eller eljest påkallade husbyggnadsarbeten men ett annat understödja odling eller annan grundförbättring inom fastigheten i övrigt.

Utredningen ansåg sålunda övervägande skäl tala för att bidragsverksamheten för nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofull-

ständiga jordbruk borde överflyttas till egnahemsnämnderna. Enligt utredningens mening kunde även andra grundförbättringsåtgärder ifrågasättas anknutna till egnahemsorganen. Därvid kunde främst komma ifråga bidragen till täckdikning. Med hänsyn bland annat till att täckdikningsföretagens planläggning vore förbunden med en speciell prövning hos särskilt utsedd nämnd, hade emellertid utredningen icke ansett sig böra förorda ändring i denna verksamhet. Gödselvårdsanläggningar måste ofta utföras i samband med andra byggnadsarbeten, som ombesörjdes av egnahemsorganen, därvid de i likhet med vad som gällde torde få ingå i dessa arbeten. Isolerade anläggningar för gödselvård däremot torde böra kvarligga hos förvaltningsutskotten, vilka sålunda alltjämt borde handha även bidragen till dylika företag.

Utredningen har även bemött vissa invändningar, som kunde tänkas bli va riktade mot ett förstatligande av egnahemsverksamheten och mot överflyttande till egnahemsnämnderna av bidragsverksamheten för ofullständiga jordbruk. Mot ett avskiljande från hushållningssällskapen av egnahemsverksamheten och än mer bidragsverksamheten för stärkande av ofullständiga jordbruk kunde erinras, att härigenom jordbruksexpertisen i länen skulle delas på tvenne organ och därigenom en viss dualism tillkomma. Utredningen ansåge för sin del, att vad som hörde till egnahemsverksamheten vore av den art och hade den särskilda inriktning, att sagda erinran saknade egentligt berättigande. Beträffande invändningen, att förbättringsarbeten även förekomma å större jordbruk eller eljest å jordbruk, vilkas innehavare icke vore i behov av statsbidrag härtill och sålunda ej hade anledning att hänvända sig till egnahemsnämnderna men vilka likväl kunde vilja ha råd eller anvisningar ifråga om arbetsplaner m. m., borde framhållas, att dessa liksom hittills borde anlita hjälp av förvaltningsutskotten, vilka borde tillhandahålla fackmän på området. Ej heller borde en skilsmässa mellan hushållningssällskapen och egnahemsorganen få hindra, att de småbrukare, som genom egnahemsverksamheten hjälpts att starta sina företag med egnahems-lån och de bidrag, som hörde samman därmed, sedermera liksom andra jordbrukare i vissa angelägenheter hänvände sig till hushållningssällskapen såsom institutioner för lantmannanäringarnas befrämjande.

I infordrade yttranden över egnahemsutredningens betänkande tillstyrktes förslaget rörande överflyttningen till egnahemsnämnderna av arbetet med bidragen till ofullständiga jordbruk av socialstyrelsen, lantmäteristyrelsen, länsstyrelserna i Malmöhus, Västmanlands, Västernorrlands och Västerbottens län, Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott och egnahems-nämnd, Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott och egnahems-nämnd samt svenska lantarbetareförbundet, svenska skogs- och flottningarbetareförbundet och småbrukarnas riksförbund.

Sagda förslag avstyrktes däremot av lantbruksstyrelsen, statens egnahemsstyrelse, länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs,

Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs och Jämtlands län, hushållningssällskapens förvaltningsutskott och egnahemsnämnder i Stockholms län och stad, Uppsala, Södermanlands och Östergötlands län, förvaltningsutskotten i Jönköpings och Kronobergs län, förvaltningsutskotten och egnahemsnämnderna i Kalmar läns södra område, Gotlands, Blekinge, Hallands, Göteborgs och Bohus län, Älvsborgs läns norra och södra områden, Skaraborgs, Värmlands och Örebro län, egnahemsnämnden i Västmanlands län samt förvaltningsutskotten och egnahemsnämnderna i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Norrbottens län ävensom Sveriges allmänna lantbrukssällskap.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 236 till 1939 års riksdag angående ändrade grunder för egnahemsverksamheten m. m. uttalade statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet sin anslutning till egnahemsutredningens förslag om fränskiljande från hushållningssällskapen av egnahemsverksamheten. Vad som till äventyrs kunde anföras emot att egnahemsnämnderna förststatligades vägrade nämligen enligt statsrådets mening lätt i jämförelse med de för den fortsatta egnahemsverksamheten betydelsefulla skäl, som talade till förmån för ett sådant förststatligande. Beträffande förslaget om överflyttande till de statliga egnahemsnämnderna även av bidragsverksamheten till förstärkning av ofullständiga jordbruk anförde statsrådet följande:

»Delvis samma skäl, som blivit anförda gentemot egnahemsverksamhetens avkoppling från hushållningssällskapen, ha även och med än större skärpa riktats mot den föreslagna överflyttningen från sällskapen av nyssnämnda bidragsverksamhet. Såvitt jag kan finna få de betänkligheter, som i vissa yttranden framförts härutinnan, en väsentligt ökad tyngd, då det gäller sist avsedda reform. Visserligen vill jag ingalunda förneka, att det kunde medföra vissa fördelar, om de nya egnahemsnämnderna kunde handhava allt arbete med förstärkning av ofullständiga jordbruk, vare sig fråga vore om komplettering med tillskottsjord eller grundförbättringar. Emellertid finner jag bidragsverksamheten för förevarande ändamål vara så intimt sammankopplad med hushållningssällskapen, såväl med hänsyn till sambandet med dessas övriga uppgifter som i organisatoriskt hänseende, att jag åtminstone i nuvarande läge, i avbidan på erfarenheter av den föreslagna omläggningen av egnahemsverksamheten, icke kan tillstyrka, att bidragsverksamheten till förstärkning av ofullständiga jordbruk lösryckes från hushållningssällskapen.»

I sitt av riksdagen i förevarande delar godkända utlåtande nr 83 i anledning av ovannämnda proposition uttalade jordbruksutskottet, att fördelarna med en fullständig överflyttning av verksamheten för förstärkning av ofullständiga jordbruk på egnahemsorganen vore ovedersägliga med hänsyn till därigenom ökade möjligheter till ett enhetligt bedömande av ifrågakommande förstärkningsåtgärder. Den verksamhetsgren, som nu ställdes utanför egnahemsorganisationen, torde enligt utskottet jämväl utgöra den kanske viktigaste inom egnahemsverksamheten. Den förebådade utredningen rörande hushållningssällskapens omorganisation borde emellertid avvaktas, innan några mera avsevärda ändringar vidtoges med avseende på sällskapens verksam-

hetsområden. Utskottet betraktade sålunda den av utskottet tillstyrkta organisationen närmast som ett provisorium.

I en den 12 juni 1942 dagtecknad promemoria angående den statliga låne- och bidragsverksamheten å jordbrukets område m. m. har besparingsberedningen upptagit även spørsmålet rörande bidragsverksamheten för ofullständiga jordbruk till behandling. Med utgångspunkt från att såväl egnahemsnämnderna som hushållningssällskapen under den närmaste framtiden komma att bibehållas huvudsakligen i sin nuvarande organisation samt att egnahemsnämnderna alltjämt finge bibehålla sina nuvarande uppgifter beträffande den egentliga egnahemsverksamheten och bostadsförbättringsverksamheten, har beredningen uttalat, att det syntes beredningen naturligt, att då egnahemsorganisationen fått sig anförtrodd ledningen av de statliga strävandena till komplettering av de ofullständiga jordbruken, samtliga dessa åtgärder koncentrerades hos egnahemsorganen så till vida, att de hade att besluta om själva medelsfördelningen och alltså om de åtgärder, som med statens stöd borde vidtagas i angivna syfte. Erfordrades härvid biträde av särskild sakkunskap för upprättande av planer av olika slag, torde egnahemsnämnderna böra vara oförhindrade att därför anlita hushållningssällskapens tjänstemän. Sammanfattningsvis förordar beredningen, att egnahemsorganisationen finge handhava den statliga verksamhet, som hade till syfte att tillskapa bärkraftiga jordbruk (egnahemsverksamheten och komplettering av de ofullständiga jordbruken), medan hushållningssällskapen som sin huvudsakliga uppgift finge fördela de lån och bidrag, som mera direkt avsåge att främja produktionen.

I sitt den 8 juli 1942 avgivna betänkande har hushållningssällskapsutredningen även behandlat förevarande spørsmål och därvid anfört följande:

»Såsom utredningen tidigare uttalat föreligger ingen principiell skillnad mellan åtgärder till förbättring av jordbruk av olika storlek. Med hänsyn till de olika förbättringsåtgärdernas ekonomiska avhängighet av varandra har utredningen vidare förordat mera planmässighet än hittills vid uppgörande av förslag till förbättringsåtgärder. Det synes utredningen uppenbart, att detta önskemål icke kan tillgodoses, om handhavandet av statliga förbättringsåtgärder splittras på skilda lokala organ. En koncentration av dessa uppgifter till ett organ torde jämväl 1935 års riksdag hava åsyftat i sitt ovan nämnda uttalande om utredning av hithörande spørsmål i syfte att uppnå dels ett sammanförande av skilda bidragsbestämmelser i samma författning, dels med hänsyn till de enskildas bekvämlighet och för det allmännas översikt en reform i den riktningen, att samtliga ansökningar rörande understöd till förbättringsarbeten borde insändas till och åtminstone underkastas en förberedande granskning av en och samma myndighet. Erinras må, att lantbruksstyrelsen i sitt yttrande över 1936 års egnahemsutrednings förslag rörande ifrågavarande spørsmål framfört enahanda synpunkt. Även den dåvarande egnahemsstyrelsen avstyrkte överflyttning av bidragsverksamheten för ofullständiga jordbruk på egnahemsnämnderna och framhöll, att en dylik

åtgärd torde komma att medföra splittring av hushållningssällskapens i detta avseende mera brett lagda arbete.

För att planläggningen av åtgärderna skall bliva den bästa möjliga och statsunderstöden skola lämna största möjliga effekt är enligt utredningens mening ett gott och välorganiserat samarbete mellan tjänstemän med olika arbetsuppgifter (jordbruks-, husdjurs-, byggnads-, trädgårds- och hemkonsulenter m. fl.) oundgängligen nödvändigt. Ett dylikt samarbete kan lättast och mest effektivt ordnas, därest alla dessa tjänstemän äro knutna till ett och samma lokala organ. Antalet tjänstemän kan vidare i så fall utan tvivel även begränsas. Med två eller flera parallellt arbetande organ torde nämligen icke kunna undvikas dubbla uppsättningar av tjänstemän med likartade uppgifter. Även för den understödssökande allmänheten innebär en dylik koncentration uppenbara fördelar. Tveksamhet behöver sålunda icke uppstå, till vem ansökan skall ingivas och tjänstemännen kunna lättare stå till tjänst med råd och upplysningar rörande olika slag av erforderliga förbättringar.

Såsom likaledes tidigare framhållits, innesluter förmedlingsorganets verksamhet i sig en icke ringa upplysningsverksamhet. Enligt utredningens mening är det därför i princip nödvändigt för uppnående av enhetlighet i sistnämnda verksamhet, att såväl den allmänna undervisnings- och upplysningsverksamheten som förmedlingen av statsunderstöd till produktionsbefrämjande förbättringsåtgärder i regel handhavas av ett och samma lokala organ, vars tjänstemän efter behov få syssla med den ena eller andra verksamhetsgrenen.

Tilläggs må, att om förmedlingen av understöd till ifrågavarande ändamål splittrades på olika organ skulle planläggning av företag, till vilka statsunderstöd beräknas utgå, komma att handhavas av ett organ men planläggning av icke understödda av ett annat. En dylik organisation torde icke kunna betecknas som rationell, så mycket mer för övrigt, som förrättningsmannen ofta icke har möjlighet att på förhand bestämt veta, huruvida statsunderstöd verkligen kan beviljas, när detta givetvis är beroende av storleken av det statsunderstöd, som ställes till förmedlingsorganets förfogande.»

Under framhållande av att allmänheten vant sig vid att vända sig till hushållningssällskapen i alla frågor av hithörande natur och skäl till erinringar mot sällskapens sätt att fullgöra sina uppgifter icke syntes utredningen föreligga, ansåg utredningen, att de produktionsbefrämjande åtgärderna jämväl i fortsättningen borde i princip anförtros åt hushållningssällskapen. I anledning härav och enligt för utredningen givna direktiv har utredningen sedermera sökt angiva hushållningssällskapens och egnahemsverksamhetens verksamhetsområdets principiella omfattning.

Enligt utredningens förslag borde tillkomma hushållningssällskap

att bedriva allmän upplysnings- och undervisningsverksamhet till främjande i första hand av jordbruk, trädgårdsskötsel och skogsbruk ävensom fiske och hemslöjd;

att handhava förmedling av statsunderstöd till produktionsbefrämjande förbättringsåtgärder inom sagda näringar, i den mån åtgärderna icke utgöras,

dels av förbättringsåtgärder å byggnader, avsedda att utföras i samband med förmedling av understöd till förvärv av jordbruksfastighet eller understöd till förbättring av bostadshus å dylik fastighet allmänna standard (bostadsförbättringsunderstöd), dels av elektriska installationsarbeten och åtgärder för vattenförsörjning i allmänhet; samt

att handhava förmedling av statsunderstöd till anskaffande av arbetsbesparande maskiner och redskap inom hushållen, främst på landsbygden, dock med undantag av understöd till gemensamma tvättstugor.

Egnahemsnämnd borde tillkomma

att handhava förmedlingen av statsunderstöd till förvärv eller arrendering av redan befintlig jordbruksfastighet, förvärv av tillskottsjord till dylik fastighet, förvärv eller arrendering av genom jordstyckning uppkomna nya jordbruksfastigheter samt till förvärv av jordbruksfastighet för sammanslagning med annan, av vederbörande redan innehavd jordbruksfastighet,

att handhava bildandet av helt nya jordbruk genom förmedling av statsunderstöd till förvärv eller arrendering av fastighet, uppkommen genom nyodling av tidigare icke odlad mark ävensom andra därmed sammanhängande åtgärder,

att handhava förbättringsåtgärder å byggnader å jordbruksfastigheter, avsedda att utföras i samband med förmedling av understöd till förvärv av dylik fastighet,

att handhava förmedling av premielån i samband med understöd till förvärv av jordbruksfastighet,

att handhava förmedling av statsunderstöd till på grund av exceptionellt tidsläge vidtagna statliga åtgärder, avsedda att utgöra *direkt* hjälp för jordbruket — med undantag för marknadsreglerande åtgärder — såsom exempelvis krislån,

att handhava förmedling av statsunderstöd till förvärv av annan fastighet än jordbruksfastighet samt i samband med dylik förmedling erforderliga förbättringsåtgärder,

att handhava förmedling av bostadsförbättringsunderstöd i allmänhet; samt

att handhava förmedling av statsunderstöd till elektriska installationsarbeten och till åtgärder för vattenförsörjning i allmänhet, ävensom till anordnande av gemensamma tvättstugor.

I infortrade yttranden över hushållningssällskapsutredningens och besparingsberedningens förslag i förevarande avseenden tillstyrkes hushållningssällskapsutredningens förslag av länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Gotlands, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Väster-norrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt Sveriges lantbruksförbund, hushållningssällskapens ombud och lantbruksakademien ävensom i huvudsak och i varje fall ifråga om bidragsverksamheten för ofullständiga jordbruk av hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Stockholms län och stad, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands och Jönköpings

län, Kalmar läns södra område, Blekinge — ej enhälligt —, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus län, Älvsborgs läns södra område, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Väster-norrlands, Jämtlands, Västerbottens — dock med undantag för ladugårds-förbättringsbidrag — och Norrbottens län samt Sveriges agronom- och lant-brukslärareförbund.

Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har anfört rö-rande bidragsverksamheten för ofullständiga jordbruk:

»Att såsom besparingsberedningen ifrågasatt till egnahemsnämnderna skulle över-föras den omfattande bidragsverksamheten till ofullständiga jordbruk finner utskot-tet i hög grad olämpligt, då härmed oundgängligen skulle följa kravet på anställande vid egnahemsnämnderna av personal med liknande kompetens och uppgift som hus-hållningssällskapens jordbrukskonsulenter och vandringsrättare. Överhuvud torde vid tillkomsten av nya arbetsuppgifter å hithörande område böra beaktas, att eгна-hemsnämndernas verksamhet ej utsträcker utöver deras egentliga uppgift att omhän-derha statliga hjälpåtgärder till nybildning, utvidgning eller förvärv av jordbruk.»

Stockholms läns och stads hushållningssällskap anför bland annat:

»Det får ej förbises, att sällskapen genom bidragsverksamheten vinna en kontakt med de enskilda jordbrukarna, som eljest mången gång är svår att finna. Just de sämst situerade jordbrukarna, som söka bidrag och i samband med vederbörande förrättningars handläggning erhålla en allmän konsultation, ha mången gång ej en klar uppfattning om, att deras jordbruksdrift är sådan, att de väl är i behov av att konsultera på området sakkunniga. Genom bidragen vinna de en kontakt med hus-hållningssällskapens undervisningsverksamhet, som eljest mången gång uteblir. Be-sparingsberedningens förslag om skiljande av bidragsverksamheten från sällskapen och överflyttande av denna till egnahemsverksamheten måste därför bestämt avvisas.»

Slutligen må för Norrlands vidkommande återgivas Västerbottens läns hus-hållningssällskaps förvaltningsutskotts uttalande:

»Förvaltningsutskottet anser, att vad besparingsberedningen ifrågasatt beträffande överflyttningen av bidragsverksamheten för förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m., icke kan bli möjligt med mindre än att man utrustar egnahemsorganisatio-nen med en särskild personalstab för dessa åtminstone i vissa län betydande arbets-uppgifter. Därigenom skulle emellertid en dubbling av hushållningssällskapens hit-tillsvarande verksamhet komma att äga rum, en i statlig och en i enskild regi. Det är nämligen icke möjligt att skilja denna bidragsverksamhet från de arbetsuppgifter, som samtidigt böra handläggas, nämligen en undervisande och en handledande verk-samhet. Då den undervisande verksamheten, såsom hushållningssällskapsutredningen också anfört, är en av huvuduppgifterna för hushållningssällskapens verksamhet, kan det icke vara ändamålsenligt att uppdelna nyssnämnda arbetsuppgifter. Vid frågans bedömande bör även ihågkommas, att egnahemsklientelet är endast en mindre del av jordbruksbefolkningen inom landet. I Norrland är för närvarande icke fullt 15 % av samtliga brukningsdelar (enligt jordbruksstatistikens begrepp) egnahemsbelånade. Återstående 85 %, övervägande mindre jordbrukare, driva sin näring utan att anlita egnahemslån för jordbruksuppsättningen. Visserligen går egnahemsverksamheten stundom utöver sin egentliga verksamhetssfär, t. ex. ifråga om bostadsförbättrings-bidrag och de tillfälliga krislånen, men detta synes icke giva anledning till att rena produktionsåtgärder skola överflyttas från hushållningssällskapen till egnahems-nämnderna som t. ex. för nyodlingsbidrag, betesförbättringsbidrag, täckdikningsbi-drag m. m.»

Flera länsstyrelser och förvaltningsutskott framhålla svårigheterna att åstadkomma en rationell gränsdragning och beklaga i anledning härav den skilsmässa, som på sin tid verkställdes mellan hushållningssällskapen och egnahemsorganen. Några förvaltningsutskott anse, att hushållningssällskapen böra handha statliga åtgärder för vattenförsörjningens ordnande och åstadkommande av gemensamma tvättstugor.

Statskontoret framhåller i sitt yttrande, att betydande svårigheter givetvis måste göra sig gällande vid en gränsdragning mellan organ med så pass likartade verksamhetsområden, som dem varom här är fråga. Kontoret förklarar sig vidare sakna möjlighet att bedöma, huruvida en lämpligare lösning än den hushållningssällskapsutredningen föreslagit står att vinna i nu föreliggande organisationsläge.

Riksförbundet landsbygdens folk framhåller önskvärdheten av en skarpare gränsdragning och att egnahemsnämnderna tilldelats alla ärenden, som ha med social fastighetsbildning på jordbrukets område att göra. Förbundet ifrågasätter jämväl, om icke understödsförmedlingen kunde, efter planläggning av företagen genom hushållningssällskapens försorg, handhavas av jordbrukskassorna.

Egnahemsstyrelsen förklarar sig dela egnahemsutredningens, ovan refererade uttalanden rörande förmedlingen av statsbidrag till ofullständiga jordbruk. Enligt styrelsens mening borde sålunda understödsverksamheten för nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk samt till sådana gödselvårdsanläggningar som utföras i samband med andra byggnadsarbeten, som ombesörjas av egnahemsorganen, överflyttas till egnahemsnämnderna. Detsamma borde även gälla understöd till ladugårdsförbättringar. Styrelsen tillägger att den förordade ökningen av egnahemsnämndernas arbetsuppgifter måste medföra behov av personalförstärkning hos nämnderna. En viss utökning torde under alla förhållanden emellertid icke kunna undvikas, därest egnahemsorganen framdeles rätt skulle kunna handhava sina uppgifter. Den av besparingsberedningen antydda lösningen, enligt vilken egnahemsnämnderna skulle handha lånebeviljandet men anlita biträde av hushållningssällskapens tjänstemän för upprättande av planer av olika slag, läte sig icke ordna på tillfredställande sätt i praktiken. Enligt styrelsens bestämda uppfattning måste egnahemsnämnderna ha tillgång till egna tjänstemän för här ifrågavarande uppgifter. Något förslag i detta hänseende kunde styrelsen ej framlägga i utlåtandet. Emellertid utginge styrelsen från att det ökade personalbehovet hos egnahemsnämnderna till stor del skulle motvägas av minskning i personalbehovet hos hushållningssällskapen. Tilläggas må att en ledamot av styrelsen förklarat sig hysa en mot majoriteten avvikande uppfattning och uttalat, att ytterligare någon tids erfarenhet borde avvaktas, innan åtgärderna till förstärkning av ofullständiga jordbruk föreslogs överförda till egnahemsorganen.

I övriga nu icke nämnda yttranden har hushållningssällskapsutredningens förslag i förevarande avseenden icke föranlett några erinringar. I vissa fall har vederbörande icke haft anledning yttra sig i frågan om gränsdragningen mellan ifrågavarande organ.

1942 års jordbrukskommitté.

Enligt jordbrukskommitténs mening måste den nuvarande splittringen av den lokala ledningen för den statsunderstödda verksamheten till främjande av jordbrukets rationalisering anses vara till nackdel och framstår såsom mindre ändamålsenlig, därest de statsunderstödda åtgärderna i denna riktning utvidgas och forceras. Kommittén kan med hänsyn härtill icke underlåta att påpeka vikten av att denna organisationsfråga snarast upptages till behandling i syfte att samordna den lokala ledningen av ifrågavarande åtgärder. Då emellertid kommittén icke ansett sig kunna i detta sammanhang framlägga något förslag härutinnan, har kommittén i det följande såsom ett provisorium utgått ifrån den hittillsvarande arbetsfördelningen mellan hushållningssällskapen och egnahemsnämnderna, i vad gäller planläggningen av byggnadsåtgärder i samarbete i förekommande fall med lantbruksförbundets byggnadsförening (L. B. F.) resp. egnahemsorganisationens byggnadskontor.

Planlägningsarbetet torde i största möjliga utsträckning böra handhas av nuvarande befattningshavare hos förenämnda lokala organ, vilka utan tvivel hava den största erfarenheten av dylikt arbete och även den bästa lokal-kännedomen. Av hushållningssällskapens befattningshavare torde härvidlag närmast ifrågakomma jordbrukskonsulenter samt hos sällskapen anställd extra arbetskraft med agronomutbildning och med i varje fall delvis enahanda verksamhetsområde som en jordbrukskonsulent, ävensom vandringsrättare. Därest emellertid syftet med beredskapsplanläggningen skall uppnås, nämligen att inom en måhända ganska kort tidrymd åstadkomma en betydande stock av planlagda arbetsobjekt, kan ifrågasättas, om den arbetskraft, som för närvarande står till hushållningssällskapens förfogande, i regel är tillfyllest. Sannolikt kräves mångenstädes biträden åt vederbörande jordbrukskonsulent, vilka dock icke alltid behöva vara agronomiskt utbildade. En del enklare rutinarbeten kunna säkerligen anförtros åt mindre kvalificerad arbetskraft. Att dylik planläggning givetvis måste ske under jordbrukskonsulentens iedning ligger i sakens natur. Tilläggas må, att en förstärkning av hushållningssällskapens nuvarande expeditionspersonal sannolikt även kommer att visa sig erforderlig, exempelvis för ritningsarbeten o. dyl. Kostnaderna för sålunda ifrågasatt extra arbetskraft kunna hushållningssällskapen med hänsyn till deras redan nu i regel betydande ekonomiska svårigheter icke bära. Med hänsyn härtill och för övrigt till verksamhetens betydelse ur samhällelig synpunkt torde vara ofrånkomligt, att sagda kostnader helt eller delvis bestridas av allmänna medel.

Nämnda kostnader utgöras till största delen av löner samt rese- och traktementsersättningar till den extra arbetskraften. Storleken av dessa kostnader torde det vara svårt att med säkerhet avgöra, innan man äger kännedom om det på grundval av mängden arbetsobjekt, som skall planeras, beräknade behovet av dylik extra arbetskraft. Visserligen har, såsom framgått av tidigare redogörelse, 1936 års utredning angående beredskapsarbeten på grundval av uppgifter från hushållningssällskapen utfört beräkningar av omfattningen av i varje fall vissa av de arbetsobjekt, som kunde tänkas under de för utred-

ningens undersökning givna förutsättningarna komma till utförande under åren 1937—1946. Då emellertid hushållningssällskapens uppgifter i regel icke torde ha grundat sig på undersökningar, om jordbrukarna verkligen voro viliga att igångsätta ifrågavarande arbeten, lära sagda utredningsberäkningar knappast kunna läggas till grund för en beräkning av erforderlig extra arbetskraft. Till belysande av storleksordningen av nu ifrågavarande kostnader kan emellertid nämnas, att lön jämte resekostnads- och traktamentsersättning synes för extra arbetskraft med vandringsrättares kompetens kunna beräknas till i genomsnitt cirka 8 000 kronor per år, eller, om förslagsvis i medeltal två dylika extra befattningshavare beräknas erforderliga för heit år hos varje hushållningssällskap, till ett totalbelopp av cirka 416 000 kronor. För i medeltal två årsanställda extra biträden hos varje hushållningssällskap synas de sammanlagda kostnaderna kunna begränsas till cirka 156 000 kronor per år. Slutligen torde medel böra beräknas för ersättning till extra täckdiktningförmän i den utsträckning densamma icke bestrides av rekvirent.

För ifrågavarande verksamhet, liksom för övrigt för hushållningssällskapens verksamhet överhuvud taget, synes önskvärt att där så ej redan skett, uppläggas centralregister över de egendomar, där planläggning av driftsekonomiska förbättringsåtgärder av ifrågavarande slag utförts. Registret torde enklast kunna ordnas så, att planerna för varje egendom inläggas i speciella omslag, som kommunvis insättas i vertikalskåp. Till belysande av engångskostnaderna för dylikt register må nämnas, att enligt uppgift vertikalskåp med fyra 67 cm djupa lådor för närvarande kostar 310 kronor, vartill komma utgifter för nyssnämnda omslag samt utskrivning av namn å desamma med cirka 10 öre per styck. Då man torde kunna beräkna att i ett vertikalskåp få rum med omslag för cirka 500 egendomar, torde kostnaderna per egendom belöpa sig till 70 à 75 öre.

Enligt ovanstående beräkningar, vars approximativa karaktär må beaktas, skulle de totala kostnaderna för extra arbetskraft i angiven omfattning kunna beräknas till i runt tal 624 000 kronor per år. Härtill kommer engångsutgifter för centralregister samt kostnader för ritpapper och annan förbrukningsmaterial. Kostnaderna för centralregistrets uppläggning synes knappast i sin helhet böra belasta statsverket, enär hushållningssällskapen otvivelaktigt även i sin normala verksamhet har behov av ett dylikt register. Erinras må att hushållningssällskapen för uppläggande av s. k. kontrollregister för mjölkkor erhöllo statsbidrag på sin tid med 1 000 kronor till varje sällskap eller tillhoppa 26 000 kronor, vilket belopp synes skäligt även för nu ifrågavarande register. Utgifterna för förbrukningsmaterial torde icke böra täckas av särskilda statsmedel. Vederbörande rekvirent synes skäligt böra bestrida i varje fall en del av dessa kostnader.

Vad därefter angår frågan om L. B. F:s behov av extra arbetskraft må nämnas, att föreningen i saknad av kännedom om arbetets omfattning härutinnan icke kunnat lämna några bestämda uppgifter. Emellertid torde jämväl för detta ändamål böra beräknas statsanslag. Vidare kan befinnas erforderligt med en viss förstärkning av egnahemsrådernas personal, närmast i

vad avser nämndernas befattning med bostadsförbättringsverksamheten. För nu nämnda ändamål torde förslagsvis böra beräknas ett belopp av 150 000 kronor.

För ledning av det praktiska täckdikningsarbetet finnas hos hushållningssällskapen anställda särskilda täckdikningsförmän. Därest en betydande ökning av detta arbete kommer till stånd, torde det nuvarande antalet dylika förmän i regel icke vara tillfyllest. För utbildning av förmän måste sålunda ett antal kurser anordnas, för vilka även erfordras statsanslag. Kostnaderna för en dylik kurs om 20 dagar torde kunna beräknas till högst 2,000 kronor. Med en kurs inom varje hushållningssällskapsområde bliva totalkostnaderna sålunda 52 000 kronor.

Utförandet av byggnadsföretag torde i stor utsträckning anförtros åt byggmästare på landsbygden. De senare årens erfarenheter tyda på ett stort behov av kortare utbildningskurser för sagda byggmästare. Därest byggnadsverksamhet igångsättes i den omfattning, varom här är fråga, lär kursbehovet komma att ökas ytterligare. Med hänsyn härtill synes önskvärt, att medel ställas till förfogande för anordnande av dylika kurser. För ändamålet torde böra beräknas ett belopp av 48 000 kronor.

Undervisningsplaner för i det föregående omförmälda kurser torde böra fastställas av lantbruksstyrelsen och kurserna anordnas av vederbörande hushållningssällskap.

I det föregående omförmälda anslagsbehov kunna sammanfattas sålunda:

	Kronor
Extra arbetskraft hos hushållningssällskap	624 000
Förstärkning av egnahemsnämndernas och L. B. F:s personal.....	150 000
Centralregister hos hushållningssällskapen.....	26 000
Kurser för täckdikningsförmän m. fl.....	100 000
Summa	900 000

För närvarande planlagda arbetsobjekt.

I syfte att erhålla en uppfattning av omfattningen av de för närvarande planlagda förbättringsåtgärderna av ovan omförmäld natur, som icke förväntas bli utförda under år 1943 och sålunda kunna betraktas som en beredskapsreserv, hava uppgifter härutinnan införskaffats från samtliga hushållningssällskap och egnahemsnämnder. Dessa hava sammanställts i härvid fogade tabeller. Liknande uppgifter från L. B. F. hava hittills icke varit möjliga att lämna. Påpekas må att uppgifterna rörande arbetskostnader äro avrundade och ungefärliga. Även det beräknade antalet dagsverken är approximativt.

Vid beräkning av antalet arbetare, som kunna sysselsättas, har antagits att samtliga arbeten kunna utföras under ett år och pågå under tiden maj—oktober eller ungefär 200 dagar i medeltal för hela landet, givetvis kortare tid i Norrland och längre tid söderut.

Av tabellen framgår, att de arbetsobjekt, som planlagts, men icke antagas bli utförda under år 1943, beräknas draga en sammanlagd arbetskostnad

För närvarande planlagda arbetsobjekt.

Arbetsobjekt	Antal företag	Beräknad arbetskostnad		Beräknat antal mansdagsverken		Beräknat antal sysselsatta under 1 år (200 dagar) avrundade tal
		Total	I medeltal per företag	Total	I medeltal per företag	
Nyodling	7 059	3 255 400	460	389 410	55	1 950
Betesförbättring	6 100	2 134 700	350	275 030	45	1 400
Stenröjning	2 807	1 072 800	340	137 540	49	700
Jordkörning	640	156 200	245	18 645	29	90
Avloppsförbättring	731	302 500	415	36 350	50	180
Täckdikning	5 489	8 329 100	425	742 950	135	3 700
Gödselstäder ¹	3 390	1 393 300	410	142 870	43	700
Förbättring av bostäder ²	26 996	36 316 100	1 345	2 194 420	81	10 970
Ny- eller ombyggnad av ekonomibyggnad	310	773 700	2 495	70 905	229	350
Reparation av ekonomibyggnad	187	165 000	880	15 920	85	80
Summa	53 709	53 898 800	1 005	4 024 040	75	20 120

¹ Inkl. fristående urinbrunnar. — ² Hös egnahemsnämnderna inneliggande ansökningar om understöd till företag, som i varje fall preliminärt planlagts.

av i runt tal 53 898 800 kronor, motsvarande ungefär 4 000 000 dagsverken eller under ovan angivna förutsättning sysselsättning för cirka 20 000 arbetare vid 53 709 företag. Därtill komma enligt det föregående cirka 500 man per år vid forcering av jordanskaffningsföretag i övre Norrland samt för elektrifieringsarbeten erforderlig arbetskraft.

Det största arbetsobjektet sammanlagt utgör bostadsförbättringarna samt därefter täckdikningarna och nyodlingar. Bostadsförbättringarna beräknas sålunda kräva en arbetskostnad av 36 300 000 kronor, motsvarande ungefär 2 000 000 dagsverken eller under ovan angiven förutsättning sysselsättning för nära 11 000 arbetare vid 27 000 företag. Utförandet av de planlagda täckdikningsföretagen beräknas draga en arbetskostnad av 8 300 000 kronor motsvarande cirka 743 000 mansdagsverken eller under ovan angivna förutsättning sysselsättning för 3 700 arbetare vid 5 489 företag om tillhoppa cirka 32 000 hektar. För nyodlingsföretagen beräknas arbetskostnaderna till cirka 3 250 000 kronor, motsvarande ungefär 390 000 dagsverken eller sysselsättning för 1 950 arbetare. Den planlagda arealen uppgår till cirka 5 000 hektar. Tilläggas må att den planlagda arealen betesförbättringar torde utgöra cirka 9 000 hektar.

Påpekas må, att enligt hushållningssällskapens uppgifter äro praktiskt taget samtliga nyodlingsföretag, stenröjningsföretag, betesförbättringsföretag, jordkörningsföretag och avloppsförbättringsföretag avsedda att utföras med understöd av statsmedel. Beträffande täckdikningsföretag gäller detta för endast ungefär hälften av företagen. Samtliga bostadsförbättringsföretag äro avsedda att utföras med understöd av statsmedel.

VI. Bestämmelser för understöd av statsmedel för arbetsobjektens utförande.

Gällande bestämmelser.

För utförande av förbättringsåtgärder av ifrågavarande slag kunna jordbrukare redan nu erhålla understöd av statsmedel i form av såväl statsbidrag utan återbetalningsskyldighet som lån. Huruvida alla bestämmelser för dylika statsunderstöd äro lämpligt avvägda ifråga om arbetsobjekt, som avses komma till utförande för motverkande av arbetslöshet, torde icke utan vidare vara säkert. Av skäl, som senare komma att beröras, är detta icke sannolikt. En kort redogörelse för sagda bestämmelser synes det oaktat vara på sin plats.

Av *hushållningssällskapen* förmedlas statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk (nyodling, stenröjning, jordkörning, betesförbättring och avloppsförbättring), lån till nyodling och betesförbättring, lån och bidrag till täckdikning, lån och bidrag till gödselvårdsanläggningar, lån och bidrag till silosanläggningar¹ samt bidrag till ladugårdsförbättringar. Bestämmelserna för statsbidrag för sistnämnda ändamål pläga meddelas av Kungl. Maj:t i samband med beslut rörande beviljande av medel till hushållningssällskap för utlämnande av dylikt bidrag. För övriga ovannämnda understöd hava föreskrifter lämnats i särskilda Kungl. Maj:ts kungörelser. Därjämte utlämnas av egnahemsnämnderna statsunderstöd till anordnande av vatten- och avloppsledning, varjämte statsunderstöd utgår till utförande av avdiktning-företag.

Principen för hushållningssällskapens låneförmedling är den, att lantbruksstyrelsen beviljar hushållningssällskapen statslån, som av statskontoret utbetalas till hushållningssällskapet mot särskild skuldförbindelse. Ur detta statslån utlämnar hushållningssällskapet sedermera i sin tur lån till enskilda företagare på i princip samma villkor ifråga om ränta och återbetalning, som gälla för statslånet. Risken för eventuella förluster på låneförmedlingen bäres helt av hushållningssällskapet, som dock för förmedlingen av vissa lån åtnjuter särskilda bidrag av statsmedel.

Hushållningssällskap, som önskar erhålla statslån, skall härom till lantbruksstyrelsen ingiva skriftlig framställning. Dylik kan ingivas när som helst under året. Ifråga om gödselvårds-, nyodlings- och betesförbättringslån skall framställning innehålla förteckning å de företag, för vilka lån blivit hos låneförmedlaren sökta, förslag till lånebelopp och lånetid för varje lån ävensom övriga för ärendets bedömande erforderliga uppgifter. Lantbruksstyrelsen fattar ifråga om sistnämnda slag av lån beslut om lånebeloppet till varje enskild företagare. Ifråga om lån till täckdikning däremot tager lantbruksstyrelsen icke ställning till statslånets fördelning på enskilda låntagare.

¹ Medtages icke i det följande enär desamma torde sakna betydelse i nu förevarande sammanhang.

Beträffande lånens förräntning och återbetalning gäller följande:

L å n	Ränte- och amorteringsfrihet	Räntefot i procent	Amorterings tid i år
Nyodlingslån från allmänna nyodlingsfonden	Under två år från lyftningsdagen	4	7
Nyodlingslån från norrländska nyodlingsfonden	d:o	3	7
Täckdikningslån från täckdikningslånefonden	Under tre år från lyftningsdagen	4	12
Betesförbättringslån från allmänna nyodlingsfonden	Under två år från lyftningsdagen	4	5
Betesförbättringslån från norrländska nyodlingsfonden	d:o	3	5
Gödselvärdslån från statens gödselvärdslånefond	d:o	4	10

För hushållningssällskapens bidragsförmedling gäller i princip, att Kungl. Maj:t på därom av hushållningssällskapet gjord framställning beviljar sällskapet anslag till vederbörande ändamål med visst belopp, vilket sällskapet sedermera fördelar mellan enskilda låntagare. Ifråga om statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk gäller dock, att om för visst ändamål anvisat belopp icke åtgår härför, äger sällskapet använda överskjutande belopp till annat i vederbörande kungörelse angivet ändamål.

De i vederbörande kungörelse resp. Kungl. Maj:ts brev lämnade föreskrifterna angående lånens och bidragens storlek framgå av följande sammanställning:

	H ö g s t a b e l o p p	
	i % av beräknad kostnad	i övrigt
Nyodlingslån	75	1 500 kr/budgetår, 500 kr/ha nyodling ¹
Nyodlingsbidrag	60	400 kr/ha nyodling
Stenröjningsbidrag	60	350 kr/ha stenröjd areal
Jordkörningsbidrag	60	250 kr/ha jordkörd areal
Täckdikningslån	—	500 kr/ha täckdikad mark vid rörtäckdikning, 350 kr/ha i andra fall ²
Täckdikningsbidrag	25	²
Avloppsförbättringsbidrag	60	250 kronor
Betesförbättringslån	75	2 000 kr/budgetår, 350 kr/ha betesförbättring
Betesförbättringsbidrag	60	250 kr/ha betesförbättring
Gödselvärdslån	75	2 000 kronor ²
Gödselvärdsbidrag	25	200 kronor ²
Ladugårdsförbättringsbidrag	—	200 kr/nötkreatursenhet ³

¹ Ej må låntagare på grund av särskilda nyodlings- eller betesförbättringslån samtidigt häfta i skuld till högre belopp än 5 000 kr. för vardera slaget av lån. — ² Sammanlagda beloppet av bidrag och lån må ej överstiga för täckdikning med rör 5 000 kronor och 500 kronor för hektar, för täckdikning med annat material 5 000 kronor och 350 kronor för hektar, samt för gödselvärdsanläggning 75 % av kostnaden och 2 000 kronor. — ³ I undantagsfall något högre belopp.

För vissa av ifrågavarande understöd gälla begränsningar ifråga om storleken å vederbörande lån- eller bidragstagares jordbruk. Bestämmelserna härutinnan framgå av följande sammanställning:

	Lån- resp. bidragstagares åkerareal
Nyodlingslån	Ingen begränsning
Nyodlingsbidrag	Högst 20 hektar
Stenröjningsbidrag	D:o
Jordkörningsbidrag	D:o
Täckdikningslån	Ingen begränsning
Täckdikningsbidrag	Högst 75 hektar
Avloppsförbättringsbidrag	Högst 20 hektar
Betesförbättringslån	Ingen begränsning
Betesförbättringsbidrag	Högst 20 hektar
Gödselvärdslån	Ingen begränsning
Gödselvärdsbidrag	I regel ej över 20 hektar
Ladugårdsförbättringsbidrag	I regel ej över 10 hektar

Till *avdikningar* kunna jämväl såsom nämnts utgå lån och bidrag av statsmedel. Dylika understöd beviljas av Kungl. Maj:t till varje särskilt företag. Bidrag må utgå till utförande av sådana torrlägningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slätter- och betesvall. Statsbidrag kan i regel beviljas visst företag eller del därav endast under förutsättning, att lantbruksstyrelsen finner värdet av båtnaden uppväga eller överstiga kostnaden för torrläggningen. Statsbidrag må utgå med högst hälften av den utav Kungl. Maj:t godkända kostnaden för såväl torrlägningsarbete, teg- eller täckdikning däri ej inberäknad, som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar.

De för erhållande av lån gällande bestämmelserna äro, enär bidrag och lån äro avsedda att utgå såsom varandra supplerande anordningar, uppbyggda efter samma system som bestämmelserna rörande bidrag. Lån kan beviljas intill den av Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrlägningsarbetet, teg- och täckdikning däri ej inberäknad, som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar, efter avdrag för det bidrag, som för samma företag eller samma del inom företag kan varda lämnat från statens avdikningsanslag, dock med iakttagande att lånet ej för någon del av företaget må överstiga sjuttio procent av det genom torrlägningsarbetet uppkommande båtnadsvärdet. Å lånesumman beräknas de tre första åren efter första lyftningsdagen icke någon ränta. Därefter beräknas ränta efter 3·6 %, vilken till och med sjätte året lägges till lånesumman. Med sjunde året börjar amorteringen, vilken är så beräknad, att amorteringstiden blir omkring 26 år.

Av *egnahemsnämnderna* förmedlas lån till förvärv av jordbruksfastigheter m. m. samt lån och bidrag till bostadsförbättringar, förbättring av vattentäkt samt till inledande av vatten- och avloppsledningar i bostäder på landsbygden.

Egnahemslån till förvärv av jordbruk utgå i form av dels jordbrukslån och

dels i förekommande fall skogslån. Dylåka lån beviljas ej till förvärv av jordbruksegna hem, vars värde överstiger 30 000 eller i särskilda fall 35 000 kronor. Jordbrukslånet kan beviljas intill ett belopp högst motsvarande 90 % av fastighetens värde. Om å fastigheten finnes växande skog till ett värde av minst 1 000 kronor, får vid bestämmandet av jordbrukslånets belopp hänsyn icke tagas till värdet å den växande skogen. I sådant fall kan i stället, utöver jordbrukslånet, skogslån beviljas till ett belopp högst motsvarande 90 % av den del av fastighetens värde, som beräknas belöpa på den växande skogen. Jordbrukslånet och skogslånet delas vart för sig med avseende å återbetalningen i en stående del, motsvarande 60 % av det värde, som legat till grund för lånets beräkning, samt en amorteringsdel, utgörande återstoden av lånet. Stående delen behöver icke, om låntagaren fullgör sina skyldigheter, återbetalas förrän amorteringsdelen guldits. Amorteringsdelen å jordbrukslånet är amorteringsfri till och med femte kalenderåret efter det, då lånet beviljats. Amorteringsdelen å skogslånet skall avbetalas enligt grunder, som bestämmas med hänsyn till låntagarens möjligheter att med tillämpning av viss överenskommen skogshushållningsplan tillgodogöra sig skogen. Tilläggas må att för inköp av tillskottsjord kan ävenledes beviljas jordbrukslånet och i förekommande fall skogslånet. Om å fastigheten skall utföras ny-, om- eller tillbyggnad, som ej är föranledd av inköp av tillskottsjord, kan jordbrukslånet, om fastigheten redan förut är egnahemsbelånad, beviljas till byggnadskostnaderna.

I samband med egnahemslånet beviljas premielån till upprustningsåtgärder å fastigheten. Dessa avskrivs under loppet av en tioårsperiod och äro räntefria. Premielån kan utgå med högst 3 000 kronor eller i undantagsfall 4 500 kronor.

Till förbättring av bostäder och av vattentäkt liksom till inledande av vatten- och avloppsledning i bostäder på landsbygden kunna statsbidrag eller lån utlämnas ur tillgängliga bostadsförbättringsmedel. Dylåkt statsbidrag (förbättringsbidrag) må i regel icke överstiga 80 % av kostnaden och för varje bostadslågenhet uppgå till högst 2 500 kronor. Vidare kan nybyggnadslån utgå för ändamålet med likaledes högst 80 % av de beräknade kostnaderna. Skall för samma företag utgå såväl nybyggnadslån som förbättringsbidrag, få dessas sammanlagda belopp ej överstiga 80 % av nämnda kostnader. Å nybyggnadslånet skall erläggas ränta efter fast, vid lånets beviljande bestämd räntefot. Återbetalningen sker genom årlig amortering med fast annuitet under en tid av 20 år med början året näst efter det, då företaget fullbordats. Där varken förbättringsbidrag eller nybyggnadslån utgår, kan i stället förbättringslån beviljas. Om sådant lån gäller i de flesta delar vad nyss sagts ifråga om nybyggnadslån, dock är förbättringslån räntefritt intill dess tio år förflutit från det att byggnadsföretaget fullbordats. Sådant lån skall årligen amorteras under de tio första kalenderåren efter det, då företaget fullbordats, med en tjugondel av lånebeloppet och under återstående tio år av lånetiden med fast annuitet. Tilläggas må att enligt uppgift av egnahemsstyrelsen i brist på medel understöd av ifrågavarande slag hittills beviljats endast till ett fåtal vattenförsörjningsföretag.

Hushållningssällskapsutredningens ändringsförslag.

I sitt förenämnda betänkande har hushållningssällskapsutredningen framlagt förslag om ändrade bestämmelser för de av hushållningssällskapen förmedlade statsunderstöden till driftsekonomiska förbättringsåtgärder. Utredningens förslag innebär i huvudsak följande:

Enligt utredningens mening låge i sakens natur, att statsunderstöd av ifrågavarande slag i princip borde lämnas endast till sådana åtgärder, som vore ur ekonomisk synpunkt försvarbara, även om utredningen därvid icke förbi såge att ur jordbruksekonomisk synpunkt icke fullt försvarliga understöd stundom kunde tänkas behöva utgå av andra skäl, exempelvis i tider av betydande arbetslöshet. Med hänsyn härtill borde understöd i första hand givas formen av amorteringslån. Det borde nämligen kunna förväntas, att åtgärden skulle verka så befrämjande på produktionen, att understödet i regel skulle kunna av låntagaren utan svårighet återbetalas. För att stimulera företagaren att vidtaga ur såväl det allmännas som den enskildes synpunkt önskvärda förbättringsåtgärder av ifrågavarande slag torde det emellertid, framhåller utredningen, vara önskvärt, att villkoren för lån gjordes förmånligare än vad kreditinstitutioner i allmänhet kunde erbjuda. Då förhållandena särskilt inom jordbruket varierade avsevärt inom skilda landsdelar och under olika tidsperioder samt behovet av förbättringsåtgärder på olika egendomar kunde hava mycket skiftande karaktär, vore det vidare enligt utredningens mening önskvärt, att de lån, som utlämnas av statsmedel, finge av vederbörande hushållningssällskap användas till åtgärder efter dess eget beprövande och om möjligt kunde utgå ur endast en för ändamålet inrättad statlig lånefond.

Enligt utredningens mening borde emellertid bidragsformen icke helt upphöra men givas en i viss mån annan karaktär än för närvarande. Utredningen framhåller sålunda, att det givetvis icke vore tillfyllest, att åtgärderna utfördes på ett ändamålsenligt sätt. Icke minst ur det allmännas synpunkt vore det därjämte önskvärt, att de utförda förbättringarna bleve bestående och därför underhölles. Om beviljandet av statsbidrag gjordes beroende — förutom av vederbörandes ekonomiska ställning — av företagets skötsel, torde yrkesutövaren stimuleras att väl underhålla företaget. Enligt utredningens mening borde sålunda vid sidan av amorteringslån kunna beviljas i regel räntefritt s. k. avskrivningslån, vilket skulle kunna avskrivas efter viss tid, därest företaget skötts oklanderligt. Dylika avskrivningslån borde utgå av särskilda av riksdagen anvisade medel. Liksom ifråga om amorteringslån borde vederbörande hushållningssällskap givas fria händer vid fördelning på olika ändamål av de till hushållningssällskapets förfogande för ändamålen stående medel.

Såväl amorterings- som avskrivningslån borde enligt förslaget kunna utgå till samtliga oförmålda förbättringsåtgärder utom avdikningar samt brunnar och vattenledningar utan samband med ladugårdsförbättringar. Amorteringslån föreslås vara ränte- och amorteringsfria intill utgången av andra budgetåret¹ efter det, då lånet beviljats. Amorteringstiden förordas till fem

¹ Påpekas må att utredningen föreslagit omläggning av hushållningssällskapens räkenskapsår från nu kalenderår till budgetår.

år för lån till nyodling, stenröjning, jordkörning, avloppsförbättring och betesförbättring, femton år för lån till nybyggnad av ladugård samt tio år för lån till täckdikning, gödselvårdsanläggning och annan ladugårdsförbättring än nyss sagts. Beträffande räntefotens storlek har utredningen föreslagit fast räntefot av fyra procent. Avskrivningslån föreslås kunna under ovan angiven förutsättning avskrivas vid utgången av sjunde budgetåret efter det, då det samma beviljats.

Beträffande av utredningen föreslagna lånebelopp i jämförelse med nu gällande understödsbelopp må hänvisas till följande sammanställning:

	Nuvarande maximistorleken av		Utredningens förslag om maximistorleken å	
	lån ¹	bidrag	Amorteringslån	Avskrivningslån
Nyodling	75 %, 1 500 kr/ budgetår, 500 kr/ha ¹	60 %, 400 kr/ha	80 %, 500 kr/ha	60 %, 400 kr/ha
Stenröjning	—	60 %, 350 kr/ha	80 %, 400 kr/ha	60 %, 350 kr/ha
Jordkörning.....	—	60 %, 250 kr/ha	80 %, 300 kr/ha	60 %, 250 kr/ha
Täckdikning:				
1) med rör	500 kr/ha, 5 000 kr/företag	25 % ²	80 %, 600 kr/ha	25 %, 200 kr/ha
2) med annat material	350 kr/ha, 5 000 kr/företag	25 % ²	80 %, 350 kr/ha	25 %, 100 kr/ha
Avloppsförbättring ..	—	60 %, 250 kr/ företag	80 %, 1 000 kr/ företag	60 %, 250 kr/ företag
Betesförbättring	75 %, 350 kr/ha, 2 000 kr/budget- år ¹	60 %, 250 kr/ha	80 %, 300 kr/ha, 2 000 kr/företag	60 %, 250 kr/ha
Gödselvårdsanläggning	75 %, 2 000 kr/ företag	25 %, 200 kr/ företag	80 %, 2 000 kr/ företag	25 %, 250 kr/ företag
Ladugårdsförbättring	—	200 kr/nötkrea- tursenhet	80 %, 600 kr/nöt- kreatursenhet, 1 000 kr/företag	25 %, 1 500 kr/ företag

¹ Procenttalen ange procent av totala kostnaden. — ² Se not i det föregående.

Tilläggas må att ifråga om avskrivningslån föreslagits en begränsning av storleken av jordbruksfastighetens åkerareal till 20 hektar. Ifråga om amorteringslån föreslås ingen arealbegränsning.

Tidigare förslag rörande särskilda arbetslöshetsunderstöd m. m.

I sitt förenämnda betänkande har 1936 års utredning angående beredskapsarbeten även gjort vissa uttalanden rörande understöd till utförande av ifrågavarande arbetsobjekt för motverkande av arbetslöshet. Ifråga om nyodlingsverksamheten, vilken utredningen anser under normala konjunkturförhållanden böra begränsas till de nordligare delarna av landet, uttalas endast att under en kris med omfattande arbetslöshet kunde måhända förhållanden

uppstå, som borde föranleda en utvidgning av statens stöd åt dylik verksamhet.

Beträffande stenröjning framhålles, att vid en försämring i det arbetslöshetspolitiska läget borde ökade statsanslag ställas till förfogande för ändamålet. Även i ett sådant läge borde emellertid den statliga bidragsverksamheten begränsas till det mindre jordbruket och närmast åsyfta att bereda hjälp åt de mindre jordbrukarna i södra och mellersta Sverige för utökande av deras försörjningsmöjligheter, då arbetstillfällena utom de egna fastigheternas gränser endast mera sparsamt kunde erbjudas.

Ifråga om understöd till täckdikning uttalar utredningen att bidragsrätten för åstadkommande av en mera omfattande täckdikningsverksamhet i ett krisläge borde utsträckas till det större jordbruket. Därvid kunde det måhända dock vara lämpligt att skärpa villkoren för bidrag i arbetslöshetshänseende, exempelvis enligt de grunder, som i detta hänseende varit gällande för vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskilda skogar.

I övrigt har utredningen allenast ifråga om understöd till brunnar och vattenledningar i arbetslöshetsbekämpande syfte gjort vissa uttalanden. Utredningen föreslår sålunda, att vid inträdande arbetsmarknadskris statsbidrag borde kunna utgå till högst hälften av anläggningskostnaden, dock högst 250 kronor till en och samma bidragstagare. Bidraget torde lämnas endast under förutsättning, att bidragstagarens ekonomi vore sådan, att det icke skäligen kunde antagas, att han vore i stånd att utan statsbidrag utföra arbetet. Bidragsverksamheten borde sålunda grundas på behovsprövning men syntes icke behöva begränsas till fastigheter av viss storlek.

I sin förenämnda utredning angående vattenförsörjning och avloppsförhållanden på landsbygden har egnahemsstyrelsen föreslagit vissa ändringar av nu gällande bestämmelser angående statsunderstöd för ändamålet. De föreslagna ändringarna synas emellertid närmast avse tillgodoseende av önskemålet, att i bestämmelserna uttryckligen utsäges, att understöd må kunna utgå till vattenförsörjningsåtgärder oberoende av om samtidigt andra förbättringar i byggnaderna vidtagas, samt till företag, gemensamma för flera förbrukare. Företag av sistnämnda art vore enligt egnahemsstyrelsens mening av betydelse jämväl för ordnande av jordbrukens vattenförsörjning.

1942 års jordbrukskommitté.

Inledningsvis vill kommittén uttala, att kommittén icke ansett sig böra upptaga till behandling frågan om grunderna för understöd till avdikningar såsom arbetsobjekt för bekämpande av arbetslöshet, när med dylika objekt sammanhängande spörsmål äro såsom tidigare nämnts föremål för särskild utredning inom statens arbetsmarknadskommission samt av i det följande anförda skäl ej heller, i varje fall för närvarande, frågan om grunder för understöd i enahanda syfte till elektrifieringsanläggningar på landsbygden.

A. Av hushållningssällskapen förmedlade understöd.

I det föregående omförmälda understöds främsta uppgift torde vara att utgöra en hjälp för jordbrukets utövare i deras rationaliseringssträvanden. Uppenbarligen ligger sålunda redan i dessa anslags ändamål under normala tider en beredskapsåtgärd på arbetsmarknaden av stor betydelse, enär de med statsunderstöden utförda förbättringarna stärka särskilt de mindre jordbrukarnas motståndskraft vid en kris och minska deras behov att utanför jordbruksfastighetens gränser söka erhålla, under en arbetslöshetsperiod mycket begränsade extraarbeten. Å andra sidan torde vara obestridligt att trots de senare årens rationaliseringsåtgärder inom jordbruket många jordbrukare, särskilt innehavare av mindre brukningsdelar, nödgas söka sig arbete även utanför sin jordbruksfastighet. Såsom tidigare framhållits lärer under sådana förhållanden vid en arbetsmarknadskris kunna förväntas, att bland sagda jordbrukare kommer att finnas ett betydande antal, kanske icke helt, så dock partiellt arbetslösa. Det torde få anses synnerligen angeläget att söka bereda dessa personer arbete i hemorten. Ifrågavarande arbetsobjekt inom jordbruket lämpa sig ofta väl för dem. Vid övervägande av frågan om understöd torde sålunda särskild hänsyn böra tagas till nu nämnda befolkningsgrupper.

Bidrag av statsmedel.

Av den i det föregående lämnade redogörelsen för nu gällande bestämmelser för statsbidrag har bland annat framgått, att bidrag i regel må utgå endast till mindre jordbrukare. I allmänhet har gränsen satts till jordbruk med högst 20 hektar åker. Att även jordbruk av nämnda storlek erbjuda arbetsobjekt av i varje fall sammanlagt betydande mängd torde vara säkert. Ur synpunkten att bereda sysselsättning åt arbetslösa lära emellertid de större jordbruken vara särskilt betydelsefulla. Med hänsyn härtill får jordbrukskommittén föreslå, att möjligheterna för statsbidrag till i varje fall vissa arbetsobjekt i nu förevarande sammanhang utsträckas att gälla alla jordbruk, oberoende av åkerarealens storlek. Förslagsvis synes detta böra gälla understöd till stenröjning, betesförbättring, gödselvårdsanläggning, täckdikning och avloppsförbättring samt ladugårdsförbättring.

Enligt nu gällande grunder gälla för samtliga bidrag utom täckdikningsbidrag och ladugårdsförbättringsbidrag maximibestämmelser såväl ifråga om bidragens storlek i procent av totalkostnaderna för företaget som per hektar eller företag. För täckdikningsbidrag gäller endast procentuellt maximum. Ladugårdsförbättringsbidrag har maximerats till visst belopp per nötkreatursenhet men hushållningssällskapsutredningen har föreslagit, att även dylikt bidrag skulle utgå med högst viss procent av totalkostnaderna och med visst högsta belopp per företag. Jämväl för bidrag i nu ifrågavarande syfte synes lämpligt med viss procentuell begränsning, vilken även bör gälla ladugårdsförbättringar. Ävenledes torde ifråga om nyodling, stenröjning, jordkörning och betesförbättring samt täckdikning böra bibehållas vissa maximibelopp

per hektar för att förhindra utförandet av uppenbarligen oekonomiska företag. Ifråga om bidrag till avloppsförbättring, gödselvårdsanläggning och ladugårdsförbättring torde däremot liknande skäl icke föreligga att i nu förevarande sammanhang föreskriva vissa maximibelopp per företag, så mycket mer som dylik föreskrift kan motverka syftet att få så många arbetslösa som möjligt sysselsatta.

Vad därefter angår frågan om storleken å procenttalen och i förekommande fall maximibidragen per hektar må påpekas, att nu gällande bestämmelser härutinnan liksom även hushållningssällskapsutredningens förslag avse förhållanden med den före kriget rådande kostnadsnivån. Såsom av en till denna promemoria fogad tablå, upprättad på grundval av Sveriges lantbruksförbunds prisindexberäkningar, framgår, äro kostnaderna för såväl material som arbete för närvarande avsevärt mycket högre än före kriget. Sålunda utgör den totala kostnadsstegringen sedan 1939, beräknad i procent av 1943 års kostnadsläge, för nyodling, stenröjning, jordkörning och betesförbättring 35 %, för täckdikning 39 %, för byggnadsförbättringar 33 % samt för gödselstäder och urinbrunnar 29 %.

Huru förhållandena komma att gestalta sig under åren närmast efter kriget eller sålunda de år, då åtgärder till motverkande av arbetslöshet kunna bli erforderliga, är givetvis svårt att nu med bestämdhet avgöra. Det är emellertid sannolikt att man i bland annat jordbrukarkretsar är benägen räkna med i varje fall så småningom sjunkande materialkostnader, vilken uppfattning torde komma att medföra en tendens att om möjligt uppskjuta utförandet av mera omfattande anläggningsarbeten, till dess att kostnadsläget hunnit stabilisera sig. En dylik tendens skulle kunna äventyra syftet med ifrågavarande understöd, nämligen att stimulera till igångsättande av så många företag som möjligt under tiden närmast efter kriget för att bereda sysselsättning åt arbetslösa.

Med hänsyn till det sagda kunde ifrågasättas, om icke bidragsprocenten och i förekommande fall maximibeloppen per hektar borde fastställas för exempelvis ett år i taget och hänsyn därvid tagas till motsedd minskning av kostnaderna. Emellertid skulle den praktiska tillämpningen av dylika med kostnaderna varierande maximibidrag innebära svårigheter och olägenheter. Sålunda må påpekas, att företagen måste måhända lång tid innan de igångsättas planläggas och kostnadsberäknas för att en reservstock av planlagda företag skall kunna åstadkommas och för att giva jordbrukarna tid att vidtaga erforderliga förberedelser. Saknas vid denna tidpunkt kännedom om bestämmelserna för maximibidrag, kunna svårigheter uppstå att få jordbrukarna att besluta sig för företagets planläggning och förberedande. Jordbrukskommittén har med hänsyn till det sagda icke ansett sig böra förorda bestämmelser av ifrågavarande slag. Vid en starkare nedgång av kostnaderna kan emellertid frågan om sänkning av bidragsprocenten bli aktuell.

Kommittén får sålunda föreslå, att maximiprocent och högsta belopp per hektar fastställas till en viss nivå att gälla i varje fall tills vidare. Med hänsyn till att kostnaderna icke torde komma att sjunka omedelbart efter kri-

gets slut men åtgärder till motverkande av arbetslöshet kunna bli aktuella redan under första året efter fredsslutet, får kommittén vidare föreslå, att för nu förevarande ändamål bidragsprocenten och högsta belopp per hektar fastställas å en högre nivå än nu gällande eller av hushållningssällskapsutredningen föreslagna, dock med undantag för bidrag i vissa fall till nyodling, stenröjning, jordkörning, avloppsförbättring och betesförbättring. Denna nivå torde vidare böra bestämmas så att bidraget innebär ett visst mått av stimulans för arbetets omedelbara igångsättande.

Vid utformande av villkoren för nuvarande bidrag till åtgärder av sistnämnda slag, vilka bidrag som nämnts kunna beviljas endast brukare av jordbruk om högst 20 hektar åker, torde man hava utgått ifrån, att företaget i första hand utföres av vederbörande bidragstagare själv utan eller endast i ringa utsträckning med hjälp av lejd arbetskraft. I regel torde så även vara fallet. Företaget måste emellertid under sådana förhållanden utföras under de tider, då bidragstagarens arbetskraft icke tages i anspråk av det ordinarie jordbruksarbetet, vilket i sin tur medför, att bidragstagaren får ganska lång tid — ofta två år eller än mera — på sig för arbetets utförande. Statsbidrag med i varje fall högsta möjliga belopp innebär sannolikt i regel full täckning för materialkostnaden, vilken för ifrågavarande företag i allmänhet är en relativt ringa del av totalkostnaden, och därjämte en viss ersättning per mansdagsverke. Till belysning av denna ersättnings storlek må nämnas att arbetskostnaderna för de företag av ifrågavarande slag, som för närvarande enligt inhämtade uppgifter föreligga planerade av hushållningssällskapen och vilka praktiskt taget samtliga äro avsedda att utföras med statsunderstöd enligt nu gällande grunder, beräknats uppgå till 10 200 000 kronor, varav 60 % utgöra 6 100 000 kronor eller en beräknad ersättning av statsmedel med drygt 5 kronor per dagsverke. Uppenbarligen bör även vid en arbetsmarknadskris tillses, att möjligheter beredas vederbörande att med utnyttjande enbart av den egna arbetskraften utföra arbetsobjekt av nyssnämnt slag vid det egna jordbruket såsom ersättning för minskade eller helt uteblivna arbetstillfällen utanför det egna jordbruket. Några speciella bestämmelser för understöd torde ifråga om jordbruk under 20 hektar i detta fall icke erfordras. Den nuvarande maximiprocenten eller 60 % torde vara tillfyllest även om hänsyn tages till de stegrade kostnaderna.

Emellertid är det enligt jordbrukskommitténs mening även önskvärt att under en arbetslöshetsperiod i så stor utsträckning som möjligt bereda sysselsättning för andra helt eller partiellt arbetslösa än bidragstagaren själv vid företag av ifrågavarande slag. Detta syfte torde enklast kunna uppnås genom begränsning av den tid, inom vilken det statsunderstödda företaget skall vara utfört, till högst ett år. Genom en dylik tidsbegränsning torde nämligen arbetet oftast icke medhinnas av bidragstagaren ensam utan en del av det arbete, som han själv eljest skulle ha utfört, måste överlätas på lejd arbetskraft. Då emellertid denna ersättning måste beräknas högre än 5 kronor per dagsverke bliva de kontanta utgifterna högre för bidragstagaren (däremot icke de *beräknade* totalkostnaderna, enär vid uppskattning av dessa i regel

torde räknas med en dagsverksersättning, motsvarande den till lejd arbetskraft). I viss mån kompenseras måhända dessa högre kontantutgifter av den möjlighet till tidigare utnyttjande av den jordförbättrade arealen, som anlittandet av den lejda arbetskraften innebär. Det är emellertid det oaktat icke troligt, att jordbrukarna i större utsträckning äro villiga att ikläda sig den ökade kontantutgiften utan motsvarande höjning av statsbidraget.

Förenämnda beräknade arbetskostnad av 10 200 000 kronor motsvarar cirka 1 200 000 dagsverken eller ungefär 9 kronor per dagsverke. Om man räknar med denna ersättning till den lejda arbetskraften samt anser som i regel möjligt, trots den begränsade tiden för företagets utförande, att jordbrukaren själv utför minst hälften av arbetet, torde maximunderstödet av statsmedel böra höjas till 80 % av totalkostnaderna. Samtidigt torde maximibeloppet per hektar böra höjas för nyodling till 530 kronor, steuröjning till 470 kronor, jordkörning till 330 kronor och betesförbättring till 470 kronor.

Till brukare av egendomar med över 20 hektar åker, vid vilka som regel lejd arbetskraft torde användas, synes bidraget kunna begränsas till avsevärt lägre belopp, enär ifråga om dessa jordbrukare avsikten med bidraget endast är att stimulera vederbörande att överhuvud taget igångsätta företaget och att utföra det omedelbart efter kriget utan att avvakta eventuella kostnadssänkningar. Kommittén får sålunda föreslå, att statsbidraget för stenröjning fastställas till högst 50 % av kostnaden och högst 350 kronor/hektar, för avloppsförbättring till högst 40 % av kostnaden samt för betesförbättring till högst 30 % av kostnaden och högst 175 kronor/hektar.

Ifråga om täckdikning såsom arbetslöshetsobjekt ställer sig förhållandena något annorlunda än till ovan nämnda åtgärder. Täckdikningsarbetet måste sålunda av naturliga skäl utföras under en sammanhängande tidsperiod (hänsyn måste tagas till växtföljden, risk för ras etc.) samt torde med hänsyn härtill endast i undantagsfall och i relativt liten skala medhinnas av jordbrukaren själv utan hjälp av för ändamålet lejd arbetskraft. Nu utgående statsbidrag — högst 25 % av den beräknade kostnaden — täcker endast en ringa del av jordbrukarens kontanta utgifter, så mycket mer som kostnaden för material, som av jordbrukaren måste köpas, torde utgöra inemot hälften eller än större del av totalkostnaderna. Statsbidraget torde sålunda ifråga om täckdikning kunna betraktas mera som en premie än såsom en arbetsinkomst för jordbrukaren. Trots dess ringa storlek verkar den dock stimulerande på igångsättande av dylika arbeten. Med hänsyn till de stegrade kostnaderna och önskvärldheten av viss stimulans för arbetenas omedelbara igångsättande torde maximiprocenten dock böra höjas. Jordbrukskommittén får sålunda föreslå bidrag med högst 40 % av kostnaden och högst 350 kronor för hektar för såväl mindre som större jordbruk.

Vad sålunda anförts ifråga om täckdikning gäller i viss mån även gödselvårdsanläggningar, ehuru arbetet å dylika företag kunna utsträckas under en längre tidsperiod och sålunda utföras av jordbrukaren själv i större utsträckning än täckdikningsarbetet. Det statsbidrag med högst 25 % av kostnaden,

som för närvarande må utgå till gödselvårdsanläggning vid egendomar med högst 20 hektar åker, torde sålunda få anses vara av större ekonomisk betydelse för jordbrukaren än motsvarande bidrag till täckdikningsföretag, och i regel anses såsom ett bidrag till täckande av materialkostnaden. Då denna i allmänhet torde utgöra omkring halva totalkostnaden läres sålunda bidraget, då detsamma utgår med maximibeloppet, motsvara halva materialkostnaden och mer än hälften av de kontanta utgifterna för material, som måste köpas. Med hänsyn härtill kan det förväntas, att jordbrukaren i allmänhet icke är villig att utan höjning av statsbidraget begränsa tiden för arbetets utförande till högst ett år och därigenom ofta nödgas låta lejd arbetskraft övertaga en del av arbetet, vilket skulle betyda ökade kontantutgifter. Hur stor höjning, som kräves, är svårt att angiva men förslagsvis må nämnas ett statsbidrag av högst 50 procent av kostnaden. Av enahanda skäl som anförts ifråga om täckdikning torde statsbidrag till företag vid jordbruk under 20 hektar, vilka företags iordningställande utsträcker över ett år, samt till företag vid större jordbruk kunna begränsas till 40 % av kostnaden.

Vad därefter angår ladugårdsförbättringsföretag må erinras om att statsbidrag enligt nu gällande grunder må utgå med högst 200 kronor per nötkreatursenhet (i undantagsfall med något högre belopp). Jämväl detta statsbidrag synes få betraktas mera som en premie än som arbetsinkomst. Detsamma gäller hushållningssällskapsutredningens förslag om statsbidrag till sagda ändamål med 25 % av kostnaden i stället för visst bidrag per nötkreatursenhet. Jordbrukskommittén får för sin del ansluta sig till hushållningssällskapsutredningens förslag, att även detta bidrag måtte utgå med viss procent av kostnaden, men av tidigare anförda skäl höjt i nu förevarande sammanhang till 40 % av kostnaden för vid jordbruk om högst 20 hektar igångsatt företag vid vilket arbetet pågår under mer än ett år och 50 %, om arbetstiden begränsas till ett år samt 40 % av kostnaden för företag vid jordbruk om över 20 hektar åker. Påpekas må att i kostnaden för ladugårdsförbättring bör få inräknas vattenledning, utförd i samband med nämnda förbättring. Till frågan om statsbidrag till vattenledningar i övrigt återkommer kommittén senare i samband med spørsmål om statsbidrag till åtgärder inom egnahemsorganisationens verksamhetsområde.

Lån av statsmedel.

Såsom framgått av tidigare redogörelse för nu gällande understödsvillkor kunna till i varje fall vissa av ifrågavarande företag utgå endast bidrag av statsmedel. Emellertid må erinras om att hushållningssällskapsutredningen, närmast med hänsyn till det ofta för vederbörande jordbrukare förefintliga behovet av främmande kapital utöver statsbidraget för utförande av åtgärden ifråga, föreslagit såväl lån som bidrag (avskrivningslån) till samtliga i detta sammanhang ifrågakommande arbetsobjekt.

Detta spørsmål torde, då frågan gäller arbetets utförande med hjälp av arbetslösa, få än större aktualitet. Någon ändring av utredningens förslag till lånebelopp torde ur synpunkten av arbetslöshetens bekämpande ej erford-

ras, dock bör ifråga om avloppsförbättring, gödselvårdsanläggning och ladugårdsförbättring någon begränsning per företag icke föreskrivas. Sannolikt framträder därvid för övrigt med än större styrka än för närvarande det av hushållningssällskapsutredningen framförda önskemålet, att förmedlaren gives möjlighet att i motsats till vad nu gäller använda till förfogande ställda medel till åtgärder av samtliga ifrågavarande slag efter förmedlarens eget beprövande. Eljest kan inträffa att för arbetslöshetens bekämpande lämpliga arbetsobjekt icke bli utförda på grund av brist på medel för just detta ändamål medan samtidigt för arbetsobjekt av annat slag avsedda medel icke helt utnyttjas.

Behovsprövning.

För nuvarande bidrag gäller ifråga om behovsprövning, att den som är i behov av bidrag skall äga företräde. Då tillgängliga statsbidrag i regel icke täckt efterfrågan, torde vanligen endast obemedlade och mindre bemedlade jordbrukare hava kommit i åtnjutande av understöd. För lån behöver ingen behovsprövning verkställas och torde med hänsyn till den relativt rikliga medeltillgången ej heller förekomma. Tilläggas må emellertid, att hushållningssällskapsutredningen föreslagit behovsprövning icke allenast ifråga om bidrag (avskrivningslån) utan jämväl beträffande amorteringslån, enär för dem gällande räntefrihet under ett visst antal år i realiteten innebär ett bidrag.

Då frågan gäller utförande av arbetsobjekt för arbetslöshetens motverkande bör enligt kommitténs mening behovsprincipen icke tillämpas, enär härvidlag i första hand gäller att skapa så många arbetstillfällen som möjligt.

Anlitande av arbetslösa.

På jordbrukskommittén torde icke ankomma att i detalj upptaga till behandling frågan om på vad sätt i förekommande fall anställning av lejd arbetskraft (arbetslösa) bör ske vid med statsmedel understödda företag av ifrågavarande slag. Jordbrukskommittén anser emellertid angeläget, att härutinnan ånyo påpeka vikten av att mindre jordbrukare med i vanliga fall behov av arbete utanför jordbruket beredas möjlighet att erhålla arbete vid i det föregående omförmälda arbetsobjekt. Då dessa jordbrukare i regel icke torde hänvända sig till vederbörande arbetsmarknadsorgan för erhållande av arbete och sålunda måhända icke komma att registreras som arbetslösa men ofta särskilt väl lämpa sig för utförande av arbete av ifrågavarande slag, anser jordbrukskommittén önskvärt, att den jordbrukare som erhåller understöd för utförande av ifrågavarande företag, gives frihet att i förekommande fall välja mellan att själv skaffa sig erforderlig lejd arbetskraft eller för ändamålet vända sig till vederbörande arbetsmarknadsorgan för anvisning å dylik. Påpekas må, att bidragsbestämmelserna, såsom framgått av det föregående, utformats med hänsyn till den *tid* som användes för arbetets utförande — antingen högst ett år eller längre tid — varför någon kontroll från arbetsmarknadsorganet icke torde behöva ifrågakomma. Kontrollen kommer

i stället att utövas av hushållningssällskapet, som bland annat har att tillse att den fastställda tiden för arbetets utförande följes. Då statsunderstödet, såsom för närvarande i regel torde vara fallet, förutsättes bliva utbetalat först sedan arbetet utförts, blir dylik kontroll enkel. Tilläggas må även att med hänsyn till företagens i regel ringa storlek, torde möjlighet i allmänhet icke förefinnas, att såsom ifråga om beredskapsarbeten i egentlig mening, till sagda företag hänvisa större grupper av arbetslösa.

Sammanfattning.

I det föregående framförda förslag till bestämmelser för understöd — utöver föreslagna föreskrifter torde nu gällande eller eventuellt av hushållningssällskapsutredningen föreslagna böra i huvudsak gälla — torde kunna sammanfattas i följande punkter:

1. De föreslagna statsbidragens storlek framgå av nedanstående sammanställning i vilken som jämförelse angivits även nu gällande och av hushållningssällskapsutredningen föreslagna bestämmelser.

2. Lån utöver bidrag till samtliga ifrågavarande arbetsobjekt bör kunna utgå enligt hushållningssällskapsutredningens förslag, dock bör någon begränsning av lånebelopp per företag icke föreskrivas ifråga om avloppsförbättring, gödselvårdsanläggning och ladugårdsförbättring.

3. Lån och bidrag böra utgå utan tillämpning av behovsprincipen.

4. Tiden för företagets fullbordande fastställes ifråga om jordbruk under 20 hektar, då ovan angivna högre bidrag tilldelas vederbörande, samt

Arbetsobjekt	Nu gällande maximibelopp	Hushållningssällskapsutredningens förslag till maximibelopp	Jordbrukskommitténs förslag		
			Maximibelopp för företag vid jordbruk om högst 20 ha åker		Maximibelopp för företag vid jordbruk om över 20 ha åker. Utförda inom högst ett år
			om företaget utföres under längre tid än ett år	om företaget utföres inom högst ett år	
Nyodling	60 %, 400 kr/ha		60 %, 400 kr/ha	80 %, 530 kr/ha	—
Stenröjning	60 %, 350 kr/ha		60 %, 350 kr/ha	80 %, 470 kr/ha	50 %, 350 kr/ha
Jordkörning	60 %, 250 kr/ha		60 %, 250 kr/ha	80 %, 330 kr/ha	—
Täckdikning (med rör)	25 %	25 %, 200 kr/ha	40 %, 350 kr/ha	40 %, 350 kr/ha	40 %, 350 kr/ha
Avloppsförbättring	60 %, 250 kr/företag		60 %	80 %	40 %
Betesförbättring	60 %, 350 kr/ha	60 %, 250 kr/ha	60 %, 350 kr/ha	80 %, 470 kr/ha	30 %, 175 kr/ha
Gödselvårdsanläggning	25 %, 200 kr/företag	25 %, 250 kr/företag	40 %	50 %	40 %
Ladugårdsförbättring	200 kr. per nötkreatursenhet	25 %, 1 500 kr/företag	40 %	50 %	40 %

ifråga om jordbruk med över 20 hektar åker till högst ett år. Uppskov medges icke.

Tiden för företagens fullbordande fastställs ifråga om jordbruk under 20 hektar, då ovan angivna lägre bidrag tilldelas vederbörande, till högst två år med möjlighet till högst ett års uppskov, där särskilda förhållanden därtill föranleda.

5. Jordbrukare som önskar begagna sig av lejd arbetskraft bör få välja mellan att själv skaffa sig denna arbetskraft eller vända sig till arbetsmarknadsorgan för anvisning å dylik.

Tilläggas må att ovannämnda bidrag böra utgå ur ett anslag och lån ur en fond samt att till förmedlarens förfogande ställda understödsbelopp icke uppdelas på skilda ändamål utan förmedlaren gives fria händer att disponera detsamma för avsedda ändamål på sätt som befinnes erforderligt för att få i gång så många företag som möjligt med hjälp av arbetslösa.

B. Av egnahemsnämnderna förmedlade understöd.

Någon ändring av nu gällande bestämmelser för egnahemslån och premielån synes knappast vara påkallad i nu förevarande sammanhang.

Ifråga om bostadsförbättringsunderstöd läser någon höjning av understödets procentuella andel av kostnaderna knappast kunna ifrågakomma. Däremot torde kunna ifrågasättas en höjning av nu utgående maximibidrag per lägenhet från 2 500 till 3 500 kronor. De beräknade totalkostnaderna i medeltal för samtliga företag, för vilka hos egnahemsnämnderna inneligga ännu icke bifallna ansökningar, torde såsom framgår av beräkningar i det följande utgöra motivering härför.

Vad speciellt angår frågan om understöd till vattenledningar vill kommittén utöver vad tidigare anförts allenast erinra om egnahemsstyrelsens i det föregående omnämnda förslag härutinnan och understryka vikten av att medel ställas till förfogande för vattenförsörjningens ordnande antingen för enskilda hushåll för sig eller kollektivt. I detta sammanhang må jämväl påpekas betydelsen av en inventering av möjligheterna att åstadkomma material, främst rörledningar i den omfattning, som kräves för en utvidgning av åtgärder på området från statsmakternas sida.

Ändring av bestämmelserna för statsunderstöd till jordanskaffningsföretag torde icke erfordras.

C. Av andra organ förmedlade understöd.

Kommittén har icke funnit sig böra till övervägande upptaga frågan om erforderliga statsunderstöd till avdikningar, när spörsmål rörande dessa arbetsobjekt såsom tidigare påpekats äro föremål för särskild utredning genom statens arbetsmarknadskommission.

Ifråga om elektrifieringsanläggningar på landsbygden har elektrifieringsberedningen under hand uttalat, att ju mer elektrifieringen framskrede, desto

mer bleve den beroende av bidrag från statens sida. Av synnerligen stor betydelse för elektrifieringstakten i framtiden vore enligt beredningens mening i vad mån befolkningens benägenhet att påtaga sig med elektrifieringen förknippade prestationer alltjämt vore förhanden. Beredningen har sålunda ansett det för troligt att när lys- och drivoljor åter bleve tillgängliga, intresset för elektrifieringen komme att avsevärt minska. Ehuru materielbrist då ej längre komme att bromsa elektrifieringen, torde enligt beredningen en förutsättning för bibehållande av nuvarande elektrifieringstakt vara, att den statliga subventioneringsverksamheten intensifierades. Med hänsyn till vad elektrifieringsberedningen sålunda anfört har jordbrukskommittén icke ansett sig nu kunna framlägga förslag rörande understöd till landsbygdens elektrifiering såsom medel att bekämpa arbetslöshet men kommer, därest förhållandena så påkalla, att senare upptaga frågan till förnyad behandling.

VII. Årligt behov av statsunderstöd.

Nuvarande statsunderstöd.

För utlämnande av *statsbidrag* till nedanstående förbättringsåtgärder har riksdagen för budgetåret 1943/44 anvisat följande anslag:

	Kronor
Statens avdikningsanslag	2 900 000
Förstärkning av ofullständiga jordbruk	2 000 000
Täckdikning.....	¹ 400 000
Gödselvårdsanläggningar	²
Ladugårdsförbättringar	³ 250 000
Premielån.....	2 000 000
Framjande av bostadsbyggande på landsbygden..	⁴ 10 000 000

Tillägges må att hushållningssällskapsutredningen föreslagit ett belopp av 3 000 000 kronor såsom avskrivningslån till produktionsbefrämjande förbättringsåtgärder i allmänhet inom jordbruket. I detta belopp ingår icke statsanslag till avdikningar.

För utlämnande av *lån genom hushållningssällskapen* finnas inrättade ett antal statliga lånefonder. Dessa fonder uppgingo den 30 juni 1943 till ungefär följande belopp:

	Kronor
Allmänna nyodlingsfonden	167 000
Norrländska nyodlingsfonden	104 000
Täckdikningslånefonden.....	9 100 000
Gödselvårdslånefonden	2 770 000

¹ Av reservationsanslaget (B) till grundförbättringar: Bidrag till täckdikningar å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41.

² Å tilläggsstat II för budgetåret 1940/41 anvisat reservationsanslag å 100 000 kronor till bidrag till gödselvårdsanläggningar får — förutom under budgetåren 1941/42 och 1942/43 — användas även under budgetåret 1943/44.

³ Av det å tilläggsstat II för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget (B) till bidrag till ladugårdsförbättringar.

⁴ Den 30 juni 1943 förelåg en reservation å i runt tal 18 314 305 kronor.

För utlämnande av amorteringslån enligt hushållningssällskapsutredningens förslag till av hushållningssällskapen omhänderthavda åtgärder har utredningen föreslagit upprättande av en enda särskild lånefond — benämnd jordbrukets produktionslånefond — samt att denna fond borde från början tillföras ett kapital av 12 000 000 kronor.

Slutligen må nämnas, att förmedlingen av *lån genom egnahemsnämnderna* till främjande av bostadsbyggande på landsbygden sker från följande fonder, vilka den 30 juni 1943 uppgingo till nedanstående kapitalbelopp (avrundade tal).

	Kronor
Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden	¹ 14 270 000
Fonden för låneunderstöd: lån för bostadsförbättringsverksamhet	² 4 710 000
Lånefonden för lantarbetarbostäder	133 000
Fonden för låneunderstöd: lån för uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder	³ 3 577 000

1942 års jordbrukskommitté.

Av den tidigare lämnade redogörelsen för arbetsobjekt inom jordbruket för sysselsättning av arbetslösa har framgått, att dylika arbetsobjekt tillsammans innebära arbetsmöjligheter av mycket betydande omfång. Sålunda må erinras om att den totala åkerareal, som behöver täckdikas vid jordbruk om över 2 hektar åker, uppskattats till över 1 000 000 hektar och att flera tiotusental hektar för betesändamål lämplig mark behöva kultiveras. Vidare har nämnts, att ekonomibyggnaderna å cirka 180 000 egendomar torde vara i behov av upprustning och att bortemot 200 000 brukningsdelar sakna cementerad gödselstad. Tilläggas må, att av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten redovisade arbeten på jordbruksområdet, vilka av hushållningssällskapen ansetts kunna komma till utförande under åren 1937—1946 under förutsättning av gemensamma villkor för statsunderstöd, beräknas motsvara en arbetsåtgång av sammanlagt drygt 50 milj. dagsverken eller sålunda i medeltal 5 milj. dagsverken per år. Då enbart täckdikningar av ovanstående omfattning torde innebära en dagsverksåtgång, betydligt överstigande 100 milj. dagsverken, är det uppenbart att den av sagda utredning beräknade dagsverksåtgången är låg i jämförelse med den dagsverksåtgång, som skulle åtgå för utförande av alla inom jordbruket erforderliga upprustningsarbeten.

Jordbrukskommittén har vidare i det föregående understrukt, att ifrågasvarande arbetsobjekt i allmänhet kunde betecknas som produktiva arbeten och även i stort sett lämpliga för beredande av sysselsättning åt arbetslösa. Med hänsyn härtill vore det utan tvivel önskvärt att under en arbetslöshetsperiod statsmedel i mycket betydande omfattning ställdes till förfogande för åstadkommande av en rationalisering av brukningsdelarna i avsevärt snabbare takt än som för närvarande sker.

¹ Dessutom hos riksgäldskontoret icke lyftade anslagsmedel å 14 800 000 kronor.

² Dessutom hos riksgäldskontoret icke lyftade anslagsmedel å 11 715 805 kronor.

³ Dessutom hos riksgäldskontoret icke lyftade anslagsmedel å 3 569 650 kronor.

Emellertid torde vissa omständigheter nödvändiggöra en begränsning av rationaliseringstakten. Utom hinder, sammanhängande bland annat med jordbruksdriften som sådan — exempelvis när frågan gäller täckdikning — är det uppenbart, att rationaliseringstakten avsevärt måste begränsas av den anledningen, att planläggning av företagen först måste utföras. Kommittén har vidare framhållit, att vid övervägande av åtgärder för rationalisering av brukningsdelarna aktualiserades de problem, som sammanhånga med spörsmålet om jordbrukets framtida inriktning i vårt land och frågan om de krav, som i allmänhet böra uppställas på den enskilda brukningsdelen för att densamma skall kunna anses äga bästa möjliga förutsättningar för en rationell drift. Även dessa spörsmål lära, innan desamma givits en såvitt möjligt tillfredsställande lösning, nödvändiggöra en viss återhållsamhet i rationaliseringstakten.

Med det sagda vill jordbrukskommittén sålunda betona, att mångdubbelt större investeringsbehov föreligger på jordbrukets område, innan brukningsdelarna i allmänhet kunna anses fylla rimliga krav på rationellt utrustade företag, än vad kommittén för närvarande ansett sig på anförda skäl böra räkna med som anläggningsarbeten inom jordbrukets område till motverkande av arbetslöshet efter krigets slut.

Då kommittén nu övergår till att söka angiva behovet av statsanslag, finner kommittén vidare angeläget framhålla, att resultatet av beräkningarna icke må betraktas såsom ett slutgiltigt förslag rörande för ändamålet erforderliga understöd av statsmedel. En säker uppfattning härom kan icke vinnas, förrän tidigare omförmäld planläggning av arbetsobjekten utförts. De följande beräkningarna äro sålunda allenast avsedda att belysa storleksordningen av de understöd, som sannolikt erfordras för att en viss antagen mängd arbetsobjekt skall komma till utförande under en arbetslöshetsperiod men torde dock, såvitt nu kan bedömas, kunna läggas till grund för eventuell anslagsanvisning av 1944 års riksdag. Redan 1945 torde man dock böra räkna med avsevärt större medelsanvisning.

A. Av hushållningssällskapen förmedlade understöd.

Ifråga om de av hushållningssällskapen förmedlade understöden har kommittén utgått från i följande sammanställning angivna mängder av skilda arbetsobjekt, vilka sålunda under förutsättning av statsunderstöd på i det föregående omförmälda villkor och att planläggning av företagen medhinner — härutinnan må påpekas att i varje fall för dagen svårigheter torde föreligga att anskaffa kompetent arbetskraft för detta ändamål — samt tillgång på erforderlig material ansetts kunna igångsättas under första året vid en eventuell arbetsmarknadskris och slutföras under ett å två år. Till jämförelse har angivits omfattningen av med statsunderstöd utförda företag per år i medeltal för åren 1933/37.

Arbetsobjekt	Med statsunderstöd utförda företag per år i medeltal 1933/37	Under förutsättning av tillräckliga statsunderstöd beräknas bli igångsatta och utförda under ett å två år efter kriget vid egendomar med en åkerareal av					
		Högst 20 ha			Över 20 ha		
		Antal eller areal	Approx. kostnader i milj. kr.		Antal eller areal	Approx. kostnader i milj. kr.	
			Total	Arbete		Total	Arbete
Nyodling	3 700 ha	5 000 ha	3·5	3·3	—	—	—
Stenröjning	1 130 »	3 000 »	1·4	1·1	2 000 ha	1·0	0·7
Jordkörning	440 »	500 »	0·2	0·2	—	—	—
Betesförbättring	5 000 »	9 000 »	4·3	2·1	7 000 ha	3·8	1·7
Täckdikning	14 500 »	20 000 »	10·4	5·2	12 000 »	6·2	3·1
Avloppsförbättring ..	.	700 st	0·5	0·3	300 st	0·3	0·2
Gödselvårdsanläggning	3 400 st	6 000 »	5·4	2·7	3 000 »	3·6	1·8
Ladugårdsförbättring	.	8 000 »	40·0	13·3	1 000 »	10·0	3·3
			65·7	28·2		24·4	10·8

Arbetsobjekt	Summa att igångsättas och utföras under ett å två år efter krigets slut			Beräknat antal dagsverken
	Antal eller areal	Approximativt beräknade kostnader i milj. kronor		
		Total	Arbete	
Nyodling	5 000 ha	3·5	3·3	390 000
Stenröjning	3 000 »	2·4	1·8	226 000
Jordkörning	500 »	0·2	0·2	23 000
Betesförbättring	16 000 »	7·6	3·8	473 000
Täckdikning	32 000 »	16·6	8·3	743 000
Avloppsförbättring	1 000 st	0·8	0·5	75 000
Gödselvårdsanläggning	9 000 »	9·0	4·5	450 000
Ladugårdsförbättring	9 000 »	50·0	16·6	1 660 000
	Summa	90·1	39·0	4 040 000

Till ovanstående uppgifter må påpekas

att ifråga om nyodlings- och jordkörningsföretag räknats endast med jordbruk om högst 20 hektar åker, eftersom förslaget rörande statsbidrag icke förutsatt dylikt till större jordbruk,

att beträffande nyssnämnda företag, arealer och kostnader i huvudsak sammanfalla med motsvarande storheter för de företag, som planlagts av hushållningssällskapen men beräknats icke bliva utförda under år 1943,

att enahanda gäller ifråga om stenröjning och betesförbättring vid egendomar om högst 20 hektar åker,

att den beräknade omfattningen av betesförbättringsföretag vid större egendomar än 20 hektar motsvarar skillnaden mellan den av 1936 års utred-

ning angående beredskapsarbeten angivna arealen per år och den nyssnämnda arealen vid brukningsdelar om högst 20 hektar,

att den beräknade omfattningen av stenröjningsföretag vid större egendomar än 20 hektar beräknats motsvara $\frac{2}{3}$ av den vid egendomar under 20 hektar,

att den totala täckdikningsarealen, motsvarande den av hushållningssällskapen nu planlagda arealen, som icke förväntas bli täckdikad under år 1943, fördelats med cirka $\frac{2}{3}$ på egendomar om högst 20 hektar och cirka $\frac{1}{3}$ på större jordbruk,

att antalet avloppsförbättringsföretag uppskattats på grundval av hushållningssällskapens uppgifter om planlagda företag,

att antalet gödselstadsanläggningar beräknats med hänsynstagande såväl till av hushållningssällskapen nu planlagda företag som till av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten beräknat antal samt

att i fråga om ladugårdsförbättringar antalet beräknats till en tjugondel av det totala antalet ekonomibyggnader, som enligt 1938 års jordbruksutrednings driftsundersökning behöva nybyggas eller repareras samt kostnaderna till i medeltal cirka 5 000 kronor för jordbruk om högst 20 hektar och cirka 10 000 kronor för större jordbruk, varav $\frac{2}{3}$ för materiel och $\frac{1}{3}$ för arbete.

Av sammanställningen framgår, att arbetsåtgången för utförande av den beräknade mängden anläggningsarbeten uppskattats till cirka 4 000 000 dagsverken. Med ett medeltal dagsverken per arbetare och år av 200 betyder sagda dagsverksantal sysselsättning för 20 000 personer under nämnda tidrymd. Det bör dock observeras, att det icke med säkerhet kan ordnas med arbete åt nämnda antal redan under första året. Detta beror på den tid, som står till förfogande dels för planläggning, dels för arbetets förberedande i övrigt. Skulle exempelvis ifrågavarande åtgärder behöva igångsättas redan under våren eller försommaren 1944, lär man försiktigtvis böra räkna med ett väsentligt lägre antal sysselsatta personer medan å andra sidan en förskjutning framåt i tiden av åtgärdernas igångsättande ökar — under förutsättning att planläggningen igångsättes i relativt stor skala — möjligheterna att på en gång bereda arbete åt ett betydande antal arbetslösa. Uteslutet är i detta fall icke, att man sommaren 1945 skulle kunna komma upp till cirka 30 000 arbetare.

För utförande av sålunda uppskattad mängd anläggningsarbeten med tidigare förordade bidragsbestämmelser hava beräknats erforderliga de anslagsbelopp, som angivits i nedanstående sammanställningar, under förutsättning

att samtliga bidragstagare erhålla högsta möjliga statsbidrag samt

att av ovannämnda företag vid jordbruk om över 20 hektar åker samtliga utföras inom högst ett år medan av företagen (utom täckdikning) vid jordbruk om högst 20 hektar åker $\frac{2}{3}$ utföras inom en tid, överstigande ett år och $\frac{1}{3}$ inom högst ett år.

Arbetsobjekt	Erforderligt statsanslag, kronor per år			Summa statsanslag
	för jordbruk om högst 20 ha åker		för jordbruk om över 20 ha åker	
	där företagen utföras inom mer än ett år	där företagen utföras inom ett år		
Nyodling	1 320 000	901 000	—	2 221 000
Stenröjning	558 000	376 000	500 000	1 434 000
Jordkörning	78 000	56 000	—	134 000
Betesförbättring	1 716 000	1 152 000	990 000	3 858 000
Täckdikning	4 160 000		2 480 000	6 640 000
Avloppsförbättring	200 000	133 000	120 000	453 000
Gödselvårdsanläggning	1 440 000	900 000	1 440 000	3 780 000
Ladugårdsförbättring	10 640 000	6 700 000	4 000 000	21 340 000
Kronor	30 330 000		9 530 000	39 860 000

Enligt ovanstående beräkningar skulle sålunda för utförande av tidigare angiven mängd anläggningsarbeten med statsbidrag enligt förordade grunder erfordras statsanslag med i runt tal 40 milj. kronor.

Vad därefter angår frågan om *lån* synes med tillämpning av hushållnings-sällskapsutredningens förslag till bestämmelser och under förutsättning att samtliga bidragstagare tilldelas jämväl lån med högsta möjliga belopp den av utredningen föreslagna fonden behöva omedelbart tillföras 35 milj. kronor.

B. Av egnahemsnämnderna förmedlade understöd.

Vid övervägande av frågan om premielåneanslag må erinras om att behovet av sagda anslag begränsas av egnahemslåneverksamhetens omfattning. Då sagda verksamhet knappast torde kunna utökas speciellt i arbetslöshetstider, lär ej heller en höjning av premielåneanslaget vara påkallat i nu förevarande sammanhang.

För bedömande av erforderligt anslagsbelopp för bostadsförbättringsverksamheten må nämnas att enligt uppgift från egnahemsnämnderna hava arbetskostnaderna för inläggande ansökningar, vilka ännu icke beviljats, beräknats till cirka 19 milj. kronor. Om arbetskostnaderna uppskattas till $\frac{1}{3}$ och materialkostnaderna till $\frac{2}{3}$ av totalkostnaderna, skulle sistnämnda kostnader uppgå till 57 000 000 kronor. Antalet företag är 13 255 stycken. Totalkostnaderna per företag kunna sålunda uppskattas till i medeltal 4 300 kronor (80 % härav = 3 440 kronor). Därest samtliga dessa ansökningar bifallas med högsta möjliga ovan föreslaget understöd — såväl procentuellt som per företag — skulle för ändamålet erfordras cirka 45 milj. kronor. Redan nu inläggande ansökningar innebära sålunda ett flerdubbelt större behov av statsanslag än vad riksdagen anvisat för budgetåret 1943/44. För utförande av en företagsmängd av sagda omfattning torde åtgå 1 100 000 dagsverken eller sysselsättning för cirka 5 500 man under ett år (200 dagar).

En forcering av jordanskaffningsverksamheten i övre Norrland kan måhända kräva förstärkning av jordanskaffningsfonden. I så fall torde böra ankomma på egnahemsstyrelsen att härom i sinom tid göra vederbörlig framställning.

Någon förstärkning av egnahemslånefonden torde i nu förevarande sammanhang icke erfordras. Huruvida övriga i det föregående omnämnda fonder, ur vilka lån förmedlas genom egnahemsorganens försorg, behöva ökad kapitaltillgång, torde för närvarande icke kunna bedömas, enär detta är beroende av bland annat de statsanslag, som anvisas för utlämnande av bostadsförbättringsbidrag. Det torde böra ankomma på egnahemsstyrelsen att härutinnan framlägga de förslag, vartill förhållandena kunna föranleda.

R e s e r v a t i o n

till

avsnittet »Planläggningens utförande och ledningen av åtgärderna» (sid. 29—39).

Efter att hava redogjort för nu rådande förhållanden på rubricerade område samt de synpunkter som av kommittéer och myndigheter lagts på frågan om gränsdragningen mellan hushållningssällskapens och egnahemsorganisationens arbetsuppgifter, anför 1942 års jordbrukskommitté, att enligt dess mening den nuvarande splittringen av den lokala ledningen för den statsunderstödda verksamheten till främjande av jordbrukets rationalisering måste anses vara till nackdel och framstå som mindre ändamålsenlig. Kommittén påpekar därför vikten av att denna organisationsfråga snarast upptages till behandling i syfte att samordna den lokala ledningen av ifrågavarande åtgärder.

Önskvärdheten utav att all investeringsverksamhet, som har betydelse för brukningsdelarnas framtida rationella utformning, samordnas behöver icke närmare motiveras. Ju större och mera omfattande det allmännas investeringsverksamhet blir, desto starkare reser sig kravet på ett sådant samordnande. För varje miljon, som staten offrar härpå, få de jordbrukare, som få del därav, sätta till två à tre gånger så mycket. Därest denna investeringsverksamhet icke ledes efter enhetliga linjer och med klar blick för den omfattande förändringen i själva jordfördelningen i form av sammanläggning och andra förstärkningsåtgärder, som vi, bl. a. på grund av befolkningsutvecklingen, stå inför inom den närmaste framtiden, så kommer icke blott investeringsverksamheten att ha varit förgäves, utan den kommer att stå som ett hinder för den jordpolitiska rationalisering, varom här talats.

1942 års jordbrukskommitté har nu föreslagit en betydande utvidgning av statens investeringsverksamhet, som skall genomföras vid i samband med fredskrisen kommande arbetslöshet. Skulle behovet av att skapa sysselsättningsmöjligheter bliva stort, torde emellertid investeringsverksamheten på detta område kunna utvidgas än mera. Förslaget innebär att alla de åtgärder till förbättrande av jordbrukets produktionsförutsättningar, som under normala tider understötts av staten, skall få ökat understöd, för att flera arbetsobjekt skola framkallas. Dessutom föreslås att även upprustning och nyuppförande av ekonomibyggnader skall ingå bland de åtgärder, till vilka normalt understöd skall utgå. Hitintills — sedan 1936/37 — har understöd till ladugårdsförbättring endast utgått försöksvis och i mycket ringa omfattning samt varit begränsat till vissa hushållningssällskaps områden såsom framgår av följande tabell.

Summa fördelat statsbidrag till ladugårdsförbättringar 1936/37—1942/43.

Kronobergs län	hushållningssällskap.....	5 000 kr.
Kalmar läns norra	»	5 000 »
» » södra	»	6 200 »
Kristianstads län	»	5 000 »
Malmöhus län	»	5 000 »
Hallands län	»	45 000 »
Göteborgs och Bohus län	»	230 000 »
Älvsborgs läns norra	»	5 000 »
» » södra	»	5 000 »
Skaraborgs län	»	20 000 »
Värmlands län	»	90 000 »
Kopparbergs län	»	40 000 »
Gävleborgs län	»	40 000 »
Västernorrlands län	»	185 000 »
Jämtlands län	»	139 000 »
Västerbottens län	»	350 000 »
Norrbottens län	»	360 000 »

Det är sålunda väsentligen i norra Sverige samt i Göteborgs och Bohus län som upprustning av ladugårdar med bidrag av statsmedel skett i nämnvärd omfattning. Hela antalet ladugårdar som upprustats med statsbidrag torde kunna uppskattas till 2 000 à 2 500. Härtill kan läggas, att genom egnahemsorganisationen sedan 1923 anvisats bidrag i form av premielån för byggnadsarbeten i 30 011 fall, varav en mycket stor del — uppskattningsvis hälften — torde avse ekonomibygnader.

Det bör särskilt uppmärksammas att investering i ekonomibygnader på ett alldeles avgörande sätt får betydelse för möjligheten att genomföra den jordpolitiska rationalisering, varom ovan talats. Sedan en fastighet försetts med nya byggnader, det må vara ekonomibygnad eller bostad, äro möjligheterna för sammanläggning med annan fastighet eller fastighetens nedläggande vida ogynnsammare. Anmärkas må att egnahemsorganisationen redan nu vid beviljande av stöd till bostadsbyggen liksom i övrigt jämlikt gällande bestämmelser har att pröva behovet av åtgärdens genomförande med tanke just på denna framtida rationalisering. De investeringar, som gjorts för nyodling, dikning och liknande åtgärder kunna i allmänhet nyttiggöras även efter en förändring i fastighetsindelningen, vilket mera sällan blir fallet ifråga om investering i nybyggnader.

Som framhållits har 1942 års jordbrukskommitté föreslagit en betydande utvidgning av investeringsverksamheten samt vidare att hittillsvarande provisorium i fråga om arbetsfördelningen mellan hushållningssällskapen och egnahemsorganisationen skall gälla. Kommittén har därvid även förutsatt att beviljande av bidrags- och låneunderstöd, vilket enligt förslaget skulle bliva av betydande omfattning, skall omhänderhavas av hushållningssällskapen. Att kommittén i detta sammanhang icke kunnat taga slutgiltig ställning till frågan om gränsdragningen mellan hushållningssällskapen och egnahemsorganisationen och härom framlägga förslag, därom torde ej vara mycket att

säga. När det gäller åtgärder som respektive organisationer sedan länge sysslat med, skulle en eventuell överflyttning av arbetsuppgifter — därest överväganden gåve vid handen att en sådan vore rationell — kräva överväganden rörande minskning eller ökning i respektive organisationers utrustning med arbetskraft och annat. Annorlunda förhåller det sig med den åtgärd, som avser understöd till ekonomibyggnader. Denna är såsom anförts i den omfattning, varom här är fråga, ny, och man har möjlighet att lägga den inom den organisation som är bäst utrustad och bäst anpassad härför.

Vid övervägande härav framstår som naturligt, vilket redan torde ha framgått, att handhavandet av bidrag och låneunderstöd till upprustning av ekonomibyggnader borde handhavas av egnahemsorganisationen. Härigenom vinnes bättre garanti för en enhetlig prövning av denna viktiga verksamhet samt en prövning som står i samklang med de jordpolitiska syftemålen.

Till stöd för detta förslag må ytterligare anföras.

Egnahemsorganisationen förfogar redan över ett centralt byggnadskontor och sex lokala byggnadskontor med sammanlagt 30 till 40 tekniker. Sist anförda kontor äro de enda byggnadskontoren för lantmannabyggnader i de fyra nordligaste länen samt i Kopparbergs och Värmlands län. Hushållningssällskapen förfoga med något undantag icke över egna byggnadskontor. I ovan anförda län skulle hushållningssällskapen få utnyttja egnahemsorganisationens byggnadskontor, i övriga delar av landet lantbruksförbundets byggnadsförenings kontor. Dessa skulle givetvis, därest här yrkade förslag vinner bifall, komma att utnyttjas även av egnahemsorganisationen, liksom även för närvarande är fallet.

Egnahemsorganisationen har i norra Sverige redan en organisation för byggnadskontroll, vilken, om medel kommer att anvisas, även skall komma att, låt vara mycket provisoriskt, omfatta övriga delar av landet.

Egnahemsorganisationen har sedan statsunderstöd till bostadsutrustning infördes beviljat bidrag och/eller lån till c:a 90 000 företag. Härigenom har en stor erfarenhet vunnits rörande prövning av byggnadsärenden såväl tekniskt som ekonomiskt och ej minst med hänsyn till avvägningen mellan bidrag och lån för varje företag samt säkerheten för de senare.

På grund av vad som anförts torde handhavandet av förmedling av statsunderstöd till upprustning av ekonomibyggnader, därest förslaget i denna del kommer att genomföras, böra uppdragas åt egnahemsorganisationen.

Stockholm den 31 augusti 1943.

Bernh. Ekström.

Emil Gustafsson.

J. H. Johansson.

H. Ringborg.

Ernst Sjölander.

G. R. Ytterborn.

B I L A G O R

№	Имя святого	1059	8 522 486	408	859 418	27	4 194	5 131 246	1 258	522 428	№
29	Константинос	1 500	104 243	202	10 131	01	330	362 604	370	15 217	39
30	Александрос	8 615	566 410	322	3 504 299	09	530	862 604	370	15 217	39
31	Иоаннос	2 700	100 607	290	15 380	03	603	184 033	480	30 137	43
32	Кириллос	1 200	93 433	486	83 138	03	603	184 033	480	30 137	43
33	Стефанос	1 897	55 816	322	13 140	07	646	86 900	577	3 069	57
34	Иоаннос	50	30 216	113	3 857	12	33	49 500	412	19 270	67
35	Александрос	7	5 903	369	8 916	48	53	8 300	713	106	73
36	Клеменс	22	20 800	249	2 273	08	311	29 000	275	3 267	73
37	Августин	1 4	39 740	335	4 779	13	315	59 549	174	1 295	81
38	Благовосток	1 4	10 500	436	3 487	09	40	33 533	174	1 295	81
39	Григорий	21	18 000	239	13 036	09	399	13 940	148	1 419	82
40	Иоаннос	1 2	8 000	239	3 037	07	382	11 645	347	2 594	84
41	Иоаннос	47	55 216	340	1 012	35	197	24 613	4 919	8 391	88
42	Иоаннос	1 800	30 200	315	11 157	50	263	24 497	678	9 237	92
43	Иоаннос	1 8	9 000	389	2 116	43	271	10 517	785	2 086	93
44	Иоаннос	1 4	4 210	420	90 071	31	137	10 895	346	3 131	94
45	Иоаннос	1 724	80 210	499	13 785	38	112	39 800	497	18 048	94
46	Иоаннос	1 8	28 800	286	12 040	09	117	37 800	430	15 971	94
47	Иоаннос	1 800	63 000	29	1 136	10	788	50 533	122	28 274	94
48	Иоаннос	1 8	15 000	227	1 178	10	395	21 275	416	12 789	94
49	Иоаннос	1 1	2 000	420	15 700	03	219	32 309	370	15 217	94
50	Иоаннос	1 600	18 000	383	8 272	03	119	32 309	370	15 217	94
51	Иоаннос	1 1	2 000	193	6 300	03	318	33 999	4	3 384	94
52	Иоаннос	1 8	9 000	330	8 157	17	388	15 270	313	3 818	94
53	Иоаннос	1 2	6 000	24	1 300	04	73	12 000	458	2 570	94

1. Указанные суммы являются суммами в рублях и копейках.
 2. В случае необходимости суммы в рублях и копейках могут быть округлены в большую или меньшую сторону.
 3. Суммы в рублях и копейках являются суммами в рублях и копейках.

Av hushållningsällskapen planlagda driftsekonomiska förbättringsåtgärder inom jordbruket, som icke förväntas bli utförda under år 1943.

Nr	Hushållningsällskap	Nyodling			Betesförbättring						
		Antal före-tag	Beräknad arbetskostnad		Antal före-tag	Beräknad arbetskostnad		Beräknat antal mansdags-verken			
			Total	I medeltal per före-tag		Total	I medeltal per före-tag				
1	Stockholms l. o. stads.	17	8 500	500	1 055	62	57	18 400	320	2 295	40
2	Uppsala	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Södermanlands	16	6 700	420	675	42	206	76 400	370	7 640	37
4	Östergötlands	29	13 400	460	2 065	81	219	73 000	330	11 225	51
5	Jönköpings	309	180 000	580	25 700	83	1 142	220 000	190	31 400	28
6	Kronobergs	265	158 000	600	19 750	75	645	222 100	345	27 760	43
7	Kalmar läns norra.	31	11 000	355	1 210	40	238	64 500	270	7 160	30
8	» södra.	85	33 500	395	4 190	49	133	23 500	175	2 940	22
9	Gotlands läns	102	52 900	520	10 570	103	11	3 000	270	545	50
10	Blekinge	172	80 100	460	11 160	66	115	25 300	220	3 620	31
11	Kristianstads	127	72 100	570	9 010	71	113	40 600	360	5 070	45
12	Malmöhus	9	3 000	335	375	42	20	5 600	280	700	35
13	Hallands	209	139 600	670	13 955	67	289	87 600	305	8 760	30
14	Göteborgs o. Bohus	70	22 000	310	3 665	52	135	28 000	205	4 665	35
15	Älvsborgs läns norra	15	3 000	200	375	25	25	5 000	200	1 250	50
16	» södra	57	14 500	255	2 020	35	163	17 400	105	2 415	15
17	Skaraborgs läns	46	19 400	420	2 425	53	223	34 300	155	4 290	19
18	Värmlands	78	23 400	300	3 245	43	192	29 200	150	4 060	21
19	Örebro	35	25 900	740	2 230	62	211	59 000	280	7 380	35
20	Västmanlands	9	2 600	290	330	26	22	3 200	145	300	18
21	Kopparbergs	72	29 300	410	3 665	51	66	29 000	435	3 620	53
22	Gävleborgs	362	99 500	275	12 440	34	182	56 500	310	7 055	39
23	Västernorrlands	1 206	484 300	400	69 160	57	805	573 800	715	81 975	102
24	Jämtlands	330	110 000	335	12 220	37	315	142 000	450	15 775	50
25	Västerbottnens	2 018	958 400	475	106 490	53	573	297 300	520	33 030	58
26	Norrbottnens	1 390	704 300	505	70 430	51	—	—	—	—	—
	Hela riket	7 059	3 255 400	460	389 410	55	6 100	2 134 700	350	275 030	45

Nr	Hushållningssällskap	Reparation av ekonomibygnader ³				Samtliga förbättringsåtgärder					
		Antal företag	Beräknad arbetskostnad		Beräknat antal mansdagsverken		Antal företag ²	Beräknad arbetskostnad		Beräknat antal mansdagsverken	
			Total	I medeltal per företag	Total	I medeltal per företag		Total ²	I medeltal per företag	Total ²	I medeltal per företag
1	Stockholms l. o. stads	—	—	—	—	114	47 700	420	5 660	50	
2	Uppsala läns	2	10 000	1 820	910	54	78 400	1 445	7 010	130	
3	Södermanlands	—	—	—	—	696	486 800	720	48 680	72	
4	Östergötlands	—	—	—	—	670	906 000	1 340	95 970	142	
5	Jönköpings	—	—	—	—	2 222	701 000	3 150	100 105	45	
6	Kronobergs	—	—	—	—	1 604	665 100	415	82 070	51	
7	Kalmar läns norra	6	3 200	300	50	487	209 600	430	23 100	47	
8	» södra	—	—	—	—	484	162 800	335	19 165	40	
9	Gotlands läns	110	2 700	305	31	296	204 600	690	31 085	105	
10	Blekinge	—	—	—	—	1 084	844 900	335	45 605	44	
11	Kristianstads	—	—	—	—	592	269 100	455	32 310	55	
12	Malmöhus	—	—	—	—	105	270 200	2 575	27 510	262	
13	Hallands	10	23 000	1 915	192	890	833 500	935	79 830	90	
14	Göteborgs o. Bohus	—	—	—	—	387	104 100	270	13 990	36	
15	Älvsborgs läns norra	—	—	—	—	220	222 000	1 010	19 690	90	
16	» södra	—	—	—	—	278	71 300	255	9 920	36	
17	Skaraborgs läns	—	—	—	—	3 139	5 670 800	1 805	478 395	150	
18	Värmlands	3	1 300	85	28	455	141 800	310	18 470	41	
19	Örebro	74	28 000	3 110	42	755	252 200	335	29 550	39	
20	Västmanlands	—	—	—	—	143	109 200	765	4 030	28	
21	Kopparbergs	—	—	—	—	480	204 300	425	22 800	48	
22	Gävleborgs	2	2 500	205	103	1 313	473 800	360	51 430	39	
23	Västernorrlands	26	30 700	3 065	118	2 634	1 320 300	270	180 665	66	
24	Jämtlands	20	27 000	2 455	123	1 282	602 900	470	63 120	49	
25	Västerbottens	34	26 600	2 660	78	4 840	2 385 500	495	236 230	53	
26	Norrbottnens	—	—	—	—	1 639	844 800	550	33 230	54	
	Hela riket	187	165 000	15 920	85	26 713	17 532 700	660	1 829 620	68	

¹ Inklusive ny- och ombyggnader. — ² Inklusive urinbrunnar. — ³ Av L. B. F. planerade företag ej inberäknade.

Nr	Hushållningssällskap	Täckdiktning				Gödsetstäder				Ny- och ombyggnad av ekonomibyggnader ⁷			
		Beräknad arbetskostnad		Beräknat antal mansdagsverken		Beräknad arbetskostnad		Beräknat antal mansdagsverken		Beräknad arbetskostnad		Beräknat antal mansdagsverken	
		Total	I medeltal per företag	Total	I medeltal per företag	Total	I medeltal per företag	Total	I medeltal per företag	Total	I medeltal per företag	Total	I medeltal per företag
1	Stockholms l. o. stads läns	8 900	890	810	81	12	6 300	525	66	10 000	2 500	—	—
2	Uppsala	6 100	870	435	62	1 40	42 000	1 050	96	—	—	—	228
3	Södermanlands	318 300	935	31 830	94	62	61 600	995	99	—	—	—	—
4	Östergötlands	686 900	2 620	68 685	262	46	76 700	1 670	128	—	—	—	—
5	Jönköpings	97 000	645	13 860	92	258	53 000	205	30	—	—	—	—
6	Kronobergs	33 500	470	4 190	59	249	76 500	305	34	—	—	—	—
7	Kalmar läns norra ..	37 200	885	4 135	98	12	7 700	640	855	—	—	—	—
8	» södra ..	21 400	765	2 140	77	93	26 200	280	28	—	—	—	—
9	Gotlands	103 300	1 185	12 910	148	2 43	21 400	500	62	—	—	—	—
10	Blekinge	44 000	550	4 400	55	85	18 300	215	27	—	—	—	—
11	Kristianstads	45 800	720	4 680	42	29	12 200	425	53	—	—	—	—
12	Malmöhus	246 000	4 920	24 600	492	12	7 700	640	80	—	—	—	—
13	Hallands	255 400	2 045	25 545	204	4	70 000	1 000	100	188 000	6 485	—	540
14	Göteborgs o. Bohus	36 000	600	3 600	60	115	16 900	145	16	—	—	—	—
15	Älvsborgs läns norra	200 000	1 330	16 665	111	30	14 000	465	47	—	—	—	—
16	» södra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Skaraborgs läns	5 510 000	2 105	459 165	175	40	35 000	875	88	—	—	—	—
18	Värmlands	26 600	855	3 690	119	87	28 000	320	45	15 400	905	—	60
19	Örebro	37 300	250	3 730	25	90	46 000	510	57	—	—	—	—
20	Västmanlands	83 000	1 040	1 035	13	11	11 600	1 055	106	—	—	—	—
21	Kopparbergs	34 700	680	3 470	68	156	50 000	320	32	—	—	—	—
22	Gävleborgs	123 800	415	12 375	42	242	97 800	405	40	31 700	4 535	—	378
23	Västernorrlands	20 000	275	2 500	34	212	80 000	375	38	54 300	2 860	—	260
24	Jämtlands	83 000	425	9 220	47	200	82 000	410	37	82 000	3 035	—	276
25	Västerbottens	206 500	525	22 945	59	1 143	432 200	380	38	334 700	1 900	—	190
26	Norrbottnens	63 400	855	6 335	86	40	16 900	420	35	57 600	1 855	—	155
	Hela riket	5 489 8 329 100	425	742 950	135	3 377	1 390 000	410	43	773 700	2 495	—	229

¹ Dessutom 1 fristående urinbrunn, arbetskostnad 300 kr, 25 mansdagsverken. — ² Dessutom 9 fristående urinbrunnar, arbetskostnad 2 400 kr, 300 mansdagsverken. — ³ Dessutom 2 fristående urinbrunnar, arbetskostnad 200 kr, 30 mansdagsverken. — ⁴ Dessutom 1 fristående urinbrunn, arbetskostnad 400 kr, 40 mansdagsverken. — ⁵ Dessutom 13 fristående urinbrunnar, arbetskostnad 3 300 kr, 395 mansdagsverken. — ⁶ Se reparationer. — ⁷ Av L. B. F. planerade företag ej inberäknade.

Nr	Hushållningssällskap	Stenröjning				Jordkömning				Avloppsförbättring						
		Antal före- tag	Beräknad arbetskostnad		Beräknat antal mansdags- verken		Antal före- tag	Beräknad arbetskostnad		Beräknat antal mansdags- verken		Antal före- tag	Beräknad arbetskostnad		Beräknat antal mansdags- verken	
			Total	I me- deltal per före- tag	Total	I me- deltal per före- tag		Total	I me- deltal per före- tag	Total	I me- deltal per före- tag		Total	I me- deltal per före- tag	Total	I me- deltal per före- tag
1	Stockholms l. o. stads läns	8	1 100	140	140	19	—	—	—	10	4 500	450	570	57	—	
2	Uppsala	22	8 300	380	835	38	2	300	150	48	15 200	315	1 515	32	—	
3	Södermanlands	77	42 600	555	6 560	85	2	800	400	35	12 600	360	1 405	36	—	
4	Östergötlands	341	140 000	410	20 000	58	12	5 000	415	10	6 000	600	860	86	—	
5	Jönköpings	342	159 000	465	19 875	58	11	5 000	455	21	11 000	520	1 370	65	—	
6	Kronobergs	91	34 600	380	3 730	41	4	900	225	63	50 500	800	5 610	89	—	
7	Kalmar läns norra	118	43 800	370	5 480	47	—	—	—	27	14 410	530	1 795	67	—	
8	» södra	24	7 900	330	1 570	66	3	900	300	17	10 100	590	2 010	118	—	
9	Gotlands läns	376	106 400	285	15 180	40	33	6 100	185	173	64 700	375	8 085	47	—	
10	Blekinge	206	82 300	400	10 280	50	24	9 000	375	16	5 900	365	590	37	—	
11	Kristianstads	7	3 400	485	425	61	—	—	—	7	4 500	640	450	64	—	
12	Malmöhus	113	54 400	480	5 440	48	16	5 400	340	28	9 700	350	970	35	—	
13	Hallands	1	300	300	40	40	1	200	200	5	700	140	115	23	—	
14	Göteborgs o. Bohus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
15	Älvsborgs läns norra	31	32 800	1 060	4 560	147	8	1 000	125	19	5 600	300	785	41	—	
16	» södra	176	63 400	3 360	7 925	45	4	1 100	275	30	7 600	255	950	32	—	
17	Skaraborgs läns	25	8 400	335	1 165	47	2	500	250	30	9 000	450	1 250	35	—	
18	Värmlands	102	28 800	280	3 595	35	16	5 000	310	39	22 200	285	2 770	36	—	
19	Örebro	13	4 500	380	615	47	—	—	—	8	3 900	490	490	61	—	
20	Västmanlands	69	44 600	645	4 955	72	49	10 500	215	17	6 200	365	775	46	—	
21	Kopparbergs	156	37 100	240	4 640	30	18	5 400	300	47	19 500	415	1 620	35	—	
22	Gävleborgs	222	56 000	250	8 000	36	46	11 000	240	25	10 200	410	1 455	58	—	
23	Västernorrlands	147	65 000	440	7 220	49	38	10 000	265	10	1 900	190	210	21	—	
24	Jämtlands	140	47 700	340	5 300	38	351	78 100	225	13	4 000	305	440	34	—	
25	Västerbottens	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
26	Norrbottnens	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Hela riket	2 807	1 072 800	340	137 540	49	640	156 200	245	781	302 500	415	36 350	50	—	

**Hos egnehemsnämnderna inneliggande framställningar om bostadsförbättrings-
understöd till företag, som icke väntas bli slutförda under år 1943.**

Egnehemsnämnd	Antal företag	Beräknad arbets- kostnad		Beräknat antal dags- verken	
		Total	I medeltal per företag	Total	I medeltal per företag
Stockholms län och stad	478	634 600	1 325	52 880	111
Uppsala län.....	186	171 700	925	14 315	80
Södermanlands län	153	152 000	995	14 500	95
Östergötlands län	338	320 800	950	26 735	79
Jönköpings län	228	281 300	1 235	24 345	107
Kronobergs län	511	945 200	1 850	18 000	35
Kalmar läns norra	77	85 400	1 110	7 585	99
Kalmar läns södra	482	425 200	810	28 370	59
Gotlands län	937	2 200 300	2 350	63 000	67
Blekinge län	600	638 300	1 065	58 250	97
Kristianstads län	794	840 000	1 060	60 000	76
Malmöhus län.....	238	262 000	1 105	20 195	85
Hallands län.....	748	712 000	950	47 400	63
Göteborgs och Bohus län	320	1 009 800	3 155	¹ 67 320	210
Älvsborgs läns norra	917	435 200	475	43 520	47
Älvsborgs läns södra	837	429 800	515	28 665	34
Skaraborgs län	368	361 000	975	34 000	92
Värmlands län	1 833	10 292 000	560	308 700	168
Örebro län.....	223	199 800	895	20 000	90
Västmanlands län	207	278 800	1 345	27 900	135
Kopparbergs län	494	626 500	1 270	52 200	106
Gävleborgs län	1 318	1 347 700	1 020	92 300	70
Västernorrlands län	2 120	3 036 500	1 430	230 370	109
Jämtlands län	2 517	2 267 000	900	207 625	83
Västerbottens län	4 542	3 100 000	680	260 000	57
Norrbottens län	5 530	5 262 600	950	386 245	70
Hela riket	26 996	36 316 100	1 345	2 194 420	81

¹ Beräknat av kommittén.

Uppgifter rörande jordanskaffningsföretag i övre Norrland.

	Väster-	Norr-	Summa
	bottens län	bottens län	
Antal jordanskaffningsföretag	21	20	41
Totalareal, hektar	8 468	19 236	27 704
Därav åkerareal	182	316	498
> odlingsmark	2 122	4 373	6 495
> övrig mark	6 164	14 547	20 711
Ungefärligt antal jordbruk, som beräknas kunna bildas	101	205	306
Beräknad exploateringstid	1—12 år	5—50 år	.
Under normal exploateringstid			
beräknad arbetskostnad, kronor	1 834 820	1 215 000	3 049 820
beräknat antal dagsverk	80 900	146 875	227 775
Vid forcering av exploateringen			
beräknad arbetskostnad, första året, kronor	298 200	656 000	954 200
beräknad arbetskostnad, andra året, kronor	387 900	559 000	946 900
beräknat antal mansdagsverken, första året, kronor	16 760	79 000	95 760
beräknat antal mansdagsverken, andra året, kronor	17 585	67 875	85 460

Ovan angivna mansdagsverken vid forcering av arbetet fördela sig sålunda

	Västerbottens län		Norrbottnens län		Summa	
	I året	II året	I året	II året	I året	II året
	Röjning	1 925	300	2 000	1 750	3 295
Dikning	1 880	250	40 000	38 125	41 880	38 375
Vägbyggen	9 000	5 600	7 000	3 000	16 000	8 600
Odling	775	1 945	25 000	20 000	25 775	21 945
Byggnadsarbeten	3 810	9 490	5 000	5 000	8 810	14 490
Summa	16 760	17 585	79 000	67 875	95 760	85 460

Tablå över kostnadsförändringar.

Enligt Sveriges lantbruksförbunds indexberäkningar.

	Vägningstal vid kostnads- läge 1935/37	1938	1939	1940	1941	1942	Juli 1943
<i>Nyodling, stenröjning, jordkörning, betesförbältring.</i>							
Arbetskostnad, dagsverkare							
Index 1935—37 = 100		131·3	135·4	132·3	170·7	197·6	209·4
» 1939 = 100			100	112·5	126·1	145·9	154·7
<i>Täckdikning med rör.</i>							
Materialkostnad							
Index 1935—37 = 100	9	115·4	115·4	115·4	123·9	171·9	202·0
» 1939 = 100			100	100	107·4	149·0	175·0
Arbetskostnad, dagsverkare							
Index 1935—37 = 100	11	131·3	135·4	152·3	170·7	197·6	209·4
» 1939 = 100			100·1	112·5	126·1	145·9	154·7
Totalkostnad							
Index 1935—37 = 100		124·1	126·4	135·7	149·6	186·0	206·1
» 1939 = 100			100	107·4	118·4	147·2	163·1
<i>Byggnadskostnader.</i>							
Materialkostnad							
Index 1935—37 = 100	18	105·2	113·1	134·2	144·8	167·7	179·5
» 1939 = 100			100	113·7	128·0	148·3	158·7
Arbetskostnad							
Index 1935—37 = 100	10	116·3	124·2	135·4	147·3	161·3	163·8
» 1939 = 100			100	109·0	118·6	129·9	131·9
Totalkostnad							
Index 1935—37 = 100		109·2	117·1	134·6	145·7	165·4	173·9
» 1939 = 100			100	114·9	124·4	141·2	148·5
<i>Gödselstäder och urinbrunnar.</i>							
Materialkostnad							
Index 1935—37 = 100	11	100·8	105·2	136·5	145·6	153·7	157·1
» 1939 = 100			100	129·8	138·4	146·1	149·3
Arbetskostnad							
Index 1935—37 = 100	9	116·3	124·2	135·4	147·3	161·5	163·8
» 1939 = 100			100	109·0	118·6	129·9	131·9
Totalkostnad							
Index 1935—37 = 100		107·8	113·8	136·0	146·3	157·1	160·1
» 1939 = 100			100	119·5	128·6	138·1	140·7

Kostnadsstegringen sedan 1939, beräknad i procent av 1943 års kostnads-
läge utgör för

nyodling, stenröjning etc.	35 %
täckdikning	39 %
byggnader	33 %
gödselstäder och urinbrunnar	29 %

Om man antar, att lönerna komma att efter kriget falla endast så mycket, som motsvarar det rörliga tillägget, medan materialpriserna så småningom återgå till 1939 års prisnivå, skulle den kommande kostnadsminskningen i procent av 1943 års prisnivå bli för

nyodling, stenröjning etc.	14.5 %
täckdikning	27 %
byggnader	28 %
gödselstäder och urinbrunnar	25.5 %.

Dessa procenttal motsvara det bidrag, som behöver utgå under första året efter krigets slut, för att täcka merkostnaderna utöver dem, som kunna antagas bli rådande, sedan prisläget hunnit stabiliseras efter kriget.

On this date, all the ...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

SYSSELSÄTTNINGSMÖJLIGHETER INOM
SKOGSBRUKET VID OMFATTANDE
ARBETSLÖSHET EFTER
KRIGETS SLUT

---

*Utredning avgiven av
Skogsstyrelsen*

SYSTEMS OF ACCOUNTING

AND THE THEORY OF ACCOUNTS

BY ARTHUR GOSSET SMITH

KNIGHTS SELF

London: Cassell and Co., Ltd.

1913

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

I skrivelse den 27 maj 1943 har Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet uppdragit åt skogsstyrelsen att i samråd med på området verksamma organisationer föranstalta om utredning angående skogsbrukets beräknade behov av arbetskraft under den första efterkrigstiden ävensom att verkställa en inventering av sådana för sysselsättning av arbetslösa lämpade arbeten inom skogsbruket, som äro ägnade att öka skogsbrukets produktivitet.

I anledning härav har inom skogsstyrelsen såsom en första etapp i utredningen utarbetats närslutna P. M. angående beredande av sysselsättning inom skogsbruket vid omfattande arbetslöshet efter krigets slut. Till insamling av materialet, som legat till grund för utförda beräkningar, ha bidragit domänstyrelsen, skogsvårdsstyrelserna, stiftsjägmästarna, styrelserna för häradssällmanningarna samt skogssällskapet. Under utredningsarbetets gång har skogsstyrelsen stått i kontakt med olika berörda organ. I vad avser beräkningarna av den önskvärda arbetsreservens omfattning med flera frågor har samarbete ägt rum med statens arbetsmarknadskommission. Beträffande de framlagda förslagen ha vidare, förutom med sistnämnda organ, samråd ägt rum även med domänstyrelsen jämte representanter för Sveriges Skogsägareförbund och Sveriges Skogsägareföreningars Riksförbund, vilka icke haft något att erinra.

Under hänvisning till vad som i promemorian anförts, får skogsstyrelsen hemställa, att Herr Statsrådet ville vidtaga åtgärder för

dels godkännande av i promemorian angivna grunder för statsunderstöd av skogliga beredskapsarbeten under en arbetslöshetskris,

dels anvisande under innevarande budgetår från det å allmän beredskapsstat uppförda förslagsanslaget till planläggning av allmänna arbeten av förslagsvis 50 000 kronor till skogsvårdsstyrelserna för planläggningsverksamhet,

dels ock anvisande under budgetåret 1944/45 av följande belopp från motsvarande anslag, nämligen till skogsvårdsstyrelserna för planläggningsverksamhet förslagsvis 750 000 kronor, till skogsstyrelsen för anställande av särskilda förrättningsmän för planläggningsarbeten förslagsvis 70 000 kronor samt till skogsstyrelsen för lämnande av statsgaranti för skogsvårdsstyrelserna mot förlust å skogsodlingsmaterial förslagsvis 30 000 kronor.

I detta ärendes avgörande hava, förutom undertecknad, deltagit herrar Andersson, Hagbergh och Holmbäck. Föredragande har varit t. f. byråchefen Plym Forshell.

Stockholm den 18 januari 1944.

GERH. STRINDLUND.

/ W. Plym Forshell.

Inledning.

Med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 19 mars 1943 angående utredningar av ekonomiska problem sammanhängande med omställningen efter ett vapenstillestånd, i det nu pågående kriget, har statsrådet och chefen för finansdepartementet i skrivelse den 27 maj 1943 uppdragit åt skogsstyrelsen att verkställa utredning angående skogsbrukets beräknade behov av arbetskraft under den första efterkrigstiden ävensom att inventera sådana för sysselsättning av arbetslösa lämpade arbeten inom skogsbruket, som äro ägnade att öka skogsbrukets produktivitet. Till närmare klarläggande av gränsdragningen för det uppdrag, som avsåges bliva utfört av skogsstyrelsen, hänvisas i skrivelsen till de direktiv, som meddelats sakkunniga för inventering av beredskapsarbeten.

Enligt sagda direktiv borde anläggningsverksamheten inom skogsbruket bliva föremål för undersökning inom skogsstyrelsen. Vidare framhålles såsom önskvärt, att utredningen kompletterades med en undersökning av föreliggande investeringsreserver och en förhandsplanering av arbeten, vilkas art och angelägenhetsgrad göra dem lämpliga såsom arbetsobjekt, avsedda att under en övergångstid öka sysselsättningsmöjligheterna. Målet borde vara att nå fram till en total investeringsreserv motsvarande ungefär två normala års investeringsbehov, vilken vore så noggrant förberedd, att den, om så anses önskvärt, kunde fullt utnyttjas redan under ett första år. Inventering av behoven borde följas av en gallring och inbördes avvägning, som åsyftade att få fram så välmotiverade investeringsobjekt, att fullgod anledning föreläge att omedelbart utarbeta fullständiga planer för arbetenas utförande.

Skogsstyrelsen har enligt upprättad plan för utredningsarbetets igångsättande föreslagit, att utredningsprogrammet i första hand borde upptaga till behandling frågorna om förekomsten av lämpliga arbetsobjekt inom skogsbruket till motverkande av arbetslöshet, om planering och förberedande i övrigt av en första arbetsberedskap samt om åtgärder för tryggnad av erforderlig arbetskraft till planering och kontroll. Styrelsen har därför låtit verkställa en inventering av dels redan planlagda företag, dels företag, som snabbt kunna igångsättas. Då denna inventering utvisat, att befintlig reserv av redan planlagda arbetsobjekt icke motsvarar en tillräcklig beredskapsställning har styrelsen dessutom utarbetat förslag till åtgärder för åstadkommande av ytterligare planläggning av arbeten inom skogarna. Förslag hava även utarbetats till åtgärder för tryggnad av erforderlig arbetskraft till planering och dylikt samt till åtgärder för anskaffning av skogsodlingsmateriel. Därjämte har utarbetats förslag till grunder för ett statligt stöd åt skogsvårds- och andra företag, som igångsättas för motverkande av arbetslöshet. För att när-

mare belysa och motivera de förslag, som framställts, har i samråd med statens arbetsmarknadskommission utarbetats redogörelser för arbetskraftens sammansättning och för arbetskraftåtgången inom skogsbruket under vissa tidsperioder. Dessutom har gjorts en beräkning av sysselsättningsmöjligheterna inom skogsbruket (med undantag för avverkningsarbeten) samt de olika arbetenas lämplighet för sysselsättning av arbetslösa.

I. Analys av arbetskraftförhållandena inom skogsbruket.

Sysselsättningen inom skogsnäringen. Det mesta arbetet i skogarna består av avverkningar i en eller annan form samt därmed sammanhängande sysslor. Till övervägande del bedrivs gagnvirkesavverkningarna under vinterhalvåret, särskilt i Norrland och norra Svealand. Sedan utstämpling av den för avverkning avsedda skogen ägt rum, basvägar iordningställts och drivningsarbetet i övrigt förberetts, påbörjas i dessa trakter huggning och framforsling, så snart körslor på snöföre äro möjliga. Detta inträffar i regel i slutet av november eller i början av december, men under senare år torde det egentliga drivningsarbetet i större omfattning ha påbörjats först efter årsskiftet. Förhållandena skifta givetvis mellan olika landsdelar och kunna med hänsyn till väderleken för en och samma trakt växla för skilda år. Efter vinterdrivningarnas avslutande söker sig större delen av arbetarna till annan sysselsättning medan för övriga på grund av menföre i skogarna en vilopaus inträder till islossningens början, då flottningen kan igångsättas.

I södra Sverige begränsas vinterarbetet normalt genom att man där i viss utsträckning uttager klenvirkessortiment jämväl under sommarhalvåret. Även i Norrland har man under senare år i viss mån övergått till s. k. sommarhuggningar av framför allt massaved och liknande sortiment. Förutom drivningsarbeten och flottning erbjuder skogshanteringen åtskilliga andra sysselsättningar, såsom röjningar och gallringar i yngre bestånd, hyggesvård, skogsodling, skogsutdikning, skogsvägbyggnad m. m. Dessa arbeten kunna endast utföras under den del av året, då marken ej är tjälad eller täckt av snö.

I det intensivare skogsbruket ökas arbetsåtgången sommartid, och som en följd härav blir sysselsättningen jämnare fördelad runt året. Detta har medfört, att i vissa trakter framträtt ett större behov av årsarbetare inom skogsbruket. Ökningen synes dock hittills icke ha medfört någon mera påtaglig minskning av arbetskraftbehovet under vintern. I huvudsak har den arbetskraft, som sommartid sysselsättes i jordbruket, under vintern tagit arbete i skogen, varigenom arbetskraftbehovet kunnat tillgodoses.

Arbetskraftens sammansättning och sysselsättningens fördelning på årstider.

Undersökningen angående skogsbrukets försörjningsproblem anger sammansättningen av skogsarbetarnas yrkestillhörighet enligt efterföljande tablå, som avser förhållandena i det nordsvenska skogsområdet (sammanfattningsvis benämnt Nordsverige) under våren 1934—våren 1935.

Tab. 1.

L ä n	procent av samtliga skogsarbetare i förtjänstarbete etc.					
	Hemmans- ägare	Hemmans- ägaresöner	Arrenda- torer	Arrenda- torsöner	Arbetare med eget hem	Lösar- betare
Värmlands (del av).....	26·6	21·8	12·4	8·4	16·4	14·4
Örebro och Västmanlands (delar av)	14·7	10·7	21·1	11·0	24·0	18·5
Kopparbergs	26·1	25·6	6·9	5·7	11·5	24·2
Gävleborgs.....	18·6	15·9	7·3	6·8	20·6	30·8
Västernorrlands	19·7	18·5	11·2	11·0	13·6	26·0
Jämtlands	19·2	19·5	7·9	9·2	17·2	27·0
Västerbottens	35·5	32·9	9·7	3·9	6·4	15·6
Norrbottnens	26·1	26·0	7·2	7·2	11·8	21·7
Nordsverige	24·5	22·6	8·7	7·4	14·2	22·6

Tillgängliga utredningar beträffande den procentuella fördelningen på årets månader av samtliga dagsverken vid skogsarbete och flottning — beträffande Nordsverige framlagda av socialstyrelsen samt i övrigt av arbetslöshetsutredningen i samarbete med 1928 års skogsvårdskommitté — åskådliggör det under året varierande arbetskraftbehovet inom skogsbruket samt olikheterna härutinnan mellan skilda delar av landet.

Tab. 2.

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Nordsverige.....	15·2	15·7	11·9	6·0	5·9	6·2	4·7	4·6	5·0	5·3	7·8	11·7
därav:												
Jordbrukare och deras söner..	17·6	17·6	12·9	5·4	4·9	5·2	3·5	3·4	4·0	4·4	7·8	13·3
Fast anställda skogsarbetare...	8·6	8·7	8·5	8·4	8·5	8·3	8·0	8·0	8·0	8·2	8·3	8·5
Lös- och övriga arbetare	14·7	15·6	11·8	5·9	6·2	6·6	5·1	4·8	5·1	5·4	7·6	11·2
Svealand (exkl. Kopparbergs län)	16·7	16·7	13·9	6·3	6·6	5·1	4·2	4·1	4·2	4·7	8·1	9·4
Götaland.....	17·1	22·0	18·3	8·8	4·2	5·5	3·3	2·3	1·5	2·6	4·8	9·6

Av denna sammanställning framgår, att de fast anställda skogs- och flottningsarbetarna ha en relativt jämn sysselsättning året om till skillnad från övriga grupper, för vilka skogsarbetets säsongkaraktär är starkt utpräglad och ofrånkomlig. Det senare är framförallt fallet beträffande de skogsarbetande jordbrukarna och deras söner.

Tabellerna 1 och 2 böra emellertid läsas under reservation för de omflyttningsrörelser, vilka sedan undersökningens utförande kan ha ägt rum särskilt under kristiden och vilka även efter återgång till fredsförhållanden kunna ge anledning till avvikande resultat.

Uppskattning av arbetskraftåtgången inom skogsbruket under vissa tidsperioder före innevarande kristid.

En uppskattning av arbetskraftåtgången under åren 1929—1932 har utförts av 1931 års skogssakkunniga. Resultaten av dessa beräkningar, kompletterade för de senaste åren av 1936 års skogsutredning, framgå av Tab. 3. Enligt de anförda beräkningarna skulle icke mindre än cirka 90 % av den beräknade arbetskraftåtgången hänföra sig till avverkningsarbeten inklusive flottnings- och kolning.

Tab. 3.

	Antal mansdagsverken i miljoner		
	Avverknings- arbeten	Föryngrings-, diknings- m. fl. arbeten	Summa
1929—30: Norrland och Dalarna	21·6	1·5	23·1
Landet i övrigt.....	15·7	2·1	17·8
Hela landet	37·3	3·6	40·9
1931: Norrland och Dalarna	17·8	1·5	19·3
Landet i övrigt.....	13·6	2·3	15·9
Hela landet	31·4	3·8	35·2
1932: Norrland och Dalarna	16·4	1·5	17·9
Landet i övrigt.....	12·7	2·3	15·0
Hela landet	29·1	3·8	32·9
1933: Norrland och Dalarna	19·3	1·8	21·1
Landet i övrigt	13·2	2·6	15·8
Hela landet	32·5	4·4	36·9
1934: Norrland och Dalarna	21·8	1·9	23·7
Landet i övrigt	15·5	2·4	17·9
Hela landet	37·3	4·3	41·6
1935: Norrland och Dalarna	21·5	1·9	23·4
Landet i övrigt.....	15·5	2·3	17·8
Hela landet	37·0	4·2	41·2
1936: Norrland och Dalarna	22·0	1·8	23·8
Landet i övrigt	15·5	2·2	17·7
Hela landet	37·5	4·0	41·5
1937: Norrland och Dalarna	22·9	1·6	24·5
Landet i övrigt	15·9	2·1	18·0
Hela landet	38·8	3·7	42·5

Vad beträffar antalet i skogsbruket sysselsatta personer, är detta endast uppskattningsvis känt. Vid folkräkningarna uppmärksammas nämligen vid yrkesgrupperingen uteslutande den huvudsakliga sysselsättningen, varför där blott angivas arbetare med skogsarbete som huvudyrke. Inom yrkesgruppen skogsbruk redovisades av 1930 års folkräkning inalles 87 300 yrkesutövare,

varav i Nordsverige 70 000. Bland dessa äro icke inräknade de stora grupper i skogsarbete sysselsatta personer, som vid folkräkningen hänföras till hemmansägare och andra jordbrukare av skilda slag. Arbetslöshetsutredningen kom vid sina undersökningar fram till ett genomsnittligt årsbehov av 185 000 skogsarbetare, därav högsta antalet i februari med 390 000 och lägsta antalet i september med 84 000. För Norrland och Dalarna beräknades ett genomsnittligt årsbehov av 92 000 skogsarbetare, ett högsta antal av 170 000 i februari samt ett lägsta antal av 48 000 i oktober. Arbetslöshetsutredningens siffror torde närmast gälla åren 1915—28. Med ledning av den beräknade arbetskraftlåtgången och under i övrigt samma förutsättningar som arbetslöshetsutredningen, har 1936 års skogsutredning gjort en kalkyl, avseende åren 1934—1937, vilken givit till resultat ett årsbehov av genomsnittligt 170 000 arbetare totalt. I samband med undersökningen rörande skogsbygdens arbets- och levnadsvillkor har antalet skogsarbetare i Nordsverige, dock ej sådana sysselsatta i egen skog med avverkning för husbehov, skogskulturrätgärder o. dyl., uppskattats till 145 000 (våren 1934—våren 1935).

Enligt socialstyrelsens undersökning rörande skogsbygdens arbets- och levnadsvillkor uppskattas av nyssnämnda 145 000 skogsarbetare under en 12-månadersperiod utförda dagsverken i skogs- och flottningsarbete till drygt 11 miljoner, motsvarande *i genomsnitt* tre månaders arbete på varje skogsarbetare. Antalet dagsverken i medeltal per skogsarbetare i olika socialgrupper framgår av nedanstående tablå.

Tab. 4.

L ä n	Hemmans- ägare och deras söner	Arrenda- torer och deras söner	Arbetare med egna hem och fasta skogs- arbetare	Lösarbe- tare	Samtliga
Värmlands (del av).....	43	93	113	70	69
Örebro och Västmanlands (de- lar av).....	52	136	146	85	108
Kopparbergs	53	101	143	81	76
Gävleborgs.....	49	108	113	85	81
Västernorrlands	54	79	88	78	70
Jämtlands	70	87	92	86	81
Västerbottens	71	83	92	88	76
Norrbottens	78	100	96	100	88
Nordsverige	60	95	109	84	78

Arbetsperiodernas längd och samspelet med annan sysselsättning.

Av socialstyrelsen har i fråga om skogsarbetarna i Nordsverige jämväl framlagts uppgifter om arbetsperiodernas längd inom olika förekommande sysselsättningar och yrken. Undersökningen, som grundar sig på en bearbetning av olycksfallsstatistik, visar det genomsnittliga antalet lönearbetsdagar för samtliga skogsarbetarkategorier vid en del sysselsättningar under åren 1933 och 1934.

Tab. 5.

	Värml., Örebro o. Västman- lands län (delar av)	Kop- par- bergs län	Gävle- borgs län	Väster- norr- lands län	Jämt- lands län	Väster- bot- tens län	Norr- bot- tens län	Nord- sverige	
Samtliga skogsarbetare:									
Skogsarbete	126·9	116·6	103·8	101·4	96·3	99·3	96·9	105·9	
därav vid avverkning:									
huggning	57·4	60·2	54·7	67·1	67·8	67·0	67·8	63·9	
körning	64·4	60·5	55·9	64·7	68·4	62·8	67·5	63·0	
Flottningsarbete	40·0	37·3	50·2	32·9	28·0	30·6	35·4	34·8	
Jordbruksar- bete (hos andra)	{ i egen kost ..... i arbetsgivares kost oavsett löneform..	{ 77·9 142·5 112·8	{ 69·2 157·4 103·3	{ 72·8 120·2 98·1	{ 54·6 105·2 77·6	{ 41·4 105·9 76·1	{ 47·9 114·1 74·9	{ 41·6 93·6 61·8	{ 58·5 119·3 87·3
Vägarbete	71·5	53·3	60·2	57·4	57·3	48·7	49·4	54·4	
Sågverks- och stuveriarbete	—	83·0	60·6	82·3	70·6	89·1	57·6	74·1	
Byggnads- o. snickeriarbete	60·7	41·6	49·5	57·6	57·3	60·7	50·7	54·3	
Reservarbete	92·1	68·1	65·1	85·6	81·2	82·8	85·3	81·0	
Övrigt arbete (hos andra)	63·3	67·3	71·2	63·3	61·0	66·3	73·7	66·4	
Eget förvärvsarbete	—	91·1	70·4	65·3	69·3	92·1	71·4	74·7	

På varje skogsarbetare i Nordsverige kommer sålunda enligt denna undersökning, vars resultat något avviker från det nyssnämnda, i medeltal 106 arbetsdagar, utförda vid skogsarbeten av olika slag. Uppgifterna avse visserligen åtminstone delvis en tid, då skogsbruket hade stark känning av ekonomisk depression och skogsarbetena därför ej drevos i normal omfattning. Trots detta anses nämnda medeltal troligen vara högre än det faktiska under normala förhållanden, enär hemmansägarna, vilka pläga ha skogsarbete kortare tid än någon annan arbetarkategori, äro starkt underrepresenterade i undersökningsmaterialet.

Som en sammanfattning av de olika arbetarkategoriernas sysselsättningsförhållanden har socialstyrelsen upprättat efterföljande tablå över den procentuella fördelningen av arbetsdagarna (exklusive spilldagar) under ett år.

I tablåan anförda uppgifter ge en inblick i de skilda näringsgrenarnas och yrkenas relativa betydelse för skogsarbetarnas försörjning. Bl. a. framgår, vad redan tidigare berörts, nämligen att skogsarbetarna i stor utsträckning äro beroende av arbetsförtjänster genom arbete av annat slag än skogs-, flottnings- och jordbruksarbete. Särskilt vägarbeten ha därvid varit av stor betydelse för försörjningen, vilket beror dels på detta arbetes omfattning, dels på att dagsinkomsten vid vägarbete brukar vara relativt gynnsam för en skogsarbetare.

Hemmansägare visa sig vara ute i lönearbete under i genomsnitt två femtedelar av året, varav inom skogsbruket ungefär en fjärdedel av året. Arrendatorer, torpare, småbrukare m. fl. inneha lönearbete i genomsnitt mer än halva året, varav inom skogsbruket ungefär två femtedelar av deras arbetsår. Hem-

Tab. 6.

Sysselsättning	Hemmans- ägare	Arrenda- datorer, torpare och småbruk- kare	Hemma- söner till jordbrukare, årsanställda jordbruks- arbetare	Fast anställda skogs- o. flottnings- arbetare	Lösar- betare och övriga ar- betare
Samtliga skogsarbeten	27.7	40.9	29.3	70.1	34.5
Flottningsarbete	3.1	3.1	1.6	4.8	3.0
Jordbruksarbete (hos andra).....	0.3	0.6	8.5	1.0	5.5
Vägarbete	4.8	3.5	2.7	0.8	5.9
Sågverks- och stuveriarbete	0.4	0.2	0.3	0.1	1.3
Byggnads- och snickeriarbete	0.9	1.1	0.4	0.1	1.4
Övriga arbeten hos andra.....	2.0	1.3	1.2	0.8	6.0
Reservarbete	0.4	1.1	1.3	2.1	5.9
Eget förvärvsarbete (ej jordbr.)	0.8	0.4	0.2	0.1	1.3
Värnplikt, skolgång.....	0.0	0.0	1.5	0.8	1.8
Sjukdom.....	0.2	0.7	0.4	1.0	0.6
Eget jordbruksarbete	59.4	47.1	52.6	—	—
Utan arbete	—	—	—	18.3	32.8
Totala antalet arbetsdagar	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

masönerna ha haft lönearbete i skogen under drygt en fjärdedel av året, de fast anställda skogs- och flottningsarbetarna under något mer än två tredjedelar därav. Lösarbetarnas skogsarbete motsvarar ungefär en tredjedel av året.

Arbetsförhållandena inom skilda skogskategorier.

Arbetsförhållandena te sig givetvis högst olika å bondeskogarna i jämförelse med kronoparker samt bolags- och andra större skogar. Skogsarbetet å förstnämnda skogar utföres huvudsakligen av hemmansägarna själva vid tidpunkter, då jordbruket ej kräver någon större tillgång på arbetskraft. Vid större avverkningar, dikning eller skogsvägföretag, som forceras under viss period, anlitas lejd arbetskraft. I första hand anställas härvid i trakten boende lösarbetare, som på så sätt beredas en mycket tillfällig sysselsättning. Samspellet mellan sysselsättningen i jordbruket och i skogen underlättar och utgör en förutsättning för en tillfredsställande lösning av de mindre skogsägarnas försörjningsproblem. För innehavarna av de minsta brukningsdelarna äro emellertid under vissa tider av året arbetstillfällena inom det egna skogs- eller jordbruket otillräckliga. Dessa skogsägare äro därför i hög grad beroende av arbetsinkomster utanför det egna jord- och skogsbruket. Då dylika arbetstillfällen ej stå till buds, uppstå försörjningssvårigheter. Under normala tider kan sysselsättning erhållas i andra arbeten såsom vägarbeten m. m., vid lågkonjunkturer däremot nedgår omfattningen av sådana arbetstillfällen, och svårigheter uppstå för ifrågavarande arbetare att få full försörjning. Under föregående arbetslöshetskriser ha därför förutom skogsarbetarna även hemmans-

ägare, arrendatorer och dessas söner ofta måst ta sin tillflykt till reservarbeten.

Å större kronoparker och bolagsskogar bedrivs i regel uthålligt skogsbruk. Arbetarna få härigenom mera varaktig sysselsättning. För att trygga arbetskraftbehovet å kronoparkerna ha upplåtits skogs- och kronotorp, odlingslägenheter samt kolonat. Avkastningen från dessa är ett viktigt komplement till skogsarbetarnas kontantförtjänster. Genom de stora möjligheter, som finnas att å kronoparkerna samordna avverknings- och skogsvårds- m. fl. arbeten, bliva arbetstillfällena även mera jämnt fördelade på årets olika delar än vad fallet är beträffande bondeskogarna. Även å bolagsskogarna är arbetstillgången mera stabil än å bondeskogarna. Under ogynnsamma konjunktioner måste man dock räkna med att brist på arbetstillfällena uppstår för de arbetare, som i vanliga fall äro sysselsatta å bolagsskogarna.

Arbetsförhållandena inom skogsbruket under krigstiden.

Arbetet i skogarna under krigsåren har framförallt karakteriserats av det stora behovet av arbetskraft för tryggheten av vår bränsleförsörjning enär mycket stora kvantiteter ha måst avverkas för detta ändamål. Sålunda har enligt vedproducenternas redovisningar under bränsleåret 1941/42 avverkats 44,6 milj. m³ travat mått ved och massaved samt under 1942/43 ca 52 milj. m³. Den stora brist på arbetskraft, som under krigsåren varit rådande inom skogsbruket har framförallt gjort sig kännbar, när det gällt att skaffa arbetare för avverkning av fastighetsägarna genom produktionsplikt ålagda avverkningskvantiteter. Ovan arbetskraft har därför i stor omfattning måst tillföras skogsbruket, vilken arbetskraft delvis utgjorts av arbetslösa från en mängd olika yrkesområden. Vidare hava industriarbetare tillåtnats från sina ordinarie sysselsättningar enbart för att tillfälligt bidra till skogsbrukets arbetskraftförsörjning. Härtill kommer slutligen tjänstepliktiga, tillhörande 1943 års värnpliktsklass, vilka genom beslut av Kungl. Maj:t ålagts tjänsteplikt i skogsbruk eller torvhantering. Genom nu angivna åtgärder ha tämligen stora arbetsstyrkor tillförts skogsbruket. Under vintern 1942 torde sålunda den »ovana» arbetskraften ha uppgått till mer än 40 000 man.

En annan gren av skogsnäringen, som under kriget krävt avsevärt större arbetskraft än under normala förhållanden, är kolningen. Enligt verkställda beräkningar har under bränsleåret 1942/43 avverkats ej mindre än ca 4,7 miljoner m³ travat mått långved, avsedd för kolning i ugn eller mila. För att ytterligare belysa omfattningen av verksamheten kan nämnas, att omkring 5 000 kolugnar varit i gång under nyssnämnda bränsleår.

En i detta sammanhang mycket betydelsefull omständighet, som karakteriserat skogens arbetsmarknad under krigsåren, har varit, att de vana skogsarbetarna i stor utsträckning redan från krigets början övegått till andra sysselsättningar, som varit mera lönande eller möjligen mindre ansträngande än skogsarbetet.

För närvarande pågår utredning inom industriens utredningsinstitut rörande utvecklingen för träförädlingsindustrierna vid övergång från krigs- till fredshushållning. Någon beräkning av omfattningen av de arbetstillfällena, som inom skogsbruket bortfalla vid övergång till fredshushållning, anses ej kunna göras förrän resultatet av nämnda utredning föreligger.

II. Beräkning av sysselsättningsmöjligheterna inom skogsbruket (med undantag för avverkningsarbeten) samt de olika arbetenas lämplighet för sysselsättning av arbetslösa.

Olika slag av arbeten och deras omfattning.

Inom skogsbruket finnas, såsom framgått av olika utredningar och nu senast av resultaten från andra riksskogstaxeringen, rika möjligheter att skapa arbetstillfällena för arbetslösa vid produktiva och samhällsgagnande företag. Betydande möjligheter finnas att stegra skogarnas avkastningsförmåga såväl i kvantitativt som kvalitativt avseende. Här må nämnas, att 1931 års skogs-sakkunniga, som undersökt möjligheterna för produktionsökning, kommo till den uppfattningen, att det finnes ca 5 miljoner hektar för skogsbörd tjänliga marker, varå det kunde anses befogat att utföra olika åtgärder av grundförbättrande natur.

De olika arbeten, som — bortsett från avverkningsarbetena — i första hand kunna ifrågakomma för sysselsättning av arbetslösa, äro följande:

1. Skogsvägbyggnader
2. Skogsdikning och bäckrensning
3. Återväxtåtgärder av grundförbättrande natur
4. Röjning i stavaskog och vissa slag av ungskog
5. Betesvallsanläggningar för skogens fredande mot bete
6. Flottledsbyggnader

1. *Skogsvägsbyggnader.* Av den i 1936 års skogsutrednings betänkande nr 3 (SOU 1943: 4) lämnade redovisningen rörande skogsbrukets behov av vägar å enskilda skogar framgår, att detta är mycket omfattande. Det närmaste behovet, sådant det ter sig, då enbart de mest angelägna vägarna medräknas, har enligt skogsutredningen beräknats vara följande:

V ä g t y p	Längd i km	Kostnad i kr.
Byvägar (ombyggnad)	5 048	18 891 000
Permanenta skogsbilvägar (nybyggnad)	16 452	75 201 000
Bilbasvägar (nybyggnad)	800	1 207 000
Summa	22 300	95 299 000

Enligt sammanställning, som domänstyrelsen låtit upprätta i oktober 1941, skulle det ytterligare behovet av bilvägar å *skogar under domänverkets förvaltning* vara följande:

V ä g t y p	Längd i km	Kostnad i kr.
Tunga skogsbilvägar	2 927	23 416 000
Lätta skogsbilvägar	518	3 108 000
Bilbasvägar	876	876 000
Summa	4 321	27 400 000

Med ledning av det i ovanstående tablå angivna behovet av vägar å enskilda skogar har gjorts en beräkning av arbetskraftåtgången vid dessa arbeten. På grund av de stora fordringar man numera ställer på utförandet av skogsvägar, har emellertid räknats med något högre kostnader än ovan angivna. Behovet av arbetskraft har under sådana förhållanden beräknats bliva följande:

V ä g t y p	Dagsverks- åtgång
Byvägar (ombyggnad)	2 500 000
Permanent skogsbilvägar (nybyggnad)	9 000 000
Bilbasvägar	100 000
Summa	11 600 000

Den beräknade dagsverksåtgången för bilvägar å skogar under domänverkets förvaltning framgår av nedanstående.

V ä g t y p	Dagsverks- åtgång
Tunga skogsbilvägar	1 900 000
Lätta skogsbilvägar	250 000
Bilbasvägar	70 000
Summa	2 220 000

De vägar, som redovisats i ovanstående tablåer, äro erforderliga för skogarnas rationella skötsel — alltså för utfrakt av skogsprodukter — och fylla ett mera stadigvarande transportbehov. Det får anses i hög grad angeläget, att skogsbrukets transportförhållanden förbättras, vilket skulle möjliggöra ett fullständigare utnyttjande av skogarnas avkastning samt skapa förutsättningar för en intensivare skogsvård. Skogsvägarna hava även betydelse därigenom, att de kunna tjänstgöra som utfartsvägar för avsides belägna gårdar samt bidra till utförandet av nyodlingar och möjliggöra en önskvärd bosättning av skogsarbetare ute på skogarna.

2. Skogsdikning och bäckrensning.

1931 års skogssakkunniga hava i sitt betänkande (SOU 1933: 2) beräknat, att inom landet skulle finnas en sammanlagd areal dikningsbar mark av ca 2 600 000 ha. Räknar man med, att dikningsarbetena i medeltal kräva en arbetsåtgång av 16 dagsverken per ha, skulle totala arbetskraftåtgången inom landet för dikningsarbeten utgöra ca 41 miljoner dagsverken.

Uppfattningarna om vilka marker, som äro att anse som dikningsbara, äro emellertid numera ej desamma som för ett tiotal år sedan. Man har övergått till en allt strängare bedömning för att med säkerhet kunna påräkna ett gott resultat av dikningsingreppen. Dessutom hava avsevärda arealer torr-

lagts å såväl enskilda som domänverkets skogar, sedan 1931 års skogssakkunniga gjorde sin beräkning av de dikningsbara markerna. Vid andra riksskogstaxeringen har inventerats förekomsten av försumpad skogsmark och myr inom Gävleborgs, Jämtlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län med undantag av sistnämnda läns lappmark. Såväl försumpad skogsmark som myr har för olika ägaregrupper vid inventeringen uppdelats i vissa undertyper, vilka i sin tur fördelats efter godhetsgrader, höjdområden o. s. v. Uppgifter härom hava inhämtats från statens skogsförsöksanstalt, varefter med ledning härav de dikningsbara markerna inom ifrågavarande områden beräknats i samråd med föreståndaren för skogsförsöksanstaltens naturvetenskapliga avdelning. Beträffande de delar av landet, som ej berörts av andra riksskogstaxeringen, har med ledning av tillgängliga uppgifter gjorts en uppskattning av arealerna för dikningsbar försumpad skogsmark och dikningsbar myr. Enligt ovannämnda beräkningar skulle totala omfattningen inom landet å enskilda skogar av ifrågavarande marker — som med säkerhet äro dikningsbara — vara följande:

	Beräknad ungefärlig areal ha
Dikningsbar försumpad skogsmark	500 000
Dikningsbar myr.....	550 000
	Summa 1 050 000

Utdikning av denna areal beräknas kräva en arbetskraftåtgång av ca 16,8 miljoner dagsverken.

Erforderliga dikningsåtgärder å domänfondens skogar kräva enligt uppgifter, lämnade av domänstyrelsen i oktober 1943, en arbetsåtgång av omkring 1 725 000 dagsverken. Ifrågavarande uppgift avser arbetsbehovet å marker, som vid noggrann inventering befunnits lämpliga för dikning.

Det är ej uteslutet, att framdeles vissa sumpskogar och myrar av lägre godhetsgrad kunna bliva dikningsbara, framför allt om det kan visa sig ekonomiskt möjligt att utföra gödslingar med träaska el. dyl.: resultaten av vissa försök på detta område tyda härpå.

Utdikning av försumpade skogsmarker samt godartade kärr och myrar är ett effektivt medel för virkesproduktionens höjande. Många utdikade områden räknas till våra mest högproduktiva skogsmarker.

3. Återväxtåtgärder av grundförbättrande natur.

Till dessa åtgärder räknas skogsodling eller annan åtgärd (hyggesrensning, markberedning, hägnad till skydd mot betes kreatur m. m.) för vinnande av ändamålsenlig skogsproduktion å följande marker med otillfredsställande skogstillstånd, nämligen:

1. skogsmark, som av ålder helt saknar trädvegetation eller är bevuxen med blott enstaka träd, samt
2. vanhävdad skogsmark, där skogsbeståndet är av synnerligen otillfredsställande slutenhet och tillika i väsentlig mån saknar utvecklingsmöjligheter.

Åtgärderna skola vara av grundförbättrande natur och inrymma sålunda ej det normala föryngringsarbetet inom enskilda skogar, för vars utförande lagligt tvång föreligger.

Totala arealen inom landet av ifrågavarande marker har av 1931 års skogs-sakkunniga beräknats utgöra 2 029 700 ha. Sedan nämnda tidpunkt har arealen minskat på grund av att åtgärder av olika slag vidtagits. Med stöd av tillgängliga uppgifter har gjorts en uppskattning avseende omfattningen av kal skogsmark å enskilda skogar, för vilken reproduktionsplikt ej föreligger och som är av sådan beskaffenhet, att skogsodling eller annan åtgärd å densamma kan anses ekonomiskt försvarlig. Uppskattning har även skett av den areal, som representeras av de »förvildade» hagmarkerna. Beträffande återstående skogstyper, som kunna hänföras till vanhävdad skogsmark, nämligen restskogar, som sakna möjlighet att giva en nöjaktig produktion samt skräpskogar av annat slag, har för de områden, som berörts av andra riksskogstaxeringen, från statens skogsförsöksanstalt inhämtats uppgifter om förekomsten å enskilda skogar av ifrågavarande skogstyper. För övriga delar av landet har förekomsten av dylika skogstyper bedömts med ledning av tillgängliga uppgifter. Totala arealen inom landet av ifrågavarande marker har med stöd av nämnda kalkyler beräknats vara följande:

	Ungefärlig areal ha
Av ålder kal skogsmark	300 000
Restskogar, som sakna möjlighet att giva en nöjaktig produktion och därför böra snabbt avvecklas	300 000
Förvildade hagmarker	300 000
Skräpskogar av annat slag	150 000
	Summa 1 050 000

Under antagande att arbetsåtgången för erforderliga åtgärder i medeltal utgör 8 dagsverken per ha, skulle totala arbetskraftåtgången utgöra ca 8,4 miljoner dagsverken.

Å *domänfondens skogar* kräves, enligt av domänstyrelsen nyligen verkställd undersökning, en sammanlagd arbetsåtgång av omkring 1 973 600 dagsverken för utförande av erforderliga återväxtåtgärder. Häri ingår även röjningsarbeten i stavaskogar och liknande skogar, för vilka särskilda uppgifter ej kunnat erhållas. Liksom i fråga om dikningsåtgärder är uppgiften om arbetsåtgången grundad på de arealer, som vid noggrann inventering befunnits vara i behov av ifrågavarande åtgärder.

Skogsodlingsåtgärderna äga stor betydelse för ett bättre utnyttjande av markernas produktionsförmåga och för åstadkommande av en ökad virkesproduktion.

4. Röjning i stavaskog och vissa slag av ungskog.

Med röjning förstås i detta sammanhang sådan beståndsvårdande huggning, där det utfallande virket på grund av alltför klena dimensioner icke kan tillgodogöras. Detta är i utpräglad grad förhållandet i den s. k. stavaskogen, vilken endast förekommer i Norrland. Den utgöres av mycket täta och trög-

växande bestånd — vanligen gran — med ytterst ringa skiktningförmåga, vilka icke utan röjning kunna framväxa till avsättningsbara dimensioner. Med stavaskog kan här jämföras sådan ungskog, som äger dålig skiktningförmåga och är i behov av utglesning för att inom rimlig tid nå avsättningsbara dimensioner. Sistnämnda slag av ungskogar förekomma också huvudsakligen i Norrland.

Vid andra riksskogstaxeringen har stavaskogarnas omfattning undersökts. Med ledning av härvid erhållna arealer inom hittills omtaxerade områden samt efter uppskattning av stavaskogarnas areal inom övriga delar av landet, har den totala förekomsten å enskilda skogar av denna skogstyp kunnat beräknas. Den totala arealen av tätväxande ungskog med dålig skiktningförmåga har uppskattats med ledning av tillgängligt material. Beräkningarna hava givit följande resultat:

	Ungefärlig areal ha
Stavaskog	110 000
Tätväxande ungskog med dålig skiktningförmåga	490 000
Summa	600 000

Under antagande att arbetsåtgången för erforderliga åtgärder i medeltal utgör 5 dagsverken pr ha, skulle totala arbetskraftåtgången utgöra ca 3 miljoner dagsverken. Angående motsvarande åtgärder å domänfondens skogar hänvisas till vad som anförts under punkt 3.

I fråga om nyttan av dylika åtgärder kan anföras, att röjningarna äga stor betydelse för åstadkommande av en såväl i kvantitativt som kvalitativt hänseende förbättrad virkesproduktion.

5. *Betesanläggningar för skogens fredande mot bete.*

Den verksamhet, som avser åtgärder för betesförbättring, omhänderhas vad beträffar de enskilda skogarna i regel av vederbörande hushållningssällskap. I detta sammanhang avses därför endast betesanläggningar inom de enskilda skogar, som utgöra tillämpningsområde för norrländska skogsproduktionsanslaget. Verksamheten i anledning av nämnda anslag, som handhaves av respektive skogsvårdsstyrelser, omfattar nämligen bland annat anläggning av betesvallar. Tillämpningsområdet omfattar skogar, som äro underkastade bestämmelserna i 1932 års lappmarkslag, samt skyddsskogar inom Kopparbergs och Jämtlands län. Enligt uppgifter i norrländska skogsproduktionsutredningens betänkande (SOU 1940: 3) har beräknats, att erforderliga betesanläggningar inom Norrbottens och Västerbottens lappmark skulle draga en kostnad av ca 9 500 000 kronor, motsvarande en beräknad arbetskraftåtgång av ca 800 000 dagsverken.

Enligt 1936 års utredning rörande beredskapsarbeten skulle behovet av betesanläggningar å kronoparker och ecklesiastika skogar vara följande:

	Betesvallarnas areal, ha	Dagsverks- åtgång	Anläggnings- kostn. kr.
Kronoparker	1 628	43 481	239 800
Ecklesiastika skogar	2 135	70 960	551 970
Summa	3 763	114 441	791 770

Med de erfarenheter man nu har angående ändamålsenliga åtgärder å betesvallarna är det uppenbart, att ovanstående dagsverksåtgång och kostnader för betesvallarna inom sistnämnda tvenne kategorier av skogar äro avsevärt för lågt beräknade.

Skogsmarkens betning utgör ett allvarligt hinder för en god virkesproduktion. Den uppfattningen är numera allmän, att betesfred i skogen utgör ett oefftergivligt villkor för en rationell skogsvård. Härtill kommer att kulturbetena även äro ägnade att höja jordbrukets avkastning genom nyupptagning av mark till högre kultur. I samband med att statsbidrag beviljas från norrländska skogsproduktionsanslaget genomföres betesreglering för respektive fastigheter, varigenom det gemensamma skogsbetet upphör.

6. *Flottledsbyggnader.*

Våra flottleder äro i jämförelsevis stor utsträckning i behov av förbättringsarbeten. Enligt inventering verkställd av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten beräknades arbetskraftbehovet för *flottledsbyggnader* i Norrland, Dalarna och Värmland för 10-årsperioden 1937—1946 utgöra ca 770 000 dagsverken.

Arbetslösa kunna också lämpligen sysselsättas i flera andra arbeten inom skogsbruket såsom *anläggning av cykelstigar, utförande av stamkvistning m. m.* Arbetskraftåtgången å enskilda skogar under perioden 1941—1946 för cykelstigar har beräknats utgöra 832 000 dagsverken och för stamkvistning 335 700. Dessa beräkningar hava på uppdrag av statens industrikommission utförts år 1940 av sekreteraren i Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund.

Enligt beräkning, verkställd år 1940 genom domänstyrelsens försorg, utgjorde arbetskraftbehovet för anläggning av ur luftskyddssypunkt erforderliga cykelstigar å domänfondens skogar inom de sju norra länen 290 000 dagsverken. Arbetskraftåtgången för utförande av stamkvistning å domänfondens skogar under perioden 1937—46 utgjorde ca 215 000 dagsverken enligt beräkningar i betänkande, utgivet av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten.

Vad angår omfattningen av vissa förut berörda åtgärder, har här lämnats uppgifter, som ej kunna anses helt aktuella, enär åtskilliga arbeten utförts, sedan undersökningar och insamling av material verkstälts. Totala behovet av åtgärder är emellertid så stort i förhållande till vad som utförts efter det utredningarna verkstälts, att det ej ansetts erforderligt att i detta sammanhang söka korrigera uppgifterna i anledning av efteråt utförda arbeten. De uppgifter, som härstamma från 1939 och senare torde giva en tämligen exakt bild av det nuvarande läget, enär verksamheten med undantag för skogsvägbyggnader under kriget varit relativt obetydlig å ifrågavarande områden.

Av följande sammanställning framgår de beräknade sysselsättningsmöjligheterna inom enskilda och domänfondens skogar. Det bör särskilt observeras, att för vissa åtgärder avses ej totala arbetskraftbehovet utan endast arbeten, som böra utföras under en viss period. Vissa uppgifter avse endast begränsade delar av landet. (Ex. betesanläggningar å enskilda skogar.)

Tab. 7.

Åtgärd	Enskilda skogar	Domänfondens skogar	Anteckningar
	Dagsverksåtgång		
Skogsvägbyggnader	11 000 000	2 220 000	Beräkningen för enskilda skogar grundar sig på uppgifter hämtade ur 1936 års skogsutrednings betänkande nr 3. Avser det närmaste behovet av vägar. Uppgifter för domänfondens skogar äro grundade på sammanställning, upprättad av domänstyrelsen i oktober 1941.
Skogsdikning och bäckrensning	16 800 000	1 725 000	Uppgifter avseende enskilda skogar äro beräknade med ledning av material från andra riksskogstaxeringen. För delar av landet, som ej berörts av nämnda taxering, hava motsvarande arealer uppskattats med ledning av tillgängligt material. Uppgifter för domänfondens skogar ha lämnats av domänstyrelsen i oktober 1943.
Återväxtåtgärder	8 400 000	1 974 000	För enskilda skogar avses endast marker, varå reproduktionsplikt ej föreligger. Uppgifter avseende enskilda skogar äro delvis beräknade med ledning av material från andra riksskogstaxeringen. För delar av landet, som ej berörts av nämnda taxering, hava motsvarande arealer uppskattats med ledning av tillgängligt material. Beträffande förekomsten av vissa slag av marker, som äro i behov av ifrågavarande åtgärder, har intet material insamlats vid riksskogstaxeringen, varför omfattningen endast är grundad på uppskattning. Uppgifter för domänfondens skogar har lämnats av domänstyrelsen i oktober 1943.
Röjning i stavaskog samt tätväxande ungskog	3 000 000	Ingår i uppgiften om återväxtåtgärder	Uppgiften grundar sig beträffande stavaskog huvudsakligen på arealen av dylik skog enligt andra riksskogstaxeringen. Arealen av tätväxande ungskog är uppskattad med ledning av tillgängligt material.
Anläggning av betesvallar	800 000	43 000	För enskilda skogar är uppgiften grundad på beräkningar i Norrländska skogsproduktionsutredningens betänkande. Avser endast Västerbotten och Norrbottens lappmark. För domänfondens skogar är uppgiften hämtad ur betänkande avgivet av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten.
Anläggning av cykelstigar	832 000	290 000	Uppgiften ang. enskilda skogar grundar sig på beräkning utförd år 1940 och avser åtgärder, som skola utföras under perioden 1941—1946. Uppgiften ang. domänfondens skogar är grundad på beräkning år 1940 avseende behovet av cykelstigar ur luftskyddssynpunkt. Uppgiften avser endast de 7 norra länen.
Utförande av stamkvistning	336 000	215 000	Uppgiften å enskilda skogar grundar sig på beräkning utförd år 1940 och avser perioden 1941—46. Uppgiften för domänfondens skogar är hämtad ur betänkande utgivet av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten och avser åtgärder, som skola utföras under perioden 1937—46.
Flottledsbyggnader	770 000		Enligt inventering verkställd av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten. Åtgärderna avse perioden 1937—46.
Summa	41 768 000	6 467 000	
	770 000		
	49 005 000		

De olika arbetenas lämplighet för sysselsättning av arbetslösa.

Under arbetslöshetskrisen i förra hälften av 1930-talet vidtogo statsmakterna i och för arbetslöshetens bekämpande och lindrande olika åtgärder för beredande av ökade arbetstillfällen inom skogsbruket. Den verksamhet, som härvid bedrivits, torde hava väl fyllt sitt ändamål. Skogsvårdsstyrelsernas förskilda verksamhetsgrenar redan uppbyggda organisation möjliggjorde låga förvaltningskostnader och ett snabbt igångsättande av de olika arbetena.

De enskilda arbetsföretagen, varom nu är fråga, äro i regel av förhållandevis ringa omfattning. Då de emellertid förekomma utspridda här och var inom skogsområdena, skapas därigenom lämpliga arbetstillfällen för de lösarbetare, som äro sysselsatta inom skogsbruket samt för det stora antal innehavare av ofullständiga jordbruk, vilka på sätt tidigare framhållits, sakna tillräcklig sysselsättning inom den egna fastighetens jord- och skogsbruk och vilka sålunda i mer eller mindre grad äro beroende av arbetstillfällen utanför den egna gården. Den senare arbetarekategorien har på grund av löpande göromål vid jordbruket svårt att för längre tider lämna sina hem för att delta i beredskapsarbeten å annan ort.

Vissa väg- och dikningsföretag kunna dock ha så stor omfattning att större arbetsstyrkor där kunna anställas. Inom Norrbottens och Västerbottens lappmarker, där statsbidrag från Norrländska skogsproduktionsanslaget utgår till såväl skogsvårdsåtgärder som betesanläggningar, kunna större arbetsstyrkor beredas sysselsättning, därigenom att olika slag av arbeten äro koncentrerade inom ett begränsat område.

Här ifrågavarande arbeten inom skogsbruket fordra i allmänhet ej större yrkesskicklighet och lämpa sig synnerligen väl för de lösa skogsarbetare samt innehavare av mindre jordbruk och lägenheter, vilka i första hand böra beredas arbete. Även andra, vid grovarbete vana personer kunna lämpligen sysselsättas vid utförandet av dessa åtgärder. Arbetsobjekten lämpa sig emellertid i regel ej för utförande vintertid, vilket får anses vara en olägenhet, då det gäller sysselsättning av arbetslösa. Under vintern pågå emellertid avverkningsarbetena, vilka äro de ojämförligt viktigaste för sysselsättning av de arbetare, som under normala förhållanden arbeta i skogsbruket.

I det följande skall i korthet närmare redogöras för de olika åtgärdskategoriernas lämplighet för sysselsättning av arbetslösa. Vad som kommer att anföras överensstämmer i huvudsak med de uttalanden i ämnet, som gjorts av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten.

Skogsvägarna avse såväl större som mindre företag. Särskilt inom södra Norrland, Dalarna och Värmland äro företagen ofta av sådan storleksordning, att sysselsättning kan beredas åt större arbetsstyrkor. Vägarbetena äro särskilt väl ägnade för sysselsättning av arbetslösa med förutsättningar för grovarbete. De kunna pågå under större delen av året, eller så snart snö och tjäle ej utgöra hinder. Kostnaderna för företagen bestå till övervägande del av arbetslöner.

Skogsdiknings- och bäckrensingsföretagen har i allmänhet ringa omfattning. Större sådana företag förekomma dock här och var inom landet. Skogsutdikningsarbeten kunna utföras större delen av året eller då marken ej är tjälad; även dessa arbeten äro lämpliga för arbetslösa som äga förutsättningar för grovarbete.

Jämväl företag avseende *återväxtåtgärder* ha i regel ringa omfattning. Rensningshuggningar kunna företagas under större delen av året eller då marken ej är snötäckt. Markberedning utföres huvudsakligen under hösten men kan utföras under större delen av året, eller så snart snö och tjäle ej utgöra hinder. Skogsodlingar utföras huvudsakligen under våren. Då så lunda vissa återväxtåtgärder kunna utföras under därför lämplig årstid, äro sådana arbeten ej fullt lika lämpliga för beredande av sysselsättning åt arbetslösa som de förut nämnda arbetena. Vid skogsodlingar kunna emellertid förutom män även sysselsättas kvinnor och ungdom, vilket särskilt inom vissa trakter kan vara en fördel. Ur skoglig synpunkt äro dessa åtgärder, såsom tidigare framhållits, synnerligen betydelsefulla.

Röjning i stavaskog och vissa slag av ungskog förekommer huvudsakligen i norra Sverige. Företagen hava endast undantagsvis större omfattning. Röjningsarbetena lämpa sig väl för att skapa sysselsättning vid arbetslöshet. De kunna utföras under hela året med undantag för den tid, då rikligare snö-tillgång förekommer, och ställa icke särskilt höga krav på kroppskrafter hos arbetarna.

Betesvallsanläggningar för skogens fredande med bete avse i detta sammanhang, såsom först påpekats, endast sådana inom tillämpningsområdet för norrländska skogsproduktionsanslaget, där bidragsverksamheten handhaves av respektive skogsvårdsstyrelser. Varje företag har i och för sig ringa omfattning, men då företagen ligga koncentrerade inom byarna, kunna relativt stora arbetsstyrkor beredas sysselsättning. För de skogs- och jordbruksarbetare, vilka hava svårigheter att finna sysselsättning året runt, kunna dessa företag erbjuda ett värdefullt arbetstillskott. Arbetena kunna utföras under hela året med undantag för den tid, då snö eller tjälförhållanden lägga hinder i vägen.

Arbeten vid *flottledsbyggnader* äro lämpliga för sysselsättning av arbetslösa, som äga förutsättningar för grovarbete. Dylika arbeten kunna till stor del utföras av personer utan speciell yrkesskicklighet. Utförandet sker företrädesvis under vinterhalvåret.

III. Beräkning av den erforderliga arbetsreservens storlek.

Då arbetet i skogarna till ca 90 % utgöres av avverkningsarbeten och därmed sammanhängande sysslor, spelar förekomsten av dessa arbeten en avgörande roll i fråga om sysselsättningsmöjligheterna i skogsbruket. Till betydande av vilken betydelse växlingarna i avverkningsprogrammet kan ha för sysselsättningsmöjligheterna må nämnas, att avverkningsarbetena under låg-

konjunkturen 1932 krävde 29,1 milj. dagsverken, under det att arbetskraftåtgången år 1937, ett år av typisk högkonjunktur utgjorde 38,8 milj. dagsverken. Den sannolika utvecklingen i fråga om gagnvirkesavverkningarnas storlek är under utredning och kan f. n. ej bedömas; däremot torde med största sannolikhet kunna förutses, att vedavverkningarna efter krigets slut få minskad omfattning, varigenom en del arbetskraft frigöres. Behovet av träkol torde också komma att minska och medföra inskränkning av kolningsverksamheten, som under kriget berett sysselsättning för stora arbetsstyrkor.

Ehuru skogsvårdsarbeten kräva ringa arbetskraftåtgång i jämförelse med avverkningar, hava de förstnämnda arbetena ändock mycket stor betydelse såsom arbetsreserv därigenom, att de huvudsakligen utföras under sommarmånaderna, då skogsarbetarna eljest komme att söka sig till andra arbetsmarknader. Arbetskraftbehovet i skogarna är nämligen, såsom närmare framgår av tab. 2, kap. I, vid normala förhållanden under sommarmånaderna ej mer än tredjedelen så stort som under januari och februari månader. Detta ogynnsamma förhållande uppväges emellertid i viss mån av att många hemmansägare, som arbeta i skogarna under vintrarna, hava sysselsättning inom jordbruket under somrarna.

För att kunna avväga den lämpliga omfattningen av en sysselsättningsreserv inom skogsbruket, vore det givetvis av största betydelse, att kunna bedöma den sannolika utvecklingen på ifrågavarande arbetsmarknad. Det skulle sålunda vara önskvärt att kunna beräkna antalet personer, som vid inträdande arbetslöshetskris skola beredas arbete samt vilka olika kategorier arbetslösa, som böra beredas sysselsättning inom skogsbruket. En kartläggning över, inom vilka delar av landet arbetslösheten i första hand beräknas inträda, skulle också underlätta en ändamålsenlig planläggning av beredskapsarbetena. Med det ovissa läge, som f. n. råder, kunna emellertid några tillförlitliga prognoser avseende dessa förhållanden ej ställas.

De befolkningsgrupper, som vid inträdande arbetslöshet i första hand böra beredas sysselsättning inom skogsbruket, äro, förutom rena skogsarbetare, även innehavare av mindre jordbruk och lägenheter samt dessas söner, vilka ej kunna få full försörjning från jordbruket, utan måste arbeta i skogarna under större eller mindre delen av året. Ända från krigets början år 1939 hava, såsom tidigare framhållits, från dessa befolkningsgrupper betydande överflyttningar av arbetskraft ägt rum till andra verksamhetsområden, framför allt till anläggningsarbeten, torvindustrien m. fl. Till belysande härav må nämnas, att enligt av arbetsmarknadscommissionen verkställd utredning antalet vana skogsarbetare sysselsatta i skogsbruket under januari månad år 1943 utgjorde 76 000 st. mot 100 000 st. under samma månad 1942. Minskningen utgjorde alltså ej mindre än 24 000 st. Dessa uppgifter få anses såsom approximativa. Även under tiden 1939—1941 har en betydande överflyttning ägt rum. Uppgifter härom ha emellertid ej kunnat erhållas. Man torde få räkna med, att en del av de personer, som skaffat sig nya sysselsättningar, även efter krigets slut få fortsätta inom sina nya yrken, men

det stora flertalet torde sannolikt, på grund av arbetenas upphörande, nödgas återvända till respektive hemorter och sina förutvarande arbeten.

Med ledning av de antaganden och bedömanden, som för närvarande kunnat göras avseende den sannolika utvecklingen vid en fredskris, har, efter samråd med arbetsmarknadskommissionen, den arbetsreserv av ifrågavarande arbeten, som erfordras för att möta den först inträdande arbetslösheten, beräknats till omkring 6 000 000 dagsverken. Härvid har förutsatts, att inom skogsbruket endast skulle sysselsättas sådan arbetskraft, som under normala förhållanden arbetar i skogarna.

Planläggningen måste emellertid få ytterligare omfattning, då det enligt direktiven är önskvärt att nå fram till en total arbetsreserv motsvarande ungefär två normala års investeringsbehov. Ehuru behovet av arbetskraft inom här ifrågavarande arbeten är svårt att beräkna, kan dock med stöd av de uppgifter, som lämnats i tab. 3, kap. I, en sådan arbetsreserv antagas böra omfatta ca 8 000 000 dagsverken.

IV. Inventering av sysselsättningsmöjligheterna som representeras av dels redan planlagda, ej utförda arbetsobjekt, dels övriga företag, som snabbt kunna igångsättas.

För att befordra utförandet av skogsvårdsåtgärder å enskilda skogar ha särskilda statsanslag stått till förfogande, nämligen statens skogsutdikningsanslag, statens skogsodlingsanslag, anslaget till väg- och flottledsbyggnader samt norrländska skogsproduktionsanslaget. För att bereda ökade försörjningstillfällen inom skogsbruket under arbetslöshetsperioder och samtidigt främja skogsvården har för budgetåren 1932/33—1934/35 samt 1938/39 beviljats medel från anslaget till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskilda skogar. Under innevarande kris har verksamheten i anledning av de ordinarie anslagen starkt minskat. Undantag härifrån utgör vägbyggnadsverksamheten. Minskningen har främst berott på nödvändigheten av att använda all tillgänglig arbetskraft i vedavverkningarna och andra angelägnare arbeten. Å *de enskilda skogarna* finnas därför planlagda skogsvårdsföretag av rätt stor omfattning, till vilka statsbidrag redan beviljats, men som ej blivit utförda på grund av att arbetskraften använts för angelägnare arbeten. Vidare finnas planlagda diknings- och skogsvårdsföretag å bolagsskogar, vartill statsbidrag ännu ej sökts på grund av att medel ej funnits disponibla från det ovannämnda anslaget till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskilda skogar. Bolagen ha nämligen ej rätt till bidrag från de ordinarie anslagen till sådana åtgärder. Å andra enskilda skogar ha bidrag i vissa fall begärts för planlagda företag av den anledningen att det med hänsyn till bristen på arbetskraft icke varit lämpligt att under innevarande kristid i större omfattning igångsätta nya arbeten avseende skogsutdikning och skogsodling. Dessutom sker f. n. planläggning i jämförelsevis stor utsträckning av vägföretag

samt av skogsvårdsföretag och betesanläggningar, till vilka bidrag är avsett att utgå från respektive vägbyggnadsanslaget och norrländska skogsproduktionsanslaget. På grund av brist på arbetskraft ha arbetena ej hunnit utföras i samma takt som planläggningen skett, varför en viss reserv av planlagda företag uppstått.

Å allmänna och ecklesiastiska skogar, som stå under direkt förvaltning av vederbörande myndigheter, kunna olika skogsvårdsåtgärder snabbt igångsättas utan vidlyftig planläggning. Helt annorlunda äro förhållandena å de enskilda skogarna, där särskilda överenskommelser måste träffas med vederbörande skogsägare i de fall, då statsbidrag skola utgå till företagen. Vissa företag å enskildas skogar äro dock av den art, att de ej fordra något nämnvärt planlägningsarbete. Sådana arbeten äro hyggesrensning och skogsodling å reproduktionspliktig mark samt dikesrensningar å äldre dikningsföretag, till vilka statsbidrag förut beviljats och där rensning av dikena kontraktensligt måste utföras.

Å *domänfondens skogar* ha omfattande planlägnings- och inventeringsarbeten skett, avseende dels skogsmarker med otillfredsställande produktion, dels dikningsarbeten och underhållsarbeten å äldre dikningsföretag. Även å kronoparkerna sker f. n. planläggningen av vägföretag i snabbare takt, än arbetena utföras.

För att utröna *omfattningen* av planlagda väg- och skogsvårdsföretag samt av andra företag, som snabbt kunna igångsättas utan vidlyftigt planlägningsarbete, har från de olika skogliga myndigheterna införskaffats erforderligt material. Hänvändelser hava sålunda skett till domänstyrelsen, skogsvårdsstyrelserna, stiftjägmästarna, styrelserna för häradsallmanningarna samt skogssällskapet. Hos samtliga dessa myndigheter hava uppgifter begärts rörande följande arbeten:

Skogsvägsbyggnader,
skogsdikning och bäckrensning,
återväxtåtgärder (beträffande enskilda skogar avses icke lagligen åvilande åtgärder),
röjning i stavaskog och vissa slag av ungskog,
andra ej särskilt specificerade skogsvårdsföretag,
kulturbetesanläggningar (endast inom områden där norrländska skogsproduktionsanslaget äger tillämpning) samt
dikesrensningar.

Från skogsvårdsstyrelserna hava dessutom begärts uppgifter, avseende »eftersatta skogsvårdsarbeten lagligen åvilande eller ej», varmed avsetts hyggesrensning och skogsodling å reproduktionspliktig mark samt andra skogsvårdsföretag, som markägarna väntas igångsätta utan att statsbidrag beviljas. Beträffande de allmänna och ecklesiastiska skogarna äro samtliga hyggesrensning- och skogsodlingsåtgärder redovisade under rubriken återväxtåtgärder.

Inventeringen har ej omfattat flottledsbyggnader, för vilka arbeten uppgifter införskaffats av arbetsmarknadskommisionen.

I det efterföljande skall redogöras för resultaten av de insamlade uppgifterna. Med hänsyn till de olika möjligheterna att få arbeten snabbt påbörjade och utförda under en arbetslöshetskris, hava de olika åtgärderna uppdelats i tvenne grupper, nämligen:

I. Åtgärder, till vilka, beträffande de enskilda skogarna, statsbidrag utgått eller väntas utgå.

II. Andra åtgärder.

Uppdelningen grundas å bland annat det förhållandet, att tiden för utförandet av arbeten, till vilka statsbidrag beviljas, kan regleras genom vissa villkor, varför det är lättare att få dessa åtgärder snabbt utförda än icke bidragsberättigade arbeten. De mindre skogsägarna äro dessutom ofta i behov av kontanter och utföra därför givetvis i första hand sådana arbeten, för vilka en viss ersättning erhålles.

Sammanställningar över de inkomna uppgifterna återfinnas beträffande åtgärder tillhörande grupp I i tab. 8—12 samt i tab. 13—15 för grupp II. Total-sammandrag återfinnes i tab. 16 och 17.

Beträffande möjligheterna att snabbt igångsätta de företag, som upptagits i tablåerna, må för arbeten å *de enskilda skogarna* anföras följande. Till huvudparten av de under grupp I upptagna företagen har statsbidrag beviljats. För dessa torde, med undantag av vägföretagen, kontraktstiden i stor utsträckning redan hava utgått, varför vederbörande markägare på grund av svårighet att anskaffa arbetsfolk erhållit någon kortare tids uppskov med arbetenas fullgörande. Dylika företag kunna därför beräknas snarast bliva utförda i samband med en arbetslöshetskris. Med hänsyn till dagsverksprisets stegring torde kostnadsberäkningarna för en stor del av nämnda företag böra revideras. Detta arbete bör i huvudsak kunna utan större tidsutdräkt utföras på rummet. I grupp I ingår i viss utsträckning även företag, bl. a. avseende bolagsskogar, till vilka statsbidrag ännu ej beviljats på grund av att medel ej funnits tillgängliga. Företag tillhörande denna kategori beräknas också kunna snabbt igångsättas under förutsättning, att statsbidrag beviljas. För planlagda vägföretag gäller i allmänhet, att relativt lång tid återstår, innan kontraktstiden utlöper. Dessa företag komma givetvis att utföras i händelse av arbetslöshet, men det är icke möjligt att framtvinga deras fullbordande före kontraktstidens utgång. Vad slutligen beträffar redan planlagda skogsodlingsåtgärder kan det tänkas, att alltför knapp tillgång på lämpligt frö och planter kan hindra deras omedelbara utförande.

Uppgifter avseende andra skogsvårdsarbeten, stamkvistning m. fl., ha lämnats under förutsättning, att statsbidrag skulle utgå till dessa åtgärder. Endast fem skogsvårdsstyrelser ha lämnat uppgifter om ifrågavarande åtgärder, av vilka styrelsen i Västernorrlands län redovisar en arbetsåtgång av 55 000 dagsverken. Skogsstyrelsen har emellertid ej funnit skäl föreslå några stödåtgärder för ifrågavarande arbeten, varför anledning finnes antaga, att endast en mindre del av här upptagna arbeten komma till utförande. Under gruppen »andra åtgärder» ha även redovisats ca 188 000 dagsverken dikesrens-

Tab. 8. Skogsvägar, redan planlagda företag samt företag, som snabbt kunna igångsättas med ringa eller ingen planläggning.

L ä n	Enskilda skogar			Domänfondens skogar			Ecklesiastiska skogar			S u m m a		
	antal företag	dagsverks- åtgång	dags- verken per företag	antal företag	dagsverks- åtgång	dags- verken per företag	antal företag	dagsverks- åtgång	dags- verken per företag	antal företag	dagsverks- åtgång	dags- verken per företag
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Stockholms	18	30 000	1 667	1	1 500	1 500	—	—	—	19	31 500	1 658
Uppsala	14	20 000	1 429	23	23 100	1 004	—	—	—	37	43 100	1 165
Södermanlands	57	45 300	795	7	8 200	1 171	—	—	—	64	53 500	836
Östergötlands	110	70 000	636	17	22 500	1 324	12	4 500	375	139	97 000	698
Jönköpings	41	45 000	1 098	2	1 800	900	28	10 600	379	71	57 400	808
Kronobergs	34	22 000	647	5	3 500	700	54	11 600	215	93	37 100	399
Kalmar norra	83	36 000	434	6	3 200	533	23	10 700	465	161	73 900	459
, södra	49	24 000	490	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gotlands	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge	54	16 000	296	7	5 800	829	6	900	150	67	22 700	339
Kristianstads	25	17 000	680	9	3 800	422	10	1 500	150	44	22 300	507
Malmöhus	—	—	—	4	1 600	400	—	—	—	4	1 600	400
Hallands	36	24 000	667	10	5 300	530	50	16 100	322	96	45 400	473
Göteborgs och Bohus ..	2	20 000	10 000	1	800	800	30	7 900	263	33	28 700	587
Älvsborgs	2	400	200	35	47 700	1 363	85	23 500	276	122	71 600	587
Skaraborgs	22	15 200	691	9	11 800	1 311	47	11 100	236	78	38 100	488
Värmlands	24	88 000	3 677	10	13 600	1 360	4	15 500	3 875	38	117 100	3 082
Örebro	85	40 000	471	22	45 400	2 064	2	1 000	500	109	86 400	793
Västmanlands	12	28 000	2 333	25	47 700	1 908	4	2 000	500	41	77 700	1 895
Kopparbergs	56	163 000	2 911	29	59 200	2 041	9	10 000	1 111	94	232 200	2 470
Gävleborgs	35	223 000	6 371	15	35 100	2 340	—	—	—	50	258 100	5 162
Västernorrlands	37	198 000	5 351	8	26 700	3 338	3	200	67	48	224 900	4 685
Jämtlands	8	13 000	1 625	16	58 300	3 664	4	1 200	300	28	72 500	2 589
Västerbottens	2	18 000	9 000	76	171 600	2 258	—	—	—	78	189 600	2 431
Norrbottnens	15	43 000	2 867	79	315 300	3 991	—	—	—	94	358 300	3 812
Skogssällskapet	58	117 000	2 017	—	—	—	—	—	—	58	117 000	2 017
Summa	879	1 315 900	1 497	416	913 500	2 196	371	128 300	346	1 666	2 857 700	1 415

Tab. 9. Skogsdikning och bäckrensning, redan planlagda företag samt sådana företag, som snabbt kunna igångsättas och som fordra ringa eller ingen planläggning.

L ä n	Enskilda skogar			Domänfondens skogar			Ecklesiastiska skogar			S u m m a		
	antal företag	dagsverks- åtgång	dags- verken per företag	antal företag	dagsverks- åtgång	dags- verken per företag	antal företag	dagsverks- åtgång	dags- verken per företag	antal företag	dagsverks- åtgång	dags- verken per företag
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1												
Stockholms	65	12 000	185	29	8 800	303	—	—	—	94	20 800	221
Uppsala	105	6 800	65	3	1 600	533	—	—	—	108	8 400	78
Södermanlands	49	8 900	182	43	8 400	195	2	100	50	94	17 400	185
Östergötlands	35	1 500	43	50	21 800	436	53	3 500	66	138	26 800	194
Jönköpings.....	600	70 000	117	49	19 800	404	59	5 800	98	708	95 600	135
Kronobergs.....	120	30 000	250	13	4 500	346	58	6 700	116	191	41 200	216
Kalmar norra.....	94	5 300	56	63	17 100	271	36	3 900	108	241	31 300	130
» södra.....	48	5 000	104	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gotlands.....	100	3 000	30	1	1 300	1 300	—	—	—	101	4 300	43
Blekinge.....	80	4 000	50	—	—	—	2	400	200	82	4 400	54
Kristianstads	89	9 000	101	27	6 800	252	10	1 100	110	126	16 900	134
Malmöhus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hallands	119	7 000	59	16	5 200	325	35	4 100	117	170	16 300	96
Göteborgs o. Bohus	150	9 000	60	18	5 400	300	10	5 200	130	178	19 600	94
Älvsborgs	304	58 000	191	33	11 300	342	125	16 600	133	462	85 900	186
Skaraborgs.....	52	4 200	81	26	10 600	408	150	12 400	83	228	27 200	119
Värmlands.....	50	7 000	140	14	4 000	286	—	—	—	64	11 000	172
Örebro	194	10 000	52	68	26 000	382	3	600	200	265	36 600	138
Västmanlands.....	45	10 200	227	63	21 100	335	3	800	267	111	32 100	289
Kopparbergs.....	20	8 000	400	49	12 500	255	10	5 000	500	79	25 500	323
Gävleborgs.....	124	10 000	81	14	3 400	243	—	—	—	138	13 400	97
Västernorrlands.....	450	54 000	120	32	14 000	438	38	1 000	26	520	69 000	133
Jämtlands	768	100 000	130	39	10 500	269	66	3 300	50	873	113 800	130
Västerbottens	784	86 000	110	192	84 700	441	17	1 700	100	993	172 400	174
Norrbottnens.....	300	45 000	150	140	69 700	498	11	1 000	91	451	115 700	257
Skogssällskapet	38	21 900	580	—	—	—	—	—	—	38	21 900	580
Summa	4 783	585 800	1 233	982	368 500	375	688	73 200	106	6 453	1 027 500	159

Tab. 10. Återväxtåtgärder

(för domänfondens skogar även röjning), redan planlagda företag samt företag, som snabbt kunna igångsättas med ringa eller ingen planläggning. (Beträffande enskilda skogar äro reproduktionspliktiga åtgärder ej här medtagna.)

L ä n	Enskilda skogar	Domänfondens skogar	Ecklesiastika skogar	Summa
	Dagsverksåtgång			
1	2	3	4	5
Stockholms	—	10 300	—	10 300
Uppsala	400	2 200	—	2 600
Södermanlands	400	14 100	—	14 500
Östergötlands	6 300	33 700	4 000	44 000
Jönköpings	2 000	18 800	5 100	25 900
Kronobergs	10 200	22 500	3 600	36 300
Kalmar norra	6 500	} 45 400	2 900	54 800
» södra	—			
Gotlands	—	5 800	—	5 800
Blekinge	800	900	—	1 700
Kristianstads	8 000	500	—	8 500
Malmöhus	10 000	100	—	10 100
Hallands	9 000	700	—	9 700
Göteborgs och Bohus	65 500	6 800	—	72 300
Älvsborgs	1 000	18 500	6 000	25 500
Skaraborgs	300	27 600	10 300	38 200
Värmlands	—	21 700	—	21 700
Örebro	—	68 100	200	68 300
Västmanlands	5 000	40 700	300	46 000
Kopparbergs	—	228 600	1 500	230 100
Gävleborgs	—	64 600	—	64 600
Västernorrlands	—	104 000	1 900	105 900
Jämtlands	8 000	94 700	3 100	105 800
Västerbottens	72 000	416 000	3 500	491 500
Norrbottnens	—	570 300	2 500	572 800
Skogssällskapet	15 500	—	—	15 500
Summa	220 900	1 816 600	44 900	2 082 400

ning. Dessa arbeten, som under innevarande kristid å vissa håll blivit eftersatta på grund av brist på arbetskraft, kunna förväntas bli utförda i stor utsträckning vid inträdande arbetslöshet. Av redovisade dagsverksåtgång för eftersatta skogsvårdsarbeten, lagligen åvilande eller ej, ha för skogsvårdsstyrelserna i de båda nordligaste länen uppgivits ej mindre än 690 000 dagsverken, under det att vissa skogsvårdsstyrelser från södra delarna av landet ansett, att några eftersatta dylika arbeten ej förefinnas. Den beräknade stora arbetsåtgången inom de nordligaste länen förklaras, förutom därav att reproduktionsskyldighet inom dessa områden förelegat under kortare tid, jämväl bland annat av att man på senare tid blivit övertygad om att skogs-

Tab. 11. Rövning i stavaskog och ungskog,

redan planlagda företag samt sådana företag, som snabbt kunna igångsättas och som fordra ringa eller ingen planläggning.

L ä n	Enskilda skogar	Ecklesiastika skogar	Summa
	Dagsverksåtgång		
1	2	3	4
Stockholms.	—	—	—
Uppsala	300	—	300
Södermanlands	—	—	—
Östergötlands	—	700	700
Jönköpings	4 000	1 700	5 700
Kronobergs	—	200	200
Kalmar norra	—	} 1 100	1 100
» södra	—		
Gotlands.....	—	—	—
Blekinge	500	—	500
Kristianstads	—	—	—
Malmöhus	—	—	—
Hallands.....	—	—	—
Göteborgs och Bohus....	—	—	—
Älvsborgs	—	2 000	2 000
Skaraborgs	—	5 000	5 000
Värmlands	—	—	—
Örebro	—	—	—
Västmanlands.....	1 700	100	1 800
Kopparbergs	—	500	500
Gävleborgs.....	—	—	—
Västernorrlands	22 000	4 300	26 300
Jämtlands	8 000	2 800	10 800
Västerbottens	37 000	1 000	38 000
Norrbottnens.....	35 000	—	35 000
Skogssällskapet.....	17 600	—	17 600
Summa	126 100	19 400	145 500

odlingar äro nödvändiga å trakter, där man förut haft anledning antaga, att tillfredsställande återväxt skulle kunna erhållas genom självförnygring. I den redovisade arbetskraftåtgången ingår också arbetsbehovet för det förnygringsprogram, som måste fullföljas i lappmarkerna å de stora kalytor, som uppkommit efter den snabba exploateringen av den övermogna skogen. Det är uppenbart, att så omfattande arbeten, som det här är fråga om, ej kunna snabbt framtingas till utförande redan vid början av en arbetslöshetsperiod.

Enligt direktiven för utredningen bör sysselsättningsreserven för två års behov vara så noggrant förberedd, att den kan fullt utnyttjas redan under ett första år. Av vad som nyss anförts angående möjligheterna att snabbt

Tab. 12. Anläggning av kulturbeten,

redan planlagda företag samt sådana företag, som snabbt kunna igångsättas och som fordra ringa eller ingen planläggning. (För enskilda skogar ingå betesanläggningar endast inom tillämpningsområdet för norrländska skogsproduktionsanslaget.)

L ä n	Enskilda skogar	Domänfondens skogar	Ecklesiastika skogar	Summa
	Dagsverksåtgång			
1	2	3	4	5
Stockholms	—	—	—	—
Uppsala	—	—	—	—
Södermanlands	—	—	—	—
Östergötlands	—	—	500	500
Jönköpings	—	—	1 500	1 500
Kronobergs	—	—	—	—
Kalmar norra	—	—	} 300	300
» södra	—	—		
Gotlands	—	—	—	—
Blekinge	—	—	—	—
Kristianstads	—	—	—	—
Malmöhus	—	—	—	—
Hallands	—	—	—	—
Göteborgs och Bohus	—	—	—	—
Älvsborgs	—	—	14 200	14 200
Skaraborgs	—	—	51 000	51 000
Värmlands	—	—	300	300
Örebro	—	—	400	400
Västmanlands	—	—	100	100
Kopparbergs	—	1 100	100	1 200
Gävleborgs	—	—	—	—
Västernorrlands	—	—	100	100
Jämtlands	—	—	300	300
Västerbottens	45 000	3 700	—	48 700
Norrbottnens	—	1 000	—	1 000
Skogssällskapet	200	—	—	200
Summa	45 200	5 800	68 800	119 800

sätta i gång de redovisade arbeten framgår, att åtskilliga av företagen ej fylla detta krav. Den redovisade arbetsåtgången för enskilda skogar måste därför rätt avsevärt reduceras, om den endast skall avse åtgärder, som kunna utnyttjas på sätt direktiven angiva. Härvid måste hänsyn även tagas till att arbeten för närvarande utföras i rätt stor utsträckning och att beredskapsställningen ständigt förändras. Under sådana förhållanden torde man försiktigtvis böra räkna med att den sysselsättningsreserv å enskilda skogar, som omfattar arbeten möjliga att igångsätta redan ett första år, ej uppgår till mer än drygt hälften av i tablåerna redovisade dagsverken eller 1,8 miljoner dagsverken.

Tab. 13. Andra skogsvårdsåtgärder,

stamkvistning m. fl., redan planlagda företag samt sådana företag, som snabbt kunna igångsättas och som fordra ringa eller ingen planläggning.

L ä n	Enskilda skogar	Ecklesiastika skogar	Summa
1	2	3	4
Stockholms	—	—	—
Uppsala	2 500	—	2 500
Södermanlands	—	—	—
Östergötlands	10 000	—	10 000
Jönköpings	—	200	200
Kronobergs	—	—	—
Kalmar norra	—	—	—
» södra	—	—	—
Gotlands	—	—	—
Blekinge	—	—	—
Kristianstads	—	—	—
Malmöhus	—	—	—
Hallands	—	—	—
Göteborgs och Bohus	—	—	—
Älvsborgs	—	200	200
Skaraborgs	—	1 300	1 300
Värmlands	—	—	—
Örebro	—	300	300
Västmanlands	1 000	300	1 300
Kopparbergs	7 000	1 000	8 000
Gävleborgs	—	—	—
Västernorrlands	55 000	100	55 100
Jämtlands	—	100	100
Västerbottens	—	—	—
Norrbottens	—	—	—
Skogssällskapet	3 700	—	3 700
Summa	79 200	3 500	82 700

Domänstyrelsen har i samband med lämnandet av uppgifter för *domänfondens skogar*. I en promemoria lämnat vissa meddelanden angående de olika åtgärderna. Av denna framgår bland annat, att för vägar och skogsdikning planer redan finnas upprättade. Den redovisade arbetsåtgången för dikesrensning avser arbeten, som omedelbart kunna igångsättas utan planläggning. Återväxt- och röjningsarbeten väntas också omedelbart kunna igångsättas och tarva endast ringa planläggning. Av redovisade dagsverken för nyssnämnda åtgärder beräknas ca 637 000 belöpa på plantering. Dagsverksåtgången för återväxtåtgärder och röjningsarbeten omfattar totalbehovet av dylika åtgärder med undantag för 157 000 dagsverken, avseende plantering inom Norrbottens och Västerbottens län, för vilka plantmaterial icke torde

Tab. 14. Dikesrensning,

redan planlagda företag samt företag, som snabbt kunna igångsättas och som fordra ringa eller ingen planläggning.

L ä n	Enskilda skogar	Domänfondens skogar	Ecklesiastika skogar	Summa
	Dagsverksåtgång			
1	2	3	4	5
Stockholms	4 000	900	—	4 900
Uppsala	3 200	400	—	3 600
Södermanlands	7 000	900	—	7 900
Östergötlands	6 000	1 900	—	7 900
Jönköpings	11 000	2 800	1 000	14 800
Kronobergs	1 100	7 800	1 400	10 300
Kalmar norra.....	2 500	} 1 400	200	4 100
» södra.....	—			
Gotlands	1 600	900	—	2 500
Blekinge.....	400	—	—	400
Kristianstads.....	5 800	700	—	6 500
Malmöhus	—	—	—	—
Hallands.....	1 200	100	—	1 300
Göteborgs och Bohus.....	—	600	—	600
Älvsborgs	800	2 500	—	3 300
Skaraborgs.....	2 100	3 200	—	5 300
Värmlands.....	10 000	1 100	—	11 000
Örebro	13 000	5 400	200	18 600
Västmanlands.....	6 500	4 900	200	11 600
Kopparbergs	—	24 200	600	24 800
Gävleborgs.....	20 000	8 500	—	28 500
Västernorrlands	—	27 700	1 700	29 400
Jämtlands	5 200	37 200	1 500	43 900
Västerbottens kustland	} 62 000	97 500	—	159 500
» lappmark.....				
Norrbottens kustland	} 25 000	82 800	—	107 800
» lappmark.....				
Skogssällskapet.....	—	—	—	—
Summa	188 400	313 400	6 800	508 600

kunna anskaffas inom de närmaste åren. Enligt domänstyrelsens uppfattning skulle något hinder sålunda ej möta för att redan nästa år kunna igångsätta alla redovisade arbeten.

Å domänfondens skogar möta givetvis ej samma svårigheter att få arbeten igångsätta, som vad fallet är å enskilda skogar. Av olika orsaker såsom bland annat svårigheter att ordna förläggingsplatser för alla arbetare och riskerna för att frö och plantor ej skola kunna anskaffas i tillräcklig mängd, bör man försiktigtvis ändock räkna med att den redovisade dagsverksåtgången även för dessa skogar bör nedjusteras något. Den arbetsreserv, som å

Tab. 15. Eftersatta, lagligen åvilande skogsvårdsarbeten å enskilda skogar

samt andra skogsvårdsarbeten, som väntas igångsättas å dessa skogar utan att statsbidrag beviljas.

L ä n	Eftersatta, lagligen åvilande skogsvårdsarbeten m. fl.	L ä n	Eftersatta, lagligen åvilande skogsvårdsarbeten m. fl.
	Dagsverksåtgång		Dagsverksåtgång
1	2	1	2
Stockholms	54 000	Göteborgs och Bohus	54 000
Uppsala		Älvsborgs	
Södermanlands		Skaraborgs	
Östergötlands		Värmlands	
Jönköpings		Örebro	
Kronobergs		Västmanlands	
Kalmar norra		Kopparbergs	
» södra		Gävleborgs	
Gotlands		Västernorrlands	
Blekinge		Jämtlands	
Kristianstads		Västerbottens	
Malmöhus		Norrbottnens	
Hallands		Summa	

dessa skogar står till buds för att fullt kunna utnyttjas redan under ett första år, uppskattas därför till att i runt tal omfatta 3,1 miljoner dagsverken.

Å de *ecklesiastika skogarna* beräknas arbetskraftåtgången vid redan planlagda med flera företag uppgå till ca 345 000 dagsverken. Inom vissa stift förefinnas obetydligt med planlagda företag och för ett stift, Uppsala, har ej redovisats några sådana arbeten. Enligt vad stiftsjägmästaren meddelat, har här ej planlagts några skogsvägar, varjämte övriga företag, som närmast kunna ifrågakomma, äro av ringa omfattning. Stiftsjägmästaren i Göteborgs stift meddelar, att redovisade arbeten, omfattande ca 63 000 dagsverken, vore önskvärda att få utförda, men att »skogarnas ekonomi ej kan bära mer än högst 20 % av kostnaderna». Beträffande beräknad arbetsåtgång för kulturbeten må nämnas, att av sammanlagt ca 69 000 dagsverken för enbart Skara stift redovisats ej mindre än ca 66 000 dagsverken. Den tillgängliga arbetsreserven å ecklesiastika skogar har, med ledning av ovannämnda förhållanden avseende Göteborgs stift, justerats till att sammanlagt omfatta ca 300 000 dagsverken.

Uppgifter ha även begärts över planlagda m. fl. företag å *häradsallmänningar och besparingsskogar*. Svar ha emellertid inkommit endast för ett fåtal besparingsskogar, varför den redovisade arbetsåtgången torde understiga de sysselsättningsmöjligheter, som i verkligheten finnas. För häradsallmänningarna ha uppgifter lämnats av sekreterarna i Sveriges häradsallmännings-

Tab. 16. Sammanfattning.

Av nedanstående tablå framgår den totala omfattningen av redan planlagda företag samt sådana företag, som snabbt kunna igångsättas och som fordra ringa eller ingen planläggning.

Åtgärder	Enskilda skogar	Domänfondens skogar	Ecklesiastiska skogar	Häradsallmänningar och besparingskogor	Summa
	Dagsverksåtgång				
1	2	3	4	5	6
I. Åtgärder, till vilka beträffande enskilda och allmänningsskogor, statsbidrag utgår eller kan förväntas utgå.					
Skogsvägbyggnader	1 315 900	913 500	128 300	—	2 357 700
Skogsdikning och bäckrensning.....	585 800	368 500	73 200	—	1 027 500
Återväxtåtgärder (beträffande domänfondens skogar även röjning)	220 900	1 816 600	44 900	—	2 082 400
Röjning i stavaskog och ungskog ..	126 100	se återväxt	19 400	—	145 500
Anläggning av kulturbeten	45 200	5 800	68 800	—	119 800
Summa för I	2 293 900	3 104 400	334 600	—	5 732 900
II. Andra åtgärder.					
Stamkvistning m. fl. åtgärder	79 200	—	3 500	—	82 700
Dikesrensning, som å enskilda och allmänningsskogor kontraktsevenligt skola utföras.....	188 400	313 400	6 800	—	508 600
Eftersatta, lagligen åvilande skogsvårdsarbeten å enskilda skogar m. fl. åtgärder	854 500	—	—	—	854 500
Summa för II	1 122 100	313 400	10 300	—	1 445 800
	—	—	—	—	106 800
Totalsumma	3 416 000	3 417 800	344 900	106 800	7 285 500

förbund. Någon uppdelning å olika åtgärder har ej skett, varför dagsverksåtgången endast redovisats i sammandragstablåerna. De arbeten, som avses, äro huvudsakligen skogsdikning och återväxtåtgärder, för vilka planer ännu ej upprättats, men som ändock snabbt kunna igångsättas. De planlagda företag avseende skogsvägbyggnader å ifrågavarande skogar, till vilka bidrag utgå från anslaget till väg- och flottledsbyggnader, hava redovisats av skogsvårdsstyrelserna och ingå i uppgifterna för de enskilda skogarna. I efterföljande beräkningar har kalkylerats med en tillgänglig arbetsreserv å häradsallmänningar och besparingskogor av 100 000 dagsverken.

Den av uppgiftslämnarna redovisade arbetstillgången vid planlagda m. fl. företag har sålunda av olika skäl ansetts böra justeras, för att man skall komma fram till en investeringsreserv, som fyller de i direktiven uppställda kraven, nämligen att kunna fullt utnyttjas redan under ett första år.

Tab. 17. Beräknad dagsverksåtgång, länsvis fördelad, för planlagda företag samt företag, som snabbt kunna igångsättas, å olika kategorier av skogar. Dagverksåtgången avser samtliga de åtgärder, som inventeringen omfattat.

L ä n	Enskilda skogar			Domänfondens skogar	Ecklesiastika skogar	Häradsallm. o. besparings-skogar	Summa summa- rum
	Åtgärder till vilka statsbidrag väntas utgå	Andra åtgärder	Summa				
D a g s v e r k s å t g å n g							
1	2	3	4	5	6	7	8
Stockholms	50 300	7 000	57 300	21 500	—	2 500	81 300
Uppsala	27 500	6 700	34 200	27 300	—	15 000	76 500
Södermanlands.....	56 700	7 900	64 600	31 600	100	16 000	112 300
Östergötlands	79 500	16 300	95 800	79 900	13 200	23 000	211 900
Jönköpings	128 200	22 200	150 400	43 200	25 900	1 000	220 500
Kronobergs	67 700	1 100	68 800	38 300	23 500	—	130 600
Kalmar norra	55 000	3 200	58 200	67 100	19 100	—	181 200
» södra	36 200	600	36 800				
Gotlands	3 000	14 600	17 600	8 000	—	—	25 600
Blekinge	21 300	400	21 700	6 700	1 300	—	29 700
Kristianstads.....	43 300	7 800	51 100	11 800	2 600	—	65 500
Malmöhus	20 400	—	20 400	1 700	—	—	22 100
Hallands.....	61 600	7 200	68 800	11 300	20 200	—	100 300
Göteborgs o. Bohus..	107 100	9 000	116 100	13 600	13 100	—	142 800
Älvsborgs	87 900	4 800	92 700	80 000	62 500	1 600	236 800
Skaraborgs	64 300	6 600	70 900	53 200	91 100	6 000	221 200
Värmlands.....	95 000	10 000	105 000	40 400	15 800	—	161 200
Örebro	56 000	14 500	70 500	144 900	2 700	9 000	227 100
Västmanlands	44 900	7 500	52 400	114 400	3 800	10 000	180 600
Kopparbergs.....	171 000	31 000	202 000	325 600	18 700	22 700	569 000
Gävleborgs	233 000	25 000	258 000	111 600	—	—	369 600
Västernorrlands	274 000	100 000	374 000	172 400	9 300	—	555 700
Jämtlands	129 000	41 700	170 700	200 700	12 300	—	383 700
Västerbottens	258 000	272 000	530 000	773 500	6 200	—	1 309 700
Norrbottens	123 000	505 000	628 000	1 039 100	3 500	—	1 670 600
Summa	2 293 900	1 122 100	3 416 000	3 417 800	344 900	106 800	7 285 500

Med stöd av de antaganden, som gjorts, beräknas den nu tillgängliga arbetsreserven ha följande omfattning:

	Dagsverks- åtgång
Enskilda skogar.....	1 800 000
Domänfondens skogar	3 100 000
Ecklesiastika skogar	300 000
Häradsallmänningar och besparings-skogar.....	100 000
Summa	5 300 000

Ovanstående uppgifter äro att anse som approximativa.

V. Planläggning av ytterligare arbeten.

Av beräkningarna i kap. IV framgår att den reserv, som redan förefinnes av redan planlagda m. fl. företag, uppenbarligen är otillräcklig. Det gäller därför att inom så kort tid som möjligt planlägga nya företag, tills arbetsreserven nått erforderlig storlek. Man får givetvis härvid beakta erfarenheterna från föregående arbetslöshetskriser ifråga om möjligheterna att bereda sysselsättning inom skogsbruket. Det kan t. ex. konstateras, att effekten i fråga om arbetslöshetens lindrande då hade blivit avsevärt större, om de bidragsberättigade arbetena hade stått till förfogande redan vid krisens början. Sedan anslagen beviljats, åtgår nämligen avsevärd tid, särskilt beträffande skogsvägbyggnader, innan arbetena äro planlagda och kunna påbörjas. Verksamheten avseende understödet till diknings- och skogsvårdsarbeten nådde sålunda under föregående kris ej någon större omfattning förrän år 1933, då sysselsättningen inom föryngrings- och diknings- m. fl. arbeten i skogarna beräknades uppgå till 4,4 miljoner dagsverken. Å de enskilda skogarna är det därför särskilt angeläget, att denna verksamhet snarast igångsättes, enär skogsvårdsstyrelserna först måste bedriva en omfattande propaganda för att få skogsägarna intresserade för dessa arbeten. Det får också anses ändamålsenligt, att planläggningen huvudsakligen sker å dessa skogar på grund av det stora behov av produktionsbefrämjande åtgärder, som här förefinnes. Av den ytterligare arbetsreserv å ca 2,7 miljoner dagsverken (8,0—5,3) som befunnits erforderlig, synes under sådana förhållanden en reserv av ca 2,2 miljoner dagsverken böra tillskapas å de skogar — främst enskilda — varå utförandet av skogsvårdsåtgärder kommer att understödjas. Såsom framgår av kapitlet om sysselsättningsmöjligheterna inom skogsbruket, föreligger ett mångdubbelt större behov av åtgärder inom de enskilda skogarna, än vad denna arbetsreserv kräver.

Å domänfondens skogar sker för närvarande en omfattande planläggning av väg- och dikningsföretag. Då arbetena ej hinna utföras i samma omfattning som planeringen, ökas arbetsreservens storlek successivt. Några särskilda åtgärder för ytterligare forcering av planlägningsarbetet å dessa skogar synes därför ej nu erforderlig. Däremot är det önskvärt, att planläggning av beredskapsföretag kommer till stånd å ecklesiastiska skogar, häradsallmänningar samt allmänningsskogar i Norrland och Dalarna.

Planläggningen av beredskapsarbeten måste under arbetets gång givetvis smidigt anpassas efter det sysselsättningsbehov, som kan beräknas förefinnas inom olika orter. För att kunna skapa en tillräcklig reserv torde icke kunna undvikas, att arbeten komma att planläggas i vissa trakter av landet i större omfattning än vad erfordras för det närmaste behovet vid en arbetslöshetskris. Då endast produktiva arbeten komma i fråga, torde dessa emellertid förr eller senare komma till utförande, varför planlägningsarbetet ändock icke kan anses bortkastat.

I det följande skall i korthet redogöras för vilka olika åtgärder, som inom de enskilda skogarna böra bliva föremål för skyndsam planläggning.

Skogsvägar.

Den rika tillgången på lämpliga arbetsobjekt samt vägbyggnadsarbetenas lämplighet för arbetslösa bidrager till att anläggning av skogsvägar i första hand bör ifrågakomma, då det gäller att skapa en sysselsättningsreserv inom de enskilda skogarna.

Erfarenheter från skogsvägbyggnader under föregående arbetslöshetskris.

I och för lindrande av arbetslösheten under den senaste krisen ställdes, för utförande av skogsvägar å skogar under skogsvårdsstyrelsernas uppsikt, ett särskilt statsanslag till förfogande, »anslaget till väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo». (Kungl. Maj:ts kungörelse nr 549/1933). Sålunda anvisades härför för vart och ett av budgetåren 1933/34 och 1934/35 ett belopp av 500 000 kronor. Statsbidrag utgick med 25 procent av kostnaderna. För att sysselsättning skulle beredas i främsta rummet arbetslösa uppställdes vissa villkor. Statsbidrag skulle sålunda utgå till företag, som voro ägnade att lindra eller motverka arbetslösheten i orten. Organisationen av denna nya verksamhet beredde skogsvårdsstyrelserna vissa svårigheter, bl. a. beroende på att styrelserna vid denna tidpunkt saknade personal med nödiga kvalifikationer för dessa uppgifter. Arbetena kommo därigenom för sent igång och först år 1935 kunde en verksamhet av större omfattning utövas. Bidragsprocenten torde också hava varit för låg, för att kunna stimulera skogsägarnas intresse för dylika företag.

1936 års utredning angående beredskapsarbeten har ansett, att verksamheten bör återupptagas främst i direkt beredskapssyfte, »då endast därigenom möjlighet kan åvägabringas för en snabb utvidgning av verksamheten, därest förhållandena på arbetsmarknaden skulle giva anledning därtill». I fråga om de villkor, som under en kris med omfattande arbetslöshet böra föreskrivas, anser utredningen att »en skärpning av bestämmelserna i arbetslöshetslindrande syfte böra vidtagas, varjämte det torde visa sig erforderligt för att under sådan tid i nödig utsträckning stimulera skogsägarna till utförande av dylika arbeten att höja statsbidragen från 25 till 50 procent av kostnaderna för företagen».

Planläggning av vägföretag, avsedda som sysselsättningsreserv.

För att skapa en tillräcklig sysselsättningsreserv är det angeläget, att sådana förberedande åtgärder snarast vidtagas, att, om utvecklingen på arbetsmarknaden så påkallar, färdiga planer i tillräckligt antal omedelbart finnas att tillgå. Det gäller därvid ej enbart att planlägga erforderliga företag, utan även att träffa vissa överenskommelser med markägarna bland annat om att vid uppkommen arbetslöshet i orten igångsätta och utföra företagen inom viss tid, som av myndigheten bestämmes med hänsyn till läget på arbetsmarknaden. En förutsättning för det högre statsbidrag, som eventuellt kommer att utgå, bör nämligen vara, att företagen skola stå till förfogande för beredskapsändamål.

Skogsvägnätets planläggning.

Vägarna indelas i allmänna och enskilda vägar. Med allmän väg menas sådan för den allmänna samfärdseln upplåten väg, som hålles genom det allmännas försorg. Allmänna vägar äro av tre slag, huvudväg, bygdeväg och ödebygdsväg. Alla vägar, som icke äro allmänna, äro enskilda, oavsett var de äro belägna. Med skogsväg förstås i detta sammanhang sådan med motorfordon farbar enskild väg, som har till huvudsakligt ändamål att främja utforsling av skogsprodukter. Skogsvägarna indelas i stamvägar och andra skogsvägar. Såsom stamväg betecknas sådan året runt med motorfordon farbar skogsväg, som utgör huvudled för utforsling av skogsprodukter från större skogsområde. Det får anses särskilt angeläget att samtliga kommunikationer samordnas på ändamålsenligaste sätt. Upprättandet av en allmän behovs- och utbyggnadsplan för det enskilda skogsvägnätet inom varje område, där behovet av i synnerhet stamvägar är aktuellt, synes därför vara en mycket angelägen åtgärd innan planläggningen av skogsvägar som beredskapsarbeten tar större omfattning. Härvid måste även andra trafikintressen beaktas samt undersökas om det allmänna vägnätet är tillfredsställande ur skogsbrukets synpunkt. Då så anses erforderligt, böra åtgärder vidtagas i syfte att söka påskynda utförandet av sådana redan beslutade allmänna vägar, på vilka viktigare skogsvägar komme att utmynna.

Stamvägar.

Vid den omfattande utbyggnad av skogsvägnätet, som kan förväntas ske i samband med en arbetslöshetskris, är det givetvis ett naturligt och riktigt krav, att huvudlederna i första hand bliva föremål för planläggning, särskilt som dessa företag dessutom i många avseenden äro bäst lämpade för att bereda arbetslösa sysselsättning. Bland dessa utväljas därpå de företag, som enligt utbyggnadsplanen äro mest angelägna. Det får anses lämpligt att skogsvårdsstyrelserna i första hand inrikta sig på att få dessa företag planlagda. Antalet intressenter i sådana företag torde bliva relativt stort, vilket medför att en omfattande upplysningsverksamhet fordras från skogsvårdsstyrelsernas sida för att kunna ena intressenterna kring ett gemensamt företag. I de fall, då enighet ej kan ernås, torde man, med hänsyn till betydelsen av dessa vägars tillkomst även böra räkna med att eventuella tredskande kunna tvingas att delta i företagen. Under sådana förhållanden får en av de för företaget intresserade hos länsstyrelsen begära förordnande för förrättningsman att handlägga förrättning enligt lagen om enskilda vägar. På grund av det i regel stora antalet intressenter komma sannolikt även övriga företag avseende stamvägar ofta att handläggas enligt nämnda lag. Denna omständighet kommer givetvis att fördröja planläggningen särskilt i de fall, då förrättningarna överklagas. Här anförda förhållanden göra det angeläget att planläggning av stamvägar, avsedda som beredskapsföretag, förberedas i så god tid som möjligt.

Andra skogsvägar.

Inom vissa områden, särskilt i de södra delarna av landet, är det allmänna vägnätet så tätt utbyggt, att skogsvägarna oftast komma att utbyggas som stickvägar från de allmänna vägarna. Planläggning av andra skogsvägar som beredskapsföretag kan här omedelbart igångsättas. Samtidigt med planläggningen av stamvägar kan givetvis också planläggning ske av de övriga skogsvägar, som utmynna i dessa huvudleder.

Skogsdikning och bäckrensning.

De arbetsobjekt inom skogsbruket, som närmast efter skogsvägarna äro bäst lämpade för beredande av sysselsättning åt arbetslösa, äro företag, som avse skogsutdikning och bäckrensning. Den omfattning, vari det av staten under senaste kris härför anvisade anslaget kommit att utnyttjas, utvisar också att ifrågavarande arbeten varit synnerligen lämpliga. I och för arbetslöshetens lindrande samt för tillfälligt understödjande av vissa skogsvårdsåtgärder — skogsdikning, skogsodling och röjning — å enskildas skogar, anvisades nämligen för budgetåret 1932/33 ett särskilt anslag, det s. k. anslaget till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder, om 2 000 000 kronor. För nästkommande tvenne budgetår anvisades för samma ändamål ytterligare 8 500 000 kronor. I syfte att genom anslaget vinna största möjliga effekt med avseende på arbetslöshetens lindrande, hade bidragsrätten utvidgats till att gälla även bland annat aktiebolags skogar. Sedan verksamhetens början och till och med år 1935 hade slutförts 8 307 skogsdikningsföretag med en båtnadsareal av 113 050 ha. 1936 års utredning angående beredskapsarbeten ansåg det lämpligt att, vid en kris med omfattande arbetslöshet, ånyo ett dylikt anslag beviljades. Skogsvårdsstyrelserna äga numera den erfarenhet om dessa arbeten och dess organisation, att planläggning av dikningsföretag som beredskapsarbeten snabbt kan ske. Sedan stödåtgärderna för verksamheten närmare utformats, bör planläggning av dikningsföretag som beredskapsreserv omedelbart igångsättas.

Återväxtåtgärder samt röjning i stavaskog och ungskog.

Erfarenheterna från föregående arbetslöshetskris ifråga om dessa arbetens lämplighet för sysselsättning av arbetslösa äro också gynnsamma. Det tidigare omnämnda anslaget till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder har, såsom förut nämnts, även varit avsett för stödjande av återväxtåtgärder och röjningsarbeten. Sedan verksamhetens början och till och med år 1935 har med bidrag från anslaget slutförts återväxtåtgärder å en areal av 91 061 ha samt röjningsarbeten å en areal av 16 640 ha. Liksom ifråga om dikningsarbeten anser 1936 års beredskapsutredning, att vid en arbetslöshetskris ånyo ett för återväxtåtgärder och röjning avsett anslag bör anvisas. Även ifråga om dessa åtgärder hava skogsvårdsstyrelserna möjlighet att snabbt kunna igångsätta planlägningsarbeten sedan stödåtgärderna närmare utformats.

Betesvallsanläggningar för skogens fredande mot bete.

Såsom förut framhållits avses i detta sammanhang endast betesanläggningar belägna inom tillämpningsområdet för Norrländska skogsproduktionsanslaget. Inom nämnda område — huvudsakligen Norr- och Västerbottens läns lappmark — hava omfattande kalhyggen upptagits i samband med den snabba exploatering, som under de senaste åren skett av den övermogna skogen. Föryngringsförhållandena äro sådana, att skogsodling måste verkställas på hyggena. Dessa åtgärder kunna emellertid ej utföras förrän områdena bli va betesfredade. Då betesfrågan sålunda sammankopplats med skogsvårdsarbetet, är det synnerligen angeläget att forcera utförandet av betesanläggningarna inom ifrågavarande område.

Utbildningsverksamhet.

I förevarande promemoria har hittills berörts endast beredskapsarbeten av direkt produktiv karaktär. I viss, ehuru mindre utsträckning, kunna emellertid även andra åtgärder sägas ha betydelse för mötande av väntade svårigheter att sysselsätta skogsarbetare och därmed jämställda. Här syftas närmast på utbildningskurser av skilda slag. Redan under tidigare sysselsättningskriser har för övrigt denna åtgärd prövats. Om syftemålet med de beredskapsarbeten av olika art, som här tidigare blivit föremål för ingående behandling, kan sägas vara dubbelt, nämligen att samtidigt bereda sysselsättning för överskottsarbetskraft och få åtgärder utförda, som i en närmare eller fjärrare framtid öka produktionen, så kan detsamma i viss mån sägas vara fallet även med här avsedda utbildningskurser, så till vida som den ökade kunskap och yrkesskicklighet eleverna förvärva kan räknas som en form av produktionskapital. Skogsstyrelsen anser därför, att planläggning av en kursverksamhet av här nämnt slag bör ingå som ett led i beredskapsåtgärderna inför en väntad arbetslöshet.

Som närmare utvecklats i kap. III: Beräkning av den erforderliga arbetsreservens storlek, böra vid inträdande arbetslöshet i första hand följande befolkningsgrupper beredas sysselsättning inom skogsbruket, nämligen *dels* de egentliga skogsarbetarna, *dels* sådana innehavare av mindre jordbruk och lägenheter samt dessas söner eller annat husfolk, vilka ej kunna få full försörjning från jordbruket. I detta speciella sammanhang bör även en tredje kategori uppmärksammas, nämligen ungdom, som normalt skulle börjat söka sin utkomst i skogen men som hindras av brist på skogsarbete. Med hänsyn härtill böra helst två eller tre kurstyper förekomma.

En typ kan lämpligen rikta sig till de egentliga skogsarbetarna och avse att fullständiga deras praktiska yrkesskicklighet samt därjämte bibringade dem vissa allmänna skogliga kunskaper. Utbildningens mål bör vara att ge arbetare sådan kompetens, att han kan reda sig självständigt med flertalet i ett ordnat skogsbruk förekommande arbeten. Utbildningen skall däremot ej syfta till bibringande av kunskaper, som kunna motivera en befälsställning inom yrket. En utbildningskurs av här skisserad typ och med en längd av c:a 3

månader finnes närmare behandlad i 1936 års skogsutrednings betänkande del 2. Denna bör i viss mån kunna tjäna såsom modell för de skogsarbetarkurser skogsstyrelsen här velat förorda. Med den kännedom som på senare år vunnits rörande betydelsen av verktygsvård och rationella arbetsmetoder, torde dock dessa frågor böra givas ett betydligt större utrymme i kursplanerna.

Kurser för utbildning av ungdom, som beräknas komma att rekrytera skogsarbetarkåren, måste givetvis läggas på ett mera elementärt plan än de nyss antydda kurserna, vilka förutsätta att eleverna ha god praktisk erfarenhet av åtminstone huggningsarbeten. Ungdomsutbildning bör ha till huvudsaklig uppgift att redan från början lära de blivande skogsarbetarna rationella och arbetsbesparande metoder vid huggning och liknande skogsarbeten. Jämsides bör dock i mindre utsträckning förekomma en allmän skoglig undervisning, som ger bättre förståelse för arbetets förutsättningar.

Slutligen kan övervägas kurser, som rikta sig mera till ägarna av mindre skogsfastigheter eller deras söner och som avse att sätta dessa personer i stånd att i största möjliga utsträckning själva planlägga och verkställa de åtgärder, som sammanhånga med en rationell skötsel av ett mindre skogsbruk. Kurser av sistnämnt slag — allmänt kallade skogsvårdskurser — anordnas regelbundet av ett stort antal skogsvårdsstyrelser. Endast undantagsvis äro de emellertid av den omfattning, som för här ifrågakvarande ändamål anses lämplig. Därest kurserna skola få någon nämnvärd betydelse ur sysselsättnings-synpunkt, böra de nämligen, enligt styrelsens åsikt, pågå under en tid av 2—3 månader. Vid kurser av sådan omfattning bör medhinnas en rätt ingående behandling av de skogligena frågor, som ägaren till en mindre skog behöver ha insikt i.

Då skogsvårdsstyrelserna sålunda ha en icke ringa erfarenhet av kursverksamhet på detta område, finner skogsstyrelsen naturligt, att de ifrågasatta kurserna anordnas genom deras försorg, och detta så mycket hellre som spridande av kunskap i skogshushållningens olika grenar enligt gällande skogsvårdsstyrelseförordning utgör en av dessa organs allra viktigaste uppgifter. Styrelsernas allmänna erfarenhet av utbildningsverksamhet på det skogligena området torde göra dem väl skickade att, ehuru de icke tidigare anordnat kurser av detta slag, handhava även de föreslagna kurserna för skogsarbetare. I skogsutredningens ovan berörda förslag förutsattes, att så skulle bli fallet. Ytterligare ett skäl, som talar för att skogsvårdsstyrelserna böra svara för verksamheten, är det förhållandet, att många av dem, för närvarande omkring halva antalet, äro ägare till demonstrationsskogar, på vilka i regel finnas byggnader, lämpliga till förlägnings- och undervisningslokaler.

Angående kursverksamhetens omfattning, utformning m. m. kan ytterligare följande synpunkter anföras. Ovan har framhållits som önskvärt, att olika slag av kurser anordnas. Då man icke i alla län torde få möjlighet att anordna mer än en kurs, kan det måhända bli nödvändigt att som elever i denna mottaga såväl skogsarbetare som skogsägare, varvid man får välja den kurstyp, som i det enskilda fallet befinnes mest ändamålsenlig.

Med hänsyn till önskvärdheten av att under kurstiden så många slag av skogsarbeten som möjligt bliva föremål för praktiska studier, torde det visa sig ändamålsenligt att förlägga dem till antingen tiden mars—juni eller september—november. Även vinterkurser kunna måhända ifrågakomma, ehuru de naturligen måste bliva rätt ensidigt inriktade på avverkningsarbeten. Slutligen kan vid val av kurstid hänsyn i vissa fall behöva tagas till, att eleverna äro i större eller mindre utsträckning bundna vid jordbruket under dess bråda tider.

Elevantalet vid varje kurs synes ej böra överstiga 20 à 25 stycken.

Det är svårt att nu bedöma den omfattning verksamheten kan tänkas få. På grund av beräknade svårigheter ifråga om lärarpersonalen torde man dock icke böra räkna med mer än sammanlagt 30—40 kurser under ett år. Med en genomsnittlig längd av 80 dagar och ett elevantal av 25 stycken skulle detta svara mot 60 000 à 80 000 dagsverken.

Som tidigare antytts bör lokalfrågan i vissa fall kunna lösas genom utnyttjande av skogsvårdsstyrelsernas egna gårdar. Därvid kan det stundom bliva nödvändigt att tillfälligt komplettera befintliga utrymmen för logement, lärosal, matsal eller ekonomiavdelning genom uppförande av en eller flera baracker. Sådana torde emellertid arbetsmarknadskommissionen kunna ställa till förfogande från det förråd, som anskaffats för bränslekampanjen under kriget. Där skogsvårdsstyrelserna icke disponera över lämpliga lokaler eller man med hänsyn till behovet av arbetsobjekt för eleverna måste välja annan förläggningsplats, kan hela skolan behöva förläggas i baracker.

Spörsmålen om anskaffande av erforderliga lärarkrafter samt stödformer och finansieringsfrågor skola bliva föremål för behandling i kap. VI resp. VIII.

VI. Åtgärder för trygghet av erforderlig arbetskraft till planläggning m. m.

Under innevarande kristid hava skogsvårdsstyrelserna fått sig ålagda vissa extra uppgifter, framför allt i samband med vedavverkningsprogrammets genomförande. Trots att en del andra arbetsuppgifter inskränkts, har deras arbetsbörda i sin helhet kraftigt ökat. Härtill kommer att en icke oväsentlig del av den mera stadigvarande personalen varit inkallad till beredskaps-tjänstgöring. Samtidigt har skogsvårdsstyrelsernas ekonomi i många fall försämrats på grund av att inkomsterna icke stegrats i samma mån som arbetsuppgifterna ökat. Flera skogsvårdsstyrelser ha därför haft stora svårigheter att uppbringa erforderlig personal.

Såsom framgår av förut lämnad redogörelse, tab. 8—17, är reserven av redan planlagda företag synnerligen ojämn inom de olika länen och synes icke stå i förhållande till inom verksamhetsområdena befarade risker för arbetslöshet. I flera fall torde en önskvärd ytterligare planläggning av företag icke kunna åvägabringas utan att skogsvårdsstyrelserna erhålla hjälp med

anskaffande av personal och deras avlöning. Inom andra åter torde den erforderliga utökningen av arbetsreserven kunna åstadkommas utan andra åtgärder från myndigheternas sida än att ersättning för de merutgifter, som styrelserna åsamkas genom planläggningen av beredskapsarbeten, ställas i utsikt.

De förrättningar, som i huvudsak komma att handläggas, synas avse väg- och dikningsföretag, vilka ställa relativt höga krav på tjänstemännens kompetens. Svårigheter att erhålla kvalificerade förrättningsmän torde komma att uppstå särskilt om anställningstiden bleve av mycket kortvarig beskaffenhet, vilket skulle bliva fallet framförallt i vissa mindre län. Då dessutom torde kunna ifrågasättas lämpligheten av att utöka skogsvårdsstyrelsernas personalstater i och för fullgörande av en så extra ordinär uppgift som ifrågavarande, finner skogsstyrelsen mera ändamålsenligt att avlöningar för personalökningen utginge direkt från medel, som ställdes till styrelsens förfogande. För underlättande av kontrollen över dessa tjänstemäns arbete finner skogsstyrelsen vidare lämpligt, att styrelsen direkt finge anställa ett antal förrättningsmän, vilka efter samråd med arbetsmarknadskommissionen beordrades att tjänstgöra hos olika skogsvårdsstyrelser. Härigenom bleve också möjligt att dirigera förrättningsmän till de platser, där planlägningsarbetet för tillfället vore mest brådskande.

Brist kan även väntas uppstå beträffande kvalificerade biträden till förrättningsmännen. Framförallt torde detta bliva fallet ifråga om biträden vid vägförrättningar. Det får därför anses som en synnerligen angelägen beredskapsåtgärd, att kurser anordnas i olika delar av landet för att bibringa ordinarie och extra länsskogvaktare och andra därtill lämpliga skogsmän sådan utbildning, att de kunna biträda vid stakningar av skogsvägar, vid upprättandet av vägbyggnadsplaner samt vid kontroller och avsyningar. Skogsstyrelsen har redan ordnat flera vägkurser inom olika delar av landet, i vilka deltagit tjänstemän från skogsvårdsstyrelserna, domänverket och skogsbolagen. Dessa kurser hava varit avsedda för såväl förrättningsmän som biträden. Styrelsen har innevarande höst anordnat en kurs för skogsskoleutbildad personal anställd hos skogsvårdsstyrelser och bolag. Liknande kurser torde komma att anordnas till våren, så snart väderleksförhållandena det medgiva. Därvid torde även en kurs för förrättningsmän komma att avhållas. Medel för anordnande av kurserna utgår från anslaget till väg- och flottledsbyggnader, varför särskilt anslag härför ej erfordras.

Den ytterligare utbildning av personal för planläggning av diknings- och skogsvårdsarbeten, som eventuellt kan behövas, ordnas lämpligen på så sätt, att varje skogsvårdsstyrelse sörjer för utbildning av egen erforderlig personal.

Därest intresset för utbildningsverksamheten blir livligt — vissa erfarenheter från tidigare arbetslöshetsperioder talar härför — kunna svårigheter att anskaffa tillräckligt med lärar- och instruktörspersonal uppstå. Behovet av sådan personal är vid detta slag av kurser rätt stort, särskilt vid praktiska övningar och demonstrationer. Sålunda torde man som regel böra räkna med att för en kurs på 20—30 elever erfordras en högre skolad kraft såsom

lärare och ledare av kursen och helst 2 skogsskoleutbildade personer som biträdande lärare och instruktörer. Vid tillgodoseende av personalbehovet har man givetvis främst att räkna med skogsvårdsstyrelserna. Även om styrelsernas arbetsbörd efter kriget kan beräknas lätta på vissa områden, torde man dock få förutsätta, att verksamheten med planläggning av olika slags beredskapsarbeten kommer att belasta personalen med högre utbildning mycket hårt, varför skogsvårdsstyrelserna endast i begränsad utsträckning kunna tillhandahålla personal av detta slag. I fråga om skogsvaktare torde däremot förutsättningarna vara gynnsammare. Denna personalgrupp, som nu huvudsakligen är sysselsatt med utsyningsverksamhet, kommer väl antagligen under en tid av minskade avverkningar att i viss mån lösgöras utan att kunna fullt sysselsättas med ovan nämnda planlägningsarbeten.

Om sålunda skogsvårdsstyrelserna troligen ej kunna med egen personal helt ombesörja undervisningen, torde dock lärarkrafter kunna i viss utsträckning ställas till förfogande av andra intresserade organisationer och företag. Enligt vad som under hand inhämtats äro skogsägareföreningarna villiga att — därest så blir möjligt med hänsyn till arbetet med avveckling av krisens omfattande vedaffärer — medverka vid den föreslagna utbildningsverksamheten. Även från skogsbolagens sida torde påräknas viss medverkan.

Slutligen kunna måhända i något fall de assistenter, som i annat sammanhang föreslagits skola anställas direkt genom skogsstyrelsen, även utnyttjas för här ifrågavarande verksamhet.

Under alla förhållanden torde man dock få räkna med att tillgången till lärarkrafter blir den faktor, som kommer att bestämma vilken omfattning verksamheten kan få.

VII. Åtgärder för anskaffning av skogsodlingsmaterial.

Den utvidgade verksamhet avseende skogsodling, som kan förväntas komma till stånd i samband med en arbetslöshetskris, nödvändiggör, att åtgärder snarast vidtagas för att rationalisera anskaffningen och distributionen av skogsodlingsmaterial. Den omständigheten, att man ej vet tidpunkten, när materialet kan behövas, innebär vissa risker, som skogsvårdsstyrelserna påtaga sig, särskilt då det gäller uppdragande av plantor. Anläggning av plantskolor och uppdragandet av plantorna i erforderlig omfattning för beredskapsarbetena kan nämligen förorsaka skogsvårdsstyrelserna stora kostnader, som styrelserna kunna riskera att delvis ej få ersätta, då avsättning kanske ej kan erhållas för plantorna, om det skulle dröja allt för lång tid, innan de planerade beredskapsarbetena komma till utförande. Man kan givetvis påräkna att en del plantmaterial kan försäljas till domänverket och andra större skogsägare, men det material, som bör anskaffas för beredskapsarbetena, omfattar så stora kvantiteter, att nyssnämnda risk ändock föreligger. Anskaffningen av skogsfrö behöver däremot ej innebära samma risker, då fröet kan förvaras under många år utan att gröningsmöjligheterna försäm-

Tab. 18. Tillgången på barrträdsfrö hos samtliga skogsvårdsstyrelser den 15 oktober 1943.

Skogsvårdsstyrelse	Lager d. 15/10 1943 av		Därav disponibelt för överlåtelse utom verksamhetsområdet		Anm.
	tallfrö kg	granfrö kg	tallfrö kg	granfrö kg	
Stockholms län	22	40	—	—	Endast för plantskolor
Uppsala län.....	17	85	—	—	
Södermanlands län	—	—	—	—	Brist
Östergötlands län	5	290	—	—	
Jönköping län.....	110	871	—	—	
Kronobergs län	17	386	—	—	
Kalmar norra län	26	122	—	—	
» södra län	12	15	—	—	
Gotlands län	—	32	—	—	
Blekinge län	—	210	—	60	
Kristianstads län	—	—	—	—	
Malmöhus län.....	—	130	—	—	
Hallands län	—	—	—	—	} Brist 400 kg t. plant- skolor
Göteborgs o. Bohus län	—	152	—	—	
Älvsborgs län	—	1 000	—	—	
Skaraborgs län	—	534	—	—	
Värmlands län	150	1 150	—	—	
Örebro län	32	198	—	—	
Västmanlands län	—	272	—	—	
Kopparbergs län.....	158	3 864	—	—	
Gävleborgs län	218	7 432	—	2 400	
Västernorrlands län	340	1 650	—	1 400	
Jämtlands län.....	393	1 344	—	500	
Västerbottens län	1 462	3 429	—	—	
Norrbottnens län	2 210	—	480	—	
Summa	5 172	23 206	480	4 360	

ras. Stora svårigheter att anskaffa tillräckligt med frö kunna emellertid uppstå, särskilt i Norrland, där intervallerna mellan kottåren äro längre än söderut. Nuvarande frölager äro också relativt obetydliga, särskilt beträffande tallfrö, vilket framgår av uppgifter avseende tillgången på barrträdsfrö per den 15 oktober 1943, som lämnats av samtliga skogsvårdsstyrelser. (tab. 18). Flera skogsvårdsstyrelser hava anmält, att redan nu brist råder å frö för eget behov. Några styrelser hava dock så stora fröpartier, att de kunna avstå en del till andra län. Det är ej möjligt att för närvarande inköpa frö från domänverket, bolag eller annat håll inom landet. Huruvida granfrö nu kan inköpas från grannländerna är för närvarande ej bekant, men möjligheterna härtill komma givetvis att undersökas.

Det får anses synnerligen angeläget att, i den mån det är möjligt, säkra behovet av plantor och frö för beredskapsarbetena. Med hänsyn till de risker,

som skogsvårdsstyrelserna ikläda sig ifråga om plantanskaffningen, synes det motiverat, att statlig garanti under vissa villkor lämnas skogsvårdsstyrelserna för de förluster, som härvid kunna uppkomma. Garantier torde böra lämnas endast under förutsättning, att tillstånd till anläggning av plantskolan meddelats av skogsstyrelsen efter prövning i varje särskilt fall. Skogsvårdsstyrelsens framställning härom bör göras redan innan arbetena med plantskolan påbörjats. Enligt skogsstyrelsens förmenande bör garantien emellertid ej omfatta hela den förlust, som åsamkats skogsvårdsstyrelserna. Flera skäl, bl. a. den omständigheten att skogsvårdsstyrelserna härigenom få mera intresse för att söka försälja plantorna, tala härför. Skogsstyrelsen får därför föreslå, att garanti lämnas för 75 % av det belopp, vartill förlusten befunnits uppgå. Vid beräkning av storleken av förlusten förutsättes få ingå alla de omkostnader, som ankomma på den del av plantmaterialet, som ej kunnat avsättas. Med hänsyn till att plantskolorna ej bli av permanent natur torde anläggningarna komma att göras så enkla som möjligt. Inköp av mark för ändamålet beräknas endast i undantagsfall behöva ske; lämpliga områden torde kunna arrenderas för relativt billigt pris. I vissa fall kan vara ändamålsenligt att två eller flera mindre län slå sig ihop om en gemensam plantskoleanläggning.

Beredskapslager av frö och planter torde lämpligast kunna åstadkommas på så sätt, att hos skogsvårdsstyrelserna nu befintligt överskott jämte vad som utöver det egna aktuella behovet kan anskaffas genom insamling av frö och uppdragning av planter reserveras för användning vid i beredskapsyfte anordnade skogsodlingsarbeten. Skogsstyrelsen bör därför bemyndigas att i mån av behov och där så kan ske med skogsvårdsstyrelserna träffa avtal om uppläggande för skogsstyrelsens räkning av beredskapslager av skogsodlingsmaterial. Genom avtalet bör lämnas statsgaranti för ränte- och pris-sänkingsförluster samt ifråga om planter för intill 75 % av den förlust, som kan uppstå därigenom att viss del av plantmaterialet måhända icke kan finna avsättning.

VIII. Stödformer, organisations- och finansieringsfrågor.

Nu gällande bestämmelser för erhållande av statsbidrag.

I syfte att befordra utförandet av skogsvårdsåtgärder å enskilda skogar hava statsmakterna anvisat bidrag utan återbetalningsskyldighet direkt till skogsägarna. Här nedan skall i korthet redogöras för bidragsvillkoren för de olika anslagen.

De anslag, som hittills stått till förfogande, äro statens skogsutdikningsanslag, statens skogsodlingsanslag, anslaget till väg- och flottledsbyggnader å enskilda skogar, norrländska skogsproduktionsanslaget samt under rådande arbetslöshetsperioder anslaget till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskilda skogar. För anslagens tillämpningsområden, för åtgärder som understödjas ge-

nom respektive anslag samt för bidragsvillkoren m. m. redogöras i tab. 19. För de olika anslagen hava utfärdats särskilda tillämpningsföreskrifter innehållande närmare bestämmelser avseende verksamhetens utövande.

Till skogsvårdsstyrelserna utgå *särskilda förvaltningsbidrag* från de olika anslagen för handhavandet av verksamheten. Från statens skogsutdikningsanslag, statens skogsodlingsanslag samt tillfälliga anslaget utgår förvaltningsbidraget i regel efter viss procent av beviljat statsbidrag för företagen. Från anslaget till väg- och flottledsbyggnader samt från norrländska skogsproduktionsanslaget utgår förvaltningsbidraget efter skogsvårdsstyrelsernas redovisade självkostnader. Dessa medel erhållas, med undantag för norrländska skogsproduktionsanslaget, i samband med att statsbidraget till förslagen beviljas.

Planläggningen är beträffande företag med bidrag från norrländska skogsproduktionsanslaget kostnadsfri för skogsägarna. För övriga anslag är stadgat, att skogsvårdsstyrelsen äger träffa överenskommelse med vederbörande skogsägare att högst 20 % av planläggningskostnaderna skola återgäldas till skogsvårdsstyrelserna.

Möjligheten att erhålla *statslån* för utförande av skogsväg står även öppen i vissa fall under särskilda omständigheter. Bestämmelserna angående lån från *skogsväglånefonden* finnas intagna i Kungl. Maj:ts kungörelse nr 492/1941 och nr 531/1943. I dessa stadgas, bland annat, att lån beviljas allenast till företag, som avse vägar av den beskaffenhet, varom stadgas i kungörelsen angående statsbidrag till väg- och flottledsbyggnader. Nyttan av företagen måste minst motsvara kostnaden.

Byggnadsbidrag och lån från skogsväglånefonden må sammanlagt icke överstiga åttio procent av den av skogsvårdsstyrelsen godkända kostnaden för företaget eller den del därav, som bidraget eller lånet avser.

Förslag, avseende bestämmelser angående statsbidrag m. m. till beredskapsföretag.

Då planläggning av företag i syfte att skapa arbetsreserv måste ske lång tid före arbetenas utförande, äro icke alla sådana företag för skogsägarna aktuella, i vart fall icke i samma utsträckning, som under normala tider, då planläggningen begäres vid den för skogsägaren lämpligaste tidpunkten. Villkoren för de stödformer, som under en arbetslöshetsperiod böra tillämpas, måste därför vara kända för att skogsägarnas intresse för planläggningar skall kunna påräknas. I syfte att tillgodogöra sysselsättningsmöjligheter åt de arbetslösa måste skogsägarna givetvis förbinda sig att uppfylla vissa villkor bl. a. i fråga om tiden för arbetenas utförande, anställande av arbetslösa o. s. v. Nödiga hänsyn måste tagas till dessa omständigheter vid avvägning av statsbidragens storlek.

Under den kris, som drabbade vårt land åren 1931—34, har, såsom förut nämnts, tvänne olika anslag — tillfälliga anslaget samt anslaget till väg- och

flottledsbyggnader — anvisats för arbetslöshetens bekämpande och lindrande. Man torde kunna säga, att verksamheten i anledning av anslagen väl fyllt sitt ändamål. Olika skäl tala emellertid för ändamålsenligheten av att de olika åtgärderna understödjas från ett och samma anslag. Härigenom vinnes större möjlighet att smidigt anpassa bidragsverksamheten efter det behov av åtgärder, som vid olika tillfällen kan förefinnas. Hinder bör ändock ej föreligga för Kungl. Maj:t att, om vid någon tidpunkt så kan anses ändamålsenligt, bestämma att viss del av anslaget skall utgå till särskilt slag av åtgärd. För understödjande av arbeten inom skogsbruket vid en kommande kris föreslås därför att statsmedel från ett enda anslag, i fortsättningen benämnt *beredskapsanslaget*, anvisas. Statsbidrag från detta anslag bör utgå under tider då arbetslöshet råder från och med den tidpunkt och i den omfattning som Kungl. Maj:t bestämmer.

De skogsägare, som av olika orsaker ej anse sig kunna godtaga de villkor, som komma att gälla för beredskapsanslaget, böra samtidigt hava möjlighet att i vanlig ordning erhålla bidrag från de ordinarie anslagen. Någon ändring av bidragsbestämmelserna för dessa ifrågasättes ej, varför de ordinarie anslagen ej komma att vidare beröras i detta sammanhang.

Från beredskapsanslaget bör understöd utgå för utförande av samma slags åtgärder, till vilka statsbidrag utgått från anslaget till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder och som för närvarande understödjas från anslaget till väg- och flottledsbyggnader. Dessa äro *dels* skogsodling eller annan åtgärd för vinnande av ändamålsenlig skogsproduktion å vissa marker med otillfredsställande skogstillstånd samt, beträffande Norrland och Kopparbergs län, röjningsgallring i tätväxande, till s. k. stavaskog ej hänförlig ungskog, som äger dålig skiktningförmåga, *dels* torrlägningsföretag, *dels* ock väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo. Den ovannämnda röjningsgallringen synes böra vara bidragsberättigad inom hela landet.

Rätt till bidrag från beredskapsanslaget bör tillerkännas samtliga skogar, med undantag dels för kronan tillhöriga skogar, vilka tillförts domänfonden, dels ecklesiastiska skogar. Under föregående arbetslöshetskris har bidrag från tillfälliga anslaget endast utgått till de skogar, som för närvarande stå under skogsvårdsstyrelsens uppsikt. Bidragsrätten har nu föreslagits att gälla även andra kategorier av skogar av den orsaken, att skogsstyrelsen funnit ändamålsenligt, att enhetliga bestämmelser gälla för skogliga beredskapsarbeten inom samtliga domänfonden eller kyrkofonden icke tillhöriga skogar. Sysselsättningsmöjligheterna för de arbetslösa ökas givetvis också härigenom. Ur synpunkten att bereda sysselsättning åt arbetslösa är det betydelsefullt, att bidrag utgår till beredskapsföretag å aktiebolags skogar. Under föregående kris har det nämligen visat sig, att arbeten i stor omfattning snabbt kunde igångsättas å bolagsskogarna tack vare den hjälp med planlägningsarbetena och arbetsledning, som erhöles från bolagens skogligt utbildade personal. Dessutom få företagen å bolagsskogar i regel större omfattning och äro därigenom mera lämpade för sysselsättning av arbetslösa.

Skogsstyrelsen har nyligen till Kungl. Maj:t ingivit en promemoria med

vissa synpunkter på frågan om rätt för skattskyldiga att vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt åtnjuta avdrag för belopp, som avsättas till investeringsfond för skogsvårdsarbeten. Därest denna promemoria skulle föranleda åsyftad åtgärd, kommer frågan om beviljande av statsbidrag till bolag i ett annat läge och måste därför i så fall upptagas till förnyad prövning.

Statsbidrag av samma storlek som utgick från tillfälliga anslaget, torde möjligen utgöra tillräcklig stimulans för att bolagen och de större skogsägarna skola utföra beredskapsarbeten i nödig omfattning. En annan kategori, nämligen skogsägare, som för sitt och sin familjs uppehälle äro beroende av arbetsinkomster från skogen, lever däremot ofta i så små ekonomiska omständigheter, att det för dem skulle möta stora svårigheter att påtaga sig kostnader för åtgärder, vars ekonomiska syfte först i en avlägsen framtid gör sig gällande. Detta förhållande kommer att längre fram närmare diskuteras.

Vid avvägning av statsbidragens storlek synes man i princip kunna utgå ifrån att ju längre man får vänta på resultaten av åtgärden desto mera motiverat är det att medgiva högre statsbidrag. Skulle hänsyn uteslutande tagas till denna synpunkt, borde bidragsprocenten för skogsvägbyggnader sättas lägre än för skogsvårdsåtgärderna, då markägarna ofta inom relativt kort tid få nytta av vägarna. Åtskilliga andra skäl tala emellertid för att bidragen till vägföretagen hållas i minst samma nivå som bidragen till skogsvårdsföretagen. Därvid bör främst beaktas att vägarna, särskilt de s. k. stamvägarna, hava stor betydelse ur allmännyttig synpunkt samt att företagen kräva förhållandevis stora kostnader. Med hänsyn till att de olika åtgärderna i hudsak kunna ur skoglig synpunkt anses vara lika angelägna att få utförda och lika lämpade för sysselsättning av arbetslösa, har ansetts lämpligt, att bidragen för olika åtgärder bliva av ungefär samma storleksordning. Handhavandet av verksamheten underlättas också avsevärt om enhetliga bidragsprocenter tillämpas. Det har nämligen visat sig, att de skiftande bidragsprocenter, som tillämpats för de ordinarie anslagen, medfört många olägenheter.

Till torrläggningsföretag utgick tidigare bidraget från anslaget till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder med 50 % i de fyra nordligaste länen och med 40 % i övriga delar av landet. Av ovan angivna skäl synes denna skillnad ej längre böra bibehållas, särskilt som bidraget till skogsodling och röjning från nämnda anslag utgick med 50 % över hela landet. Sistnämnda bidragsprocent synes — oavsett geografisk belägenhet — böra tillämpas för alla föreslagna bidragsberättigade åtgärder med undantag för stamvägar. Med hänsyn till vad nyss anförts angående de dryga anläggningskostnaderna för denna vägtyp samt till dessa vägars betydelse ur allmännyttig synpunkt föreslås nämligen, att statsbidraget för dessa vägar utgår med 60 %. I de fall, då det är synnerligen angeläget att skapa arbetstillfällen för större arbetsstyrkor, föreslås att samma bidrag utgår för annan skogsväg som för stamväg under förutsättning, att den förra tillhör samma vägsystem som ock bygges samtidigt med stamvägen.

För att kunna genomföra vissa större företag, såsom skogsvägar och dikningsföretag, kan det genom förrättningar enligt respektive lagen om enskilda vägar och vattenlagen bliva nödvändigt att tvinga vissa skogsägare att deltaga i företagen. Detta kan bliva betungande för skogsägare, som enligt vad ovan sagts leva i små ekonomiska omständigheter. För att dessa förhållanden ej skola inverka hindrande på verksamheten med skapandet av en beredskapsreserv, synes det vara motiverat med en höjning av statsbidragen för sådana skogsägare, som äro i behov av sysselsättning utanför det egna jordbruket för att få full försörjning. Härigenom kan också bästa hushållning åstadkommas med anslagsbeloppen, då »grundbidraget» under sådana förhållanden kan sättas lägre. För att kunna stimulera dessa mindre skogsägare att låta planlägga beredskapsföretag, torde möjlighet böra finnas att även i fall då tvångsdelaktighet i visst företag icke föreligger, bevilja förhöjt statsbidrag.

Vid överbägande av anpassningen av statsbidraget har skogsstyrelsen funnit skäligt föreslå, att tilläggsbelopp med högst 15 % av godkänd kostnad må kunna utgå till dessa skogsägare. Sådana tilläggsbelopp föreslås utgå till skogsägare under förutsättning, att han driver skogsbruket som stöd för sitt jordbruk eller för sitt och sin familjs uppehälle är beroende av arbetsinkomsten från skogen samt att det kan antagas, att åtgärden, vartill bidraget ifrågasättes, icke kommer till stånd med mindre bidraget lämnas.

Bidragen från beredskapsanslaget skulle sålunda få följande storlek:

	Bidrag i % av godkänd kostnad
Alternativ 1.	
För torrlägningsåtgärd, skogsodling och röjning, annan skogsväg och flottledsbyggnader.....	50
För stamväg.....	60
Tilläggsbelopp till vissa skogsägare	15

Förslag alt. 2 till bidragsvillkor avseende beredskapsanslaget.

Då vissa omständigheter kunna motivera högre bidrag än som ovan föreslagits, har skogsstyrelsen funnit skäl att utarbeta ett alternativt förslag, för vilket skall närmare redogöras här nedan.

För att stimulera den planläggning i förväg av beredskapsarbeten, som är önskvärd för att en tillräcklig sysselsättningsreserv skall kunna skapas, har det ansetts skäligt, att villkoren för statsbidrag från beredskapsanslaget borde vara något gynnsammare än de villkor, som gälla för de ordinarie anslagen. Skogsägarna hava eljest ej samma intresse av att låta planlägga beredskapsarbeten. De enligt alt. 1 föreslagna villkoren äro i vissa fall gynnsammare än vad som gäller, då motsvarande åtgärder utföras med bidrag från de ordinarie anslagen. Beträffande torrlägnings- och skogsvägföretag, vilka utföras av sådana enskilda skogsägare, som ej äro berättigade att erhålla

tilläggsbelopp, äro emellertid de föreslagna bidragen till och med lägre än vad som under vissa omständigheter normalt kan utgå enligt nu gällande bestämmelser. Enligt alt. 1 skulle nämligen bidraget för torrlägningsåtgärd utgå till dessa skogsägare med 50 %. Bidraget från statens skogsutdikningsanslag kan emellertid, där läget å arbetsmarknaden därtill giver anledning, efter Kungl. Maj:ts medgivande beviljas till högst 60 % av den godkända kostnaden. Förutsättning för detta högre bidrag är dessutom, att torrlägningsföretagen äro belägna i Norrland eller i vissa socknar inom Kopparbergs och Värmlands län. Från anslaget till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder kan vidare bidraget till torrlägningsåtgärd utgå med 60 % å orter, där stor arbetslöshet råder. Här förekommer ej någon geografisk begränsning till de nordligare delarna av landet. Likaså kan, då synnerliga skäl därtill äro, bidrag till skogsvägbyggnad utgå med högst 75 % av den godkända kostnaden.

För att tillgodose sysselsättningsmöjligheterna för de arbetslösa böra vissa villkor föreskrivas angående anställande av sådan arbetskraft m. m. Med de bidrag, som föreslagits enligt alt. 1, torde några sådana speciella villkor knappast kunna uppställas utan hämmande verkan på företagens omfattning. Med en förhöjning av bidragen skulle däremot kunna förknippas skyldighet för markägarna att anlita anvisad arbetskraft ävensom skyldighet för bidragstagarna att slutföra företagen inom viss bestämd tid.

Ovan relaterade förhållanden böra kunna motivera en höjning av föreslagna bidragsprocenter för beredskapsanslaget. Även andra skäl härför kunna åberopas, nämligen den omständigheten, att en höjning även kan vara erforderlig för att planläggningen i förväg överhuvud taget skall komma till stånd i önskvärd omfattning. I detta sammanhang må omnämnas, att skogsägarna under lågkonjunktur oftast hava svag ekonomi och därför kunna vara i behov av högre statsbidrag än vad som föreslagits enligt alt. 1. I anledning av vad här anförts, föreslås alternativt att bidragen få följande storlek.

Alternativ 2.

	Bidrag i % av godkänd kostnad
För torrlägningsåtgärd, skogsodling och röjning, annan skogsväg och flottledsbyggnader.....	60
För stamväg	70
Tilläggsbelopp till vissa skogsägare	15

För att kunna jämföra de föreslagna statsbidragen med nu utgående bidrag från de ordinarie anslagen hava förslagen införts i tab. 19.

I syfte att tillgodose de arbetslösas sysselsättningsmöjligheter böra *vissa villkor* föreskrivas för *erhållande av statsbidrag från beredskapsanslaget*. Villkoren synas med stöd av tidigare erfarenheter i huvudsak kunna föreslås bliva lika dem, som tidigare vunnit tillämpning beträffande bidrag från

anslaget till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder. Dessa villkor framgå av tab. 19. 1936 års utredning angående beredskapsarbeten meddelar i sitt betänkande att vid de företag, avseende såväl dikning som skogsodling, vilka före den 1 juni 1937 kommit till utförande med bidrag från nämnda anslag eller 16 984 st, sammanlagt utförts 2 590 786 dagsverken. Av dessa ha 6,4 procent utförts av markägarna och stadigvarande arbetsfolk, 3,6 av hemmavarande barn, som icke ha stadigvarande sysselsättning i hemmet samt 90 procent av särskilt lejd arbetskraft. Av totalt redovisade dagsverken har 85 procent utförts av personer, som förut varit arbetslösa. Enligt skogsstyrelsens förmenande skulle det emellertid vara ändamålsenligt att villkoren kompletterades med den bestämmelsen, att företagen skola vara slutförda vid viss angiven tidpunkt samt att bidragstagaren i de fall, då företagen ej kunna utföras inom fastställd tid med ortens folk, bleve skyldiga anlita av arbetsmarknadsorganen anvisad arbetskraft. Därest bidragen ej bliva högre än vad som föreslagits enligt alternativ 1, anser skogsstyrelsen det tveksamt om strängare bestämmelser i dessa avseenden kunna utfärdas än vad som gäller för de normalt utgående anslagen. Med hänsyn till vad sålunda anförts, har skogsstyrelsen funnit anledning förorda, att statsbidrag till här avsedda arbeten må utgå enligt alternativ 2.

Beträffande *kostnadsberäkning* av företag, som planläggas i förväg för att utgöra beredskapsarbeten, får det anses lämpligast att sådan beräkning sker efter nu gällande avtalsenliga dagsverkspriser. Avsevärt ändrade arbetslöner kunna emellertid gälla vid den tidpunkt, då arbetena igångsättas. Av denna orsak erfordras överenskommelse med markägarna innefattande bestämmelser om att dessa böra vara berättigade erhålla jämkning av kostnadsberäkningen och därav följande ändring av statsbidragen, därest högre arbetslöner skulle bliva rådande och att de å andra sidan få finna sig i en sänkning om arbetslönerna sjunka. Vid ändring av kostnadsberäkningarna böra tillämpas arbetslöner enligt gällande avtal vid tidpunkten för arbetenas igångsättande. Ändring av kostnadsberäkningen kan även bliva nödvändig för redan nu planlagda företag, om arbetslönerna vid företagets utförande avsevärt avvika från de priser, som rådde vid planläggningstillfället.

Beträffande *planläggningskostnaderna* äger skogsvårdsstyrelsen enligt de bestämmelser, som gälla för anslaget till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder samt för anslaget till väg- och flottledsbyggnader, att av vederbörande markägare uttaga viss del av förrättningskostnaderna, men kan styrelsen även åtaga sig att i sin helhet bestrida dessa. Flertalet skogsvårdsstyrelser hava sådan ekonomisk ställning, att de ej kunna medgiva markägarna befrielse från deras andel. För i förväg planlagda företag avsedda som beredskapsarbeten synes man därför generellt böra utgå ifrån att planläggningskostnaderna i sin helhet böra utgå av medel från beredskapsanslaget. Skogsvårdsstyrelserna respektive skogssällskapet och domänstyrelsen böra äga utfå kostnaderna för planläggningen från beredskapsanslaget så snart planerna äro utarbetade. Till ansökningarna härom torde, förutom de uppgifter för varje

enskilt företag, som i vanliga fall skola meddelas vid ingivande av framställningar om statsbidrag, jämväl fogas anteckningar om inkvarteringsmöjligheter för arbetare och om företagens lämplighet i övrigt för sysselsättning av arbetslösa.

Möjligheter att tidigare än avsett utföra som beredskapsarbeten planlagda företag.

Tidpunkten för allmän arbetslöshet kan inträffa senare än beräknat och andra förhållanden kunna uppstå, som föranleda att markägarna önska tidigare och i annan ordning utföra till beredskapsarbetet planerat företag. Bestämmelser böra därför även intagas i överenskommelsen att markägarna, om de så önska, äga tidigare utföra företaget med bidrag från de ordinarie anslagen. Ansökan om bidrag bör i så fall i vanlig ordning ingivas till skogsvårdsstyrelse.

Bidrag till skogsvårdsåtgärder å vissa marker, där reproduktionsplikt ej utkrävts.

Enligt allmänna skogsvårdslagen åligger det markägare att efter avverkning vidtaga sådana åtgärder, som äro erforderliga för att nöjaktig återväxt kommer att finnas inom skälig tid efter avverkningen. Uppkommer skada genom brand, storm, snöbrott eller liknande och markägaren ej själv vållat skadan, må skogsvårdsstyrelsen kunna medgiva skälig begränsning av reproduktionsplikten, därest denna skyldighet skulle bliva synnerligen betungande. Jämlikt bestämmelserna i 1932 års lappmarkslag må skogsvårdsstyrelsen medgiva skälig begränsning av reproduktionsplikten, där den i särskilt fall skulle bliva synnerligen betungande. Denna bestämmelse är generell och avser ej enbart marker, där återväxtåtgärder skola utföras efter uppkommen skada.

Inom vissa områden, synnerligast i landets nordliga delar, erbjuder skogens föryngring svåra och skiftande problem. Dessa äro trots ett under lång tid bedrivet forskningsarbete ännu ej helt lösta. Skogsvetenskapen känner emellertid metoder, enligt vilka i de flesta fall nöjaktig återväxt kan erhållas, även om kostnaderna för att nå detta mål måste bli mycket stora. Bland de marktyper, som kräva den dyrbaraste behandlingen för erhållande av återväxt må framhållas s. k. råhumusmarker särskilt i höjdlägen samt vissa hedmarker. Å dylika marker är det ofta omöjligt att efter enbart enkla hyggesvårdande åtgärder såsom hyggesrensning eller markberedning erhålla självföryngring i varje fall inom rimlig tid.

Då genom självsädd uppkommen återväxt är att föredraga ej blott ur kostnadssynpunkt utan även på grund av densammas förmåga att stå emot svamp- och insektsskador, är det naturligt, att skogsbruket i största utsträckning sökt tillvarata möjligheterna för sådan återväxt. Det är också förklarligt, om i viss mån ett önsketänkande i förening med respekten för mycket stora kulturkostnader lett till en överskattning av skogsmarkernas förmåga att reprodu-

cera sig genom självsådd. Under de senaste åren har det sålunda blivit alltmer uppenbart, att å många hyggen, där endast hyggesvårdande arbeten utförts, självföryngring icke kan påräknas, trots att 10—20 år kunna ha förflutit sedan avverkning företogs. Att nu utföra kulturåtgärder å sådana marker, sedan den rätta tidpunkten därför med den övervakande myndighetens goda minne försuttlits och marken hunnit förvildas, skulle i många fall leda till kostnader, som för fastighetsägare med mindre god ekonomisk ställning måste bli mycket betungande. Det är under sådana förhållanden förklarligt, att den lagligen åvilande reproduktionsplikten icke kunnat helt utkrävas. Har dessutom en fastighet en eller flera gånger bytt ägare, kan det stundom bli alldeles omöjligt att retroaktivt utkräva tidigare ägare åvilande skyldigheter ifråga om återväxtåtgärder.

Då kultiverandet av ifrågavarande skogsmarker kan spela en roll ur selsättnings synpunkt och samtidigt kan vinnas syftemålet att sätta dessa marker i produktivt skick, har skogsstyrelsen funnit lämpligt föreslå, att statsbidrag i vissa fall må kunna utgå till skogsodlingsåtgärder å marker, där reproduktionsskyldighet ej ansetts kunna utkrävas med hänsyn till den nuvarande ägarens ekonomiska ställning. Bidraget bör utgå å enskilda skogar med undantag för bolagsskogar inom de fyra nordligaste länen, där 1932 års lappmarkslag icke äger tillämpning. Förslaget innebär, att bondeskogar inom nämnda län, som äro belägna utanför lappmarkslagens tillämpningsområde kunna i förevarande hänseende jämställas med lappmarksskogarna, varest begränsning av reproduktionsplikten kan medgivas. Frågan om bidrag bör avgöras efter noggrann behovsprövning i varje särskilt fall och enligt de närmare direktiv, som komma att utfärdas av skogsstyrelsen. Statsbidrag föreslås utgå med högst de belopp, som komma att fastställas för understödjande av skogsodlingsåtgärder å icke reproduktionspliktiga marker. I många fall kunna dessa arbeten vara speciellt lämpliga att övertagas av vederbörande arbetslöshetskommitté för att utföras genom dennes försorg. Då åtgärderna utföras i egen regi böra skogsägarna, om så påfordras, vara skyldiga anlita av arbetsmarknadsorganen anvisad arbetskraft.

Statsbidrag till betesanläggningar.

Betesanläggningar och skogsvårdsarbeten inom tillämpningsområdet för Norrländska skogsproduktionsanslaget böra vid en arbetslöshetskris såsom hittills understödjas från nämnda anslag. Bidragsvillkoren för detta anslag äro så avvägda, att någon ändring ej kan anses motiverad. De bestämmelser, som utfärdats rörande arvoden till förrättningsmän, som utföra arbeten avseende anslaget, måste emellertid revideras för att skogsvårdsstyrelserna skola få möjlighet att anställa tillräckligt kvalificerade tjänstemän för de arbetsuppgifter som här ifrågakomma.

Bestämmelser angående ersättning till förrättningsmän, som skogsvårds-

styrelsen förordnar att upprätta skogsvårdsplan eller arbetsplan för företag, som avses i kungl. kung. den 14 juni 1940 (nr 599) angående villkor för statsbidrag från anslaget till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m., ha fastställts i kungl. brev den 31 januari 1941.

Enligt dessa bestämmelser får arvodet till för ändamålet särskilt anställd förrättningsman med högre skoglig eller därmed jämförlig utbildning ej överstiga 15 kronor för dag (450 kronor för månad) samt eljest ej överstiga 10 kronor för dag (300 kronor för månad). Rese- och traktamentsersättning får utgå med högst samma belopp, som befattningshavare i närmast jämförbara tjänst hos skogsvårdsstyrelse äger åtnjuta.

Dessa arvoden överensstämja i huvudsak med de ersättningar, som utgå till förrättningsmän, som upprätta hushållningsplaner för häradsallmänningar och allmänningsskogar i Norrland och Dalarna, för vilka bestämmelser finnas intagna i respektive kungl. kung. den 7 april 1933 (nr 151) §§ 10—14 och kungl. kung. den 27 oktober 1939 (nr 759) §§ 11—15. Att så blivit fallet, trots att bestämmelserna tillkommit vid olika tidpunkter med olika förutsättningar i fråga om arbetslöner, torde bero därpå, att man ansett arbetena i fråga i huvudsak likvärdiga ur synpunkten av erforderliga kvalifikationer och därför velat stadga enhetliga normer för beräkning av ersättningarna. Under sådana förhållanden har arvoden för tjänstemän, som verkställa förrättningar avseende produktionsanslaget, bestämts efter den lönenivå, som var rådande år 1933, eller då taxan för upprättande av hushållningsplaner för häradsallmänningar fastställdes.

På grund av de starkt stegrade levnadskostnaderna, som inträtt, är det otvivelaktigt nödvändigt att en justering av arvoden verkställas. Vid bedömning av, vilken höjning som kan anses skälig, synes man lämpligen böra utgå från en jämförelse med de lönetillägg, som på grund av levnadskostnadsökningen utgå på de statliga lönerna. På grundlöner, som äro baserade på 1935 års prisnivå, utgår för närvarande rörligt tillägg med 15% jämte kristillägg med 16%, sammanlagt 31%. Även mellan år 1933, då taxan för indelning av häradsallmänningar fastställdes, och 1935 ägde en viss ökning av levnadskostnaderna rum. Det synes därför skäligt, att ifrågavarande arvoden för förrättningar avseende norrländska skogsproduktionsanslaget höjas med minst den procent, efter vilken tilläggen på de statliga lönerna nu utgå. Av praktiska skäl torde det därvid vara lämpligt att avrunda höjningen till $\frac{1}{3}$ av nu utgående arvoden. Dagarvudet borde alltså utgå med 20 i stället för med 15 kronor och månadsarvodet med 600 i stället för 450 kronor. Även för personal utan högre skoglig utbildning, vilken handlägger förrättningar i anledning av skogsproduktionsanslaget, synes en motsvarande arvodesökning böra föreslås. Månadsarvodet för sådan personal borde sålunda höjas från 300 till 400 kronor.

Skogsstyrelsen kommer att under den närmaste framtiden i särskild framställning till Kungl. Maj:t närmare utreda dessa spörsmål ävensom hemställa att de måtte tagas under omprövning.

Företag, som icke utföras i skogsägarens egen regi.

De stödformer för olika åtgärder, som här föreslagits, hava föresatts utgå, då företagen utföras i skogsägarnas egen regi. För företag, som lämpa sig för att utföras som statskommunala eller liknande beredskapsarbeten, torde redan vid planläggningen överenskommelse böra träffas med vederbörande intressenter, att företaget får övertagas för sådant arbete, om arbetsmarknads-kommissionen eller annan myndighet så skulle finna lämpligt. Till den myndighet, som låter utföra företaget, får markägaren under sådana förhållanden avstå statsbidraget samt dessutom inbetala enligt planen beräknad återstående kostnad. Det kan måhända förutsättas, att kommunerna, inom vilka företagen äro belägna, i första hand svara för att dessa kostnader bliva erlagda. Intressenter i företagen, som samtidigt äro i behov av arbetstillfällen, böra beredas tillfälle att, om de så önska, få fullgöra sin andel i kostnaderna i form av arbete. Planläggning, fortlöpande kontroll och slutavsyning av arbetena bör även i dessa fall utföras genom skogsvårdsstyrelserna.

Lån från skogsväglånefonden.

Andra stödåtgärder än statsbidrag torde i regel ej komma att behövas. Skogsägarna hava ej hittills visat något intresse för att erhålla lån från skogsväglånefonden. Sålunda har endast ett par ansökningar om lån hittills inkommit. Det kan emellertid inträffa, att en markägare, som saknar såväl medel som egen arbetskraft, genom laga förrättning tvingas att delta i vägföretag och därigenom åsamkas dryga kostnader. Under sådana förhållanden kan ifrågasättas, om det ej vore lämpligt att bestämmelserna avseende skogsväglånefonden ändrades därhän, att statsbidrag jämte lån från skogsväglånefonden i vissa undantagsfall finge uppgå till hela kostnaden för företaget. Förslag till ändring av kungörelsen ang. skogsväglånefonden bilägges.

Organisation av verksamheten.

Arbeten inom skogsstyrelsen.

Ärenden avseende anslaget till väg- och flottledsbyggnader samt de olika skogsvårdsanslagen handläggas i skogsstyrelsen inom en särskild byrå. Förutom byråchefen tjänstgör å denna byrå vägkonsulenten samt en amanuens. Den utredning angående skogsbrukets beredskapsställning och de arbeten, som komma att åvila skogsstyrelsen i samband med skapandet av en arbetsreserv av önskvärd omfattning, torde huvudsakligen komma att handläggas inom nämnda byrå. Av utredningen återstår att utarbета en del ytterligare redogörelser. Det torde dessutom ankomma på skogsstyrelsen att utarbета tillämpningsföreskrifter till författning angående statsbidrag till understödande av beredskapsarbeten samt att i stort organisera verksamheten ävensom under arbetets fortgång meddela skogsvårdsstyrelserna de ytterligare instruktioner och upplysningar, som kunna erfordras.

De förberedande arbeten, avseende planläggningsverksamheten, som ankomma på skogsstyrelsen, måste utföras inom så kort tid som möjligt för att fältarbetet snabbt skall kunna igångsättas. Det kan dessutom visa sig önskvärt, att skogsstyrelsen låter någon tjänsteman besöka olika skogsvårdsstyrelser för att underhandla med dem om de förberedande åtgärder i fråga om bl. a. anställning av förrättningsmän, anskaffning av skogsodlingsmaterial m. fl. åtgärder, som på olika håll böra vidtagas för att verksamheten i god tid skall hinna påbörjas i avsedd omfattning. Genom dessa besök skulle säkerligen också kunna åstadkommas en enhetligare tillämpning av de bestämmelser, som komma att utfärdas rörande planläggningsarbetets utförande.

Enligt av skogsstyrelsen upprättad plan för utredningsarbetets bedrivande är vidare avsett att i samråd med arbetsmarknadskommisionen och industriens utredningsinstitut göra en beräkning för riket och regionsvis angående den totala sysselsättningen i skogsbruket vid övergång från krigs- till fredshushållning. Härvid är meningen att särskilt studera läget och utvecklingen inom huvudanvändningsområdena för skogsprodukter samt att med ledning härav göra en beräkning av det totala virkesbeloppet. Under det fortsatta utredningsarbetet måste skogsstyrelsen givetvis uppehålla nära kontakt med de myndigheter och organisationer, som hava hand om detaljutredningarna. Arbetet inom styrelsen kommer under sådana förhållanden att avsevärt öka framför allt under den närmaste tiden, innan planläggningsarbetet kommit i gång i full utsträckning.

Inom den byrå i skogsstyrelsen, som kommer att utföra utredningsarbetet och de förberedande arbetena för planläggningarnas igångsättande, har personalen för närvarande full sysselsättning med normalt förekommande arbetsuppgifter. T. f. byråchefen åligger, förutom förekommande löpande ärenden, att biträda skogsstyrelsen med de utredningar, som styrelsen fått övertaga efter 1936 års skogsutredning. Av dessa pågår utredning angående flottningslagstiftningen och därmed sammanhängande frågor. Skogsvägkonsulenten handhar beredningen av samtliga vägärenden. Det åligger vidare denne att utarbeta tillämpningsföreskrifter, arbetsbeskrivningar, blanketter m. m. för att åvägabringa enhetlighet i vägplanernas utförande. Han skall därtill utöva rådgivande verksamhet och på olika sätt till förrättningsmännen förmedla nya rön och erfarenheter ävensom leda de vätkurser, vilka anordnas av skogsstyrelsen. Amanuensen förbereder ärenden avseende övriga ordinarie anslag.

Det ökade arbete, som kommer att åvila byrån, antages bliva av intermittent natur. Skogsstyrelsen anser därför att någon ny tjänsteman ej bör anställas särskilt för detta ändamål utan finner lämpligast att de nya, delvis mycket krävande uppgifterna anförtros åt t. f. byråchefen och vätkonsulenten. Då under sådana förhållanden byråchefen ej kan ägna nödig tid åt utredningen om flottningslagstiftningen, har skogsstyrelsen gått i författning om anskaffande av förstärkning av arbetskraften till flottningsutredningen. Då denna förstärkning uteslutande är föranledd av ökat arbete i an-

ledning av anbefalld utredning angående skogsbrukets beredskapsställning och därmed förenade uppgifter, synes det skogsstyrelsen skäligt, att medel anvisas till skogsstyrelsen från allmänna beredskapsstaten för de ökade utgifter, som härigenom uppstå.

Arbeten åvilande skogsvårdsstyrelser och andra myndigheter.

Handhavandet av verksamheten med planläggning m. m. av arbeten avsedda som beredskapsreserv bör beträffande skogar, som stå under skogsvårdsstyrelses uppsikt, självfallet anförtros åt skogsvårdsstyrelserna, vilka genom sin erfarenhet från liknande verksamhet äro väl rustade för denna uppgift. Förvaltning och redovisning av anvisade medel anses även böra handhas av skogsvårdsstyrelserna. Några nämnvärda ändringar av styrelsernas organisation i anledning av en utvidgad bidragsverksamhet äro ej behövlige. Vissa styrelser torde emellertid behöva anställa extra personal och sörja för erforderlig utbildning av densamma. Några särskilda medel för anställande av sådan personal erfordras ej, då ersättning för deras arbete erhålles genom förvaltningsbidragen.

Skogssällskapet föreslås utöva motsvarande verksamhet för sådana under skogsstyrelsens eller skogsvårdsstyrelses uppsikt stående skogar, vilka ägas av sällskapet eller vilkas vård och förvaltning utövas under medverkan och tillsyn av sällskapet.

Beträffande skogar, som stå under domänstyrelsens förvaltning eller tillsyn, förutsättes, att förvaltning och redovisning av anvisade medel handhas av domänstyrelsen med biträde av styrelsen underlydande skogsstatspersonal samt övriga uppgifter, under domänstyrelsens inseende och enligt dess närmare bestämmande, av vederbörande överjägmästare med biträde av honom underlydande skogsstatspersonal. För skogar, där särskild förvaltare är anställd, bör denne biträda med nyssnämnda uppgifter. Det kan förutsättas, att skogsvårdsstyrelserna och domänverkets lokala organ komma att samarbeta, så att förrättningar, som beröra angränsande skogar lydande under olika tillsyningsmyndighet, kunna handläggas av den tjänsteman, som bor närmast eller är mest lämpad att utföra förrättningen oberoende av om han är anställd i domänverket eller hos skogsvårdsstyrelse.

Anvisning av medel till statsbidrag och förvaltningsbidrag förutsättes, liksom varit fallet beträffande anslaget till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder, ske genom beslut av Kungl. Maj:t efter framställning av respektive domänstyrelsen, skogsvårdsstyrelse eller skogssällskapet.

Finansieringsfrågor.

Anvisade medel till nu utgående anslag.

Bland redan planlagda och andra företag, som redovisats för enskilda skogar i kap. IV, torde en del komma att understödjas med statsbidrag från nu utgående ordinarie anslag. Storleken av de medel, som riksdagen anvisat till de olika anslagen för budgetåret 1943/44 framgår av efterföljande uppställning.

	Kronor
Statens skogsutdikningsanslag	200 000
Statens skogsodlingsanslag	100 000
Anslaget till väg- och flottledsbyggnader	500 000
Norrländska skogsproduktionsanslaget	—

Å anslaget till väg- och flottledsbyggnader återstod den 7 januari 1944 en odisponerad behållning av 2 938 776 kronor. För Norrländska skogsproduktionsanslaget utgjorde den odisponerade behållningen den 3 september 1943 829 872 kronor.

Vid inträdande arbetslöshet väntas ansökningar i stor utsträckning komma att ingivas om bidrag från Norrländska skogsproduktionsanslaget till betesanläggningar och skogsvårdsåtgärder. En avsevärd utvidgning av planlägningsverksamheten avseende ifrågavarande företag är därför angelägen ur beredskapssynpunkt. Skogsstyrelsen har i sina anslagsäskanden till 1944 års riksdag hemställt, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att till nämnda anslag för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor. I händelse av försämring av läget på arbetsmarknaden kan en förhöjning av ifrågavarande anslag komma att erfordras.

Beräknat behov av medel till statsbidrag från beredskapsanslaget.

Ett slutgiltigt förslag rörande erforderligt behov av medel från beredskapsanslaget kan givetvis ej göras vid denna tidpunkt. I efterföljande uppställning har emellertid gjorts approximativa beräkningar avsedda att belysa storleken av det understöd, som erfordras från beredskapsanslaget, för att den beräknade arbetsreserven skall komma till utförande. Statsbidrag har beräknats bära utgå enligt förutnämnda alternativ 2.

Å t g ä r d	Beräknad omfattning av företagen mil eller ha	Dagsverks- åtgång	Beräknade kostnader milj. kr.	Beräknade statsbidrag milj. kr.
<i>För företag, som skola planläggas.</i>				
<i>Skogsvägbyggnader:</i>				
Stamvägar	100	800 000	10·0	7·5
Andra vägar	100	600 000	7·0	4·6
	200	1 400 000	17·0	12·1
<i>Skogsdikning och bäckrensning .....</i>	26 000	420 000	4·2	2·5
<i>Återväxtåtgärder:</i>				
Hyggesrensning	30 000	230 000	3·2	1·9
Skogsodling				
<i>Röjning i stavaskog och tätväxande ungskog .....</i>	30 000	150 000	1·7	1·0
Summa		2 200 000	26·1	17·5
Härtill kommer beräknade statsbidrag till redan planlagda, men ej kontrakterade företag samt till företag under planläggning avseende vägar, dikningar och skogsvårdsföretag. (Dessa företag äro redovisade i tab. 16, kap. IV.) Se efterföljande p. 6				3·7
				21·2

Beträffande ovanstående beräkningar må anföras följande.

1. Någon inskränkning av den ytterligare erforderliga arbetsreserven å 2,2 miljoner dagsverken på grund av att planläggning samtidigt sker av företag avseende de ordinarie anslagen anses ej påkallad, då ifrågavarande arbeten ej väntas få så stor omfattning, att de kunna hava någon större betydelse i detta sammanhang.
2. Samtliga kostnader äro baserade på ett dagsverkspris av 10 kronor.
3. Det är visserligen önskvärt att stamvägar i första hand bliva föremål för planläggning, men med hänsyn till den stora förekomsten av skogsvägar, som kunna utbyggas som stickvägar från de allmänna vägarna, och till den snabbare planläggningen av dessa enklare vägar, har beräknats, att planläggningen kommer att omfatta ungefär samma totala väglängd för stamvägar och andra skogsvägar. I tablån har ej gjorts någon kostnadsberäkning av flottledsbyggnader. Det kan antagas, att någon del av de till vägar beräknade statsbidragen i stället komma att utgå till flottledsbyggnader.
4. Beräkningen av återväxtåtgärdernas omfattning har gjorts under förutsättning, att skogsodling måste utföras i förhållandevis större utsträckning inom de nordligaste länen, än vad som var fallet under föregående arbetslöshetskris, då återväxtåtgärderna å icke reproduktionspliktiga marker huvudsakligen utfördes i form av hyggesrensning. Man har nämligen, såsom framhållits i annat sammanhang, alltmer kommit till insikt om, att sistnämnda åtgärd i många fall ej är tillräcklig, för att nöjaktig återväxt skall uppkomma inom skälig tid. Omfattningen av nu föreslagna skogsodlingsåtgärder har emellertid begränsats med hänsyn till riskerna för att tillräckligt med frö och plantor ej kan anskaffas.
5. Rönjning av stavaskog och tätväxande ungskog förutsättes huvudsakligen ske i de nordligaste länen. Det stora behovet av övriga — i vissa fall angelägnare — åtgärder inom ifrågavarande trakter har varit anledning till att rönjning ej föreslagits i större omfattning.
6. Det möter givetvis mycket stora svårigheter att kunna beräkna storleken av de statsbidrag, som beräknats böra utgå från beredskapsanslaget till tidigare (kap. IV) redovisade redan planlagda eller under planläggning varande företag. Statsbidrag förutsättes emellertid utgå till diknings- och skogsvårdsföretag, vilka planlagts med tanke på att bidrag skulle utgå från anslaget till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskilda skogar men som ej kunnat kontrakteras, på grund av att medel ej funnits tillgängliga. Dessutom torde bidrag komma att begäras i relativt stor utsträckning till sådana planlagda vägföretag, som ej kommit till stånd på grund av att arbetskraft ej kunnat anskaffas. Med hänsyn till de förmånligare bidragsvillkoren torde statsbidrag i stor utsträckning komma att sökas från beredskapsanslaget även för vägföretag, som äro under planläggning, men tidigare redovisats vid inventering av företag, som snabbt kunna igångsättas. Många skogsägare, som kontrakterat företag, till vilka bidrag utgått från de ordinarie anslagen, men ej påbörjat arbetena, torde också för erhållande av högre bidrag vilja ikläda sig de strängare villkoren i fråga om anställande av arbetslösa och därför önska få företagen överförda till beredskapsanslaget.

Behov av medel till förvaltningsbidrag m. m.

Kungörelsen den 30 juni 1933 (nr 437) angående statsbidrag till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskilda skogar bör upphöra att gälla med undantag av för sådana påbörjade men ej avslutade företag, till vilka bidrag enligt nämnda kungörelse beviljats. Nedanstående beräkningar avseende storleken av de förvaltningsbidrag, som böra utgå till skogsvårdsstyrelserna för verksamhetens handhavande, grunda sig på erfarenhet om förvaltningskostnader för företag, som utförts med bidrag från anslaget till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder och anslaget till väg- och flottledsbyggnader.

Å t g ä r d e r	Beräknade förvaltningskostnader, kronor
Skogsvägbyggnader	400 000
Skogsdikning och bäckrensning	300 000
Återväxtåtgärder och röjning	440 000
Summa	1 140 000
Tillkommer förvaltningsbidrag för redan planlagda företag samt företag som f. n. äro under planläggning, till vilka bidrag kommer att sökas från beredskapsanslaget	
	360 000
Summa förvaltningsbidrag	1 500 000

För skogsvårdsstyrelsernas befattningstagande med den tidigare omnämnda kursverksamheten bör utgå särskild ersättning medan eleverna vid kurserna böra erhålla visst understöd. I det följande skall principerna för dessa ersättnings utgående något beröras.

Då skogsvårdsstyrelsens befattningstagande med ifrågavarande kurser får anses ligga utanför deras normala arbete, synes det skäligt att ersättning för i anledning av verksamheten uppkomna merkostnader utgår. Följande principer böra därvid följas. Full ersättning för utbetalade arvoden till lärare och instruktörer bör utgå därest dessa befattningshavare ej äro mera fast anställda hos styrelsen; om så är fallet synes ersättning av detta slag ej böra utgå i annat fall än då det kan visas, att tillfällig personal måste anställas för fullgörande av arbetsuppgifter, som eljest skulle åvilat den fasta personalen.

För lärarnas och instruktörernas rese- och traktamentskostnader bör full ersättning lämnas.

Det förutsättes att skogsvårdsstyrelserna ställa av dem disponerade byggnader m. m. på skogsvårdsgårdarna till disposition utan särskild avgift. Mera avsevärda kostnader för lokalernas iordningsställande böra dock gäldas av statsmedel, liksom självfallet eventuella utgifter för anskaffning, transport och uppsättning av baracker samt anskaffning av ytterligare erforderliga inventarier till logement, lärosalar, kök m. fl. lokaler. Erforderlig litteratur synes kunna utlämnas av skogsvårdsstyrelsen antingen gratis eller till nedsatt pris.

Beträffande understödet till kursdeltagarna kunna följande synpunkter anföras.

Med undantag för eventuella nybörjarkurser torde deltagarna komma att i stor utsträckning ha försörjningsplikt, vilket måste beaktas vid avvägning av bidragen.

Vid alla de kurstyper, som här förts på tal, men främst vid kurserna för skogsarbetare kan påräknas viss ersättning från vederbörande markägare för utfört arbete. Denna ersättning bör ograverad tillfalla eleverna såsom arbetspremier. Arbetsinkomsternas storlek komma givetvis att bliva väsentligen beroende av kursernas typ, alltså huru stor del av tiden, som utnyttjas för förtjänstbringande arbete. Under alla förhållanden torde man emellertid kunna förutsätta att den i form av arbetsinkomster erhållna inkomsten kommer att väsentligt understiga gängse dagsverklön i fria marknaden. Det framgår då såsom nödvändigt att kompensera eleverna genom direkta understöd i en eller annan form. Avvägningen av dessa bör dock enligt styrelsens mening ske i samband med liknande understödsfrågor och sålunda handläggas av arbetsmarknadsmyndigheterna. Som exempel på storleksordningen av de understöd, som kunna komma i fråga, vill skogsstyrelsen här endast nämna det system för utbildningshjälp, som under krisen tillämpats vid omskolning av arbetslösa till skogsarbetare, vid vilket system hänsyn togs till försörjningsbördan. I sammanfattning innebär detta, att bidrag utgår med 1,50 kr./dag och person jämte andel i lönen till kockan. Till familjeförsörjare utgår dessutom ett dyrortsgrupperat understöd, som i lägsta dyrort utgör 1,50 kr. för hustru och 0,60 kr. för varje barn. Slutligen erhålla eleverna fria resor. Det förutsättes, att ingen avgift för logi behöver erläggas, men att deltagarna själva bekosta mathållningen. Förutom nämnda förmåner utgår stundom även hyreshjälp.

Det synes skogsstyrelsen icke nödvändigt att utgående förmåner tillsammans med arbetspremierna skola uppgå till full dagsförtjänst, åtminstone icke för ungarlar. Det torde nämligen anses skäligt, att vederbörande får göra en viss uppoffring för den ökade yrkesskicklighet, som han vinner genom deltagande i kursen och som förbättrar hans försörjningsutsikter på lång sikt.

Statsbidraget till skogsvårdsstyrelserna för deras merkostnader i anledning av kursverksamheten bör utbetalas från det i denna promemoria föreslagna beredskapsanslaget efter därom hos Kungl. Maj:t via skogsstyrelsen gjord framställning.

De olika slagen av understöd till eleverna böra däremot utbetalas av arbetsmyndigheterna (länsarbetsnämnderna och arbetsmarknadskommissionen) från anslag, som för ändamålet stå till deras förfogande.

Att på detta förberedande stadium beräkna kostnaderna för en utbildningsverksamhet av här skisserat slag är svårt, då omfattningen ej nu kan bedömas. Styrelsen har med vissa antagna förutsättningar gjort följande kostnads kalkyl.

Antal kurser: 30
 Elevantal per kurs: 25
 Kursernas medellängd 80 dagar
 1 lärare och 2 instruktörer per kurs
 Lärarens arvode 560 kr./månad + traktamente 12 kr./dygn
 Instruktörernas arvode 250 kr./månad + traktamente 10 kr./dygn
 Elevunderstödet per dag och elev beräknas till i genomsnitt sammanlagt 4 kr.

Ungefärlig kostnadskalkyl:

Kursledning m. m.

Arvoden (c:a 3 månader per kurs inkl. förberedelser)	100 000 kronor
Rese- och traktamentsersättning	60 000 »
Övriga kostnader såsom för baracker o. dyl.	20 000 »
	<hr/>
	180 000 kronor
(Elevunderstöd)	240 000 kronor

Enligt vad som tidigare anförts bör man dock kunna räkna med att en del av lärare- och instruktörsarvodena falla på skogsvårdsstyrelsernas ordinarie lönekostnader och sålunda ej behöva ersättas av beredskapsanslaget. I detta skulle därför ett belopp av ca 160 000 kronor bära inräknas för tillgodose-
 ende av medelsbehovet för utbildningsverksamheten.

Behov av medel för anställande av förrättningsmän för planläggning av beredskapsarbeten.

Såsom tidigare anförts, har skogsstyrelsen funnit ändamålsenligt, att ett antal extra förrättningsmän anställas hos skogsstyrelsen för att i mån av behov tjänstgöra hos de olika skogsvårdsstyrelserna. Några bestämda löneklasser kunna ej fixeras för dessa tjänstemän utan bära löneförmånerna avvägas efter var och ens utbildning och kompetens. För de företag, som planläggas av ifrågavarande tjänstemän, bära skogsvårdsstyrelserna ej utfå förvaltningsbidrag för den del av planläggningskostnaderna, som belöpa å dessa tjänstemäns arbete. Kungl. Maj:t har i nådigt brev den 4 januari 1944 för innevarande budgetår anvisat skogsstyrelsen ett belopp av 30 000 kronor för bestridande av dels arvoden m. m. till ovannämnda förrättningsmän, dels vissa kostnader för förstärkning av arbetskraften inom skogsstyrelsen. För budgetåret 1944/45 torde för arvoden m. m. till förrättningsmän för planläggning erfordras ett belopp av 70 000 kronor. Huruvida ytterligare medel för bestridande av kostnaderna för förstärkning av arbetskraften inom skogsstyrelsen komma att erfordras under nästkommande budgetår, kan för närvarande icke avgöras. Möjligheten för skogsstyrelsen att i fall av behov erhålla medel till bestridande av dylika utgifter torde emellertid allttjämt bära stå öppen.

Tab. 19. Tablå angivande villkoren m. m. för nu utgående anslag och för det anstatsbidrag för

A n s l a g	Bidraget utgår till följande åtgärder	Tillämpningsområde			
		Skogar under allmänna skogsvårds-lagen	Skogar under 1932 års lappmarks-lag	Skogar under lagen om allmännings-skogar i Norrland och Dalarna	Skogar under lagen om härads-allmänningar
Statens skogsutdikningsanslag. (Kungl. Maj:ts kungörelse nr 270/1927.)	Torrläggingsförslag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos marker med hänsyn till dess utnyttjande för skogsbörd.	1 dock ej aktiebolags-skogar.	1 dock ej aktiebolags-skogar.	1	—
Statens skogsodlingsanslag. (Kungl. Maj:ts kungörelse nr 270/1930.)	Skogsodling eller annan åtgärd för vinnande av ändamålsenlig skogsproduktion å vissa marker med otillfredsställande skogstillstånd.	1 dock ej aktiebolags-skogar.	1 dock ej aktiebolags-skogar.	1	—
Norrländska skogsproduktionsanslaget. (Kungl. Maj:ts kungörelse nr 599/1940.)	Främjande av skogsåterväxten, beståndsvård, skogsutdikning, betesanläggning, anläggning av väg för utforsling av skogsprodukter.	1 endast å skydds-skogar inom Kopparbergs o. Jämtlands län	1	1	—
Anslaget till väg- och flottledsbyggnader. (Kungl. Maj:ts kungörelse nr 530/1943.)	Nybyggnad av skogsväg eller ock sådan omläggning eller förbättring av förut befintlig skogsväg eller annan enskild väg, att denna först genom sagda åtgärd kommer i det skick, att utforsling av skogsprodukter kan ske.	1	1	1	1
Anslaget till understödjande av vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar. (Kungl. Maj:ts kungörelse nr 437/1933.)	= statens skogsutdiknings- och skogsodlingsanslag samt inom fem nordligaste län till röjning och gallring i tätväxande ungskog med dålig skiktningförmåga.	1	1	1	1
Beredskapsanslaget.	Skogsodling, skogsutdikning, röjning, röjningsgallring eller annan åtgärd för höjande av skogsproduktionen ävensom väg- eller flottledsbyggnad.	Samtliga skogar med undantag av dels kronan tillhöriga skogar, vilka tillförts domänfonden, dels ecklesiastiska skogar.			

slag till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskilda skogar samt förslag till beredskapsarbeten.

Statsbidragets storlek	% av godkänd kostnad	Särskilda villkor
Inom 4 nordligaste länen I landet i övrigt Då läget å arbetsmarknaden därtill giver anledning, må i Norrland och vissa delar av Dalarna och Väst- manland utgå med	högst 50 » 40	Nyttn av torrläggningen skall minst motsvara kostnaden därför.
Grundbelopp Tilläggsbelopp Till vägföretag:	högst 60 högst 50	Nyttn av företaget skall minst motsvara kostnaden därför. Statsbidrag må ej utgå till åtgärd, som någon är skyldig utföra enligt gällande eller äldre skogslag. Vissa undantag härför finnas beträffande vanhävdad skogsmark och skogsmark, be vuxen med stavaskog ävensom vissa åtgärder å skogar under 1932 års lappmarkslag.
Grundbelopp Tilläggsbelopp Tilläggsbelopp utgår i vissa fall till enskild person, som själv brukar sin fastighet.	60 20 Dessutom fri skogsodlings- materiel	Nyttn av åtgärderna skall stå i skäligt förhållande till kostnaderna därför.
Stamväg Annan skogsväg Då synnerliga skäl därtill äro, må efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall byggnadsbidrag utgå med	50 högst 40	Nyttn av företagen måste minst motsvara kostnaderna därför.
= statens skogsutdiknings- och skogsodlingsanslag. Bidrag till röjning = statens skogsodlingsanslag.	högst 75	Nyttn av åtgärderna skola minst motsvara kostnaderna samt bl. a. följande: § 2 p 4. Att statsbidrag allenast må utgå under förutsättning att vid företaget huvudsakligen användes annan arbetskraft än hos delägare i företaget fast anställd personal samt att arbete därvid i största möjliga utsträckning beredes arbetslösa personer eller personer, som hotas av arbetslöshet.
Bidrag till torrlägningsarbeten å orter, där stor arbetslöshet råder, må i särskilda fall efter Kungl. Maj:ts medgivande utgå med	högst 60	§ 2 p 5, att företag, som i högre grad än annat är ägnat att lindra eller motverka arbetslöshet inom orten, äger företräde till erhållande av statsbidrag.
För torrlägningsåtgärd, skogsodling och röjning, annan skogsväg och flottledsbyggnader För stamväg Dessutom tilläggsbelopp till vissa skogsägare	högst 60 » 70 » 15	§ 2 p 7, att innan statsbidrag beviljas till visst företag, vederbörande arbetslöshetskommitté eller motsvarande organ bör beredas tillfälle att avgiva yttrande i ärendet, därvid tiden för yttrandes avgivande skall så bestämmas, att företagets igångsättande ej fördröjes.
		§ 2 p 8, att bidragstagare skall vara skyldig att, sedan statsbidrag till vissa företag beviljas, vid äventyr att bidragsrätten må kunna förklarar förverkad, utan uppskov igångsätta företaget.

Behov av medel för anskaffning av skogsodlingsmaterial.

I kap. VII har föreslagits att skogsstyrelsen skulle erhålla bemyndigande att träffa avtal med vissa skogsvårdsstyrelser om uppläggande av beredskapslager av skogsodlingsmaterial och att styrelserna därvid skulle beredas statlig garanti mot förlust på denna rörelse. Att beräkna behovet av statsmedel härför låter sig knappast göra, bl. a. av den orsaken, att verksamhetens omfattning ytterst är beroende av tillgången i naturen på skogsfrö under de närmaste åren. Skogsstyrelsen håller emellertid för sannolikt, att ett belopp av 30 000 kronor skall visa sig tillräckligt för nämnda ändamål.

Den beräknade totala kostnaden för tillskapande av den önskvärda ytterligare arbetsreserven om 2,2 miljoner dagsverken å enskilda skogar jämte för arbetenas utförande erforderliga statsbidrag framgår av följande sammanställning.

Sammanställning.	Kronor
Statsbidrag till vägar, skogsdiknings- och skogsvårdsåtgärder	21 200 000
Förvaltningsbidrag till skogsvårdsstyrelserna	1 500 000
Ersättning för skogsvårdsstyrelsernas merkostnader för kurser i skogsbruk	180 000
Medel för anställande av förrättningsmän hos skogsstyrelsen för planlägningsarbete	70 000
Medel för lämnande av statsgaranti mot förlust å skogsodlingsmaterial i beredskapslager	30 000
Summa	22 980 000

Skogsväglånefonden har för närvarande en storlek av c:a 1,2 miljoner kronor. Låneverksamheten i anledning av beredskapsarbetena väntas ej få den omfattningen, att någon ökning av kapitaltillgången kan anses påkallad.

Av ovanstående belopp torde böra anvisas:

	Kronor	Kronor
1) <i>Under innevarande budgetår:</i>		
Från det på allmän beredskapsstat anvisade förslagsanslaget till planläggning av allmänna arbeten:		
Förvaltningsbidrag till skogsvårdsstyrelser för planläggning av beredskapsarbeten		50 000
2) <i>Under budgetåret 1944/45:</i>		
Från motsvarande anslag å beredskapsstaten:		
Förvaltningsbidrag till skogsvårdsstyrelserna	750 000	
Medel för anställande av förrättningsmän hos skogsstyrelsen	70 000	
Medel för lämnande av statsgaranti mot förlust å skogsodlingsmaterial	30 000	850 000
3) <i>Från »beredskapsanslaget» i mån av behov:</i>		
För statsbidrag	21 200 000	
Förvaltningsbidrag till skogsvårdsstyrelserna	700 000	
Ersättning till skogsvårdsstyrelserna för biträde vid kurser i skogsbruk	180 000	22 080 000
Summa kronor		22 980 000.

Författningsförslag jämte speciell motivering.

Fö r s l a g

till

kungörelse angående villkoren för statsbidrag till skogliga beredskapsarbeten.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Från beredskapsanslaget må anvisas:

1. statsbidrag till utförande å samtliga skogar med undantag av dels kronan tillhöriga skogar, vilka tillförts domänfonden, dels skogar av ecklesiastik natur, av skogsodling, skogsutdikning, röjning, röjningsgallring eller annan åtgärd för höjande av skogsproduktionen ävensom väg- eller flottledsbyggnad.

2. ersättning till skogsvårdsstyrelse, varom i 8 § sägs.

2 §.

I fråga om bidrag, som må anvisas från förevarande anslag, skola, där nedan ej annorledes stadgas, i tillämpliga delar lända till efter rättelse, såvitt angår skogsodling, röjning, röjningsgallring eller andra dylika företag, bestämmelserna i kungörelsen den 27 juni 1930 (nr 270) angående villkoren för statsbidrag från statens skogsodlingsanslag, beträffande skogsutdikning bestämmelserna i kungörelsen den 27 juni 1927 (nr 270) angående villkoren för statsbidrag från statens skogsutdikningsanslag samt i fråga om väg- eller flottledsbyggnad, bestämmelserna i kungörelsen den 30 juni 1943 (nr 530) angående statsbidrag till vissa väg- eller flottledsbyggnader m. m.

3 §.

Statsbidrag må utgå till utförande av erforderliga återväxtåtgärder å sådan inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län belägen skogsmark, varå vederbörande markägare enligt lag är skyldig att sörja för betryggande av återväxten men där utförandet utan statsbidrag av sådan åtgärd får anses vara för markägaren synnerligen betungande.

Statsbidrag till utförande av röjning och röjningsgallring må utgå endast till sådant företag, som avser s. k. stavaskogsbestånd eller annan tätväxande ungskog, vilken äger dålig skiktning förmåga eller är i behov av utglesning samt under förutsättning, att gallringsvirket saknar rotvärde och icke kan utnyttjas till husbehov.

4 §.

Statsbidrag må utgå jämväl till aktiebolag.

5 §.

Statsbidrag må utgå med dels ett grundbelopp dels ock ett tilläggsbelopp.
Grundbelopp utgår

till byggande av stamväg med högst sjuttio procent av den godkända kostnaden för företaget,

till byggande av annan skogsväg med högst sextio procent av den godkända kostnaden för företaget, dock att, där detta utföres i samband med utbyggnad av stamväg och därigenom beredes möjlighet för samtidigt insättande av större arbetsstyrkor, bidrag må utgå med högst sjuttio procent av den godkända kostnaden för företaget, samt

till utförande av övriga i denna kungörelse omförmälda företag med högst sextio procent av den godkända kostnaden för företaget.

Tilläggsbelopp må, utöver grundbeloppet, beviljas enskild person, vilken för sin och sitt husfolks bärgning är beroende av arbetsinkomster vid sidan av sitt jordbruk, och under förutsättning, att han kan antagas icke vara i stånd att utan tilläggsbelopp utföra i företaget ingående arbete.

Tilläggsbelopp må utgå med högst femton procent av den godkända kostnaden för företaget.

6 §.

Företag, som i högre grad än annat är ägnat att lindra eller motverka arbetslöshet inom orten, äger företräde till erhållande av statsbidrag.

Innan statsbidrag beviljas till visst företag, skall skogsvårdsstyrelsen inhämta yttrande i ärendet från länsarbetsnämnden.

7 §.

Bidragstagare skall vara skyldig

att, därest skogsvårdsstyrelsen så påfordrar vid upprättande av förslag till visst företag ombesörja erforderlig hantlangning eller, därest sådan hantlangning utföres genom skogsvårdsstyrelsens försorg, ersätta styrelsen dess kostnader i sagda hänseende,

att, sedan statsbidrag till företaget beviljats, vid äventyr att bidragsrätten må kunna förklaras förverkad, igångsätta företaget å tid, som genom skogsvårdsstyrelsen meddelas,

att lämna de uppgifter rörande företagets utförande, som i särskild ordning må föreskrivas,

att inom bestämd tid fullborda i företaget ingående arbete i överensstämmelse med den upprättade planen, samt

att, därest arbetet ej kan fullbordas inom sålunda bestämd tid, för arbetets slutförande anlita av vederbörande länsarbetsnämnd anvisad arbetskraft.

8 §.

Skogsvårdsstyrelsen äger att från förevarande anslag erhålla ersättning för bestridande av dels styrelsens kostnader för prövning av ansökning och upprättande av plan angående företag, som i denna kungörelse avses, dels ock övriga med verksamheten förenade utgifter.

Till skogsvårdsstyrelse må från förevarande anslag utgå ersättning jämväl för av styrelsen lämnat biträde vid i arbetslöshetslindrande syfte anordnad utbildningskurs i skogsbruk.

Framställning om anvisande av ersättning, som ovan sagts, skall i den ordning skogsstyrelsen föreskriver av skogsvårdsstyrelsen överlämnas till skogsstyrelsen, som har att med eget utlåtande insända handlingarna i ärendet till Kungl. Maj:t.

9 §.

De uppgifter, som enligt denna kungörelse ankomma på skogsvårdsstyrelse, skola, då fråga är om statsbidrag till företag å skogar, som stå under domänstyrelsens förvaltning eller tillsyn, såvitt angår förvaltning och redovisning av anvisade medel, i stället handhavas av domänstyrelsen med biträde av styrelsen underlydande skogsstatspersonal samt i övrigt, under domänstyrelsens inseende och enligt dess närmare bestämmande, av vederbörande överjägmästare med biträde av honom underlydande skogsstatspersonal eller, i fråga om skogar, för vilka särskild förvaltare är anställd, med biträde av sådan förvaltare.

Ansökning om statsbidrag till företag å skogar, som nu nämnts, skall insändas till vederbörande överjägmästare.

10 §.

Skogsstyrelsen skall äga utfärda för tillämpningen av denna kungörelse erforderliga föreskrifter.

Denna kungörelse träder i kraft den _____ från och med vilken dag kungörelsen den 30 juni 1933 (nr 437) angående statsbidrag till understödjande av vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar och cirkuläret den 30 juni 1933 (nr 438) till domänstyrelsen, samtliga skogsvårdsstyrelser och skogssällskapet med vissa föreskrifter rörande tillämpningen av sistnämnda kungörelse skola upphöra att gälla, dock att i avseende å bidrag, som beviljats före denna kungörelsens ikraftträdande, dittills gällande bestämmelser skola lända till efterrättelse.

Speciell motivering.

1 §.

I syfte att inom skogsbruket skapa arbetstillfällen i största möjliga utsträckning har kungörelsens tillämpningsområde föreslagits omfatta samtliga skogar med undantag av domänfondens skogar och ecklesiastika skogar. De förra äro kronoparker, kronoöverlopsmarker och kronans oav-

mätta marker. I motsats mot vad fallet är med kungörelsen den 30 juni 1933 (nr 437) angående statsbidrag till understödjande av vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar, innefattas sålunda i tillämpningsområdet sådana skogar som städernas skogar, skogar å allmänna inrättnings hemman, bergverksskogar, renbetesfjällens skogar, m. fl., vilka stå under domänstyrelsens tillsyn eller förvaltning och å vilka statsunderstöd till skogsvårdande åtgärder tidigare icke kunnat utgå från IX huvudtiteln.

Uttrycket »eller annan åtgärd för höjande av skogsproduktionen» avser att medföra möjlighet till statsbidrag till utförande av annan skogsvårdande eller liknande åtgärd, som icke särskilt nämnts men som efter prövning i varje särskilt fall må befinnas ändamålsenlig och välmotiverad och vars omfattning och betydelse i det förevarande sammanhanget ej hunnit utredas. Bidrag från förevarande anslag skall dock ej utgå till betesanläggning för skogens skyddande mot betning. Denna bidragsverksamhet handhas, med undantag för områden under 1932 års lappmarkslag, av hushållningssällskapen.

2 §.

I paragrafen bestämmes, att för beredskapsanslaget skall med vissa undantag gälla motsvarande administrativa regler, som äga tillämpning beträffande statens skogsodlingsanslag, statens skogsutdikningsanslag och anslaget till väg- och flottledsbyggnader m. m. å skogar i enskild ägo.

3 §.

Paragrafens första stycke innehåller en undantagsbestämmelse från reglerna beträffande skogsodlingsanslaget. Enligt dessa kan statsbidrag till skogsodling icke utgå till företag å mark, varå ägaren enligt lag är skyldig att sörja för betryggande av återväxten. Inom nordligaste delarna av landet finnas stora arealer skogsmark med på grund av klimatiska och biologiska orsaker svåra föryngringsförhållanden. Förekomsten av sådana marktyper är tillräckligt stor för att deras kultiverande kan få betydelse ur sysselsättnings synpunkt. Å dylika marker ha i många fall nöjaktig återväxt icke uppkommit, trots att markägaren utfört de enklare hyggesvårdsåtgärder, som kunna varit ålagda. Att i sådana fall, sedan markförvildning inträtt, genom kulturåtgärder uppdraga ny skog är kostsamt och synes oskäligt hårt att med stöd av skogsvårdslagen framtvinga, så snart företaget kan anses för markägaren betungande. Bestämmelsen innebär ej ett upphävande av reproduktionsplikten men väl en begränsning av densamma så som fallet är enligt bestämmelserna i 1932 års lappmarkslag. (Jfr Lag den 10 juni 1932, nr 180, 3 kap. 15 §, andra stycket.) Det villkoret, att åtgärdens utförande skall vara för markägaren betungande, torde vid tillämpningen utestänga bl. a. aktiebolag från erhållande av statsbidrag till utförande av detta speciella slag av åtgärder.

I andra stycket omförmäld röjningsgallring i »annan tätväxande ungskog, vilken äger dålig skiktningförmåga eller är i behov av utglesning» omnämnas såsom bidragsberättigad åtgärd i kungörelsen nr 437/1933. Den i näm-

da kungörelse intagna geografiska begränsningen till endast norra Sverige har emellertid nu avlägsnats, enär bidrag till röjningsgallring liksom i fråga om den s. k. stavaskogen bör utgå, oavsett var inom landet skogsbeståndet är beläget, om blott övriga villkor uppfyllas.

4 §.

För skapandet av arbetstillfällen i största möjliga utsträckning är det av stor betydelse, att bidrag får utgå även till aktiebolag.

5 §.

Beträffande storleken av statsbidragets grundbelopp hänvisas till promemorians allmänna motivering. Bestämmelsen om tilläggsbelopp avser ej endast att tillgodose skälighets- och rättvisesynpunkter under hänsynstagande till företagares ekonomiska ställning, eventuell tvångsdelaktighet o. d. Den har nämligen tillkommit även med tanke på att till igångsättande av egna företag locka sådana befolkningsgrupper, som i fall av brist på sysselsättning på egen fastighet skulle belasta den allmänna arbetsmarknaden. Bestämmelsen är sålunda avsedd att bidraga till motverkande av uppkomsten av arbetslöshet i orterna.

6 §.

Liknande bestämmelser återfinnas i kungörelsen nr 437/1933.

7 §.

Enligt bestämmelserna för de ordinarie anslagen till understödjande av skogsvårdsåtgärder är företagare skyldig att, om så påfordras, ersätta skogsvårdsstyrelsen tjugo procent av kostnaderna för planläggning m. m. I detta kungörelseförslag är avsett, att bidragstagaren skall vara skyldig ikläda sig endast kostnaden för nödig hantlangning vid företagets planläggning i fältet.

Bestämmelserna angående tidpunkten för företagets utförande äro avsevärt skärpta i jämförelse med motsvarande bestämmelser i kungörelsen nr 437/1933. Avsikten härmed är, att företagen skola komma till utförande vid arbetslöshetspolitiskt sett rätt synpunkt. I annat fall kan det avsedda syftet, vilket utgjort motiv för bland annat höjda statsbidrag, helt förfelas.

Kungörelsen nr 437/1933 innehåller i 2 §, 4 punkten en föreskrift att statsbidrag må utgå allenast under förutsättning att vid företaget huvudsakligen användes annan arbetskraft än hos deltagare i företaget fast anställd personal samt att arbete därvid i största möjliga omfattning beredes arbetslösa personer eller personer, som hotas av arbetslöshet. Enligt kungörelseförslaget skall bidragstagare ha skyldighet mottaga anvisad arbetskraft endast för så vitt arbetet bedömes eljest icke kunna slutföras inom den föreskrivna tiden. Denna bestämmelse står i samklang med dels den i motiv till 5 § uttalade principen, att hemmaarbetskraften bör hindras tynga arbetsmarknaden, dels med som framhållits i stycket härovan om den rätta tiden för arbetenas utförande.

8 §.

Skogsvårdsstyrelse bör få full ersättning för med verksamhetens handhavande förenade verkliga kostnader, dock ej för hantlangningskostnad i det fall skogsvårdsstyrelsen underlåtit att utkräva sådan kostnad av bidragstägaren.

9 §.

Paragrafen motsvarar stadgandet i 2 §, 10 punkten i kungörelsen nr 437/1933.

10 §.

Skogsstyrelsen bör äga utfärda erforderliga tillämpningsföreskrifter utöver dem, som nu gälla beträffande statens skogsodlingsanslag, statens skogsutdikningsanslag och anslaget till väg- och flottledsbyggnader m. m. Beträffande bidrag till annan åtgärd för höjande av skogsproduktionen än sådan, som i kungörelseförslagets 1 § omnämnts, bör skogsstyrelsen därjämte äga utfärda särskilda bestämmelser, där så befinner av nöden.

Förslag

till

kungörelse om ändrad lydelse av 3 § kungörelsen den 30 juni 1943 (nr 530) angående statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader m. m.

Härigenom förordnas, att 3 § kungörelsen den 30 juni 1943 angående statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader m. m. skall erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

1 mom. Byggnadsbidrag för utförande — — — kostnaden för företaget.

Byggnadsbidrag och lån från skogsväglånefonden må sammanlagt uppgå till hela den av skogsvårdsstyrelsen godkända kostnaden för företaget eller den del därav, som bidraget eller lånet avser.

2 mom. Byggnadsbidrag för utförande av flottledsbyggnad — — — nyssnämnda kostnad.

3 mom. I den av — — — företagets utförande.

Denna kungörelse träder i kraft den

Förslag

till

kungörelse om ändrad lydelse av 2 § kungörelsen den 6 juni 1941 (nr 492) angående lån från skogsväglånefonden.

Härigenom förordnas, att 2 § kungörelsen den 6 juni 1941 angående lån från skogsväglånefonden¹ skall erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Lån beviljas — — — för handen.

Lån och statsbidrag må sammanlagt uppgå till hela den utav vederbörande skogsvårdsstyrelse godkända kostnaden för företaget eller den del därav, som lånet eller bidraget avser. I denna kostnad må ej inräknas marklösen eller ersättning för skada eller intrång, som å den eller de av företaget berörda fastigheterna orsakas av företagets utförande.

Lån utlämnas — — — femhundra kronor.

Speciell motivering.

Vid vägbyggnadsföretag av större omfattning, där förrättning enligt lagen om enskilda vägar ägt rum, förekommer ej sällan tvångsvis bestämd delaktighet för vissa intressenter. I de fall, då dessa hava mindre god ekonomisk bärkraft och företaget för dem icke medför omedelbar nytta, kan det vara betungande att nödgas anskaffa medel, motsvarande skillnaden mellan andel i byggnadskostnaden och beviljat statsbidrag. I avsikt att underlätta medelsanskaffningen i dylika fall, varigenom risken att planerade företag icke komma till stånd minskas, har föreslagits att statsbidrag och lån sammanlagt skall få uppgå till hela den godkända byggnadskostnaden eller den del därav, som lånet eller bidraget avser. Härtill kommer, att förslaget till bidragskungörelse inrymmer möjlighet till bidrag i vissa fall med åttiofem procent av byggnadskostnaden, vilket i och för sig nödvändiggör en ändring av den här ifrågavarande bestämmelsen.

---

¹ Senaste lydelse se 1943:531.

Förslag

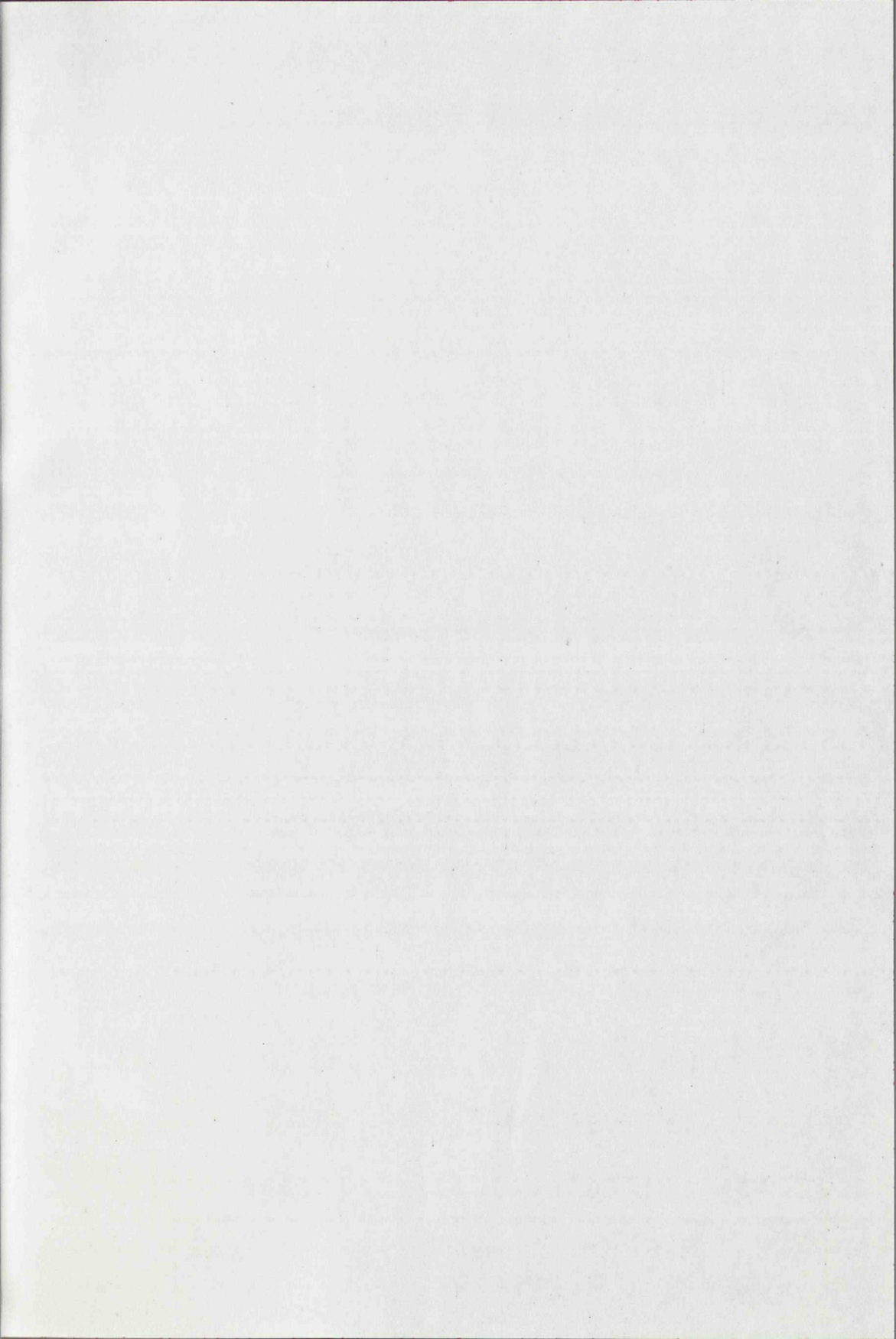
III

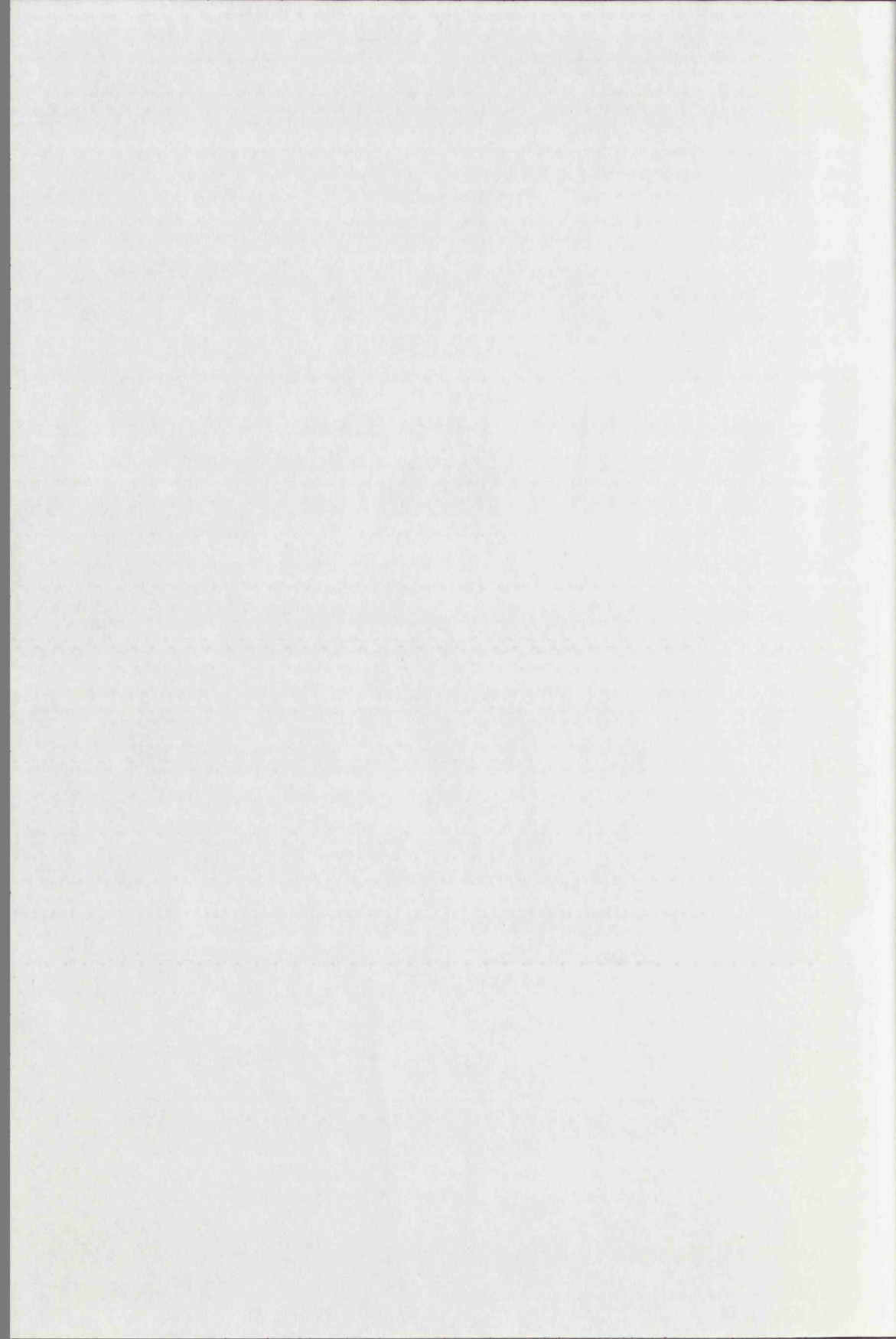
Kungälvare om ändrad lydelse av 2 i kapitlet den 9 juni 1941
(nr 103) angående den från statsvetenskapen

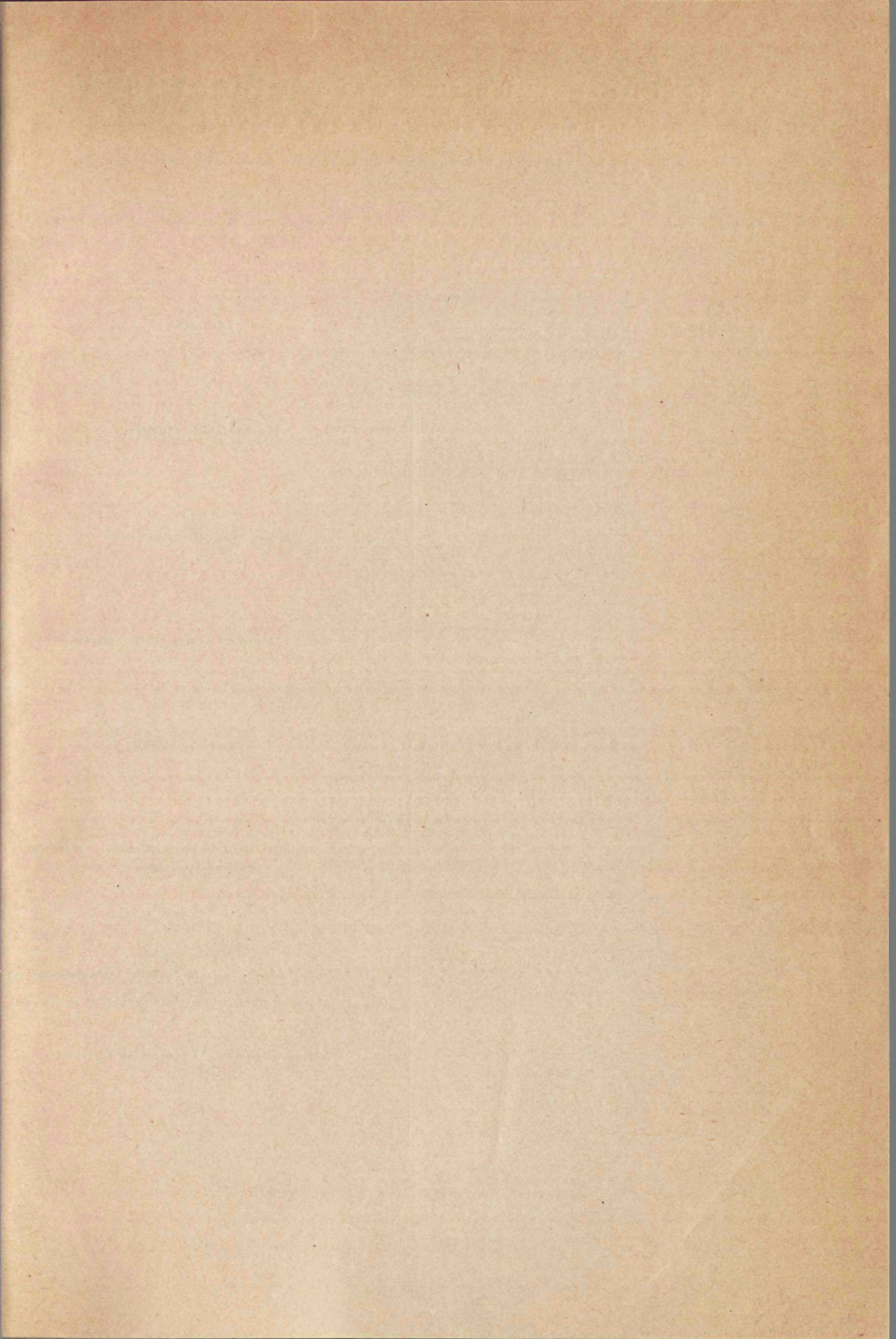
Härigenom förordas att 2 i kapitlet den 9 juni 1941 (nr 103) om ändrad lydelse av 2 i kapitlet den 9 juni 1941 (nr 103) angående den från statsvetenskapen

Statistiska meddelanden

Vid årsberättelsen för 1940 offentliggjordes i den 15:e juni 1941 årsberättelsen för 1940 offentliggjordes i den 15:e juni 1941 årsberättelsen för 1940 offentliggjordes i den 15:e juni 1941

Statens offentliga utredningar 1944

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen).

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 1. Lagtext. [9] 2. Motiv m. m. [10]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med förslag ang. revision av riksdagens arbetsformer [8]

Kommunalförvaltning.

Promemoria med förslag till lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag m. m. [4]

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Betänkande ang. nykterhetstillståndet under krigsåren. [3]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Utredningar ang. ekonomisk efterkrigsplanering. 1. [7] 2. [12] 3. [13] 4. [14]
Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 4. Tiden juli 1942—juni 1943. [11]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Jordbruksbefolkningens levnadskostnader. [1]
Betänkande med förslag till byordningar och instruktioner för ordningsmännen i lappbyarna. [6]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag ang. långtjänstunderbefäl m. m. [2]
Betänkande med förslag till civilförsvagslag m. m. [5]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.